

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 317, Παρασκευή 23 Μαΐου 1986

Δρχ. 100

Σούπερ-Κόμμα
ή
Σούπερ-Μάρκετ;

2 - 18Α. 1989

ΤΑ
«ΛΕΟΠΑΡΝΤ»
ΔΑΓΚΩΝΟΥΝ
ΟΙ
ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ
ΜΙΛΟΥΝ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ
ΠΥΡΗΝΙΚΗ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ:

Φ. Αρβανίτης
Χριστ. Αργυρόπουλος
Λ. Σιδέρης
Π. Στάγκος
Ν. Χριστοδουλάκης

ΑΠ. ΛΑΖΑΡΗ:
Πατερναλισμός
και
Αυτοδιαχείριση

Βαγγέλης Παρής '86

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιλεγμένα βιβλία για παιδιά και νέους

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ	<i>Ρωτώ και μαθαίνω</i>
ΖΩΡΖ ΣΑΝΤ	<i>Ιστορία ενός αγαθούλη</i>
ΦΩΝΤΑΣ ΛΑΔΗΣ	<i>Άλκης ο ψεύτης</i>
ΤΖΩΝ ΣΤΑΙΝΜΠΕΚ	<i>Το κόκκινο αλογάκι</i>
ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ	<i>Ιόλη ή Τη νύχτα που ξεχείλισε το ποτάμι</i>
ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ	<i>Απ' όσα έχω δει</i>
ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ	<i>Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας</i>
ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Ο μικρός περιηγητής (τρεις τόμοι)</i>
ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ	<i>Ο Εέ από τ' άστρα</i>
ΝΙΤΣΑ ΤΖΩΡΤΖΟΓΛΟΥ	<i>Ο χρυσός δαρεικός</i>
ΧΕΝΤΡΙΚ ΒΑΝ ΛΟΥΝ	<i>Ιστορία της ανθρωπότητας</i>
ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ευρώπη)</i>
ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ασία)</i>
ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ-ΔΕΔΕ	<i>Ινδιάνικοι θρύλοι</i>
ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ	<i>Το φάντασμα του Κάντερβιλ</i>
ΤΖΑΚ ΛΟΝΤΟΝ	<i>Αγάπη για τη ζωή</i>
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΥΜΑΣ	<i>Ιστορία ενός καρνοθραύστη</i>
ΑΛΦΟΝΣ ΝΤΩΝΤΕ	<i>Ο Ταρταρέν της Ταρασκόν</i>
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΑΛΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ	<i>Χόπιτι-Χοπ</i>
ΤΖΑΚ ΛΟΝΤΟΝ	<i>Πειρατικές ιστορίες</i>
ΡΑΝΤΓΙΑΡΝΤ ΚΙΠΛΙΝΓΚ	<i>Απίθανες ιστορίες</i>
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΛΥΚΟΦΥΔΗ	<i>Μελήσιππος</i>
ΝΙΚΟΛΑΪ ΒΟΡΟΝΟΒ	<i>Το κυνήγι των περιστεριών</i>
ΛΙΤΣΑ ΨΑΡΑΥΤΗ	<i>Στα βήματα του Σαμοθήριου</i>
ΑΝΝΑ Γ. ΒΙΝΜΠΕΡΓΚ	<i>Μια Πέμπτη του Οκτώβρη</i>
ΝΙΚΟΛΑΪ ΒΟΡΟΝΟΒ	<i>Μάσα, ένα σύγχρονο κορίτσι</i>
ΝΙΤΣΑ ΤΖΩΡΤΖΟΓΛΟΥ	<i>Το ταίρκο της Ίρμας</i>
ΡΟΜΠΕΡΤ Λ. ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ	<i>Το νησί των θησαυρών</i>
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΥΜΑΣ	<i>Η μαύρη τουλίπα</i>
ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Μύθοι και θρύλοι της Ρώμης</i>
ΚΑΡΟΛΟΣ ΝΤΙΚΕΝΣ	<i>Χριστουγεννιάτικη ιστορία</i>
ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ-ΔΕΔΕ	<i>Θρύλοι των ιθαγενών της Αυστραλίας</i>
ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ	<i>Μύθοι του Αισώπου</i>
ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ	<i>Η φωτιά που δε σβήνει</i>
ΡΑΝΤΓΙΑΡΝΤ ΚΙΠΛΙΝΓΚ	<i>Το ωραιότερο διήγημα του κόσμου</i>
ΑΝΑΤΟΛΙ ΑΛΕΞΙΝ	<i>Η τρελή Ευδοκία</i>
ΝΙΤΣΑ ΤΖΩΡΤΖΟΓΛΟΥ	<i>SOS - Κίνδυνος</i>
ΝΤΙΝΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ	<i>Ο μαστρο-Πολύξενος κι η παλιοπαρέα του</i>
Ι. Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	<i>Τα τρία παιδιά</i>
Ι. Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	<i>Το άσπρο άλογο</i>
Ι. Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	<i>Ένα καράβι στη βιτρίνα</i>
Ι. Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	<i>Η ιστορία με το γαλάζιο μολύβι</i>
ΟΤΦΡΙΝΤ ΠΡΟΪΣΛΕΡ	<i>Ο Νερουλίνος, το πνεύμα της λίμνης</i>
•	<i>Ιστορίες των δερβισιάδων</i>
ΑΝΑΤΟΛΙ ΑΛΕΞΙΝ	<i>Τηλεφωνήστε κι ελάτε</i>
ΡΑΝΤΓΙΑΡΝΤ ΚΙΠΛΙΝΓΚ	<i>Η εταιρεία Στάλκι & Σία</i>
ΕΡΝΕΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΕΪ	<i>Ο γέρος και η θάλασσα</i>
ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ	<i>Αστείες ιστορίες</i>
ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ	<i>Ο κήπος με τ' αγάλματα</i>
ΣΟΦΙΑ ΦΙΛΑΝΤΙΣΗ	<i>Ορέστης</i>
ΕΙΡΗΝΗ ΜΑΡΡΑ	<i>Μια ιστορία για δύο</i>
ΤΖ. ΜΙΝΤ ΦΟΚΝΕΡ	<i>Μούνφλιτ</i>

Περίοδος Β'
• Τεύχος 317
Παρασκευή 23 Μαΐου 1986
δρχ. 100

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 80
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΛ. ΞΥΔΗΣ	
ΚΥΠΡΟΣ: Οι επόμενες κινήσεις	8
ΣΤ. ΛΥΓΕΡΟΣ	
Το «Μακεδονικό»	8
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ	
Μία πρόκληση για την Αριστερά	10
Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ	
Η Αριστερά μπορεί να είναι νέα;	14
Β. ΖΗΣΗΣ	
Οι «Λεοπάρδαλεις», τώρα, δαγκώνουν	16
Δ. ΜΙΧΑΗΛ	
Η ιδεολογία ενός Προέδρου	20
ΑΠΟΣΤ. ΛΑΖΑΡΗΣ	
Μία βασική αντίφαση	22

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΑΓΚΟΣ

«Ας το κάνουμε», λοιπόν!	27
Φ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ	
Για μία νέα θεωρία των αναγκών;	28
ΧΡΙΣΤ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ	
Η Ειρήνη και η Πυρηνική Ενέργεια	30
Λ. ΣΙΔΕΡΗΣ	
Ένας κόσμος Α-Βιολογικός	32
Ν. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ	
Η αναξιοπιστία της εχεμύθειας	34
Ν. ΤΣΙΑΙΚΡΗΣΤΟΣ	
Απελευθέρωση της γυναίκας	36
Π. Ν. ΣΤΑΓΚΟΣ	
Η διάσκεψη κορυφής του Τόκιο	39
Μ. Ν. ΡΑΠΤΗΣ	
Η νύχτα τού Οτέλο	42
ΙΑΝ WALKER	
Boyd Webb	46
Γ. Η. ΧΑΡΗΣ	
Το ταξίδι της Πάτμου	47
Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ	
Η διαδικασία της γνώσης	48

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΘΝΩΡ	
Η «ενσωμάτωση» της Λήμνου στο	
ΝΑΤΟ και άλλα τινά...	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ	26
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	44
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	52
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ	54
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	56

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΙΕΡΗΣ

ΔΕΝ ΑΡΚΕΙ Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΟΥ «ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ»

ΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΙΕΣ περίττειναν: με τη διαδικασία που είχε ακολουθήσει το ΚΚΕ Εσωτερικού για να καταλήξει σ' αυτές είχε ήδη θέσει εαυτό εκτός συνήθων κομμουνιστικών πρακτικών. Γιατί δεν αποτελούν χαρακτηριστικά των Κ.Κ. ούτε η διαφάνεια, ούτε η δημόσια αντιπαράθεση, ούτε η έμπρακτη κατοχύρωση των τάσεων, ούτε η διευθέτηση κρίσιμων προβλημάτων μέσω συνεδρίων. Η παράδοση απαιτεί μυστικότητα, μονολιθικότητα, πραξικοπήματα ηγεσιών ή δραστηρίων μειοψηφιών, εκκαθάριση του μηχανισμού από τους διαφωνούντες —και στο τέλος τελετουργικό συνέδριο επιδοκιμασίας όλων όσων η νέα ηγεσία πραγματοποίησε πίσω από τις πλάτες των μελών του κόμματος. Η πολιτική κουλτούρα που καλλιέργησε το ΚΚΕ Εσωτ. στα 18 χρόνια της ύπαρξης του δικαιώθηκε με τις διαδικασίες του 4ου συνεδρίου και επικυρώθηκε από την τελική απόφαση που ανοίγει νέους ορίζοντες στο ίδιο το κόμμα αλλά και στο σύνολο της αριστεράς.

«ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ» σημαίνει άγνωστους, αβέβαιους και ίσως επικίνδυνους ορίζοντες. Από αυτή την άποψη είχαν δικίο όσοι, σώφρονες, επέμεναν μέσα στο ίδιο το κόμμα να συνεχιστεί η πορεία που άρχισε πριν γεννηθούν οι πολίτες που φέτος ενηλικιώνονται. Αυτοί που πίστευαν πως η ιδεολογία, η θεωρία και η πρακτική που καλλιέργησε η μπολσεβίκικη επανάσταση πριν 70 χρόνια διατηρούσαν πάντα την επικαιρότητα τους και δεν χρειάζονταν παρά διορθωτικές παρεμβάσεις για ν' αποκτήσουν επαναστατική πνοή. Αυτοί που πίστευαν πως ο 21ος αιώνας που είναι μπροστά μας θ' ακολουθήσει τα πρότυπα του 20ου που αφήνουμε πίσω μας. Τούτη η πίστη στο πρόσφατο, με ιστορικούς όρους, παρελθόν δημιουργεί ψευδαισθήσεις ασφάλειας και σιγουριά για την αντιμετώπιση του αβέβαιου παρόντος και του άγνωστου μέλλοντος. Απλές ψευδαισθήσεις και όχι δημιουργικά εργαλεία: γιατί η σιγουριά και η ασφάλεια προκύπτουν μέσα από μια εντελώς ειδική «ανάγνωση» της ιστορίας που, σε τελευταία ανάλυση, παγιώνει τα ιδεολογικά και πολιτικά ρεύματα στη μορφή που αυτά απέκτησαν στη διάρκεια του μεσοπολέμου. Η προσηλώνση σε μια «στιγμή» του παρελθόντος δεν αποτελεί απάντηση σε όσους το βλέπουν κι αναζητούν και στο «τώρα» λύσεις σε προβλήματα που οι ρίζες τους χάνονται στο χρόνο.

Ο ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ έχει μακράνιση ιστορία και μπόρεσε ν' αντισταθεί στις επιθέσεις και των σοσιαλιστών και των κομμουνιστών. Κάτι χειρότερο: κατάφερε να τους ενσωματώσει, να τους μετατρέψει σε ιδεολογικά στοιχεία της αναπαραγωγής του. Τα σοσιαλιστικά κόμματα διαχειρίζονται και διευρύνουν τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής, τα κομμουνιστικά της εγκαθιδρύουν σε χώρες που η επανάσταση πετυχαίνει. Το αίτημα της υπέρβασης υπαρκτού σοσιαλισμού και σοσιαλδημοκρατίας, που θέτουν οι υπέρμαχοι του νέου κόμματος, δεν σημαίνει παρά την υπέρβαση του καπιταλισμού.

ΕΥΚΟΛΟ να το λες, δύσκολο να το πράττεις. Αξίζει όμως να το επιχειρήσεις —κι εδώ βρίσκεται η ιστορική σημασία της πρότασης για το κόμμα της νέας αριστεράς που υιοθέτησε σαν λογική και πολιτική κατάρτιση της μέχρι τώρα πορείας του το ΚΚΕ Εσωτερικού.

ΟΜΩΣ οι ελπίδες μας, τα οράματά μας, τα μακροπρόθεσμα σχέδιά μας κρίνονται αρχικά —και τελικά— στα πρώτα βήματα που θέλουν να τα υλοποιήσουν. Αλλιώς μένουν παραπλανητικά συνθήματα για κατανάλωση από εμάς και άλλους. Ακόμη κι αν οι προθέσεις υπάρχουν έχουν ν' αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα. Κι αυτή είναι ιδιαίτερα σκληρή στην Ελλάδα του 1986: κυριαρχεί, ιδεολογικά και πολιτικά, κόμμα της αριστεράς που φροντίζει να καταβαρυνθεί όλα όσα επαγγέλλονται οι αριστεροί: το αντιπολιτεύεται άλλο, αριστερό πάλι, που τα ίδια, μεγεθυμένα, υπόσχεται: και παραδοκεί μια ρεβανσιστική δεξιά που απειλεί, όπως στη Γαλλία, να γκρεμίσει όποιες κατακτήσεις. Εν τω μεταξύ η οικονομία υπαναπτύσσεται, η Κύπρος κινδυνεύει, το Αιγαίο απειλείται, το «μακεδονικό» επανατίθεται οι φίλοι και οι σύμμαχοι συνεχώς μειώνονται, η ανεργία φουντώνει, η νεολαία πυροδοτεί με τα αδιέξοδα της κοκτέιλ Μολότωφ, η εξουσία αναγορεύει τη βία σε πάγιο ρυθμιστή των κοινωνικών προβλημάτων, η ζωή μας απειλείται από ένα-δύο-τρία, πολλά Τσερνομπίλ.

ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ για το μέλλον κρίνονται στην αντιμετώπιση του παρόντος. Αν το νέο κόμμα της αριστεράς προκύψει —αν δηλαδή το επιτρέψει η επιμονή των «εντός» και η διστακτικότητα των «εκτός»— θα κριθεί αμέσως, εδώ και τώρα, με τις θέσεις και την πρακτική του. Αυτή τη φορά δεν θα έχουμε να περιμένουμε πολύ για να γοητευθούμε ή να απογοητευθούμε.

αντι

Η «ενσωμάτωση» της Λήμνου στο ΝΑΤΟ και άλλα τινά...

ΤΟ ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ, οι επισκέψεις του νατοϊκού λόρδου Κάρινγκτον και του Αμερικανού υφυπουργού Εμπορίου Γκόλντφελντ, η «ενσωμάτωση» της Λήμνου στις δυνάμεις του ΝΑΤΟ, η αρνητική τοποθέτηση Κουεγιάρ απέναντι στις προτάσεις της ελληνικής πλευράς, το 4ο συνέδριο του ΚΚΕ Εσωτερικού και η εκλογή του Λεωνίδα Κύρκου στη θέση του Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής—ήσαν μερικά μόνο από τα θέματα που τροφοδότησαν το δεκαπενθήμερο αυτό.

ΤΗΝ ΩΡΑ που γράφονται οι γραμμές αυτές —Τετάρτη μεσημέρι— οι επιτελείς του Καστρί αγωνιούν για το αν θα καρπίσουν οι προσπάθειες του λόρδου Κάρινγκτον να περιληφθούν οι ελληνικές δυνάμεις που βρίσκονται στη Λήμνο στον αμυντικό σχεδιασμό του ΝΑΤΟ... Κατά κοινή παραδοχή, ο νατοϊκός λόρδος κινήθηκε με πολλή προσοχή και αφού αντάλλαξε απόψεις με τον ύπατο διοικητή του ΝΑΤΟ, στρατηγό Ρότζερς, και τον υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, Τζωρτζ Σουλτς: *Η ατλαντική συμμαχία —είπε— έχει υποχρέωση, κάθε φορά που σχεδιάζει την άμυνά της, να στηρίζεται σε όλες τις δυνάμεις που διαθέτει. Και καθώς η ελληνική κυβέρνηση αδημονεί να θέσει στη διάθεσή μας το αεροδρόμιο και το στρατό της Λήμνου, ημείς όλοι, άνδρες νουνεχείς του ΝΑΤΟ, θα πρέπει να παίρνουμε υπόψη μας την «προσφορά» αυτή, για το ενδεχόμενο μεταφοράς αμερικανικών στρατευμάτων στην Ευρώπη, σε ώρες πολέμου!*

ΑΥΤΑ ΕΙΠΕ ο γενικός γραμματέας του ΝΑΤΟ, 24 ώρες προτού συνέλθει η σύνοδος των υπουργών Άμυνας του ΝΑΤΟ, στις Βρυξέλλες. Το ίδιο περίπου «μήνυμα» έστειλε ο Σουλτς στον Τούρκο υπουργό Εξωτερικών Χαλέφογλου: *Υπεράνω όλων το συμφέρον της Συμμαχίας! Οι Κάρινγκτον και Σουλτς έχουν κάθε λόγο, βέβαια, να επεκτείνουν τα «ήρεμα νερά» (των ελληνοαμερικανικών σχέσεων) και στις σχέσεις της χώρας με το ΝΑΤΟ. Από την άλλη, όμως, δεν μπορούσαν να αγνοήσουν την τουρκική «ευαισθησία» στο θέμα της Λήμνου. Γι' αυτό, η «φόρμουλα» που ανακάλυψαν ήταν συμπερίληψη της Λήμνου μόνο σε περίπτωση πολέμου —και όχι σε όλες τις ασκήσεις του ΝΑΤΟ, όπως ζητεί η ελληνική κυβέρνηση. Όμως ο Βαχίτ Χαλέφογλου, διπλωμάτης εξίσου ευφυής, αντέδρασε όπως έπρεπε να αντιδράσει, εφόσον η Άγκυρα επιμένει ότι η Λήμνος δεν νομιμοποιείται να διαθέτει αεροδρόμιο και το «Αιγαίο δεν είναι και δεν θα γίνει ποτέ ελληνική λίμνη»: Συμφωνούμε —είπε— ότι στον αμυντικό σχεδιασμό της Συμμαχίας (στην προκειμένη περίπτωση, στο σχέδιο «Ντέλτα Άνσερ» του ΝΑΤΟ), θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται όλες οι δυνάμεις των ατλαντικών εταιρών. «Αλλά δεν είναι δυνατόν η συμπερίληψη αυτή να εμφανίζεται σε περίοδο ειρήνης...» Ο Χαλέφογλου ήξερε, και ξέρει, ότι με βάση τη νατοϊκή ορολογία και πρακτική, μια άσκηση του ΝΑΤΟ θεωρείται «ώρα πολέμου». Συνεπώς, παρά το γεγονός ότι η «φόρμουλα» Κάρινγκτον προβλέπει χρησιμοποίηση της Λήμνου μόνο σε «περίπτωση πολέμου», τι-*

ποτε δεν απέκλειε τη χρησιμοποίηση του νησιού και σε περίοδο ασκήσεων, εφόσον οι ασκήσεις θεωρούνται «περίοδος πολέμου».

«Τι ζητεί και τι προσφέρει η Άγκυρα;»

ΑΝ, ΤΕΛΙΚΑ, θα «ενσωματωθεί» και η Λήμνος στις δυνάμεις του ΝΑΤΟ ή όχι, θα γνωσθεί —πιστεύουμε— πολύ σύντομα. Βέβαιο, πάντως, είναι ότι οι αντιδράσεις Χαλέφογλου ήταν, και είναι, μια πρώτη απάντηση στο ερώτημα που έθεσε ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, από την Αλεξανδρούπολη: *«Τι ζητεί και τι προσφέρει η Άγκυρα;»* Το ερώτημα κρίθηκε, από ορισμένους αναλυτές, σαν ένα πρώτο «άνοιγμα» της Αθήνας, ή έστω σαν προϋπόθεση για την έναρξη ενός ελληνοτουρκικού διαλόγου, στον οποίο εμμένουν Αμερικανοί, Δυτικογερμανοί, Βρετανοί, η Επιτροπή της ΕΟΚ και ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, Κ. Μητσοτάκης. Στο σημείο αυτό, ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών υπήρξε αρκετά υπαινκτικός: *«Αυτοί που προσπαθούν να βρουν λύση στο Κυπριακό —είπε— θα πρέπει να ξέρουν ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Τουρκία στο Αιγαίο δεν είναι λιγότερο σημαντικά. Αν ακολουθήσουμε την ελληνική λογική, τότε δεν πρέπει και εμείς να δεχθούμε καμιά διαπραγμάτευση για την Κύπρο, προτού ικανοποιηθούν τα αιτήματά μας στο Αιγαίο. Πρέπει, άραγε, να κάνουμε κάτι τέτοιο;»*

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ Χαλέφογλου —όσο και αν οι ερμηνείες ποικίλλουν— θα μπορούσε να συνοψισθεί στο ακόλουθο «μήνυμα»: *Να αρχίσουμε το διάλογο... Και σεις μεν να μας δώσετε κάτι στο Αιγαίο, εμείς δε, κάτι στην Κύπρο. Και μην ξεχνάτε (αυτό, χωρίς να το αναφέρει ρητά) ότι ο Κουεγιάρ περισσότερο πρόσκειται σε μας, παρά σε σας. Γι' αυτό και θεωρεί τις δύο προτάσεις σας «μη εφικτές»...*

«Μέτρα σταθεροποίησης» και «επενδυτικό κλίμα»

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ Κάρινγκτον δεν σκίασε, ωστόσο, την επίσκεψη Γκόλντφελντ. Ο Αμερικανός υφυπουργός Εμπορίου έδωσε συνέχεια —θα έλεγε κανείς— στα όσα διαμήνυσε ο πρωθυπουργός (και πάλι από την Αλεξανδρούπολη) στους Έλληνες βιομηχάνους: *Δεί δη επενδύσεων, ω άνδρες Αθηναίοι! Και αν κάποιοι πιστεύουν ότι «με κυβέρνηση Κατσίφαρα - Γιαννόπουλου τίποτε δεν γίνεται» (η φράση ανήκει σε πρώην υπουργό του ΠΑΣΟΚ) και αν κάποιοι θερμόαιμοι Πασοκίτες ζήτησαν από το Εκτελεστικό Γραφείο του κινήματος «ν' αποκηρύξει την έκθεση Χαλικιά» (λες και η έκθεση δεν σηματοδοτούσε την εισοδηματική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, όπως θα διαμορφωθεί αμέσως*

**Κυκλοφορεί ο 22ος τόμος του ΑΝΤΙ
που περιλαμβάνει τα τεύχη του Α' εξαμήνου 1985 (278-293).**

μετά τις δημοτικές εκλογές...), ο Γκόλντφελντ εθεώρησε χρέος του να προσυπογράψει, μαζί με τον υφυπουργό Γ. Παπαντωνίου, κοινή δήλωση που αναγνώριζε ότι «τα οικονομικά μέτρα σταθεροποίησης που έλαβε η ελληνική κυβέρνηση συμβάλλουν στη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος».

Ο ΓΚΟΛΝΤΦΗΛΝΤ δεν δεσμεύτηκε, βέβαια, πάνω σε θέματα συγκεκριμένων αμερικανικών επενδύσεων στην Ελλάδα. Η κοινή ανακοίνωση των δύο υφυπουργών περιορίστηκε έτσι να καταγράψει το αμερικανικό «ενδιαφέρον» για τρία σχετικά μικρά σχέδια —υβρίδια σπόρων καλαμποκιού, προϊόντα ξύλου, προϊόντα γυαλιού— καθώς και για μια μεγάλη επένδυση της τάξεως των 200-250 εκατομμυρίων δολαρίων, σχετική με την εξαέρωση του κάρβουνου. Άλλο όμως η καταγραφή, και άλλο οι δεσμεύσεις, τις οποίες απέφυγε επιμελώς ο Αμερικανός υφυπουργός.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ αυτή δίδονται και πάλι διάφορες ερμηνείες. Μια από αυτές επιμένει να συνδέει το αποτέλεσμα της επίσκεψης Γκόλντφελντ με την πρόσφατη «μεγάλη σύσκεψη» που πραγματοποιήθηκε στην Ουάσινγκτον (με τη συμμετοχή εκπροσώπων και του υπουργείου Άμυνας), στα πλαίσια της οποίας εξετάστηκε και πάλι το θέμα της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην Ελλάδα. Δεν έλειψαν οι αξιωματούχοι (του Πενταγώνου) που ζήτησαν «σαφείς εγγυήσεις» ότι «όλες οι βάσεις μας θα μείνουν», ενώ άλλοι μετέχοντες είπαν ότι πρέπει, οπωσδήποτε, να «επιβραχυνθεί ο χρόνος» για την έναρξη νέου κύκλου διαπραγματεύσεων, προκειμένου να κατοχυρωθεί η παραμονή των βάσεων. Τα πνεύματα καταλάγιασαν κάπως, όταν πήρε το λόγο ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ στην Αθήνα Μόντιγκλ Στερνς, ο οποίος είπε ότι, με κριτήριο τις εμπειρίες που έχει από τη θητεία του στην Ελλάδα, είναι βέβαιος ότι «ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν θ' απομακρύνει τις βάσεις μας από την Ελλάδα». Για να συνεχίσει: «Οι άνθρωποι εκεί κάτω έχουν εκλογές. Και έργο δικό μας είναι να διευκολύνουμε τον Έλληνα πρωθυπουργό και όχι να τον δυσκολέψουμε».

ΟΠΩΣ ΚΑΙ αν έχει το πράγμα, δεσπόζουσα αίσθηση πολιτικών —αλλά και επιχειρηματικών— κύκλων στην Ελλάδα είναι ότι αμερικανικές επενδύσεις δεν πρόκειται να γίνουν στην Ελλάδα, προτού αποσαφηνισθεί πλήρως το θέμα των βάσεων. Όσο για την ελληνική κυβερνητική πλευρά, το μόνο που φρόντισε είναι να απορρίψει την πρόταση νόμου 12 βουλευτών για την καθιέρωση της απλής αναλογικής (στις δημοτικές εκλογές) και να περικόψει κατά 476 εκατομμύρια δραχμές το ποσό που αρχικά προόριζε για τη χρηματοδότηση των κομμάτων. (Το ποσό αυτό θα κυμανθεί, τώρα, στο ένα δισεκατομμύριο δραχμής).

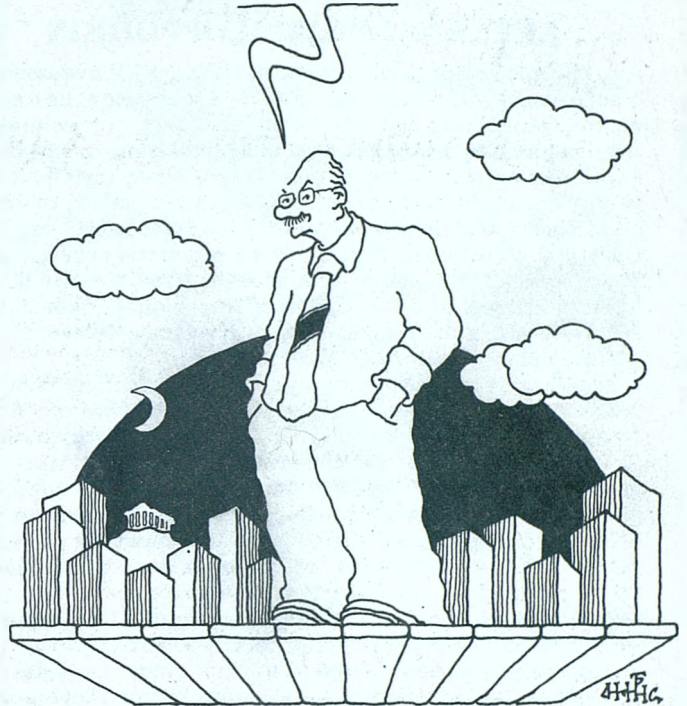
Ένα νέο κόμμα γεννιέται

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ γεγονός του δεκαπενθήμερου στάθηκε, ασφαλώς, το 4ο συνέδριο του ΚΚΕ εσωτερικού, η απόφαση του οποίου —για να μεταφέρουμε μια φράση του Λεωνίδα Κύρκου— «σημειώνει ένα μεγάλο άνοιγμα στον κόσμο της Αριστεράς και ανανεώνει προσδοκίες και ελπίδες».

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ, χάρη στις δημοκρατικές διαδικασίες του, τη διαφάνειά του, αλλά και την ίδια την προβληματική του (ευρύτερο αριστερό κόμμα ή διατήρηση της «κομμουνιστικής συνιστώσας»), τροφοδότησε, επί μέρες, τα εξάσθηλα όχι μόνο της «Αυγής», αλλά και σειράς άλλων φιλοκυβερνητικών εφημερίδων, σε σημείο ώστε ο «Δημοκρατικός Λόγος» (η πρωινή έκδοση της «Αυριανής») να αναρωτηθεί «τι ακριβώς συμβαίνει» και για ποιο λόγο το συνέδριο του ΚΚΕ Εσωτερικού να τύχει μεγαλύτερης προβολής απ' όση είχε το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ!

Η ΑΠΟΦΑΣΗ του συνεδρίου εγκαινιάζει μια στροφή. Και θα

ΤΟ ΠΗΓΑΙΝΑΜΕ
ΓΙΑ ΤΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΥΛΑ
ΚΑΙ ΜΑΣ ΒΓΗΚΕ
...ΚΟΜΜΑ!!

χρειαστεί πολύς μόχθος —μέσα από πολλές δυσκολίες— για να «μετεξελιχθεί», τελικά, το ΚΚΕ Εσωτερικού σ' ένα κόμμα της ευρύτερης Αριστεράς, ικανό να συσπειρώσει γύρω του όλους όσοι πιστεύουν στη στρατηγική του δημοκρατικού δρόμου προς τον σοσιαλισμό, ενταγμένους ή ανέντακτους. (Περισσότερα για το συνέδριο του ΚΚΕ Εσωτερικού, σε άλλες σελίδες του τεύχους αυτού).

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, «συμβιώσαμε» —και τις δύο αυτές εβδομάδες— με το Τσέρνομπιλ, μέσα από ανακοινώσεις κυβερνητικές ή του «Δημόκριτου» ή δημοσιεύματα διάφορα, που όταν δεν κατέγραφαν το επίπεδο ραδιενέργειας στην ατμόσφαιρα, στο γάλα ή στα λάχανα, προειδοποιούσαν για την απειλή της «πυρηνικής ερήμου»... Μοναδική εξαίρεση αποτέλεσαν ο «Ριζοσπάστης» και η «Πρώτη», που είτε μυκτήριζαν, είτε κάρφωναν σαν «πράκτορα του Ρέγκαν» κάθε επιστήμονα ή δημοσιογράφο που αμφισβητούσε το... αβλαβές της σοβιετικής πυρηνικής ενέργειας! Την περασμένη Τετάρτη, μάλιστα, ο «Ρ» πήρε το αίμα του πίσω, μ' ένα πηχταίο οκτάστηλο που έλεγε: «Σκοτώνουν με μια εισπνοή» (τα χημικά όπλα που θέλουν να εγκαταστήσουν οι Αμερικανοί στην Ευρώπη), σε αντίθεση, βέβαια, με το ατύχημα του Τσέρνομπιλ, που ήταν κάτι σαν παίξε-γέλασε!

ΥΠΗΡΞΑΝ, βέβαια, και κάποιοι δημοσιογράφοι, όπως ο Τζουλιέτα Κιέζα (ανταποκριτής της «Ουνιτά» στη Μόσχα), που επισκέφτηκε το Κίεβο και έγραψε για την «κοινωνική τραγωδία που έπληξε τη Δημοκρατία της Ουκρανίας» και για κάποιες «χιλιάδες Σοβιετικούς πολίτες, του Πριπιάτ και του Τσέρνομπιλ, που έμειναν κάμποσες μέρες —άλλοι τρεις, άλλοι πέντε, άλλοι οκτώ— κάτω από το φονικό βομβαρδισμό της ραδιενέργειας»... Αλλά, για τον «Ρ», άλλη αξία έχουν τα δικά του κείμενα, και άλλη η μαρτυρία ενός Ιταλού κομμουνιστή που έφτασε να λέει ότι «το Τσέρνομπιλ έγινε η λυδία λίθος ανάμεσα στον άνθρωπο και στην τεχνική, καθώς άλλες φάσεις, ακόμα πιο τρομερές, πλησιάζουν».

ΑΝΤΩΝΩΡ

ΚΚΕ: ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

Από την προηγούμενη εβδομάδα, το ΠΓ του ΚΚΕ ανανεώθηκε, ή «συμπληρώθηκε» κατά την επίσημη ανακοίνωση, με απόφαση της Ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος. Στην κομματική διάλεκτο ήδη του μεσοπολέμου, αυτή η διαδικασία άκουγε στο όνομα «κοοπτάτσια» (όρος ξενικής καταγωγής, όπως και τόσοι άλλοι που δείχνουν ακριβώς τη «σιδερένια διεθνή πειθαρχία» του πάλαι ποτέ τριτοδιεθνίτικου μοντέλου του λενινισμού). Η κοοπτάτσια συμπίπτει συνήθως με εποχές κρίσης, ανωμαλίας ή δυσκολιών στην τυπική - καταστατική λειτουργία του κομματικού μηχανισμού, όπου οι τρόποι ανάδειξης καθοδηγητικών οργάνων έχουν, τυπικά τουλάχιστον, κυρίαρχο το στοιχείο της εκλογής.

Τώρα, λίγους ή κάποιους μήνες πριν την ύπατη βαθμίδα νομιμοποίησης της κομματικής ηγεσίας και στρατηγικής, δηλαδή πριν το 12ο Συνέδριο του ΚΚΕ, όπου αναμενόταν ούτως ή άλλως μια μικρή έως μεγάλη ανασύνθεση του ηγετικού του προσωπικού, η ηγεσία επιλέγει την τεθλασμένη οδό αυτής της ανασύνθεσης. Οι νέοι, τέσσερις, ηγετικοί εκπρόσωποι του ΚΚΕ, που εκφράζουν την ανώτατη πολιτική βαθμίδα τις νεαρότερες ηλικίες και εμπειρίες των μεσαίων στελεχικών θέσεων της κομματικής μηχανής, θα παρουσιαστούν στο σώμα των αντιπροσώπων του 12ου Συνεδρίου ως ένα ήδη - δεδομένο γεγονός, πέραν της δικαιοδοτικής τους εξουσίας.

Αυτό το ήδη -δεδομένο σημαίνει, ότι η ηγεσία του ΚΚΕ υποκατέστησε το νομιμοποιητικό και αυτόχρημα εξουσιαστικό ρόλο που τυπικά - καταστατικά αναγνωρίζεται στο σώμα των συνεδρών, επικυρώνοντας έτσι μια από τις... συγκεντρωτικότερες εκδοχές του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού. Έθεσε τους τέσσερις νέους επιλέκτους της εκτός του πεδίου της επιλογής των συνεδρών, έστω και αν οι τελευταίοι δεν θα παραβίαζαν την πρόταση της καθοδήγησης να εκλεγούν οι ίδιοι αυτοί τέσσερις στο νέο Π.Γ. του κόμματος.

Φαίνεται, όμως, πως η ηγεσία του ΚΚΕ έθεσε υπεράνω πάσης δικαιοδοσίας —πλην της ιδικής της— τους τέσσερις νέους του Π.Γ. ακριβώς για να αποκλείσει την απειροελάχιστη, έστω, πιθανότητα να «τραυματισθεί το κόμμα», όταν ορισμένοι σύνεδροι, θα εξέφραζαν με όποιον προσυνεδριακό ή συνεδριακό τρόπο τις αντιθέσεις της για κάποιους ή κάποιον από τους τέσσερις. Άλλωστε, οι ενδοκομματικές ισορροπίες φαίνεται να τηρήθηκαν μέχρι κεραίας στην επιλογή των *ποίων τεσσάρων νέων*. Και είναι πιο φρόνιμο, για τη μεταφυσική μονολιθικότητα που διακρίνει συχνά το ΚΚΕ, να επιλέγονται άνωθεν τα πρόσωπα —και το ποια πρόσωπα— θα εκφράσουν τις ισορροπίες σε μια δεδομένη στιγμή, παρά να αφήνεται αυτή η επιλογή σε συνέδρους: η ηγετική αυθεντία θεωρείται προκαταβολικά ως η πλέον αρμόδια για τη διαφύλαξη της «ενότητας» αυτών (σύνεδροι) που τυπικά αποφασίζουν το τι, το πώς, και το ποιοι θα εκφράσουν κάποια ανασυγκρότηση.

Όμως αυτή η ηγετικά αυθεντική θωράκιση των επιθυμητών ή τεκμαιρόμενων ισορροπιών στο μεσαίο στελεχικό δυναμικό που αποτελεί το σώμα των αντιπροσώπων ενός Συνεδρίου, πέρα των προβλημάτων δημοκρατίας που θέτει, εκ των πραγμάτων οδηγεί σε ένα πρακτικό ερώτημα: η νέα σύνθεση του Π.Γ. του ΚΚΕ θα εκφραστεί ήδη από τώρα στο πολιτικό επίπεδο; Θα επηρεάζει, π.χ., τη θεματική και τη φυσιογνωμία του επερχόμενου Συνεδρίου, υποκαθιστώντας, ήδη από τώρα, τους «κουρασμένους, παλιούς» του ΠΓ.

Ίσως είναι συγκυριακό το ερώτημα. Από την άλλη, όμως, η «νέα γενιά» που μπήκε στο ΠΓ, ήδη από την «τήρηση των ισορροπιών» που εκφράζει και από τη de facto ηγετική λειτουργία της, θα δώσει απτά δείγματα γραφής στην προπαρασκευή του Συνεδρίου. Τα δείγματα, φυσικά, δεν θα είναι τεχνικού αλλά ευθέως πολιτικού χαρακτήρα. Και θα κρίνουν τι σημαίνει, αν υπάρχει και ως που φτάνει η «ανανέωση», που δεν μπορεί να είναι απλώς βιολογική και προς το παρόν είναι ανανέωση ισορροπιών.

E 2485 K 3342

Όπως και κάθε αριθμός, έτσι και ο παραπάνω, εκφράζει σχέση ή σχέσεις μεταξύ κάποιων μεγεθών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο αριθμός εκφράζει τις «σχέσεις πολίτη και κράτους»: κάποιον τέτοιο αριθμό, που ονομάζεται *Ενιαίος Κωδικός Αριθμός Μητρώου*, θα έχει στο εξής η νέα ταυτότητά σας.

Αν, βέβαια, δείτε τον αριθμό σαν αριθμό, τότε τα πράγματα είναι απλά. Αν όμως εκείνο που θα σας απασχολήσει είναι η σχέση και η λογική της σχέσης που εκφράζει, τότε τα πράγματα μπλέκονται: ήδη έχει αρχίσει η συζήτηση στη Βουλή για το νέο νόμο «σχέσεων Κράτους και πολίτη» ή το νέο νόμο περί ταυτοτήτων. Και μάλιστα η συζήτηση άρχισε μετά από επιμονή του ΠΑΣΟΚ, η διαδικασία συζήτησης και επιψήφησης του νόμου να χαρακτηριστεί ως επείγουσα. Η φιλολογία που αναπτύχθηκε από το κυβερνών κόμμα για τις νέες ταυτότητες είναι ότι θα επιτευχθεί ο εκσυγχρονισμός και η απλοποίηση, η αποκέντρωση και αποσυγκέντρωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών. Ουδμία αντίρρηση, βεβαίως, μπορεί να υπάρξει σ' ένα σχέδιο, σε μια αντίληψη που κομίζει τα διάσημα της εκσυγχρονιστικής υπόσχεσης και του εκδημοκρατισμού. Όμως η ουσία βρίσκεται και πάλι επί της πολιτικής διαδικασίας που υποβάσταις αυτό τον εκσυγχρονισμό: στις σχέσεις κράτους και πολίτη παρεμβάλλεται η πολιτικότερη πληροφορική, η τεχνική της ηλεκτρονικής ταξινόμησης πλείστων όσων και πάσης φύσεως πληροφοριών περί όλων των Ελλήνων.

Η κυβέρνηση εξέφρασε την επείγουσα πρόθεσή της, το νομοσχέδιο περί «ηλεκτρονικού φακέλωματος» (όπως χαρακτηρίστηκε από πολλές πτέρυγες της Βουλής) να ψηφιστεί σε τρεις ημέρες. Δεν έδειξε καμιά διάθεση δε να τροποποιηθούν κάποιες διατάξεις του νομοσχεδίου, ή να γίνει κάποια «δεύτερη σκέψη» για το κομβικό σημείο του νέου νόμου: τον *Ενιαίο Κωδικό Αριθμό Μητρώου*.

Ο κ. Τσοχατζόπουλος, βέβαια, υποσχέθηκε ότι σε λίγες εβδομάδες θα κατατεθεί στη Βουλή σχέδιο νόμου που θα διασφαλίζει τον πολίτη από την αξιοποίηση της πληροφορικής: διαβεβαίωσε επίσης ότι αυτό το σχέδιο Νόμου είναι ήδη έτοιμο.

Οπότε, το ερώτημα είναι εύλογο: προς τι αυτός ο ετεροχρονισμός; Μήπως είναι ευθέως ανάλογος της ολοένα και μικρότερης ευαισθησίας της κυβέρνησης σε θέματα ελευθεριών και δημοκρατίας; Και ποιος εγγυάται ότι οι εβδομάδες δεν θα γίνουν μήνες και χρόνια, έτσι που ποτέ να μην κατατεθεί το προστατευτικό του πολίτη νομοθέτημα; Γιατί από το '81 έχουμε ακούσει πολλά και διάφορα για την καταστροφή των φακέλων (μέχρι και ότι θα καούν πανηγυρικά στο Σύνταγμα, και είχε οριστεί και η ημέρα μάλιστα), αλλά εκείνο που ξέρουμε τώρα είναι ότι απλώς η καθυστέρηση αυτή οφείλεται στην «ηλεκτρονοποίηση» των φακέλων μας...

ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ

«Κάποιοι» έδειραν τις μικρές ώρες της Τετάρτης μέχρις αίματος —η ιατρική γνωμάτευση καταγράφει ένα κάταγμα, εκτεταμένα τραύματα, μώλωπες και εκχυμώσεις σε όλο το σώμα και το κεφάλι— και αναισθησίας τον Ρολφ Πόλε, που τώρα φιλοξενείται στον «Ευαγγελισμό».

Ο Ξένιος Ζεός είχε μεταπτώσεις μέχρι σήμερα στη στάση του έναντι του Ρολφ Πόλε: Το '76 τον παρέδωσε - εξέδωσε ως «τρομοκράτη» για να εκτίσει την ποινή του στα λευκά κελιά του δυτικογερμανικού κράτους· πριν από δύο χρόνια, αφού εξέτισε την ποινή του, τον δέχτηκε... λευκό και του έδωσε «άσυλο» συν άδεια παραμονής, και τώρα τον... ξυλοφορτώνει αναίτιώς και «τυχαίως» — για να μην ξεχνάμε ίσως το κυκλοθυμικό των «αντιτρομοκρατικών» καιρών μας.

Τι ακριβώς «τρέχει» δεν το ξέρουμε —ούτε ο ίδιος ο Ρολφ Πόλε. Το βάρβαρο ξυλοφόρτωμά του είναι τόσο «τυχαίο», όσο «τυχαία» είναι η καθόλου... δροσερή Δροσογιάννειος αντίληψη (και Αρκούδεις πρακτική βεβαίως) περί κοινωνικής εξυγίανσης των Εξαρχείων και περί «προληπτικής» πάταξης της αναρχίας· όσο «τυχαία» είναι η «αντιτρομοκρατική» κυβερνητική δραστηριοποίηση και η επίκληση της «φαντασίας» και της αντιμετώπισής της!

Πρέπει όμως να μάθουμε τι «τρέχει», γιατί τα ερωτήματα που εκκρεμούν, αν μείνουν αναπάντητα, αφήνουν περιθώρια και για άλλες εκδοχές, εκ των οποίων μία είναι ότι «κάποιοι» (χωρίς κα-

θόλου φαντασία) έχουν ενοχληθεί από το γεγονός ότι ο Ρολφ Πόλε διατηρώντας την προσωπικότητά του ζει νόμιμα και δημόσια στην Ελλάδα και τους «χαλάει τη σούπα»...

«ΜΠΙΝΓΚΟ» ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

«Βρε παλιομπαγάσα Μπόμπολα, δεν φτάνει που η «Αυριανή» και το «συγκρότημα Λαμπράκη» σε έσωσαν από το σπίτι και τα άλλα πλούσια δώρα που θα 'πρεπε να δώσεις στους αναγνώστες του «Έθνους», αλλά εσύ κάνεις του κεφαλιού σου και συνεχίζεις να παίζεις το ψευτο-Μπίνγκο από τις εφημερίδες σου, αγνοώντας την απόφαση της Δικαιοσύνης».

Κάπως έτσι θα μπορούσε το συγκρότημα του Ταύρου να καταγράψει την τελευταία εξέλιξη γύρω από ένα θέμα πραγματικά σοβαρό: το «Έθνος» και οι «Εικόνες», ήδη από τον περασμένο Δεκέμβριο, είχαν αντιδράσει σε μια αρκετά εμφανή —και ανησυχητική— κυκλοφοριακή πτώση, ξεκινώντας να παίζουν «Μπίνγκο» μετά των αναγνώστών τους. Οι τελευταίοι, καθόλου τυχαία, θα έπρεπε να αγοράζουν τα έντυπα, αν ήθελαν να κερδίσουν τα πλούσια σοσιαλιστικά δώρα του παιχνιδιού.

Το κόλπο θα αποδειχθεί αρκετά αποτελεσματικό, ανακόπτοντας μερικά την καθοδική πορεία των «Εικόνων», και ιδίως του «Έθνους», που στην περιοχή Αθήνα - Πειραιά έχανε την πρώτη θέση από τα «Νέα». Το συγκρότημα της Χρήστου Λαδά μαζί με την «Αυριανή» θα αντιδράσουν με προσφυγή στο Δικαστήριο, το οποίο με τη σειρά του θα απαγορεύσει τόσο τη χρησιμοποίηση παρόμοιων μεθόδων για την άγρα αναγνώστών, όσο και τη συνέχιση των παιχνιδιών που είχαν ήδη αρχίσει. Οι παραβάτες —σύμφωνα πάντα με τη σχετική απόφαση— θα τιμωρούνται για κάθε παρόμοια δημοσίευση με χρηματική ποινή 50.000 δραχμών, και κράτηση 30 ημερών.

Όλα αυτά έγιναν την Τρίτη 20 Μαΐου. Κι ενώ προχθές, Τετάρτη, οι εφημερίδες δημοσίευσαν την απόφαση, το «Έθνος» συνέχιζε αταλάντευτα το παιχνίδι, προσφέροντας βίλες και παρόμοια δώρα, και εξηγώντας με ένα μικρό σχόλιο ότι θα παίζει παρά τα ασφαλιστικά μέτρα, και μέχρι την εκδίκαση της «κύριας δίκης».

Ασφαλώς, το συγκρότημα Μπόμπολα δεν είναι το μοναδικό που ξεκίνησε μια τέτοια ιστορία, η οποία έχει τόσο σχέση με την καλώς εννοούμενη λειτουργία του Τύπου, όσο ο φάντης με το ρετσινόλαδο. Δεν υπάρχει επίσης αμφιβολία ότι ο εκ των μηνυτών Γ. Κουρής δεν έχει επιδείξει στο παρελθόν ιδιαίτερη ευαισθησία στις αποφάσεις της Δικαιοσύνης. Παρόλα αυτά, πρόκειται για μία απόφαση που πραγματικά βάζει κάποια πράγματα στη θέση τους. Η αγνόησή της, για να χρησιμοποιήσουμε έναν ήπιο όρο, δεν θα αποτελούσε «Μπίνγκο», ούτε για τον Τύπο, ούτε φυσικά για τη Δικαιοσύνη.

ΔΗΜΑΡΧΟΙ: ΤΙΠΟΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΜΠΑΚΙΕΡΑ

Χωρίς την ανακοίνωση των υποψηφίων δημάρχων στις μεγάλες πόλεις, η λίστα των υποψηφίων του ΠΑΣΟΚ που παρουσιάστηκε την προηγούμενη εβδομάδα μοιάζει με μουσακά χωρίς μελιτζάνες: ο μεγάλος πονοκέφαλος οφείλεται ακριβώς στις κρίσιμες επιλογές στα μεγάλα κέντρα, αν και η επανυποστήριξη των σημερινών δημάρχων στις μικρότερες πόλεις δεν στερείται σημασίας. Το ΠΑΣΟΚ θέλει με κάθε τρόπο να αποφύγει —σήμερα περισσότερο από ποτέ— τις τριβές και τις αντιθέσεις που θα προκαλούσαν κάποιες νέες επιλογές. Στα μεγάλα αστικά κέντρα τώρα, οι τελικές αποφάσεις καθυστερούν για αμφίπλευρους λόγους: από τα δεξιά αναμένονται οι τελικές επιλογές της «Νέας Δημοκρατίας», και από τα αριστερά, οι αντίστοιχες επιλογές του ΚΚΕ και οι εξελίξεις στο ΚΚΕ εσωτ. Το μήνυμα του Προέδρου και του ΕΓ που μετέφερε ο Χ. Παπουτσης στο Συνέδριο του ΚΚΕ εσωτ., στο οποίο αναγνωριζόταν η ιδιαίτερη συμβολή του στην ανανέωση των πολιτικών

ιδεών, εκτός από την... «στρατηγική» του οπτική, είχε ασφαλώς υπόψη του και το άμεσο πρόβλημα των δημοτικών εκλογών του Οκτωβρίου.

ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΑΛΛΑ... LIBERATION

Με πρότυπο —εμφάνισης φυσικά— τη *Libération*, με σοβαρότητα στηριγμένη στην αποφυγή των κραυγαλέων τίτλων, με αρθρογραφία και αναλύσεις των πολιτικο-κοινωνικών γεγονότων της εβδομάδας, με υπογραφές που επιφυλάσσουν εκπλήξεις, πρόκειται να εμφανισθεί την Κυριακή η ανανεωμένη και φιλόδοξη «Εξόρμηση».

Για το «όργανο αρχών» του ΠΑΣΟΚ, το πρόβλημα των διευθυντικών θέσεων φαίνεται να έχει λυθεί: διευθυντής αναλαμβάνει ο Κ. Σκανδαλίδης, διευθυντής σύνταξης ο Γ. Τσαλακός και αρχισυντάκτες οι κ.κ. Λαγκαδινός και Μούρτης. Αντίθετα, αρκετές τριβές παρουσιάστηκαν γύρω από τη θέση του εκδότη, την οποία κατέχει σήμερα η λογίστρια της οικονομικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ Φρ. Λαμπροπούλου. Η σχετική υποψηφιότητα που υπέβαλε ο κ. Κτσανέβας συνάντησε πολλές αντιδράσεις από άλλα στελέχη. Με δεδομένο μάλιστα το γεγονός ότι ο διοικητής του ΙΚΑ συμμετέχει ενεργητικά και έχει επενδύσει στον Κουρικό «Δημοκρατικό λόγο», ορισμένοι έφτασαν να μιλήσουν για «συγκρότημα Κατσανέβα». Από την άλλη πλευρά, άλλα στελέχη της Κεντρικής Επιτροπής για τα οποία έγινε σκέψη να αναλάβουν τη θέση, είτε δεν έδειξαν ιδιαίτερη προθυμία, είτε τελικώς δεν ειδοποιήθηκαν. Έτσι το πρόβλημα —η λύση του οποίου με ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να επηρεάσει και τις διευθυντικές ισορροπίες— μετατέθηκε για επίλυση σε υψηλότερα κέντρα αποφάσεων...

Κατά τα άλλα, στην ανανεωμένη Συντακτική Επιτροπή συμμετέχουν και οι κ.κ. Μαρούδας και Κωστόπουλος, μετά τη διάψευση των προσδοκιών τους από τον τελευταίο ανασχηματισμό. Ανεξάρτητα, τέλος, από τα προηγούμενα το «στοίχημα» της νέας προσπάθειας είναι σημαντικό: μια ενδεχόμενη διατήρηση της «Ε» στα σημερινά χαμηλότατα κυκλοφοριακά επίπεδα (γύρω στα 5.000 φύλλα στην περιφέρεια πρωτεύουσας) θα ισοδυναμούσε με αποτυχία...

ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΤΑ ΝΤΕΝΚΤΑΣ: Οι επόμενες κινήσεις

Μια ακόμα φορά ο Ντενκτάς, με τα γράμματά του προς τον Κουεγιάρ της 21.4. και 27.4.86 («Ποντίκι» 16.5), προσφέρει στην Κύπρο και στην Ελλάδα ανοίγματα για πιο μαχητική αντιμετώπιση του ίδιου και της Τουρκίας. Μια ακόμα φορά αφήνουμε τις εβδομάδες να περνούν δίχως να επωφελομαστε από τ' ανοίγματα αυτά. Παρά τις σαφείς αποφάσεις των συσκέψεων Ελλήνων και Κυπρίων στις 19 και 20.4., αναλίσκομαστε, κυρίως οι Κύπριοι, σε ατέλειωτες εσωτερικές διαβουλεύσεις, παραπέρα κουβέντες με τον Κουεγιάρ, κι η Αθήνα περιμένει. Λίγη ανοιχτή και επιθετική διπλωματία δεν είναι πάντα κακή, τη στιγμή μάλιστα που τη μετερχονται με τόση επιτυχία οι Τούρκοι.

Τα γράμματα του Ντενκτάς περιέχουν σαφείς δείχτες για την πολιτική μας, μαρτυρώντας πού ακόμα συναντά δυσκολίες από την Κυπριακή κυβέρνηση, ποια τα πλεονεκτήματα που θεωρεί κερκτημένα.

Τον πιέζει «το απάνθρωπο οικονομικό εμπάργκο» της Β. Κύπρου, όσο και διάτρητο να είναι. Τον πιέζει πάντα η ίδια η

υπαρξη Κυπριακής κυβέρνησης και Κυπριακής δημοκρατίας, αναγνωρισμένης από όλα τα κράτη του κόσμου πλην της Τουρκίας. Γι' αυτό και θέλει να την καταργήσει δεχόμενος τη «μεταβατική κυβέρνηση» των προτάσεων Κουεγιάρ, απαιτώντας «οι στρατιωτικές δυνάμεις και στοιχεία στο νότο (να) διαλυθούν σύμφωνα με τους όρους...» των προτάσεων.

Τον ενοχλεί προφανώς θανάσιμα το γεγονός ότι, για πρώτη φορά, η Κυπριακή κυβέρνηση απορρίπτει, έστω και με περιστροφές, τις προτάσεις Κουεγιάρ, και κάνει η ίδια την πρόταση για διεθνή διάσκεψη, που την προσπερνάει σαν «εντελώς αντίθετη με την αντίληψη» των προτάσεων Κουεγιάρ. τέλος απειλεί ότι «στην περίπτωση που η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν αποδεχθεί το σχέδιο πλαισίου συμφωνίας όπως έχει, η τουρκοκυπριακή πλευρά δεν θα δεσμεύεται από καμιά από τις θυσίες που έκανε μέχρι τώρα...» (υπογράμμιση δική μου).

Στο μεταξύ ο Ντενκτάς έχει «εισπράξει» και θεωρεί κερκτημένες όλες τις πα-

ραχωρήσεις που έκαναν ο Μακάριος και ο Κυπριανού, δεχόμενοι να εξισωθούν ουσιαστικά η ελληνοκυπριακή πλειοψηφία με την τουρκοκυπριακή μειοψηφία. Επικαλείται ρητά «τη συνάντηση κορυφής του 1977» και την παραδοχή του «δικοινοτισμού» και του «διζωνισμού».

Είναι προφανές ότι ο Ντενκτάς ανησυχεί μήπως ο Κουεγιάρ χάσει την αρμοδιότητά του για το Κυπριακό, εγκαταλείποντας την παροχή «καλών υπηρεσιών» που τόσο μονομερώς ευνόησαν τους Τούρκους, και επανέλθει το Κυπριακό στη Γενική Συνέλευση των Η.Ε. και έπειτα στο Συμβούλιο Ασφαλείας, για να μελετήσει, ίσως με καινούργιο Γενικό Γραμματέα, άλλους αποτελεσματικότερους, και πάντως πιστότερους τρόπους εφαρμογής των αποφάσεων του 550 και 544.

Μετά τις κοινές αποφάσεις της 19 και 20 Απριλίου, που ισοδυναμούν με κατηγορηματική άρνηση: α) διεθνούς νομιμοποίησης της τουρκικής εισβολής, β) αναγνώρισης ντε γιούρε της διχοτόμησης της Κύπρου —γιατί σε αυτό αποβλέπουν οι προτάσεις Κουεγιάρ, δεν μπορεί να υπαναχωρήσει ούτε η Κύπρος ούτε η Ελλάδα. Πρέπει να προχωρήσουν στην υλοποίηση των θετικών σημείων των αποφάσεών τους. Τώρα οι επιστολές Ντενκτάς δείχνουν ακόμα πιο καθαρά ποια πρέπει να είναι η περαιτέρω πορεία

Σε πληγή εξελίσσεται το «Μακεδονικό» του Σταύρου Λυγερού

Ανησυχητικές διαστάσεις τείνει να πάρει η αναβίωση και προβολή ενός φαντάσματος από το παρελθόν. Η ανταλλαγή διαβημάτων μέσα στο Μάιο ανάμεσα στο Βελιγράδι και την Αθήνα αποδεικνύει ότι το «Μακεδονικό» παρεμβαίνει και επηρεάζει, συχνά αποφασιστικά τις ελληνο - γιουγκοσλαβικές σχέσεις.

Το περίεργο μ' αυτό το αγκάθι, είναι ότι τα γεωπολιτικά συμφέροντα των δύο χωρών υπαγορεύουν μια ειδική σχέση συνεργασίας κι όχι έναν ανταγωνισμό για ένα ουσιαστικά ανύπαρκτο ζήτημα.

Η Γιουγκοσλαβία είναι ο κρίκος που συναντώνται οι Αδέσμευτοι και οι δύο αντίπαλοι συνασπισμοί. Ενδιάμεσος αλλά και αδύνατος κρίκος, λόγω των μεγάλων οικονομικών προβλημάτων (ο πληθωρισμός τρέχει με 100%) και των τριβών που παρατηρούνται στα πλαίσια της χαλάρωσης του ομοσπονδιακού συστήματος. Οι γιουγκοσλάβοι έχουν αναπτύξει ειδικές σχέσεις με τη Δύση για να εξισορροπήσουν την πίεση που νιώθουν από τη γειτνίασή του με τον Ανατολικό Συνασπισμό. Έχουν συνείδηση ότι οποιαδήποτε απο-

σταθεροποίηση των ευρύτερων γεωπολιτικών ισορροπιών που αποκρυσταλλώθηκαν μεταπολεμικά στην Ευρώπη, θα έχει βαρυσήμαντες επιπτώσεις πρώτα απ' όλα στην ισορροπία της Γιουγκοσλαβίας.

Για τη Γιουγκοσλαβία η Ελλάδα έχει μια ειδική σημασία. Εξασφαλίζει στρατηγικό βάθος στη γιουγκοσλαβική άμυνα και σε περίπτωση κρίσης θα αποτελέσει τον κύριο αγωγό της δυτικής βοήθειας. Γι' αυτό και μόνο το λόγο, το Βελιγράδι θα έπρεπε να περιφρουρεί τις αρμονικές σχέσεις του με την Αθήνα. Πολύ περισσότερο που η ελληνική πλευρά, λόγω της τουρκικής απειλής, έχει συμφέρον να διατηρεί τις καλύτερες των σχέσεων με τους βόρειους γείτονές της.

Αντ' αυτού, έχουμε την ένταση των πιέσεων για το «Μακεδονικό» και την τουρκογιουγκοσλαβική προσέγγιση. Μια προσέγγιση που δεν θα είχε τίποτα το αθέμιτο αν δεν στηριζόταν σε μια αμοιβαία υποστήριξη, που στρέφεται κατά πρώτο λόγο εναντίον της Βουλγαρίας και κατά δεύτερο εναντίον της Ελλάδας. Η τουρκική πλευρά υποστηρίζει ζωηρά τους ισχυρι-

σμούς περί «μακεδονικής μειονότητας» σε Βουλγαρία και Ελλάδα και με τη σειρά τους οι γιουγκοσλάβοι υποστηρίζουν τις θέσεις της Άγκυρας για τους μουςουλμάνους της Βουλγαρίας και διάκριτικά ορισμένες απόψεις για τους μουςουλμάνους της δυτικής Θράκης.

Η αναγόρευση των «δικαιωμάτων της μακεδονικής μειονότητας» σε ενεργό παράγοντα της γιουγκοσλαβικής εξωτερικής πολιτικής —σύμφωνα και με σχετική απόφαση του 11ου Συνεδρίου της Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών— δεν φαίνεται να είναι αποτέλεσμα μόνο της διαδικασίας ομοσπονδοποίησης της εξωτερικής πολιτικής του Βελιγραδίου. Δεν μπορεί να υποτιμηθεί βέβαια, η μέθοδος της κεντρικής κυβέρνησης να εκτονώνει δυσαρέσκειες και φυγόκεντρες τάσεις και να ενισχύει τον εσωτερικό έλεγχο, αφήνοντας ταυτόχρονα μεγαλύτερα περιθώρια στην εκδήλωση εξωστρεφών εθνικών διεκδικήσεων. Οι μειονοτικές διεκδικήσεις και οι πιέσεις που ασκούνται γι' αυτό το θέμα, είναι φανερό πως χρησιμοποιούνται από το Βελιγράδι στην ευρύτερη συνάρτηση των σχέσεων του με τις γειτονικές χώρες. Η εμπειρία δείχνει, όμως, ότι πρόκειται για ένα παιχνίδι με αβέβαιη κατάληξη. Οι μειονοτικές διεκδικήσεις μπορεί να χρησιμοποιούνται ως μέσο πίεσης, αλλά συγχρόνως δηλητηριάζουν τις σχέσεις χωρίς συγκεκριμένα οφέλη για τη Γιουγκοσλαβία.

της Κύπρου:

- Πανηγυρική, επίσημα και δημόσια ανάκληση όλων των παραχωρήσεων που έχουν γίνει από το 1974, από τον Μακάριο και από τον Κυπριανού, τις οποίες θεωρεί εκεκτημένες ο Ντενκτάς.

- Προσφυγή στα Η.Ε. είτε της Κύπρου, μόνης, είτε με την υποστήριξη άλλων κρατών και της Ελλάδας για την άμεση αποχώρηση του τουρκικού στρατού, για τον επαναπατρισμό των Τούρκων εποίκων, για την επιστροφή όλων των προσφύγων στις εστίες τους, και την απόδοση πλήρων ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλους ανεξαιρέτα τους Κύπριους, Έλληνες και Τούρκους.

- Να προωθήσει η Κύπρος στα Η.Ε. την πρότασή της για διεθνή διάσκεψη με Αδέσμευτους και ΕΣΣΔ και όσες άλλες χώρες θελήσουν να την υποστηρίξουν. Ας την καταπολεμήσει δημόσια η Τουρκία, και όσοι στέκονται πίσω της. Θα δείξει έτσι την κακή της πίστη και τις αληθινές προθέσεις της.

- Ενίσχυση της άμυνας της Κυπριακής Δημοκρατίας στο σημερινό ελεύθερο 60% του εδάφους της, με όσα στρατιωτικά μέσα κριθούν πρόσφορα.

Αυτά όλα να προωθηθούν χωρίς άλλες διαβουλεύσεις, επιφυλάξεις, και χρονοβόρα πηγαίνελα ανάμεσα Λευκωσία και Αθήνα.

Δεν μπορεί κανείς ν' αμφισβητήσει ότι είναι προτιμότερη για την Κυπριακή δη-

μοκρατία, για τους ελληνοκύπριους και τουρκοκύπριους πολίτες της η ντε φάκτο σημερινή κατάσταση, που εγκαθιδρύθηκε παράνομα το 1974, και κρατιέται σήμερα μόνο με τη βία των τουρκικών όπλων και τον εποικισμό 50.000 Τούρκων. Ας αναγνωρίσουν το ψευδοκράτος του Ντενκτάς όσες χώρες το επιθυμούν, ή επηρεασθούν από τις ΗΠΑ. Ας γίνει σαφές τελοσπάντων ότι δίχως ξένες επεμβάσεις οι Τουρκοκύπριοι μόνοι τους μπορούν να συνεδνηθούν με τους Ελληνοκύπριους μόνους τους, μέσα στα πλαίσια της Κυπριακής Δημοκρατίας, όσες προσαρμογές κι αν χρειάζονται.

Αλλά η Τουρκία δεν επιθυμεί τέτοια συνδιαλλαγή παρά μόνο με τους δικούς της όρους, που είναι ο έλεγχος και το μόνιμο δικαίωμα επέμβασής της μέσω ενός δικέφαλου (ή ακέφαλου) συνομοσπονδιακού κράτους σε ολόκληρο το έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τότε όμως η Ελλάδα θα πρέπει να νοιαστεί όχι μόνο για το μέλλον ενός ανεξάρτητου ευρωπαϊκού κράτους, που έχει μαζί της παλιούς δεσμούς αίματος και πολιτισμού, της Μεγαλονήσου, αλλά και για το μέλλον των νησιών του Αιγαίου και της Δυτικής Θράκης. Ο κίνδυνος και το τίμημα της αντιμετώπισής του είναι ενιαίο για ολόκληρο τον Ελληνισμό.

Αλέξανδρος Ξύδης

Το Βελιγράδι στις σχέσεις του με την Αθήνα προσπάθησε να συμβιβάσει την προβολή των μειονοτικών διεκδικήσεων με τη διατήρηση και βελτίωση των καλών διμερών σχέσεων. Από την άλλη πλευρά, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ενώ απορρίπτει σταθερά τους ισχυρισμούς περί «μακεδονικής μειονότητας» και «μακεδονικού έθνους», έδωσε προτεραιότητα στη σταθεροποίηση και βελτίωση των ελληνο-γιουγκοσλαβικών σχέσεων. Ωστόσο, οι συναντήσεις κορυφής, καθώς και οι συναντήσεις σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών, δεν κατάφεραν να απαλλάξουν τις διμερείς σχέσεις από το αγκάθι του «Μακεδονικού», αν και οι κάθε φορά δηλώσεις και πληροφορίες έδιναν αντίθετη εντύπωση.

Η τελευταία επίσκεψη του έλληνα πρωθυπουργού στο Βελιγράδι (μέσα Ιανουαρίου) έδωσε την εντύπωση πως η γιουγκοσλαβική ηγεσία έχει αποφασίσει να υποβαθμίσει, αν όχι περιθωριοποιήσει τις διεκδικήσεις της. Γρήγορα, όμως, οι σχετικές εντυπώσεις διαλύθηκαν, αφού το «Μακεδονικό» επανήλθε και μάλιστα με απόφαση (της Ομοσπονδίας, του Προεδρείου). Το κρίσιμο ερώτημα ήταν το κατά πόσο οι πιέσεις και τριβές θα πάρουν τέτοια έκταση, ώστε να σκιάσουν τις διμερείς σχέσεις.

Είναι δύσκολο να πιστέψουμε ότι ο αμερικανός πρέσβης Κέλαντ μίλησε απλώς

ως «σλαβολόγος». Η ομιλία του, είναι αλήθεια, δεν ήταν άμεσα πολιτική. Ωστόσο ο πολιτικός χαρακτήρας των σλαβομακεδονικών ισχυρισμών «περί μακεδονικού έθνους» δίνει στην ομιλία του πρέσβη το νόημα πολιτικής πράξης και μάλιστα αμερικανικής παρέμβασης σε ένα περιθωριακό τοπικό ζήτημα.

Το πρόβλημα δεν είναι οι ιστορικές και εθνολογικές αναφορές του Κέλαντ. Το πρόβλημα είναι ο σκοπός της αμερικανικής παρέμβασης. Αν βρισκόμαστε στην αφετηρία μιας διαδικασίας διεθνοποίησης του «μακεδονικού» τότε επιβάλλεται, όσο είναι καλός, μια επαναθεώρηση των γενικότερων ισορροπιών στα Βαλκάνια και κατ' επέκταση, χάραξη μιας νέας πολιτικής. Θα ήταν εξαιρετικά επώδυνο και αποσταθεροποιητικό για την περιοχή αν οι βαλκανικές χώρες αφήσουν ανύπαρκτες και υπαρκτές μειονοτικές και λαθάνουσες εδαφικές διεκδικήσεις να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης εκ μέρους των υπερδυνάμεων.

Το κλίμα στη γειτονική χώρα, αν κρίνουμε τουλάχιστον από τον Τύπο, προμήνυε την όξυνση των τελευταίων τριών εβδομάδων. Η εκτεταμένη και οξεία αντίδραση των γιουγκοσλάβων στις γνωστές απόψεις που ακούστηκαν από κυβέρνηση και αντιπολίτευση στη συζήτηση της Βουλής για την εξωτερική πολιτική, έχει περισσότερο το νόημα μιας ρεβάνς, μιας διορθωτι-

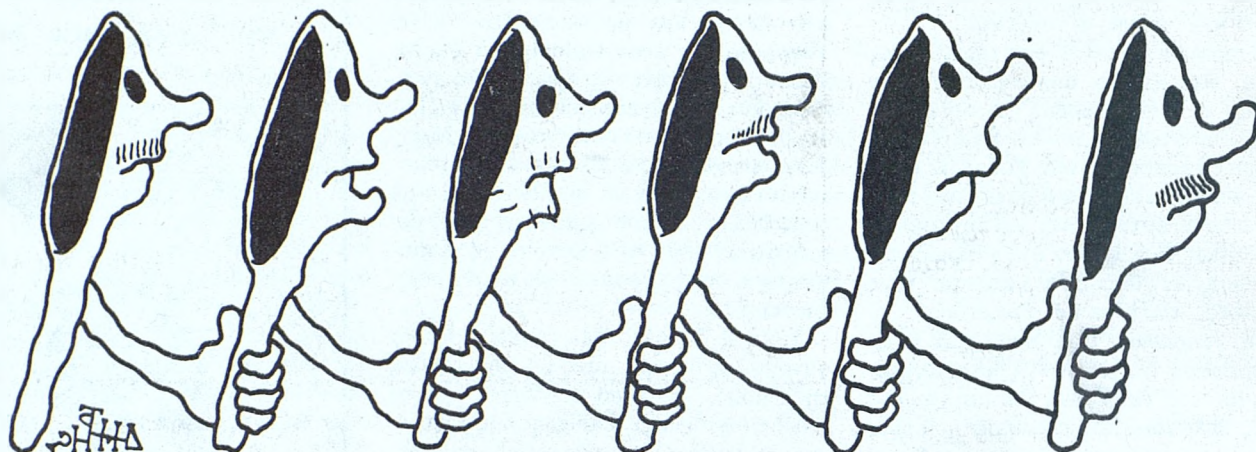

κής κίνησης. Κι αυτή φαίνεται να συνδέεται με τις ισορροπίες που διαμορφώνονται από την άνοδο στην πρωθυπουργία του Μικούλιτς. Σ' αυτή τη λεπτή για τις εσωτερικές ισορροπίες, συγκυρία που το ειδικό πολιτικό βάρος των κρατιδίων αυξάνει, ήταν κάπου αναμενόμενο να υπερισχύσουν τα ειδικά συμφέροντα των Σκοπίων οι ειδικές σκοπιμότητες των Σκοπίων πάνω στα σφαιρικά συμφέροντα της Ομοσπονδίας.

Τα περί αμφισβήτησης της «μακεδονικής μειονότητας» είναι γνωστά, ενώ τα περί ανάμιξης στα εσωτερικά της Γιουγκοσλαβίας ανυπόστατα. Με δεδομένη τη διαφωνία στο θέμα των μειονοτικών διεκδικήσεων, είναι σίγουρο ότι οι αφορμές δεν θα λείψουν. Το κρίσιμο ζήτημα είναι η Γιουγκοσλαβία, επιτέλους, να αποφασίσει το είδος και την έκταση των σχέσεων που επιθυμεί να έχει με την Ελλάδα. Γιατί και οι προγραμματικές δηλώσεις του Μικούλιτς (16.5.86), συνέχισαν να τονίζουν τις καλές διαθέσεις, σκληραίνοντας ταυτόχρονα την επίσημη γραμμή στα μειονοτικά.

Μία πρόκληση για την Αριστερά

του Γιάννη Φλώρου

Αναμφισβήτητα οι εννέα ημέρες που κράτησαν οι εργασίες του 4ου Συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτερικού αποτελούν μία από τις πιο σημαντικές και ιστορικές περιόδους της νόμιμης λειτουργίας του. Για πρώτη φορά δοκιμάστηκε με τέτοιο τρόπο η ενότητα αυτού του κόμματος, αλλά και η ικανότητά του να προχωρήσει μέσα από τις, ιδιαίτερα, φορτισμένες και πολωτικές διαδικασίες σε μια σύνθεση των διαφορετικών απόψεων. Ταυτόχρονα όμως η όλη συζήτηση κρίσιμων θεωρητικών, πολιτικών και ιδεολογικών προβλημάτων, ανεξάρτητα από τον τρόπο που τέθηκαν και ο οποίος δεν ήταν ο πλέον κατάλληλος, έδειξε τη ζωντάνια, αλλά και την υγεία αυτού του κομματικού οργανισμού. Είναι από μια πλευρά ένα δείγμα ότι τα προβλήματα που συζητήθηκαν στις προσυνεδριακές διαδικασίες απασχολούν σοβαρά τα μέλη, τα στελέχη και την ηγεσία του ΚΚΕ Εσωτ. Αλλά και μια ελπίδα για τη «νέα τομή» που επιχειρεί το ΚΚΕ Εσωτ. μετά την υπερψήφιση της πρότασης του Ευρωβουλευτή του Κ. Φιλίνη να προχωρήσει σε Ιδρυτικό Συνέδριο την άνοιξη του 1987 για τη δημιουργία νέου κόμματος της Αριστεράς.

Η «αισιοδοξία» αυτή που εκφράστηκε από πολλούς παρατηρητές δεν αναιρεί το γνωστό και δοκιμασμένο «η ζωή θα δείξει». Ο «σκεπτικισμός» από την άλλη πλευρά στηρίζεται στη μέχρι τώρα πολιτική και πρακτική της ηγεσίας του ΚΚΕ Εσωτ., στις επιπτώσεις —αρνητικές για την Αριστερά σύμφωνα με εκτιμήσεις ορισμένων— που θα έχει η μονοπώληση του Κ.Κ. από το ΚΚΕ, στις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν για τα χαρακτηριστικά, τη φυσιογνωμία και την πολιτική του νέου κόμματος. Αλλά κυρίως στην ικανότητα των στελεχών της

Αριστεράς που καλούνται με την πολιτική τους πρακτική να υπερβούν τον «εσωτερικισμό» τους.

Ωστόσο θα πρέπει να τονισθεί ότι οι δυνατότητες που ανοίγονται με την απόφαση του 4ου Συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτ. διαμορφώνουν μια νέα κατάσταση στην Αριστερά. Για τη δυναμική της είναι φυσικό να υπάρχουν διαφορετικές και αντίθετες εκτιμήσεις. Δεν θα πρέπει όμως ούτε να υπερτονιστούν, ούτε να υποτιμηθούν ορισμένα δεδομένα που διαμορφώνονται. Η πορεία των επόμενων χρόνων —πολιτική πρακτική, θέσεις, πολιτικές διαδικασίες και διαμόρφωση νέων σχέσεων με την κοινωνία— είναι αυτή που θα σηματοδοτήσει και την ικανότητα αυτού του χώρου να αποτελέσει πειστική, ικανή και φερέγγυα εναλλακτική αριστερή λύση. Αυτή η πορεία θα αποτελέσει το χώρο δοκιμασίας για μια Αριστερά ικανής να θέσει τολμηρά και συνολικά τα προβλήματα του σοσιαλισμού και της ανατροπής των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής. Των σχέσεων της με τα νέα κοινωνικά κινήματα, τους αγώνες των εργαζόμενων και της νεολαίας. Των σχέσεων της με την πολιτική και τις κοινωνικές αντιθέσεις της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας. Των σχέσεων της με τις σύγχρονες δυνάμεις της ευρωπαϊκής Αριστεράς. Σ' αυτή την πορεία θα κριθεί και η μελλοντική πορεία της «πρόκλησης» των αποφάσεων του 4ου Συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτ.

Οι εργασίες του Συνεδρίου

Όπως ήταν αναμενόμενο κύριο θέμα αναδείχθηκε αυτό της προοπτικής του ΚΚΕ Εσωτ., η φυσιογνωμία και ο τίτλος του κόμματος. Η συζήτηση για τις θέσεις, τα πολιτικά προβλήματα, την πολιτική γραμμή και το πρόγραμμα υπο-

βαθμίστηκε, υποτάχθηκε καλύτερα, στο διάλογο για την προοπτική. Οι παρεμβάσεις των συνέδρων σ' αυτό το θέμα —εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις— δεν πρόσθεσαν ουσιαστικά σε όσα έχει διατυπώσει και διακηρύξει το ΚΚΕ εσ. μέχρι τώρα.

Οι 4 προτάσεις για την προοπτική εμφανίστηκαν στο συνέδριο ως 4 διαφορετικές «τάσεις» με διατυπωμένη από την αρχή την επιθυμία να διαμορφώσει η κάθε μία για λογαριασμό της την τελική απόφαση. Δεν είναι ωστόσο ορθό να υποστηριχθεί ότι αποτελούσαν τάσεις, γιατί κυρίως συγκροτήθηκαν με βάση ένα μέρος μιας πολιτικής διαδικασίας, χωρίς να έχουν αισθητές πολιτικές διαφωνίες. Είχαν μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις αρνητικά αποτελέσματα στις διαδικασίες του συνεδρίου επειδή δεν μπόρεσαν να διαμορφώσουν μια διαφορετική συνείδηση και να δώσουν μια αντίληψη άλλης λειτουργίας του κόμματος στο βαθμό που οι ίδιοι οι εκφραστές edήλωναν τη διαφωνία ή τις βαθύτατες επιφυλάξεις τους στη θεσμοθέτηση τάσεων. Έτσι δεν ήταν καθόλου τυχαίες οι «συνδικαλιστικές αντιπαραθέσεις» των «παρατάξεων» στο συνέδριο, αντιπαραθέσεις που θύμιζαν σε μερικές —ευτυχώς ελάχιστες— περιπτώσεις φοιτητικό συνδικαλισμό στις καλές μέρες των Πανσπουδαστικών Συνεδρίων. Αυτή η πλευρά, η οποία δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως άρνηση των τάσεων, οφείλεται στις πολιτικές τελικά επιλογές των υποστηρικτών κάθε άποψης και του τρόπου που επέλεξαν να δώσουν τη μάχη στο συνέδριο.

Από την αρχή της συζήτησης του κρίσιμου θέματος της προοπτικής φάνηκε η ακαμψία στην άποψη της «αναβαθμίσης». Υποστηρίζοντας οι εκφραστές

της ότι δεν μπορεί να παρθεί απόφαση από αυτό το συνέδριο για την προοπτική του ΚΚΕ εσωτ. δεν συζητήσαν καν την «ενωτική» όπως την παρουσίασε ο Μπ. Θεοδωρίδης πρόταση της γ' άποψης. Η επιμονή της «αναβάθμισης» στηρίχθηκε στην εκτίμηση ότι δεν υπάρχει ικανή πλειοψηφία στο συνέδριο να αποφασίσει προς την μία ή την άλλη κατεύθυνση, αλλά και στην πολιτική ανάγκη που η ίδια έβλεπε για τον εαυτό της, να παραμείνει μέχρι το τέλος ενωμένη και συμπαγής στην άποψη ότι ο τίτλος του κόμματος πρέπει να περιέχει οπωσδήποτε το κομμουνιστικό. Ούτε όμως υποχώρησε στην πρόταση που διατυπώθηκε από την γ' άποψη που άφηνε ανοικτό το θέμα του τίτλου στο Ιδρυτικό Συνέδριο προβάλλοντας την ανάγκη να υπάρξει απόφαση επ' αυτού από το ίδιο το ΚΚΕ εσωτ. σ' ένα έκτακτο Συνέδριο μετά από δύο χρόνια. Η πρόταση αυτή όπως διατυπώθηκε από τον Κ. Φιλίνη στο συνέδριο και ψηφίστηκε, διαμορφώθηκε ύστερα από έντονες συζητήσεις στις οποίες βασικό ρόλο απ' ότι φάνηκε είχαν οι προηγηθείσες συναντήσεις υποστηρικτών της γ' άποψης με εκπροσώπους της «Κίνησης των 18», και των τελευταίων με εκπροσώπους της «αναβάθμισης», οι οποίοι όμως επέμεναν στην ανάγκη σύγκλησης του έκτακτου - ειδικού συνεδρίου.

Η ανάγκη υποστήριξης της πρότασης της «αναβάθμισης» μέχρι τέλους και η στάση αρχής που τηρήθηκε δεν επέτρεψε να τεθούν από την πλευρά της οι πολιτικές διαφωνίες με την πρόταση της «μετεξέλιξης», αλλά οδήγησε και τον Γ. Μπανιά, γραμματέα της προηγούμενης Κ.Ε. να εμφανισθεί ως αρχηγός ομάδας και όχι ως ηγέτης μιας πολιτικής πρότασης με μια συγκεκριμένη και συγκροτημένη προοπτική για το κόμμα του. Αυτό δεν το απέφυγε ούτε ο Α. Κύρκος αν και η ομιλία του στο κρίσιμο θέμα εμπεριείχε ένα διαφορετικό τόνο ο οποίος του επέτρεπε να υποστηρίξει θετικά την προοπτική του ΚΚΕ Εσωτ. σύμφωνα με την πρόταση της «μετεξέλιξης».

Επιπλέον η έλλειψη πολιτικής από την πλευρά της «αναβάθμισης» την οδηγούσε αναγκαστικά στην πάση θυσία διαφοροποίηση στο θέμα της προοπτικής, αφού ήδη οι «θέσεις» είχαν συναντήσει την αποδοχή της στα κυριότερα σημεία τους. Αυτό την οδηγούσε σε μια αμυντική στάση απενεργώνοντας και τα πολιτικά προβλήματα που δικαιολογμένα και σωστά έθετε. Θεωρήθηκε έτσι η πρόταση Φιλίνη που ψηφίστηκε ως «τεχνητή», που δεν επέτρεπε μια πολιτική σύνθεση και κυρίως δεν έδινε ουσιαστική διέξοδο στο «διχασμένο κόμμα», όπως έδειξαν οι «πρωτοβάθμιες ψηφο-

ΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΙΕΣ

● Στην πρώτη ψηφοφορία επί 537 συνέδρων, ψήφισαν 526. Οι σύνεδροι ψήφισαν ως εξής:

Πρόταση	Ψήφοι	Ποσοστά
Μετεξέλιξη	212	40,23%
Αναβάθμιση	228	43,26%
Νέο Κόμμα	57	10,81%
Συνέχεια στο Νέο	16	3,04%
Νέο ΚΚ	3	0,57%
Λευκά	8	1,52%
Αποχές	3	0,57%

Σημείωση: Η ΚΕ, με 81 μέλη, που εξελέγη αναλογικά με βάση αυτή την ψηφοφορία αποτελείται από: 33 από την πρῶ-

τη πρόταση, 35 από τη δεύτερη, 9 από την τρίτη, 3 από την τέταρτη και 1 από όσους ψήφισαν λευκά.

● Στη δεύτερη ψηφοφορία, οι σύνεδροι ψήφισαν στις συνθετικές προτάσεις των Κ. Φιλίνη, Ν. Βούτση, και των «3» (μέλη του Ρ.Φ.). Η πρόταση του Γρ. Γιάνναρου αποσύρθηκε. Ψήφισαν 527 ως εξής:

Πρόταση	Ψήφοι	Ποσοστά
Κ. Φιλίνη	289	53,82%
Ν. Βούτση	228	42,46%
Των «3»	3	0,57%

φορίες», στις οργανώσεις του ΚΚΕ Εσωτ. και του Ρήγα Φεραίου.

Αρκετά πάντως στελέχη του ΚΚΕ Εσωτ. παρατηρούσαν ότι για το όλο κλίμα του συνεδρίου, τη συζήτηση που έγινε και τις επιλογές που προκρίθηκαν από την «αναβάθμιση» για να στηρίξει την άποψη της συνετέλεσε και ο τρόπος με τον οποίο εισηγήθηκε από την αρχή στο ΚΚΕ Εσωτ. το θέμα της προοπτικής η άποψη της «μετεξέλιξης» και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Θα πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι δε παρεμβάσεις τους στο συνέδριο οι Α. Κύρκος, Κ. Φιλίνης και άλλα ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ Εσωτ. εξέφρασαν την απορία τους γιατί οι υποστηρικτές της «αναβάθμισης» δεν πρωτοστάτησαν αυτοί στην πρόταση της δημιουργίας νέου κόμματος. Πρέπει να επισημανθεί εδώ ότι βασικά στελέχη του ΚΚΕ Εσωτ. και υποστηρικτές της «αναβάθμισης» είχαν υποστηρίξει στο παρελθόν —και μάλιστα σε ανύποπτο χρόνο— την ανάγκη πιο στενής και ουσιαστικής συνεργασίας με δυνάμεις της ευρύτερης ανανεωτικής αριστεράς. Τότε είχαν συναντήσει μάλιστα σοβαρές και αρνητικές αντιδράσεις από πολλά μέλη της προηγούμενης ΚΕ.

Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτήρισε τις διαδικασίες του συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτ. ήταν οι χωριστές συνεδριάσεις των συνέδρων της κάθε άποψης. Αυτό που για πρώτη φορά συνέβη με τέτοιο τρόπο σε συνέδριο διαμόρφωσε ένα κλίμα πολωτικό βέβαια, αλλά και θετικό για τη μορφή και το χαρακτήρα που πήρε η αντιπαράθεση ανάμεσα στις δύο κύριες προτάσεις της «αναβάθμισης» και της «μετεξέλιξης». Οι «παρασκηνιακές ζυμώσεις» και συζητήσεις ήταν έντονες και χρησιμοποιήθηκαν ακόμα και πολιτικοί εκβιασμοί, μερικές φορές, για να δειχθεί το αδιέξοδο της μιας ή της άλλης κατεύθυνσης. Παρόλα αυτά και

ορισμένες ατυχείς παρεμβάσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας —ορισμένες και πρωτοσέλιδα— ο διάλογος αυτός θα πρέπει να εκτιμηθεί ως ένδειξη υγείας όπως σημειώθηκε και στην αρχή. Στο βαθμό, δηλαδή που τεθούν τα πολιτικά προβλήματα και διευκρινισθούν τα πολιτικά ζητήματα στα οποία απαιτείται να έχει άποψη και θέση σήμερα η Αριστερά είναι δυνατή μια ουσιαστική πολιτική διαδικασία η οποία δεν θα αφορά μόνο το ΚΚΕ Εσωτ. ως πολιτικό οργανισμό, αλλά ευρύτερες δυνάμεις της ανανεωτικής και δημοκρατικής Αριστεράς. Και αυτό αποκτά μεγαλύτερη σημασία αν δούμε ότι ιδιαίτερα σήμερα τα προβλήματα της Αριστεράς και του Σοσιαλισμού ελάχιστα ή καθόλου απασχολούν άλλους πολιτικούς χώρους. Ή αν σκεφθούμε πως μέχρι τώρα αντιμετωπίζονται τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα από τα κόμματα που μιλούν στο όνομα του σοσιαλισμού, της κοινωνικής αλλαγής και της επανάστασης.

Μία άλλη ενδιαφέρουσα πλευρά της διαμόρφωσης των 4 απόψεων και της λειτουργίας τους είναι η σχέση που έχουν οι εκφραστές και υποστηρικτές τους με τον κομματικό μηχανισμό και την εσωτερική γραφειοκρατία, που υπάρχει στα κόμματα. Αν ευσταθεί ότι π.χ. η «αναβάθμιση» στηρίχθηκε στον κομματικό πατριωτισμό για να έχει ένα επιπλέον βάρος η άποψη της και πολιτικό κύρος στα μέλη του ΚΚΕ Εσωτ. είναι προς μελέτη πώς και μέσα από ποιες διαδικασίες συγκροτήθηκαν οι απόψεις στο ΚΚΕ Εσωτ. και τι σχέσεις υπάρχουν με την αναπαραγωγή και διαίωξη ενός κομματικού μηχανισμού. Παρόμοια προβλήματα ανακύπτουν και αν εξετασθούν οι σχέσεις των κύριων υποστηρικτών κάθε άποψης με τις κομματικές οργανώσεις, τις συνδικαλιστικές παρατάξεις και κυρίως τους κοινωνικούς χώ-

ρους στους οποίους παρεμβαίνουν. Ένα π.χ. στοιχείο της κριτικής εναντίον της «μετεξέλιξης» ήταν η άποψη, που υποστηρίχθηκε από στελέχη της «αναβάθμισης» ότι τα στελέχη που έχουν «κρατήσει το κόμμα» στους μαζικούς χώρους δεν την υποστηρίζουν. Συνεπώς, ετόνιζαν ότι, είναι υπαρκτός ο κίνδυνος να μετατραπεί το νέο κόμμα σε εκλογικό μηχανισμό, αποκομμένο από τις κοινωνικές διαδικασίες, τις πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις. Αυτή ήταν και η αιτία, όπως και η κατηγορία για «κόμμα του Κύρκου» που ανάγκασαν τον μέχρι το συνέδριο πρόεδρο του ΚΚΕ Εσωτ. να αφιερώσει ένα μεγάλο μέρος της ομιλίας του ακριβώς σ' αυτό το θέμα.

Οι καθόλου καλές σχέσεις ωστόσο του ΚΚΕ Εσωτ. με κοινωνικές τάξεις και κατηγορίες εργαζομένων των οποίων τα συμφέροντα θεωρητικά εκφράζει δεν θα πρέπει να ερμηνευθούν σ' αυτά τα στενά πλαίσια που αναγκαστικά οδηγήθηκαν ορισμένοι, αλλά στην πολιτική γραμμή και την όλη πορεία που είχε ως πολιτικός οργανισμός κυρίως μετά τη μεταπολίτευση. Γιατί όταν ζητάς από τον Α. Κύρκο να είναι ο ηγέτης στο «προεκλογικό μάλακόνι» δεν μπορείς να τον θεωρείς ταυτόχρονα και υπεύθυνο της χρήσης του, όταν δεν υπάρχουν υπαρκτές και διαμορφωμένες νέες σχέσεις του ΚΚΕ Εσωτ. με τους εργαζόμενους, οι οποίες στη δυναμική τους θα επιτρέψουν και μια διαφορετική χρήση, στο βαθμό που η υπάρχουσα είναι κακή.

Η δικαιολογημένα πολωτική —από μια άποψη— σύγκρουση των δύο κύριων απόψεων δεν επέτρεψε να αποσαφηνισθούν αρκετά ζητήματα, να τεθούν τα κενά και οι αντιφάσεις. Γι' αυτό βασική ευθύνη είχε η «αναβάθμιση», η οποία δεν κατόρθωσε να προσδιορίσει θετικά την επιχειρηματολογία της. Κυρίως φάνηκε ότι επιδιώκει διαμέσου μιας συνδικαλιστικής τακτικής και πολιτικής στις διαδικασίες του συνεδρίου να διατηρήσει μια «βάση». Όμως «ηττημένη» δεν μπορούσε να βγει έτσι ή αλλιώς από το συνέδριο, γιατί ακριβώς θα ήταν *πολιτικά ολέθριο* για το όποιο μέλλον της ανανεωτικής αριστεράς μια αντιπαράθεση η οποία θα κατέληγε σε «νικητές και νικημένους».

Ίσως αυτό ήταν που έπαιξε καθοριστικό ρόλο σε στελέχη που υποστήριζαν τη «μετεξέλιξη» τόσο να καταθέσουν με τον Γρ. Γιάνναρο τη «συνθετική» πρόταση, όσο και να ψηφίσουν στο τέλος την πρόταση του Κ. Φιλίνη.

Η τρίτη πρόταση

Η άποψη τελικά της γ' πρότασης για νέο κόμμα, που υποστηρίχθηκε από τους Κ. Φιλίνη, Μπ. Θεοδωρίδη, Θαν. Αθανασίου και Ν. Ηλιόπουλο, ήταν αυτή που έπαιξε καταλυτικό ρόλο στο κρίσιμο θέμα της προοπτικής του ΚΚΕ Ε-

σωτ. Η άποψη αυτή, που ως γνωστό είναι παραπλήσια με αυτή που υποστήριζε εκείνη η μερίδα των ανέντακτων αριστερών, που γνωστοί ως «Κίνηση των 18», είχαν υποβάλλει μετά τις βουλευτικές εκλογές στην ΚΕ του ΚΚΕ Εσωτ., όπως διαμορφώθηκε τελικά ως απόφαση του 4ου Συνεδρίου ανοίγει το δρόμο για τη συνίδρυση με όρους ισοτιμίας του νέου κόμματος της Αριστεράς μέσα από Ι-δρυτικό Συνέδριο. Η υπερψήφισή της από τη «μετεξέλιξη», αλλά και υποστηρικτές της δ' πρότασης επιτρέπει στη νεοεκλεγμένη ΚΕ του ΚΚΕ Εσωτ. να αναλάβει όλες εκείνες τις πρωτοβουλίες που θα διαμορφώσουν τους όρους του νέου εγχειρήματος. Επιτρέπει ταυτόχρονα και στους υποστηρικτές της «αναβάθμισης» να θέσουν όσα πολιτικά προβλήματα υπαινίχθηκαν ή έθεσαν στις διαδικασίες του συνεδρίου και κυρίως αυτά της πολιτικής γραμμής, τα οποία στο βαθμό που τεθούν ουσιαστικά, θα διαμορφώσουν και διαφορετική εικόνα των «μπλοκ», έτσι όπως εμφανίσθηκαν στις εργασίες του συνεδρίου.

Από την άλλη πλευρά με την πρόσκληση που απευθύνει στους ανέντακτους αριστερούς, κινήσεις, ομάδες και ανεξάρτητες πολιτικές προσωπικότητες της Αριστεράς διαμορφώνει μια νέα κατάσταση στο χώρο της ευρύτερης Αριστεράς. Ανοίγει μια πολιτική διαδικασία στην οποία θα δοκιμασθεί η δυναμική αυτού του χώρου, αλλά θα βρεθούν και οι ανέντακτοι της Αριστεράς μπροστά σε προβλήματα ανάληψης ευθυνών. Σίγουρα η απόφαση του 4ου Συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτ. είναι μια τομή. Από το πώς η νέα Κ.Ε., που εξελέγη αναλογικά στο Συνέδριό του, θα διαχειρισθεί, χωρήσει και εφαρμόσει την πολιτική απόφαση θα κριθεί σε σημαντικό βαθμό το μέλλον και η προοπτική όχι μόνο του ΚΚΕ εσ., αλλά της Αριστεράς και του σοσιαλισμού στον τόπο μας.

Δεν είναι βέβαια μόνο η ισοτιμία, οι κοινά συμφωνημένες διαδικασίες, τα ίδια μέτρα για όλους —παράγοντες και απλά μέλη και αγωνιστές του αριστερού κινήματος— που θα διαμορφώσουν ορισμένες αναγκαίες προϋποθέσεις για την προοπτική μιας μαχόμενης κοινωνικής Αριστεράς, που θα διαμορφώνει νέες σχέσεις και δεσμούς με την κοινωνία, θα θέτει πολιτικά προβλήματα, θα είναι ειλικρινής, θαρραλέα και δυναμική, δεν θα είναι μεμψίμοιρη αλλά θα αντιμετωπίζει στην κοινωνική τους διάσταση τις αντιθέσεις και τα σύγχρονα μεγάλα προβλήματα της χώρας: είναι και η πολιτική που θα προβάλλει, το πρόγραμμα και οι απόψεις της για τα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα.

Σ' αυτή τη διαδικασία την επίπονη και δύσκολη το πρώτο πρόκριμα: θα υπάρχει από τη νέα ηγεσία του ΚΚΕ Εσωτ. στους επόμενους μήνες.

Ανεξάρτητοι αριστεροί για το 4ο Συνέδριο του ΚΚΕ εσ. και την πρόταση για νέο κόμμα

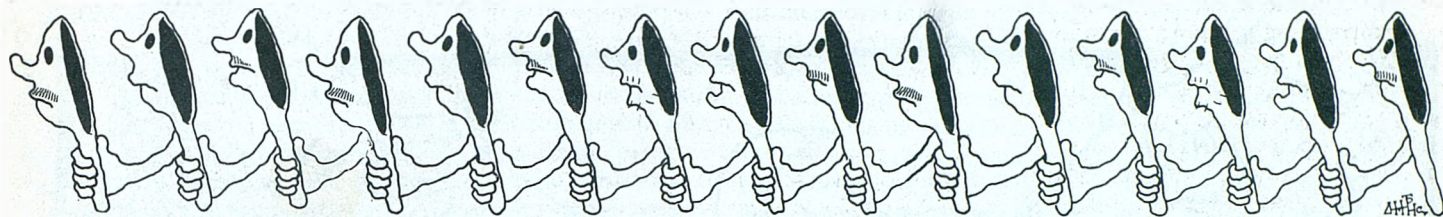
Η πολιτική απόφαση του 4ου Συνεδρίου του ΚΚΕ εσ. για τη δημιουργία νέου κόμματος της Αριστεράς μέσα από Ι-δρυτικό Συνέδριο την άνοιξη του 1987 δημιουργεί μια νέα κατάσταση στην αριστερά και την πολιτική ζωή του τόπου. Η πρόσκληση παράλληλα που απηύθυνε το ΚΚΕ εσωτ. στις δυνάμεις της ανανεωτικής και ευρύτερης δημοκρατικής Αριστεράς, που «αποδέχονται τη στρατηγική του δημοκρατικού δρόμου προς το σοσιαλισμό με δημοκρατία, ελευθερία και αυτοδιαχείριση» να πάρουν μέρος σ' αυτή τη διαδικασία, ανοίγει μια καινούργια περίοδο από την πορεία της οποίας πολλά θα κριθούν για το μέλλον της Αριστεράς.

Το ΑΝΤΙ ζήτησε και δημοσιεύει στη συνέχεια τη γνώμη ανεξάρτητων αριστερών για την πολιτική απόφαση του ΚΚΕ Εσωτερικού.

ΛΑΟΚΡΑΤΗΣ ΒΑΣΣΗΣ

Ανήκω σε εκείνους που θέλανε πιο προχωρημένη απόφαση. Εκτιμώ όμως πως και το βήμα που έγινε μπορεί να αποδοχθεί ιστορικό. Κι αυτό:

1. Αν αξιοποιηθεί το δυναμικό του ΚΚΕ Εσωτ. στη σωστή πολιτική κατεύθυνση, έτσι ώστε ο κρίσιμος μεταβατικός χρόνος να μην αναλωθεί σε εσωτερικές τριβές και άγονες αντιπαράθεσεις. Το ά-

νοιγμα στο λαό, σε μια φάση γενικής δυσπιστίας και απογοήτευσης, δεν θα ήταν και με καθολική σύμπνοια περίπατος.

2. Αν γίνει συνείδηση στο δημοκρατικό κόσμο πως κάτι καινούργιο και δυναμικό γεννιέται στην πολιτική μας ζωή. Πως δεν πρόκειται για μεταμφίσηση του ΚΚΕ Εσωτ., πως το νέο κόμμα δεν θα προκύψει από προσχωρήσεις στο ΚΚΕ Εσωτ., αλλά από δυναμική συνάντηση και σύνθεση όλων των τάσεων και ρευμάτων της ανανεωτικής και ευρύτερης δημοκρατικής Αριστεράς.

3. Αν η πολιτική του ΚΚΕ Εσωτ. στην κρίσιμη μεταβατική φάση εμπλουτισθεί και ανανεωθεί, έτσι ώστε να υπάρχει θετικός προοδευτικός για την πολιτική και το πρόσωπο του νέου κόμματος. Προπαντός δεν θα πρέπει να αφεθούν περιθώρια υπονομευτικών συγχύσεων. Η αριστερή και ανεξάρτητη δηλαδή γραμμή του θα πρέπει να είναι πεντακάθαρη.

4. Αν υπάρξει γρήγορη και δυναμική παρέμβαση και συμπόρευση των συγγενών πολιτικών δυνάμεων.

Ελπίζω και πιστεύω πως όλα θα πάνε καλά.

ΑΛΕΞΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η πρόταση για φορέα είναι ένα «παράθυρο», αλλά το ζητούμενο είναι πώς θα βρούμε την «πόρτα» της ελληνικής κοινωνίας κυρίαρχα, με πρωτοβουλία κινήσεων και αποτελεσματικότητα. Αυτό θέλει ενότητα, διαζύγιο από καταδικασμένες και απρόσφορες πολιτικές και συγκρότηση τέτοιου πολιτικού υποκειμένου που τα κύρια χαρακτηριστικά του, ιδεολογικοπολιτικά και οργανωτικά, δεν θα προσδιοριστούν προνομιακά από κανέναν αλλά από το σύνολο των τάσεων και των δυνάμεων της Αριστεράς, χωρίς πατερναλισμούς και αποκλεισμούς.

Ετσι μόνον η κρίση της Αριστεράς θα πάψει να αναπαράγεται και ο φορέας σαν γέννημα της κρίσης θα την υπερβεί ενωτικά, επίκαιρα και ελπιδοφόρα.

Στις σημερινές συνθήκες όπου οι δυνάμεις του «υπερεθνικού καπιταλισμού» και ιμπεριαλισμού έχουν ανασυγκροτηθεί και βρίσκονται σε σαφές προβάδισμα απέναντι στις δυνάμεις της εργασίας, η Αριστερά έχει για χρέος την επανενεργοποίηση των εργαζομένων, των κινήματων, των λαών. Αυτό μπορεί να το φέρει σε πέρας μόνο μια Αριστερά που προωθεί και επιτυγχάνει την ενότητα όλων των

προοδευτικών κοινωνικών δυνάμεων σε εθνικό επίπεδο και ένα νέο διεθνισμό σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η επιτυχία του φορέα θα κριθεί από το αν μπορεί να προωθήσει αυτή τη σύγχρονη, αριστερή λογική. Εμείς πιστεύουμε ότι μπορεί να αρθρωθεί ένας επίκαιρος και αποτελεσματικός αριστερός λόγος για διέξοδο από την κρίση. Γιατί μόνο μια ενωμένη Αριστερά μπορεί πράγματι να παρέμβει.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Νομίζω ότι η υποδειγματική λειτουργία του 4ου Συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτερικού (απόλυτη δημοσιότητα, εφαρμογή της απλής αναλογικής ανάμεσα στις διάφορες «απόψεις», οι οποίες εμφανίστηκαν, έδρασαν και αντιπαράτέθηκαν σαν να ήταν αναγνωρισμένες τάσεις ή ρεύματα...) και οι κύριες αποφάσεις του (δημιουργία νέου κόμματος της αριστεράς από ιδρυτικό συνέδριο, προετοιμασία αυτού του συνεδρίου από πολιτική και οργανωτική επιτροπή, όπου θα εκπροσωπηθούν και οι μη οργανωμένοι αριστεροί) είναι κατακτήσεις όλης της ελληνικής ανανεωτικής αριστεράς και ανοίγουν δυνατότητες που μόνο αυτή είναι ικανή να αξιοποιήσει. Ήλθε η σειρά των μη-οργανωμένων αριστερών να αναλάβουν με περίσκεψη αλλά και αποφασιστικότητα, τις δικές τους ευθύνες.

Οι διαδικασίες για τη σύγκληση του ιδρυτικού συνεδρίου, οι συζητήσεις για την οργανωτική μορφή και τις συγκεκριμένες πολιτικές κατευθύνσεις του νέου κόμματος μπορούν να διεξαχθούν με διαφάνεια, αξιοπιστία και φερεγγυότητα. Και με αποτελεσματικότητα. Όλα αυτά θα εξαρτηθούν από την αντιπροσωπευτική συμμετοχή και την κινητοποίηση, σε όλα τα επίπεδα και όλους τους χώρους, των ιδίων των ενδιαφερομένων. Η αρχή πρέπει να γίνει, το ταχύτερο δυνατό, με τη σύσταση μιας προσωρινής μορφής της πολιτικής και οργανωτικής επιτροπής, η οποία σε τακτό χρόνο θα προτείνει με σαφήνεια προς όλες τις μεριές πώς θα διαμορφωθεί, με τους όρους που προαναφέρθηκαν, η τελική μορφή της, που θα έχει μόνιμο χαρακτήρα αλλά και θα είναι ανοικτή, με γνωστούς εκ των προτέρων κανόνες, σε όλους. Από τη μεριά της «κίνησης των 18» υπάρχουν κάποιες προτάσεις που, ελπίζω σύντομα θα συζη-

τηθούν με το ΚΚΕ Εσωτερικού.

Βάση τους είναι η διαθεσιμότητα, η κινητοποίηση και η προωθητική πρωτοβουλία του καθενός ξεχωριστά από τους αριστερούς που ενδιαφέρονται να διαμορφώσουν, μαζί με τους άλλους, ριζικά νέες μορφές συνάντησης, συνύπαρξης και δράσης για μια νέα αριστερά και για μια ανανεωμένη αριστερή πολιτική. Ελπίζω ότι όλα αυτά θα μπορούν να δοθούν στη δημοσιότητα στο άμεσο μέλλον. Ελπίζω επίσης ότι ανάλογες πρωτοβουλίες θα αναληφθούν και από όλους όσους είχαν εμπλακεί, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στις συζητήσεις και διαδικασίες των τελευταίων μηνών. Ήρθε ίσως η στιγμή για μια πρώτη σύνθεση.

ΦΙΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Θεωρώ τις μετεξελίξεις που σημειώθηκαν στο ΚΚΕ εσ. πολύ θετικές, διότι ανοίγουν πλέον νέες προοπτικές, τόσο για την ενότητα του λαϊκού κινήματος, όσο και για τη συσπείρωση ευρύτερων διασπαρτων δυνάμεων του αριστερού χώρου.

Πιστεύω ότι τώρα πλέον υπάρχουν σοβαρές δυνατότητες να κινηθούν δυνάμεις που βρίσκονται στο ΚΚΕ εσ. με πολιτικούς όρους, και όχι με αφηρημένους ιδεολογικούς όρους, όπως σε μεγάλο βαθμό νομίζω ότι συνέβαινε στο παρελθόν.

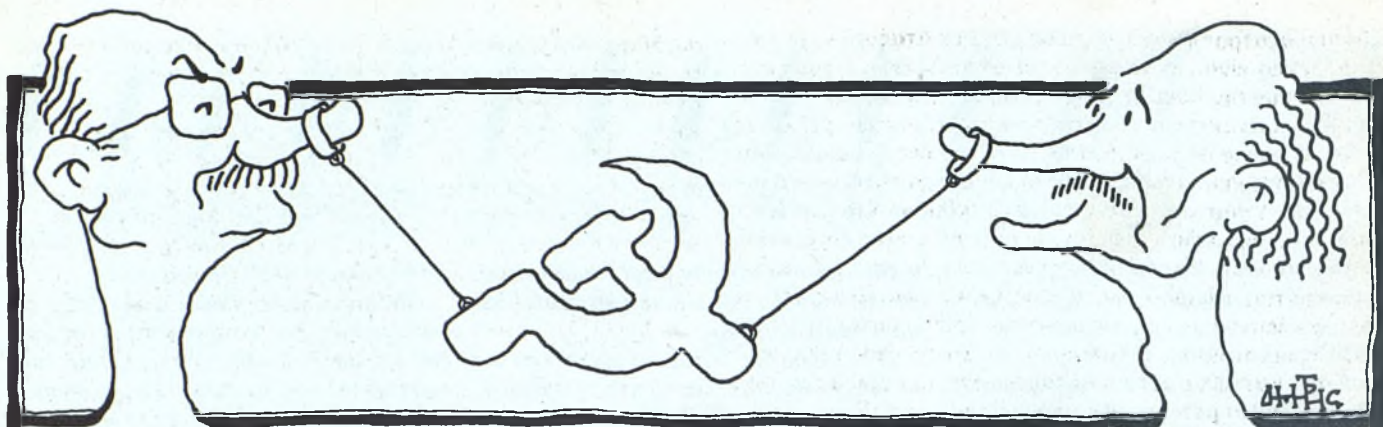
Σε κάθε περίπτωση, το γεγονός ότι μπήκαμε στην ευθεία για να σταματήσει ο εμφύλιος πόλεμος της Αριστεράς που πιστεύω ότι κόστισε όσο τίποτε άλλο στο προοδευτικό κίνημα, είναι ήδη μεγάλη υπόθεση.

23-24
Απρίλης 1986

100 ένα σύντομο ενωτικό δημοκρατικό κίνημα

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩ ΡΟΤΑΡΙΟΥ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΠΑΡΕΣΤΑΤΕΣ

Η Αριστερά μπορεί να είναι νέα;

του Δημήτρη Ψυχογιού

Οι αποφάσεις του 4ου (και τελευταίου) συνεδρίου του ΚΚΕ Εσωτερικού σφραγίζουν το τέλος μιας εποχής και την αρχή μιας άλλης. Όχι μόνο για το ίδιο το κόμμα και τον κόσμο του αλλά για το σύνολο της αριστεράς και επομένως για όλη την πολιτική ζωή της χώρας. Όχι επειδή αρκεί από μόνη της η ίδρυση ενός νέου αριστερού κόμματος, να δρομολογήσει καθοριστικές εξελίξεις αλλά γιατί αυτές οι εξελίξεις είχαν ήδη αρχίσει και το νέο κόμμα θα τις επιταχύνει. Τηρουμένων των αναλογιών, το αποφασιστικό βήμα που πραγματοποιεί το Εσωτερικό θα έχει, για το χώρο της αριστεράς, τα αντίθετα αποτελέσματα απ' αυτά που είχε η διάλυση της ΕΔΗΚ το 1977: η εξαφάνισή της είχε τροφοδοτήσει το ΠΑΣΟΚ και εν μέρει τη ΝΔ. Το νέο αριστερό κόμμα απειλεί ν' αποσπάσει δυνάμεις κυρίως από το ΠΑΣΟΚ και εν μέρει από το ΚΚΕ.

Το σκηνικό που γνωρίσαμε στην αριστερά μετά τη μεταπολίτευση καθορίστηκε από τη ραγδαία άνοδο του ΠΑΣΟΚ και την ενδοκομμουνιστική διαμάχη ΚΚΕ - ΚΚΕ Εσωτερικού. Βέβαια, και τα δυο αυτά φαινόμενα ήσαν σε ύφεση τα τελευταία χρόνια. Η διαχείριση της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ ξεθώριασε και την εικόνα του αριστερού, ριζοσπαστικού κινήματος που καλλιέργησε: η διαμάχη των 2 ΚΚ εξασθένηζε στο βαθμό που το Εσωτερικό, διαπιστώνοντας σιωπηλά πως έχανε τον πόλεμο του τίτλου και των συμβόλων, έκανε δειλά ανοίγματα προς τις ιδέες και τις πρακτικές που καλλιέργησε η «νέα αριστερά» στις αρχές της δεκαετίας του '70. Όμως παρά την πραγματική ύφεση, στο συμβολικό και ιδεολογικό επίπεδο τα φαινόμενα έμοιαζαν να διατηρούν τις ίδιες διαστάσεις: από τη μια μεριά ένα πανίσχυρο ΠΑΣΟΚ που είχε κατατροπώσει τη ΝΔ σε αλληπάλληλες αναμετρήσεις, από την άλλη κάποιοι διχασμένοι κομμουνιστές που το ΠΑΣΟΚ τους είχε στριμώξει στη γωνία.

Η αναχώρηση του Εσωτερικού από τη γωνία αλλάζει προφανώς εντελώς το σκηνικό. Το ΚΚΕ μπορεί να μείνει μόνο του εκεί, αδιαφιλονίκητος διακάτοχος της τώρα που αποχώρησε κι ο τελευταίος διεκδικητής της. Είναι πολύ αμφίβολο όμως για το αν θα καταφέρει να την ανοίξει έστω και κατά λίγες μοίρες για να αισθανθεί πιο άνετα. Αντίθετα, τα εσωτερικά προβλήματα που του δημιουργεί η νέα γραμμή της σοβιετικής ηγεσίας και η μοιραία πάλη επιγόνων για τη διαδοχή του Χαρ. Φλωράκη σε συνδυασμό με το ότι θα κληθεί να πληρώσει τα σπασμένα του Τσερνομπίλ είναι πιθανό πως θα το στριμώξουν περισσότερο. Ακόμη και στο ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο το ΚΚΕ μάλλον θα χάσει από την αναχώρηση του Εσωτερικού από τον κομμουνιστικό χώρο. Η ύπαρξη του ανανεωτικού Κομμουνιστικού ρεύματος αποτελούσε μια κάποια πρόκληση που

έπρεπε να απαντηθεί, έστω και με τους όρους μιας κοινής κομμουνιστικής κουλτούρας. Η απουσία αυτής της πρόκλησης θ' αφήσει τους ιδεολόγους και θεωρητικούς του Περισσού ν' αναπαύονται στις δάφνες τους ως οι αναμφισβήτητοι πλέον διαχειριστές του μαρξισμού - λενινισμού που κέρδισαν μια ακόμη μάχη απέναντι στον αναθεωρητισμό. Κι ο εφησυχασμός κάθε άλλο παρά θα καταστήσει γοητευτικότερη την εικόνα του ΚΚΕ στο κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Πρέπει ακόμη και κάτι άλλο να φοβάται το ΚΚΕ: την αντιπαράθεση ενός προγράμματος που δεν θα μπορεί να καταγγέλλεται σαν διαστρέβλωση των *πάλαι ποτέ «κοινών»* απόψεων αλλά σαν κάτι που προκύπτοντας αυτόνομα, μέσα από άλλους όρους πολιτικής ανάλυσης και αγώνα, απαιτεί ν' απαντηθεί επί της ουσίας και όχι ως προς τη διαχείριση των λέξεων που σηματοδοτούν το παραδοσιακό κομμουνιστικό λεξιλόγιο. Το ΚΚΕ δεν θα αισθανθεί πιο άνετα από τη μοναξιά του.

Από την άλλη μεριά το ΠΑΣΟΚ δεν θα μπορεί να ξεφορτωθεί εύκολα τους αριστερούς του αντιπάλους καταλογίζοντάς τους τα ίδια ανομήματα στα πλαίσια της «παραδοσιακής αριστεράς». Η εμφάνιση ενός νέου κόμματος που δεν αυτοπεριορίζεται στο κομμουνιστικό στρατόπεδο και μάλιστα διεκδικεί να υπερβεί την παραδοσιακή τομή «κομμουνιστής - σοσιαλιστής» θα του στερήσει πολλά από τα πλεονεκτήματά του γιατί ένα τέτοιο κόμμα μπορεί έγκυρα να διεκδικήσει τον τίτλο της αριστερής εναλλακτικής λύσης. Το ΠΑΣΟΚ έχει δείξει επανειλημμένα πως δεν φοβάται το ΚΚΕ. Γνωρίζει πολύ καλά πως η περιχαράκωση «κομμουνιστών» και «σοσιαλιστών» ευνοεί το ίδιο. Στο βαθμό που το όραμα των ΚΚ κατέληξε να είναι η πραγματικότητα της Ανατολικής Ευρώπης το ΠΑΣΟΚ κι όλα τα σοσιαλιστικά κόμματα ξέρουν πως οι κομμουνιστές μόνο ως συνδικαλιστές είναι απειλητικοί, όχι ως πολιτική πρόταση. Όσο κι αν οι παρατάξεις των ΚΚ βρίσκονται στην πρώτη γραμμή και των προτιμήσεων των εργαζομένων και των διεκδικητικών αγώνων, όταν έρθει η στιγμή της πολιτικής επιλογής πρυτανεύουν άλλα κριτήρια κι όχι μόνο το ποιος υπερασπίστηκε καλύτερα το μεροκάματο του εργάτη, το εισόδημα του γεωργού, το μισθό του τραπεζοϋπαλλήλου, το κέρδος του εμπόρου. Κι αυτά τα άλλα κριτήρια κάνουν τα στρώματα και τις τάξεις που κατ' εξοχήν διεκδικούν οι κομμουνιστές να προτιμούν τους σοσιαλδημοκράτες ή ακόμη και τους συντηρητικούς. Η απελευθέρωση της πρότασης της αταξικής κοινωνίας από το ιστορικό πρόσφατο κομμουνιστικό της παρελθόν αποτελεί τη μόνη απειλή για τη σοσιαλδημοκρατία και τον καπιταλισμό.

Βέβαια η ανατροπή του καπιταλισμού κι η αταξική κοινωνία ούτε για αύριο είναι, ούτε πανάκεια αποτελούν. Οι γυναίκες διεκδικούν και την «αφυλετική» κοινωνία, οι οικολόγοι την ισορροπημένη ανάπτυξη, οι ειρηνιστές το τέλος των πολέμων —για να μείνουμε σε μερικά από τα σύγχρονα κινήματα που θεωρούν αριστερή κι ανατρεπτική τη δραστηριότητα και τα αιτήματά τους. Υπάρχουν κι οι νέοι που διεκδικούν ένα λιγότερο ανασφαλές κι επικίνδυνο μέλλον, οι άνεργοι που απλά και μόνο θέλουν δουλειά. Και τέλος το γενικό αίτημα για περισσότερη δημοκρατία, περισσότερη ελευθερία. Ο κατάλογος δεν έκλεισε: εκκρεμούν ακόμη τα τεράστια προβλήματα της ανάπτυξης της οικονομίας, των εθνικών θεμάτων —πολύ πιο κοντινά και άμεσα. Όλα αυτά διασταυρώνονται κι ορισμένες φορές συγκρούονται μεταξύ τους απαιτώντας μια *πολιτική απάντηση*, μια απάντηση δηλαδή που ανακατανέμει τις εξουσίες. Το νέο κόμμα της αριστεράς έχει την υποχρέωση να συνθέσει τα άμεσα και τα μακροπρόθεσμα, τα ιστορικά και τα συγκυριακά σ' ένα πολιτικό πρόγραμμα, που θ' αναδεικνύει τα κοινά στοιχεία των αναγκών και θ' αμβλύνει τα ανταγωνιστικά τους στοιχεία.

Μόνο που, για να γίνουν όλα αυτά, πρέπει το κόμμα να υπάρξει στη ζωή κι όχι μόνο στην απόφαση ενός συνεδρίου. Για να μετατραπεί η απόφαση σε πολιτική πραγματικότητα απαιτείται η κινητοποίηση των δυνάμεων και του ΚΚΕ Εσωτερικού και του ευρύτερου χώρου της Αριστεράς που συνεχώς εμπλουτίζεται από την καθίζηση του ΠΑΣΟΚ και την προϊούσα αρτηριοσκλήρωση του ΚΚΕ. Κι εδώ συναντά κανείς την πεζή πραγματικότητα των «αναβαθμιστών» και των κληρονόμων της «3ης του Σεπτέμβρη». Ίσως όμως οι αναβαθμιστές να εγκαταλείψουν την μέχρι τώρα αρνητική στάση τους που καθοριζόταν από το παιχνίδι των εσωκομματικών ισορροπιών —πολύ περισσότερο που, όπως απέδειξε η τελευταία ψηφοφορία, την πρόταση των καθαρόαιμων κομμουνιστών που απαιτούσαν «*Κ στον τίτλο και ξερό ψωμί*» την ακολούθησαν μόνο 103 σύνεδροι, λιγότεροι του 20%. Αποδεικνύεται λοιπόν εκ των υστέρων πως για χάρη τους επικεντρώθηκε όλη η προβληματική του συνεδρίου στο θέμα του τίτλου. Και δεν μπορεί κανείς παρά να τους συγχαρεί που, όντας τόσο λίγοι, κατάφεραν ν' αποτελούν μια τόσο ισχυρή δύναμη αδράνειας.

Η συμμετοχή των δυνάμεων που απομακρύνονται από το ΠΑΣΟΚ στις διαδικασίες ίδρυσης του νέου κόμματος αποτελεί προφανώς απαραίτητη προϋπόθεση για να υπάρξει η πολιτική δυναμική που περιγράφηκε προηγουμένως. Η συνύπαρξη όμως σε ενιαίο κόμμα δυνάμεων με κομμουνιστική και σοσιαλιστική πολιτική κουλτούρα αποτελεί πρόβλημα που πρώτη φορά τίθεται. Πώς θα συνδυαστεί η *πολυσυλλεκτική συλλογιστική* που κάλυπτε την απουσία ταξικών αναφορών με την επίκληση των «*μη προνομιούχων*» με την *πολυσυλλεκτική πρακτική* που κάλυπτε κι αυτή την απουσία ταξικών αναφορών με την επίκληση της «*εργατικής τάξης*»; Το πρόβλημα τέθηκε έτσι για να δειχθεί ακριβώς πως δεν αποτελεί παρά αποτέλεσμα αντιπαράθεσης ιδεολογημάτων. Όμως στην πολιτική τα ιδεολογήματα έχουν πολύ μεγαλύτερη σημασία από τον ορθό λόγο και οι συνθέσεις δεν προκύπτουν με την αποδεικτική διαδικασία των θεωρημάτων. Συγκρούσεις και διαφορές λοιπόν θα υπάρξουν. Στο βαθμό όμως που υπάρχει πραγματικά η πολιτική βούληση υπέρβασης της κομμουνιστικής και της σοσιαλιστικής καταγωγής και κοσμοθεωρίας, στο βαθμό που θα υπάρξουν προσπάθειες κατανόησης και όχι κατατρόπωσης των αντίθετων επιχειρημάτων μπορεί κανείς να αισιοδοξεί. Και κυρίως να ελπίζει ότι οι διάφορες τάσεις μέσα στο νέο κόμμα θα διαμορφωθούν με βάση τα υπαρκτά προβλήματα της Αριστεράς και του τόπου κι όχι με βάση την καταγωγή.

Η αναφορά στις δυνάμεις που χάνει το ΠΑΣΟΚ και στη σημασία τους για το νέο κόμμα δεν συνεπάγεται πως αυτό που

συνήθως ονομάζουμε «κυβερνητική φθορά» (και που σχετίζεται με το ότι οποιοδήποτε κυβερνών κόμμα αδυνατεί να ικανοποιήσει τα αιτήματα των πολυποικίλων πελατών του που απαιτούν προνομιακή μεταχείριση από την πολιτική εξουσία) θα το «εισπράξει» το νέο κόμμα. Πολύ πιο πειστική προοπτική γι' αυτούς τους «κοψοχέρηδες» αποτελεί η ΝΔ που και παράδοση και πρόγραμμα κατάλληλο έχει. Ένα αριστερό κόμμα όμως δεν μπορεί να υπόσχεται την επίλυση *αιτημάτων* (έστω και συλλογικών: οι ομαδοποιήσεις δεν καθαγιάζουν) αλλά την αντιμετώπιση *αναγκών* κοινωνικά προσδιορισμένων. Τα αιτήματα των διαφόρων κοινωνικών ομάδων δεν παίρνουν ποτέ υπόψη τους τη διαπλοκή των κοινωνικών αναγκών που υπάρχουν. Κι αυτό πρέπει να κάνει ένα αριστερό κόμμα. Από την άποψη αυτή το ΠΑΣΟΚ θ' αποτελεί πηγή ενδυνάμωσης για το νέο φορέα στο βαθμό που η κυβερνητική πολιτική του θα γίνεται όλο και πιο αναντίστοιχη με τις πραγματικές ανάγκες του τόπου, στο βαθμό που ο στόχος της παραμονής στην εξουσία θα το οδηγεί όλο και περισσότερο στις ανοιχτές αγκάλες της άρχουσας τάξης και θα το απομακρύνει από τις λαϊκές δυνάμεις που το στηρίζαν και το έφεραν στην εξουσία. Στην άπωση που ασκούμε το ΠΑΣΟΚ στα λαϊκά στρώματα, στα μέλη και τους οπαδούς του, δεν δινόταν ως τώρα συνέχεια: υπήρχε η διαφορετική ποιοτική πραγματικότητα του σοσιαλιστικού και του κομμουνιστικού πεδίου που δεν επέτρεπε τις αλληλεπιδράσεις. Το στοιχείο του νέου κόμματος έγκειται στο να δημιουργήσει ένα νέο πεδίο που θα τις επιτρέπει —σε πείσμα των οπαδών της καθαρότητας και των αποκλεισμών.

Αυτό το νέο πεδίο πολιτικών προτάσεων και πρακτικών δεν θα κριθεί βέβαια από τη διακήρυξη του και μόνο ότι είναι νέο. Όλα θα εξαρτηθούν από την ιδρυτική πορεία του που ουσιαστικά ξεκίνησε και θα ολοκληρωθεί σε λιγότερο από ένα χρόνο. Οι δυνάμεις της αριστεράς που δηλώνουν πως αγωνίζονται για σοσιαλισμό με ελευθερία, δημοκρατία, αυτοδιαχείριση, που ισχυρίζονται πως θέλουν ν' απαντήσουν στα κρίσιμα προβλήματα που άρχισε ήδη να θέτει ο 21ος αιώνας, έχουν μια ιστορική ευκαιρία μπροστά τους. Τίποτα δεν εγγυάται ότι δεν θα την χάσουν, τα εμπόδια στην προσπάθεια θα είναι πολλά. Και πρόκειται για εγγενή εμπόδια: το ΚΚΕ μη καταλαβαίνοντας αλλά θέλοντας έκανε ό,τι μπορούσε. Το ΠΑΣΟΚ καταλαβαίνοντας μη θέλοντας αλλά και μη μπορώντας, το ίδιο. Αν οι δυνάμεις της νέας αριστεράς για μια ακόμη φορά αποτύχουν θα αιτιώνται μόνον εαυτές.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

- ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΙ
 - ΑΝΔΡΕΣ
 - ΓΥΝΑΙΚΕΣ
 - ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
 - ΛΕΓΓΡΟΙ
- ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΔΥΣΕΙ Ο ΗΛΙΟΣ

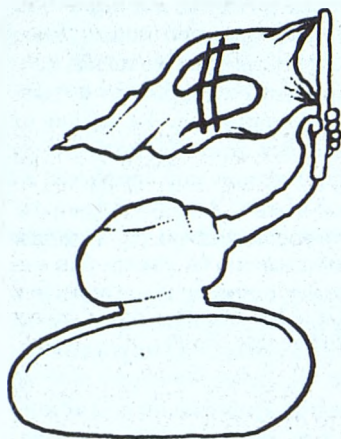
καί τώρα

- ΓΕΛΑ ΠΑΛΙΑΤΣΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗ

Βασ. Ηρακλείου 26 Θεσσαλονίκη, Τηλ. 236555

Οι «Λεοπαρδάλεις», τώρα, δαγκώνουν

- Συμφωνίες Β. Τσάκου με 18 ανώτατους αξιωματικούς
- Εξαφάνιση εγγράφων από τους φοριαμούς του ΓΕΣ
- Απόστρατος καταθέτει λίστα «φίλων που βοήθησαν»

του Βασίλη Ζήση

Στο προηγούμενο τεύχος του ANTI ανοίξαμε πάλι τον περιβόητο «φάκελο Λεοπαρντ», αποκαλύπτοντας μια σειρά νέα στοιχεία για τις δραστηριότητες, τόσο της εταιρείας που πήρε τελικά την προμήθεια, (της ΑΧΧΟΝ Α.Ε. του κ. Θωμά Λιακουνάκου), όσο και για τα όσα προηγήθηκαν της υπογραφής της συμφωνίας και το ρόλο που διαδραμάτισαν απόστρατοι, σήμερα, αξιωματικοί.

Δεν ξέρουμε αν ευθύνεται το ραδιενεργό νέφος που επέπεσε, επί δικαίων και αδικών, αλλά μέχρι την ώρα που γράφονταν αυτές οι γραμμές δεν είχε υπάρξει καμία αντίδραση για τα στοιχεία που αποκαλύψαμε σε βάρος της ΑΧΧΟΝ Α.Ε. (παραποίηση και καταστροφή αποδεικτικών στοιχείων για το ρόλο της εταιρείας αυτής στην αγορά των γερμανικών τανκς.

παράνομες συναλλαγές σε συνάλλαγμα και λαθραία εξαγωγή συναλλάγματος κτλ.).

«ΕΔΩΣΑ ΜΕΡΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ»

Υπήρξαν, όμως, αντιδράσεις από μέρους των αποστράτων αξιωματικών που διαδραμάτισαν σοβαρό ρόλο στην τελική επιλογή και αγορά των «Λεοπαρντ». Τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, βαρύνουν μερικούς από τους αξιωματικούς αυτούς με σοβαρές κατηγορίες, όπως: «υπεξαίρεση» απόρρητων στρατιωτικών εγγράφων —έναντι άγνωστων για την ώρα ανταλλαγμάτων— και επηρεασμός από τους αντιπροσώπους ξένης εταιρείας, προκειμένου να επιλέξουν το δικό της τεθωρακισμένο άρμα.

Δημοσιοποιούμε σήμερα την πρώτη από αυτές τις αντιδράσεις, με τη δημοσίευση επιστολής του απόστρατου στρατηγού, Γιάννη Τσάγκου, που από τη θέση του εν Ελλάδι αντιπροσώπου του εμπόρου όπλων Βασίλη Τσάκου, διαδραμάτισε σοβαρό ρόλο στην προώθηση των «Λεοπαρντ». Πριν προχωρήσουμε στην εξέταση της επιστολής (δημοσιεύεται σε άλλες σελίδες του περιοδικού) σημειώνουμε ότι κάτω από το βάρος της αποκάλυψης των στοιχείων που υπάρχουν σε βάρος του, αλλά και σε βάρος των άλλων εμπλεκόμενων αξιωματικών, ο στρατηγός Τσάγκος αναγκάζεται σήμερα να διαχωρίσει τη θέση του από τον έμπορο όπλων Βασίλη Τσάκο και να υποστηρίξει, αντίθετα με όσα αποδεικνύουν τα ντοκουμέντα που διαθέτουμε, ότι αυτός «δεν έκανε και πολλά πράγματα» για την προώθηση των «Λεοπαρντ». Στην προσπάθειά του αυτή αναγκάζεται, μεταξύ άλλων, να αποκαλύψει και ένα συγκλονιστικό —στην κυριολεξία— στοιχείο για την υπόθεση, προσπαθώντας με τον τρόπο αυτό να ελαφρύνει τη θέση του.

Το στοιχείο αυτό είναι η αποκάλυψη της ύπαρξης μιας λίστας με τα ονόματα των αξιωματικών —οι περισσότεροι από τους οποίους είναι σήμερα εν αποστρατεία— τους οποίους ο κ. Τσάγκος επηρέαζε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για την επιλογή των γερμανικών τανκς από το Γενικό Επιτελείο Στρατού. Η λίστα αυτή κατατέθηκε στα γερμανικά πολιτικά δικαστήρια που ασχολήθηκαν με την υπόθεση μετά από μήνυση της UGE (εταιρεία του Βασίλη Τσάκου), για να στηρίξει την αγωγή της εναντίον της «Κράους Μαφά», την οποία και κατηγορεί ότι δεν πλήρωσε την προμήθεια που όφειλε. Σε μια στιγμή, δηλαδή, που φαινόταν ότι θα χάσει την υπόθε-

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΓΚΟΥ:

«Προτίμησα τους φίλους μου...»

Συντάκτης: Στρατηγός Γιάννης Τσάγκος.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι το έργο του δημοσιογράφου είναι δυσχερές.

Καθίσταται δε πλέον δυσχερές όταν πρόκειται περί θεμάτων τα οποία απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις. Μερίδα του Τύπου ασχολήθηκε κατά το παρελθόν έτος εκτενώς με το θέμα προμήθειας του ελληνικού στρατού με 100 γερμανικά άρματα τύπου LEO-PARD. Το περιοδικό «ANTI» ακολουθόν μία περιεργή δεοντολογία δημοσιογραφική, επανέρχεται και περιτλέκει το θέμα, κατηγορεί, απειλεί, αφήνει υπονοούμενα με κύριον σκοπόν προφανώς την κατασυσκοφάντηση ορισμένων προσώπων και θεσμών με τις γνωστές συνέπειες. Παρά το γεγονός ότι εδόθησαν σαφείς εξηγήσεις, το περιοδικόν συνεχίζει, αδιάφορα με τις συνέπειες, προς όλες τις κατευθύνσεις την γνωστήν τακτικήν του, πα-

ραβιάζον τις αρχές του παιγνιδιού.

Υποχρεώνομαι, λοιπόν, να αφήσω κατά πάντα τη σιωπήν μου και να εξηγήσω προς τους αναγνώστες του το θέμα με σαφήνεια και ειλικρίνεια. Η υπομονή έχει και αυτή τα όριά της. Σε άλλα απαιτείται ευπρέπεια. Το γράφω με πικρία διότι κανείς δεν έχει το δικαίωμα απειλών.

Το περιπλοκόμενον, λοιπόν, θέμα των LEO σαφώς διαχωρίζεται σε δύο επί μέρους και ανεξάρτητα αλλήλων αντικείμενα - υποθέσεις. Η πρώτη: περιλαμβάνει την δικαστικήν διαμάχην μεταξύ μιας ελβετικής εταιρείας και της Κ.Μ. Δεν έχει καμμία, μα απολύτως καμμία σχέση με το Ελληνικόν Δημόσιον, με τα χρήματα του ελληνικού λαού ή και με οιαδήποτε άλλην ελληνικήν υπηρεσίαν, όπως κόπτεται και διαρρηγνύει τα ιμάτιά του το περιοδικόν. Διαμάχη καθαρώς ελβετικής εταιρείας και Κ.Μ. Θα επανέλθω όμως επί του θέματος.

Η δεύτερη: περιλαμβάνει την υπογραφείσα την 17-4-81 συμφωνίαν μεταξύ ΓΕΣ και Κ.Μ. Δία το θέμα αυτό δεν έχω προσωπικήν αντίληψη ή στοιχεία. Εάν το περιοδικόν ή άλλος έχει συγκεκριμένα στοιχεία έχει υποχρέωση να τα καταθέσῃ. Όμως εκτιμήσεις, υποψίες, ψιθυροί, υπονοούμενα κτλ., δεν έχουν θέση.

Δημοσιεύουμε στις σελίδες αυτές μια επιστολή που μας εκόμισε στα γραφεία μας ο στρατηγός ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΓΚΟΣ. Όπως θα διαπιστώσουν οι αναγνώστες μας, μέσα από τον παραλληλισμικό τόνο της επιστολής, ομολογούνται πολλά και κυρίως αναδεικνύονται αντιφάσεις. Ένα υστερόγραφο καθώς και ένα δεύτερο σημείωμα του στρατηγού Τσάγκου δεν δημοσιεύουμε στο σημερινό τεύχος. Η υπόθεση, παραμένει πάντοτε ανοικτή...

ση, η UGE του Β. Τσάκου κατέφυγε στα «μεγάλα μέσα» και κατέθεσε τα ονόματα των αξιωματικών που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην επιλογή του «Λεοπαρντ» και τους οποίους επηρέασε μέσω του στρατηγού Τσάγκου.

Στην επιστολή του προς το ΑΝΤΙ, ο στρατηγός Τσάγκος αναγκάζεται να παραδεχτεί την ύπαρξη της λίστας και γράφει: «**υποχρεώθηκα από το δικαστήριο να δώσω μερικά ονόματα (αξιωματικών) κατά τη δίκη. Προτίμησα τους φίλους μου. Τους ζητώ όμως συγγνώμη και διαβεβαιώνω ότι εφάρθην, όταν τους απασχόλησα, απολύτως υπηρεσιακά και άψογα.**»

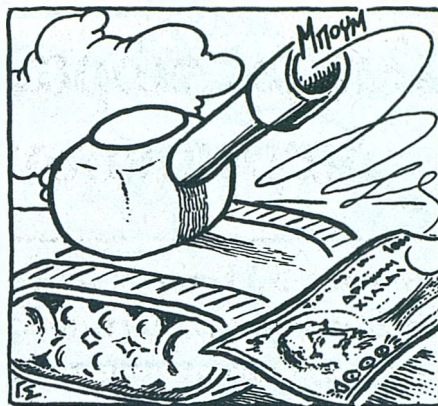
Όμως, σε προηγούμενη συνομιλία που είχαμε μαζί του, ο στρατηγός Τσάγκος είχε πει άλλα για την περίφημη λίστα. Ότι, δηλαδή, δεν την κατέθεσε ο ίδιος στο δικαστήριο, αλλά ο Τσάκος που του την είχε ζητήσει, υποτίθεται, για να τη δώσει σε έναν από τους Γερμανούς δικηγόρους, «που την ήθελε για να γνωρίζει περισσότερα για την υπόθεση».

Όποια και αν είναι η αλήθεια, το γεγονός είναι ότι η λίστα υπάρχει κατατεθειμένη στα γερμανικά δικαστήρια και τόσο η Κράους Μαφάι όσο και κάποιοι στρατηγοί, παραμένουν εκτεθειμένοι απέναντι και στην ελληνική και στη γερμανική δικαιοσύνη.

ΟΙ «ΚΛΕΙΔΩΜΕΝΟΙ» ΦΟΡΙΑΜΟΙ

Και αν υπάρχουν ακόμα αμφιβολίες για το είδος των επαφών που υπήρχαν με τους αναφερόμενους στη λίστα δημοσιεύουμε τα παρακάτω αποκαλυπτικά αποσπάσματα, από επιστολή που έστειλε στην «Κ.Μ.» ο Βασίλης Τσάκος και κατατέθηκε στα γερμανικά δικαστήρια:

«... Όταν σχεδιάζοταν η προσφορά για την προμήθεια (των αρμάτων) η πρόσκληση (προς τους ενδιαφερομένους) για την

αγορά ήταν στην κατοχή σας (δηλαδή της Κράους Μαφάι) πριν από την επίσημη ανακοίνωσή της. Αργότερα, ήταν στη διάθεσή σας και αντίγραφα των προσφορών των ανταγωνιστών καθώς και η αξιολόγησή τους...».

Με άλλα λόγια, «άγνωστοι», για την ώρα, πήραν από τους κλειδωμένους φορμαμούς της επιτροπής αξιολόγησης τις προσφορές και τις αξιολογήσεις και τις παρέδωσαν στους εν Ελλάδι αντιπροσώπους της «Κράους Μαφάι», οι οποίοι εν συνεχεία τις διαβίβασαν στη Γερμανία για να μπορέσει η εταιρεία του γνωστού και από άλλες υποθέσεις δωροδοκιών κ. Φλίκ να αναπροσαρμόσει την τακτική της. Με επιτυχία, όπως αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι αυτή υπέγραψε τελικά το συμβόλαιο αγοράς.

Δεν γνωρίζουμε αν το στοιχείο αυτό ήταν γνωστό στη Στρατιωτική Δικαιοσύνη. Τώρα, όμως, πρέπει να ανοίξει και πάλι ο «φάκελος Λεοπαρντ».

Όσον αφορά το ρόλο των αξιωματικών με τους οποίους είχαν επαφές οι κ. Τσάκος και Τσάγκος παραθέτουμε το παρακάτω απόσπασμα από την ίδια επιστολή

Το θέμα είναι σοβαρόν και έχει συνέπειες. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ατομική αξιοπρέπεια δεν παραβιάζονται στις ελεύθερες κοινωνίες. Δεν μπορώ να μπλακώ ή σχολιάσω τα θέματα της υπογραφείσης συμφωνίας δια τον λόγον που ανέφερα και δεν επιτρέπω να μου καταλογίσουν οιαδήποτε δραστηριότητα ή πράξη που έχει σχέση με αυτήν.

Επανερχομαι, όπως είπα παραπάνω, εις την δικαστικήν διαμάχη της ελβετικής εταιρείας και Κ.Μ. Εις την εταιρείαν ησχολήθην ως σύμβουλος από του τέλους Νοεμβρίου '78. Μέχρι τότε είχαν συντελεσθή:

—Η μελέτη του ΓΕΣ για την αντιμετώπιση του θέματος αρμάτων.

—Η συγκέντρωση πληροφοριών και τεχνικών στοιχείων των χρησιμοποιημένων συγχρόνων αρμάτων μάχης.

—Η προκύρηξη διαγωνισμού.

—Η υποβολή προσφορών υπό των ενδιαφερομένων εταιρειών.

—Η αξιολόγηση των προσφορών και η ταξινόμηση των αρμάτων υπό ειδικής επιτροπής εμπειρογνομόνων.

—Η τοποθέτηση του θέματος ολοκληρωμένου, το θέρος 1977, εις τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως ο οποίος διέταξε: «το θέμα να τεθεί εις το Αρχείον, λόγω ειδικών λόγων. Να

τηρηθεί επαφή με τους αντιπροσώπους. Και όταν εκλείψουν οι λόγοι να ληφθεί απόφαση αγοράς». Κατά τη διάρκεια των ανωτέρω εργασιών ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΑΝΑΜΙΞΗ ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΜΑ είτε διότι δεν είχα αρμοδιότητα, είτε λόγω υπηρεσίας μου, ως ανώτατος αξιωματικός, εκτός Αθηνών.

Με βάση τις ημερομηνίες που αναφέρω, φαίνεται σαφώς ότι από την αρχή της ασχολίας μου εις την εταιρείαν, το θέμα ήτο «παγωμένον» και οι αντιπρόσωποι ενδιαφέροντο, κατά καιρούς, να πληροφορηθούν επί τυχόν αλλαγής της πολιτικής, η οποία δεν ανεμύνετο προ της 1-1-81 (ένταξη στην ΕΟΚ), δια την υποβολήν εξ αρχής προσφορών, ή αναθεωρημένων συμπληρωματικών όρων.

Εις το σημείον αυτό, θεωρώ απαραίτητο να σταθώ και αναλύσω με έμφαση την ταξινόμηση των αρμάτων κατά αποτελέσεσ αντικείμενον αυστηράς κριτικής, υποψιών, υποθέσεως ατασθαλιών κλπ. Αυτά ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΘΕΣΗ. Ειδική επιτροπή εμπειρογνομόνων ακολούθησε προκαθορισμένη διαδικασία, η οποία περιελάμβανε την βαθμολογίαν όλων των στοιχείων των αρμάτων. Ήτοι: θεωράκιση, πυροβόλον, συζυγή πολυβόλα, Α/Α προστασία, εγγύς προστασία, συσκευές καπνού, ερπύστρια, κινητήρα, ταχύτητα, αυτοδυνα-

προς την «Κράους Μαφάι»:

«Επειδή οι θέσεις κλειδιά των ασκούντων επιρροήν, ανέρχονται στους 18, υπόκειντο εις αντικατάστασιν, κατά τη διάρκεια αυτών των ετών ανελήφθησαν δεσμευτικές γραπτές συμφωνίες, ισχύουσες και / για μέχρι την πραγματοποίηση της σχετικής παραγγελίας, (και) για μερικές από αυτές ενώ ήταν ακόμα στην υπηρεσία, εν γνώσει σας και ύστερα από αίτησή σας».

Με άλλα λόγια ομολογείται ότι ύστερα από αίτημα της «Κράους Μαφάι», οι Τσάκος - Τσάγκος έκαναν γραπτές δεσμευτικές συμφωνίες με κάποιους που διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο στην προμήθεια. Με την οποία αυτοί οι «ασκούντες επιρροήν» αναλαμβάναν να προωθήσουν τα Λεοπαρντ. Κατά τη γνώμη μας αυτό συνάγεται από το απόσπασμα αυτής της επιστολής σε συνδυασμό με όλα τα στοιχεία που έχουν αποκαλυφθεί και θα αποκαλυφθούν για το σκάνδαλο. Αλλά στο ζήτημα αυτό θα επανέλθουμε.

Αντίθετα με όλα αυτά ο στρατηγός Τσάγκος υποστηρίζει στην επιστολή του ότι τόσο ο ίδιος όσο και ο Βασίλης Τσάκος «δεν έκαναν τίποτα το επιληψιμο» πέρα από τις «συνηθισμένες επαφές με τους αρμόδιους αξιωματικούς». Η ειλικρίνεια αυτού του ισχυρισμού του ελέγχεται τόσο από τα αποσπάσματα που παραθέσαμε όσο και από τα άλλα ντοκουμέντα που διαθέτουμε.

ΤΙ ΚΑΤΑΘΕΤΟΥΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ

Υποστηρίζει, επίσης ο κ. Τσάγκος ότι ο ίδιος δεν έκανε τίποτα άλλο από το να «ρωτάει» που «βρίσκεται» η υπόθεση. Ας δούμε όμως μερικά από τα όσα Έλληνες αξιωματικοί κατέθεσαν στη Γερμανία για το ρόλο του στρατηγού κ. Γιάννη Τσάγκου:

μία, ικανότητα διαβάσεως εμποδίων, διέλευση υδατινών κωλύματος, ικανότητα αναρρίχσεως κλπ.

Τα μόρια διαφοροποιούνται αναλόγως σπουδαιότητας του στοιχείου. Κάθε άρμα με βάση τα στοιχεία αυτά εβαθμολογήθη με ανάλογα μόρια. Είναι φανερόν λοιπόν, ότι η διαδικασία αυτή δεν επέτρεπε δυνατότητα επεμβάσεως ή επιρροής εις ΟΥΔΕΝΑ. Οι αριθμοί είναι ψυχροί και αδιάστατοι.

Αλλά η επιτροπή ως εκ της αποστολής της, προέβη περαιτέρω, ασχέτως της σειράς ταξινομήσεως, εις επιχειρησιακή εξέταση των αρμάτων κατά πόσον έκαστος τύπος άρματος δύναται να δράση εις τον ελληνικόν χώρον και με τις κλιματολογικές συνθήκες της χώρας.

Η επιτροπή υπέβαλε τις προτάσεις της με την σειράν ταξινομήσεως των αρμάτων, ενώ περαιτέρω επρότεινε ότι τρεις τύποι αρμάτων είναι κατάλληλοι για τον ελληνικόν στρατόν, και επαφύεται εις την Κυβέρνηση να αποφασίσει, αναλόγως πολιτικών ωφελημάτων, οικονομικών όρων (δάνεια κλπ.) και τεχνικής υποστηρίξεως εις το μέλλον, τον προς αγοράν τύπον άρματος μάχης.

Διαπιστώνομεν επομένως ότι τα περί επεμβάσεων δεν αντέχουν εις κριτικήν. Όμως

● «Αποτέλεσμα της επιτυχημένης ταύτης προσπάθειας και προωθήσεως της πωλήσεως των Λέοπαρντ υπό της ΕΥΕ-SAN, (σ.σ. εταιρεία του Β. Τσάκου) ήτο η έκδοσις υπό του ΓΕΣ της σχετικής επιστολής εκδηλώσεως ενδιαφέροντος, δια την προμήθειαν του προμνησθέντος άρματος δια τον ελληνικόν στρατόν» (δήλωσις στον συμβολαιογράφο του αντιστράτηγου Γρ. Πάτσιου).

● «Κατά τα ως άνω επισκέψεις (σ.σ. στο Υ.ΕΘΑ) εντύπωσιν μοι επροξένησεν η δημοτικότης του Βασ. Τσάκου και η εκτίμησης που απολάμβανεν από τους συνομιλούντας του. Γενικώς ήταν λίαν προσφιλές πρόσωπον» (στην ίδια κατάθεση).

● «Κατά τας ως άνω συζητήσεις εδίδετο η ευκαιρία εις το προσωπικόν της «Κράους Μαφάι» να προπαγανδίζει αφενός υπέρ του άρματος, αλλά και να γίνεται κοινωνός των απόψεων του ΓΕΣ, ώστε να αναπροσαρμόζει την στρατηγική της...».

● «Η UGE/EVESAN... επέτυχεν την μεταστροφήν της γενικής γνώμης (σ.σ. δια τον τύπο των αρμάτων) ώστε οι αρμόδιοι (...) κατέληξαν εις την κατάταξιν του Λέοπαρντ —Ι ως πρώτου κατά σειράν αξιολογήσεως άρματος» (στην ίδια κατάθεση).

● «Η ενάγουσα (σ.σ. δηλαδή η εταιρεία του Βασ. Τσάκου) προσπάθησε μέσω του στρατηγού Τσάγκου να διαφωτίσει και μεταπείσει αξιωματικούς, οι οποίοι ήταν εναντίον της αγοράς του άρματος Λέοπαρντ, ή που δεν είχαν σωστή γνώμη για το άρμα αυτό. Η προσπάθεια αυτή της ενάγουσας επέτυχε...» (κατάθεση του στρατηγού Λαμπριδίου στο γερμανικό δικαστήριο).

● «Ο μάρτυρας Τσάγκος είχε επαφή με 10-15 αξιωματικούς του ΓΕΣ» (στην ίδια).

● «Είμαι της γνώμης ότι οι δραστηριότητες που ο στρατηγός Τσάγκος ανέπτυξε

επηρεάσαν σημαντικά τη λήψη αποφάσεως...» (στην ίδια).

● «... Όταν οι περιστάσεις το επέβαλαν ο Τσάγκος εκέρδιζε για το άρμα «Λέοπαρντ» αναποφάσιστους και διαφορετικά σκεπτόμενους στην υπόθεση: δύο τμήματα του ΓΕΣ, η Πολεμική Βιομηχανία και το Τεχνικό Τμήμα ήσαν κατ' αρχήν υπέρ του αγγλικού άρματος (το Βικέρς). Ο μάρτυρας Τσάγκος επέτυχε να μεταπείσει ένα μέρος των δύο τμημάτων και να κερδίσει αυτό το μέρος υπέρ του άρματος Λέοπαρντ (κατάθεση του αξιωματικού Κοκονέτη).

● «Ο μάρτυρας Τσάγκος ενθουσίασε στρατηγούς για το άρμα Λέοπαρντ, οι οποίοι είτε είχαν ταχθεί εναντίον ή ήσαν αναποφάσιμοι. Αυτοί ήσαν για παράδειγμα (... ακολουθούν ονόματα) (στην ίδια).

Αλλά και ο ίδιος ο κ. Κοκονέτης έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην προώθηση των Λέοπαρντ. Όπως αποκάλυψε, μεταξύ άλλων, προσπάθησε να κερδίσει τον διάδοχό του στην υπηρεσία υπέρ του Λέοπαρντ.

Τώρα, ο στρατηγός Τσάγκος αμφισβητεί το περιεχόμενο αυτών των καταθέσεων και υποστηρίζει ότι «και οι τρεις κατα-

θέσεις, ως εκοινοποιήθησαν βραδύτερον είχαν διαφοροποιηθεί εις πλείστα σημεία ουσίας, προφανώς λόγω της διερμηνείας και της διπλής μεταφράσεως». Γιατί, τότε οι μάρτυρες στρατηγοί δεν υπέβαλαν μήνυση, ή δεν προέβησαν μέχρι στιγμής σε κάποια «διαμαρτυρία».

Δεν υπάρχουν, όμως, μόνο αυτές οι καταθέσεις για το ρόλο του στρατηγού Τσάγκου, αλλά και πολλά ακόμα στοιχεία στα οποία θα αναφερθούμε «εν καιρώ». Επιβαρύνουν ακόμα περισσότερο το κύκλωμα των συναλλασμένων, αναπαριστώντας τις αλληλουπόχρεες σχέσεις και διασυνδέσεις.

ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΥΨΗΣ

Αλλά ο στρατηγός Τσάγκος μας είπε και άλλα. Όπως ότι «κατέθεσε άλλα» από αυτά που αναφέρονται στα ντοκουμέντα στον στρατοδίκη που πραγματοποίησε την ένορκη προανάκριση που είχε διατάξει ο πρώην αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Αντώνης Δροσογιάννης, για την «υπόθεση Λέοπαρντ». Ο αξιωματικός που διεξήγαγε την ανάκριση προχώρησε με βάση τρία ερωτήματα:

«Γιατί επιλέχθηκαν τα Λέοπαρντ; Ήταν νομότυπες οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν; Υπήρξαν παρανομίες από μέρους των εμπλεκόμενων προσώπων»;

Σήμερα ο στρατηγός Τσάγκος λέει ότι «είναι εφησυχασμένος» επειδή η προανάκριση έκλεισε χωρίς να απαγγελθεί καμιά κατηγορία. Το ό,τι δεν απαγγέλθηκε κατηγορία είναι γνωστό. Αγνοούμε, όμως, αν όντως η υπόθεση έκλεισε και πήγε στο αρχείο. Αν έγινε κάτι τέτοιο τότε το ερώτημα είναι αν γνώριζε ο στρατοδίκης όλα τα στοιχεία και αν όχι τότε κάποιοι από τους αξιωματικούς που κατέθεσαν ενέχονται για κατάθεση ψευδών στοιχείων ή

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΓΚΟΥ:

ανεφέρθησαν τοιαύτα ενέργειαι. Ναι. Αυτό περιλαμβάνεται εις το παιγνίδι των Αντιπροσώπων. Δείχνουν δραστηριότητα.

Αρχές Οκτ. '80 η Κ.Μ. συνεργάζεται διαδοχικώς με δύο άλλες εταιρείες και τελικώς υπογράφει απ' ευθείας συμφωνίαν με το ΓΕΣ και υπό τον όρον ότι ουδείς δικαιούται προμθείας.

Η ελβετική εταιρεία κατά τον χρόνον αυτόν (αρχές Οκτ. '80) τίθεται εκτός συμμετοχής, περατωθείσης πάσης εργασίας και διακοπείσης πάσης επαφής δια την περαιτέρω παρακολούθηση του θέματος. Συνεπεία τούτου ΔΕΝ ΕΛΑΒΕΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΑΜΟΙΒΗ (και επομένως οιοσδήποτε άλλος έχουν σχέση με αυτή). Είμαι απολύτως σαφής εις το λεπτόν αυτό σημείον.

Ως ήτο επόμενον, η εταιρεία αυτή προσέφυγε εις το δικαστήριον επιλύσεως εμπορικών διαφορών του Μονάχου κατά της Κ.Μ. Κατά την εκδίκαση εκλήθην υπό του δικαστηρίου να καταθέσω ως μάρτυς, ως σύμβουλος της εταιρείας στην Αθήνα. Υπό του δικαστηρίου εκλήθησαν δύο ακόμη αξιωματικοί με σκοπόν να διαπιστωθή η εγκυρότητα της καταθέσεώς μου. Απαντήσαμε επί ενός ερωτηματολογίου. Δυστυχώς και οι τρεις καταθέσεις ως εκοινοποιήθησαν βραδύτερον ει-

χαν διαφοροποιηθεί εις πλείστα σημεία ουσίας προφανώς λόγω της διερμηνείας και της διπλής μεταφράσεως (Ελληνικά - Γερμανικά - Ελληνικά). Ειδικώς δια την κατάθεσή μου δεν τηρήθη η διαδικασία και διαμαρτυρήθην μέσω του Δικηγόρου. (Βραδύτερον το Δικαστήριον ανακοίνωσε ότι δεν λαμβάνει υπ' όψη την κατάθεση διότι ενδεχομένως να έχω συμφέροντα). Η μετάβασή μου εις Μόναχον, καίτοι δεν μου ήτο καθόλου αρεστή, ήτο ηθικώς επιβεβλημένη λόγω της εργασίας μου, των δε δύο άλλων ουσιαστικώς υποχρεωτική δια να επιβεβαιωθή το ενδιαφέρον μου. Περιττόν να αναφέρω τις προσπάθειες δια να πειστούν και αποδεχθούν εις τις καταθέσεις μας, νομίζω ότι δεν παραβιάσαμε ουδένα στοιχείο της αρετής και πέραν τούτου μια νόμιμη ενέργειά μας ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΕΜΠΛΟΚΗ ΣΕ ΣΚΑΝΔΑΛΟ όπως αρέσκονται μερικοί πομπόδοξοι να γράφουν. Πρέπει να είμαστε ποιο σοβαροί όταν επιχειρούμε χαρακτηρισμούς δι' άλλους.

Άφησα τελευταίο ένα τυπικό μεν, αλλά το σοβαρότερον προσωπικά για μένα θέμα, την επικοινωνία με ορισμένους πρώην συναδέλφους μου κατά την περίοδο Δεκ. '78 - Σεπ. '80.

Λόγω «παγώματος» του θέματος η ερώτη-

ση προς αυτούς ήταν στερεώτυπη: «Υπάρχει καμιά νεώτερη πληροφορία όσον αφορά το θέμα αρμάτων και τι εκτιμάται;». Η απάντησή όλων ήταν περίπου:

«Εις το Αρχείο. Ουδεμία εξέλιξη προ του τέλους 1980. Λόγω οικονομικών επιπτώσεων δεν μπορεί να γίνει τώρα καμιά πρόβλεψη». Τόσον η ερώτηση, όσο και η απάντηση ήσαν και είναι πράξεις νομότυποι. Το ΓΕΣ είναι υποχρεωμένον να πληροφορεί τους αντιπροσώπους. Εδώ δεν είναι Μόσχα, όπως θέλουν ορισμένοι να αισθάνονται. Έχουμε άλλο καθεστώς για το οποίο πολέμησαμε (και εγώ). Υποχρεώθηκα από το Δικαστήριο να δώσω μερικά ονόματα κατά τη δίκη. Προτίμησα τους φίλους μου. ΤΟΥΣ ΖΗΤΩ ΟΜΩΣ ΣΥΓΝΩΜΗ και διαβεβαιώνω ότι εφεβήσαν, όταν τους απησχόλησα, απολύτως υπηρεσιακά και άψογα. Απόδειξη τούτου είναι ότι ουδεμία σύμβαση υπεγράφη επ' ωφελεία μου, κατά το χρόνο της απασχολησεώς μου, παρά το γεγονός ότι συμμετείχα επί τρία έτη εις το Ανώτατον Συμβούλιον δια τις προμήθειες και τους γνώριζα όλους. Εγνώριζα επίσης πολύ καλά ότι από αυτούς δεν εξαρτάται τίποτα. Η απόφαση ήταν κυβερνητική δια μία τόσο σημαντική δαπάνη ύψους 8,5 δις δρχ. Όμως, παραδέχομαι, σε μερικές αναφορές της εται-

για απόκρυψη της αλήθειας. Και θεωρούμε ότι με όσα έχουμε ήδη δημοσιεύσει επιβάλλεται να ανοίξει και πάλι ο φάκελος.

Αλλά όσα υποστηρίζει ο κ. Τσάγκος περί «κλεισίματος» του «φακέλου Λέοπαρντ» συμπίπτουν και συνδυάζονται με την πληροφορία που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος, χωρίς να τύχουμε κάποιας απαντήσεως: Ότι δηλαδή ο εισαγγελέας που ασχολήθηκε με τη μήνυση για «παράνομες συναλλαγές σε συνάλλαγμα» κατά του ανταγωνιστή του Τσάκου και προέδρου της ΑΧΧΟΝ, Θωμά Λιακουνάκου πρότεινε στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών να βγει απαλλακτικό βούλευμα. Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, επαναλαμβάνουμε, η προσπάθεια για συγκάλυψη του σκανδάλου είναι προφανής.

Και όμως, το Σεπτέμβριο του 1984, «εν πλήρη αισιοδοξία», ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης κ. Αλ. Μαγκάκης δήλωνε στο περιοδικό μας:

«Βρίσκεται σε εξέλιξη, εις βάθος έρευνα στο υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Επικοινωνήσα ήδη με τον αρμόδιο υπουργό ο οποίος με διαβεβαίωσε ότι μόλις συγκεντρώσουν συγκεκριμένα στοιχεία και καταλήξουν σε ορισμένα πορίσματα θα μας τα θέσουν υπόψη».

Στην περίπτωση αυτή θα διαβιβάσθουν αρμοδίως ώστε να επιληφθεί του θέματος η δικαιοσύνη και τότε, ενδέχεται να υπάρξουν απαγγελίες για συγκεκριμένες πράξεις».

(ΑΝΤΙ, ΤΧ. 270, 14-9-1984)

Κορπορατισμός ή συνενοχή υψηλά ισταμένων προσώπων είναι οι λόγοι που υπαγορεύουν τη συγκάλυψη; Είναι ένα εύλογο ερώτημα που προκύπτει αφού δυο χρόνια τώρα δεν έχει προχωρήσει ούτε ένα βήμα η έρευνα της Δικαιοσύνης. Όχι «εις βάθος έρευνα» λοιπόν...

Αλλά αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε έχουμε και συνενοχή στην απόκρυψη... □

ρείας γράφονται και λίγο διαφορετικά. Όπως και πάρα πάνω ανέφερα, αυτό είναι το παιχνίδι των αντιπροσώπων. Πρέπει να δείξουν κάτι, αρκεί να μην παραιομούν.

Με έμφαση τονίζω ότι το ΓΕΣ ήτο, είναι και θα παραμείνει ένα πολύ βαρύς οργανισμός με φοβερούς κανόνες λειτουργίας. Δεν είναι FLEA MARKET ή λαϊκή η παντοπωλείον, όπως θέλουν να παρουσιάζεται. Μακάρι όλες οι δημόσιες υπηρεσίες και οι οργανισμοί να αχθούν εις το επίπεδον λειτουργίας των Γεν. Επιτελείων. Το γράφω χωρίς δισταγμό.

Η επίθεσή σας κ. Παπουτσάκη κατά των αξιωματικών είναι άδικη, αυθαίρετη και άστοχη. Οι αξιωματικοί, αυτούς που κατηγορείτε για σκάνδαλα, ανύπαρκτα όπως βλέπετε και ξέρετε έχουν τιμηθεί με προαγωγές επ' ανδραγαθία, με παράσημα και έχουν άριστες διαδοχικές σημειώσεις για 35 ολόκληρα χρόνια. Δεν είναι τόσο φτηνοί, όπως μπορεί κάποιος να φαντασθεί. Και μην μου πείτε για τον δημοσιογράφο της W. Post. Ρωτάω ξέρετε τι κάνει η γυναίκα του; Και έφθασε μέχρι την Αθήνα; Τον δικαιολογώ διότι είναι πιθανώς θύμα κάποιου συμπατριώτη μας χαφιέ. Έχουμε καλή επίδοση σ' αυτά. Ατυχώς. Παρακαλώ δια τη δημοσίευση του κειμένου πλήρους.

Γ. Τσάγκος

ΘΩΜΑΣ ΛΙΑΚΟΥΝΑΚΟΣ:

Ένας «άκρως απόρρητος» εμπορικός πράκτορας

ΣΣΣΣΤ!

Περιμένοντας διευκρινίσεις και απαντήσεις που «καθυστερούν» να φτάσουν, δημοσιεύουμε σήμερα μια σειρά άλλα στοιχεία και ερωτήματα για την εμπλοκή του κ. Θωμά Λιακουνάκου στην υπόθεση, αλλά και για το ρόλο που διαδραμάτισαν «υψηλά ιστάμενα πρόσωπα»:

Το πρώτο ερώτημα αφορά τον τρόπο και το λόγο για τον οποίο ο τότε υπουργός Εθνικής Άμυνας, Ευάγγελος Αβέρωφ, διέταξε, τον Οκτώβριο του 1980 να ξαναρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για την αγορά των «Λέοπαρντ».

Οι διαπραγματεύσεις αυτές είχαν σταματήσει μετά από προφορική εντολή του Κ. Καραμανλή στον στρατηγό Γκράτσιο, επειδή ο τότε πρωθυπουργός «δεν ήθελε να προκαλέσει τις αντιδράσεις των εταίρων της ΕΟΚ, επιλέγοντας ένα από τα άρματα που προτεινόταν». Όπως αναφέρεται, ο τότε πρωθυπουργός είπε στον στρατηγό Γκράτσιο να κρατήσει το θέμα «παγωμένο» και όταν η Ελλάδα γινόταν μέλος στην ΕΟΚ «θα αγοράσουμε τα τανκς». (Χωρίς να διευκρινίσει ποια τανκς).

Τον Οκτώβριο, λοιπόν του 1980 και ενώ ο Κ. Καραμανλής είχε περάσει πλέον στην προεδρία και η Ελλάδα δεν είχε γίνει ακόμα μέλος της Κοινότητας ο Ε. Αβέρωφ διατάζει το ΓΕΣ να αρχίσει τις διαπραγματεύσεις για την αγορά των Λέοπαρντ, «επείγοντως». Με την εξής διαφορά όμως, σε σχέση με την προηγούμενη πρακτική που ακολουθήθηκε στο θέμα της προμήθειας των τανκς: ο Ε. Αβέρωφ διέταξε να γίνουν διαπραγματεύσεις μόνο για την αγορά των τανκς —ενώ προηγουμένως οι διαπραγματεύσεις γινόντουσαν για συμπαράγωγη —και διέταξε να αγοραστούν μόνο τα «Λέοπαρντ».

Στην ίδια διαταγή ο κύριος Αβέρωφ όριζε ότι οι διαπραγματεύσεις θα γινόντουσαν χωρίς «μεσάζοντες» και αντιπροσώπους.

Αλλά, κάποια στιγμή εμφανίστηκε στον πρόεδρο της επιτροπής αγοράς ο κ. Θωμάς Λιακουνάκος, ως «σύμβουλος» της Κράους - Μαφάι. Ο πρόεδρος της επιτροπής δήλωσε στον κ. Λιακουνάκο ότι δεν μπορεί να τον δεχθεί, επειδή απαγορευόταν οι μεσάζοντες και οι αντιπρόσωποι. Όπως μάθαμε, όμως, ο Θ. Λιακουνάκος πέτυχε να συμμετέχει στις διαπραγματεύσεις εφοδιασμένος με άδεια που του επέτρεπε να πάρει μέρος στις διαπραγματεύσεις ως «διερμηνέας και σύμβουλος». Από ποιον δόθηκε αυτή η άδεια και για ποιο λόγο τη στιγμή που ο κ. Λιακουνάκος εστερείτο των τυπικών προσόντων για το ρόλο του διερμηνέα — δεν γνωρίζει καλά ξένες γλώσσες και κυρίως καθόλου γερμανικά — ή για το ρόλο του «συμβούλου» στα τανκς; Εστερείτο, δηλαδή, το ΓΕΣ γερμανομαθών αξιωματικών, ή εμπειρογυνωμένων στα άρματα μάχης, ώστε να καταφύγει

στις υπηρεσίες ιδιωτή;

Και όχι μόνον αυτό: για να πάρει μέρος ο κ. Λιακουνάκος στις διαπραγματεύσεις έπρεπε να είναι χαρακτηρισμένος σαν «άκρως απόρρητος»: επειδή τα τεχνικά στοιχεία των τανκς είναι θέματα «εθνικής και νατοϊκής ασφάλειας». Εφοδιάστηκε λοιπόν ο κ. Λιακουνάκος και με αυτή τη διαβάθμιση και μπόρεσε να παρευρεθεί μέχρι τέλους σ' αυτές και κατά την υπογραφή της συμφωνίας.

(Σημειώνουμε ότι για να χαρακτηρισθεί κάποιος «άκρως απόρρητος - ΝΑΤΟ» πρέπει να προηγηθεί έρευνα από την ΚΥΠ, η οποία δίνει σύμφωνη γνώμη, και να εγκριθεί η διαβάθμιση αν δεν κάνουμε λάθος από τον αρχηγό του επιτελείου και από το νατοϊκό επιτελείο της Νάπολης).

Αλλά ο κ. Θ. Λιακουνάκος είναι άνθρωπος όλων των εποχών —όπως κάθε επιχειρηματίας που σέβεται τον εαυτό του. Για τις πρόσφατες όμως δραστηριότητές του, μια άλλη φορά.

Όσον αφορά τη συμμετοχή του κ. Λιακουνάκου και το ποιος πήρε την προμήθεια δημοσιεύουμε για την ώρα το παρακάτω απόσπασμα από όσα κατέθεσαν οι δικηγόροι του Βασίλη Τσάκου στα γερμανικά δικαστήρια:

«Επιπλέον, ο κ. Χάας και ο κ. Πέτερ φον Βυσσόφ (σς: αξιωματούχοι της «Κράους Μαφάι») δήλωσαν ότι ο αντιπρόσωπός τους (αναφέρεται στον κ. Λιακουνάκο), αντίθετα με τους υφιστάμενους κανονισμούς, ήταν παρών στην υπογραφή της συμφωνίας. Αυτό σημαίνει ότι ο αντιπρόσωπος τους πήρε αμοιβή προμήθειας. Αν αυτή είναι η περίπτωση, αυτό θα πρέπει να αναφέρεται στη συμφωνία πώλησης, δηλαδή το όνομα του αντιπροσώπου και το σύνολο της αμοιβής που καταβλήθηκε, τα οποία θα πρέπει να αποδοθούν μέσω της επίσημου οδού. Η απόκρυψη αυτής της πληροφορίας μπορεί να επισύρει την ποινική ευθύνη, τόσο της Κ.Μ., όσο και των ενεχόμενων προσώπων».

Ο κ. Λιακουνάκος αποδείχθηκε λοιπόν ευφυέστερος του Βασ. Τσάκου: όσα προετοίμαζε ο δεύτερος με επιμονή και συστηματικότητα, ήρθε ο νέος «αστήρ» —ευνοούμενος άλλοτε του κ. Ευ. Αβέρωφ και πρόσφατα ανακαλύψας τα αγαθά της σοσιαλιστικής διαχείρισης— για να γευθεί σαν ζεσταμένο πιάτο.

Τα άλλα ερωτήματα της υπόθεσης αφορούν τους λόγους για τους οποίους ο κ. Ευ. Αβέρωφ διέταξε να αγορασθούν τα άρματα ε π ε ι γ ό ν τ ω ς, αλλά και γιατί δόθηκε προκαταβολή χωρίς να εκπληρωθεί ο συμβατικός όρος για τη χορήγηση δανείου από γερμανικές τράπεζες. Αλλά για αυτά όσο και για άλλα στοιχεία θα επανέλθουμε.

B.Z.

Η ιδεολογία ενός Προέδρου

του Δ. Μιχαήλ

«... Έχω το βαρύ προνόμιο να είμαι Έλληνας, δηλαδή να κατάγομαι από μια γωνιά της οικουμένης, γεωγραφικά ίσως ασήμαντη σήμερα, αλλά που είναι το λίκνο του σύγχρονου πολιτισμού, τουλάχιστον της Δύσεως, με την ευρεία έννοιά της. Έτσι, ίσως αυτές μου οι καταβολές με προδιαθέτουν ακόμη περισσότερο στις χωρίς προκαταλήψεις αποτίμηση αυτού του μεγαλείου του Παρισιού, την οποία μόλις επιχειρήσα να αρθρώσω... Γιατί αληθινά το Παρίσι εκφράζει στη νεότερη ιστορία το φως σε όλη του τη νοηματική ολκή. Φως του πνεύματος, που διεισδύει σε κάθε πτυχή της ανθρωπίνης σκέψεως. Αλλά και φως, που περιχύνει κάθε σκίρτημα της ανθρωπίνης καρδιάς...».

(Από την αντιφώνηση του κ. Χρ. Σαρτζετάκη στον Γάλλο πρωθυπουργό και δήμαρχο του Παρισιού στις 13.5.1986).

Η ΠΑΡΑΠΑΝΩ περικοπή, που απηχεί το γενικό πνεύμα της προεδρικής αντιφώνησης, δεν θα συγκριθεί με το περιεχόμενο της προσφώνησης του κ. Ζ. Σιράκ και τις ψυχροπολεμικές αντιλήψεις του.

Στο «ένδοξο παρελθόν των δύο γηραιών εθνών», που παρέμεινε ο πινδαρικός κ. Σαρτζετάκης, ο Γάλλος πρωθυπουργός δήλωσε ότι διαβλέπει «την ιδιαίτερη υπευθυνότητα, που τους προσδίδουν οι παραδόσεις και η ιστορία τους» για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

ΤΟ ΙΔΙΟ βράδυ σε ανάλογες ρήσεις του κ. Σαρτζετάκη για τις ρίζες και τους δεσμούς της ελληνογαλλικής φιλίας, ο κ. Σιράκ ανταπαντούσε με την ανάγκη να διατηρήσει η χώρα του σχέσεις ισης απόστασης προς την Τουρκία και την Ελλάδα, και δήλωνε ότι οι δύο χώρες έχουν εξίσου «ένδοξο παρελθόν» (όσο και εάν η Τουρκία πολέμησε επανειλημμένα κατά της Γαλλίας) και ενδιαφέρον για την κοινή συμμαχική υπόθεση, το ΝΑΤΟ.

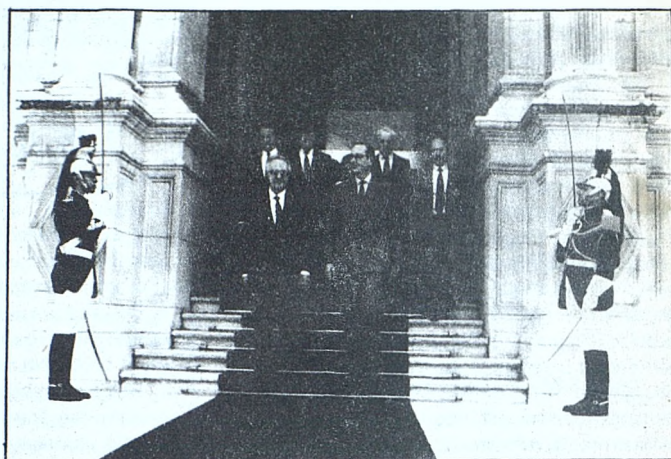
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Δημοκρατίας όσο και εάν επέδειξε σε άλλα σημεία των ομιλιών του εθνική ευαισθησία, δεν θέλησε να χρησιμοποιήσει τα πολιτικά του ανακλαστικά και να αντικρούσει δημόσια τις προκλητικές πολιτικές θέσεις του κ. Σιράκ. Άλλωστε, απέναντι και στον πρώτο της «υποχρεωτικής συγκατοίκησης» του Παρισιού, ο κ. Σαρτζετάκης θέλησε να χρησιμοποιήσει ευγενική προεισαγωγή στην αναφορά του για την τουρκική επεκτατική πολιτική.

«Διότι κύριε Πρόεδρε, και αισθάνομαι ειλικρινώς οδύνη, που μέσα στην ευφρόσυνη ατμόσφαιρα της αποψινής βραδιάς το αναφέρω, η Ελλάδα διαβιό, εδώ και μερικά χρόνια, υπό τη συνεχή και διαφανή απειλή του προς ανατολάς γείτονά της, ο οποίος άλλωστε έδειξε τόσο περιφρόνηση προς τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ κτλ».

(Από την αντιφώνηση στον Πρόεδρο Φρ. Μιττεράν στα Ηλύσια Πεδία, 12.5.1986).

ΟΙ ΕΠΤΑ ομιλίες (από τις οποίες οι τέσσερις μέσα σε μια ημέρα) που εκφώνησε ο κ. Σαρτζετάκης στο Παρίσι δίνουν ένα πρώτο αλλά σαφές περίγραμμα των ιδεολογικών και πολιτικών του αντιλήψεων, όπως δεν έχει δοθεί ποτέ μέχρι σήμερα. Βέβαια δεν προσφέρονται για συνολικές ερμηνείες και γενικά συμπεράσματα, επιτρέπουν όμως να ανιχνεύσει κανείς με αρκετή υπευθυνότητα τα κύρια στοιχεία του ιδεολογικοπολιτικού «πιστεύω» του κ. Σαρτζετάκη.

ΟΠΩΣ αποκαλύπτει η εισαγωγική περικοπή από την προσφώνηση στον κ. Σιράκ στο Δημαρχείο του Παρισιού ο κ. Σαρτζετάκης παραμένει θιασώτης των παραδοσιακών «φυλε-

Από την επίσκεψη στο Παρίσι. Κουίζ με κέρδος τρίμηνη συνδρομή στο «ΑΝΤΙ» σε όποιον στείλει σωστή απάντηση στις επόμενες 15 μέρες: Όπως παρατηρείτε, οι φρουροί κρατούν ο καθένας το σπαθί με διαφορετική κίνηση· ο δεξιός έχει την κόψη στραμένη προς τη μύτη του, ο αριστερός προς τον Πρόεδρό μας. Ερώτηση: Οι φρουροί κρατούν λάθος τα σπαθιά ή είναι κίνηση απαγορευόμενη εθιμοτυπικά;

τικών» αντιλήψεων για τους λαούς (που κάποτε θυμίζουν Γκομπινώ). Αρκετές φορές ο κ. Σαρτζετάκης αναφέρθηκε τόσο στην ιδιοφυΐα του γαλλικού λαού όσο και στους «ρωμαλέους λαούς» της Ευρώπης.

«Η Ευρώπη», υπογράμμισε ο κ. Σαρτζετάκης στο επίσημο δείπνο των Ηλυσίων Πεδίων «συγκροτήθηκε από τους ρωμαλέους λαούς, που με τις μεγάλες μεταναστεύσεις κατέκλυσαν το έδαφός της και συναναμίχθηκαν με τους αυτόχθονες».

ΠΡΟΦΑΝΩΣ, για την περίπτωση, οι Φράγκοι και ο Γαλάτες με τους Ρωμαίους. Ακόμα, ο κ. Σαρτζετάκης φαίνεται ότι παραμένει όχι στενά ένας εθνικιστής, αλλά ένας ιδεαλιστής μελετητής - στοχαστής του αρχαίου ελληνικού κόσμου, και μάλιστα κατά τρόπο σαφώς μειωτικό για τη σημασία και το ρόλο της σημερινής Ελλάδας. Στο επίπεδο της ιδεολογικής λειτουργίας της γλώσσας, η λεκτική εκζήτηση, σε σύγκριση με το σημερινό γλωσσικό αίσθημα, συνδυάζεται με την καθαρευουσιάνικη σύνταξη, το μαιναδρικό συντακτικό ύφος και τα «κοινότοπα» αν όχι πασίγνωστα ρητορικά διανοήματα.

«Η χαρά και η συγκίνηση την οποία η σύζυγός μου και εγώ εκφράσαμε και μόνο αμυδρώς, κατά την άφιξή μας στο Ορλύ, για την παρούσα επίσημη επίσκεψή μας στη μεγάλη χώρα Σας, μεγεθύνονται σε περιωπή ανυπολόγιστης ευφροσύνης, μετά τους τόσο φιλόφρονες λόγους Σας, τους οποίους μόνον η γλυκύτητα της γαλλικής γλώσσας μπορούσε να συνθέσει και η μνημειώδης καθαρότητα των λογισμών Σας, μαζί με την ανεπιφύλακτη εγκαρδιότητά Σας προς την Ελλάδα και τον λαό της, μπορούσαν να υπαγορεύσουν». (από την αντιφώνηση στον κ. Μιττεράν).

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ από κάθε πλευρά αυτή διάθεση του κ. Σαρτζετάκη ήταν κατάδηλη από την άφιξη της ελληνικής αντιπροσωπείας στο Ορλύ, την οποία υποδέχθηκε ένας βαρυθυμος Μιττεράν, που μόλις είχε επιστρέψει από την κηδεία του στενού του φίλου, πρώην υπουργού και δημάρχου Μασσαλίας Γκ. Ντεφέρ.

ΕΝΑ ΑΛΛΟ χαρακτηριστικό γνώρισμα του ιδεολογικού περιγράμματος του κ. Σαρτζετάκη στο Παρίσι ήταν ότι αυτό φάνηκε να επιτελούσε καθαρά προσωπική πολιτική του σύλληψη, και η κυβέρνηση —υπόψη της οποίας είχαν τεθεί τα κείμενα των ομιλιών και αντιφώνησεων— δεν εκδήλωσε καμία διάθεση να τα σχολιάσει.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ ο κ. Σαρτζετάκης έδειξε στο Παρίσι (με την πλήρη αδιαφορία του για τα μέλη της ελληνικής αποστολής και τους έλληνες δημοσιογράφους) ότι απολάμβανε εξαιρετικά το μεγαλείο της εξουσίας του —στην οποία βεβαίως αναδεί-

χθηκε τότε χάρη στα δημοκρατικά του διαπιστευτήρια— και τη συνεπόμενη επιθυμία του να εκφράσει τις προσωπικές του ιδεολογικοπολιτικές απόψεις, και όχι εκείνες που θα ήταν συνιστάμενη των ανάλογων απόψεων του ελληνικού λαού.

ΠΟΙΟΣ είναι ο κύριος άξονας της ιδεολογικής προβληματικής του κ. Σαρτζετάκη; Αν ο κ. Κ. Καραμανλής ως πρόεδρος της Δημοκρατίας προχωρούσε σε πατερναλιστικές συστάσεις για τους κανόνες λειτουργίας του δυτικού πολιτικού συστήματος (της κλασικής αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας) και εάν ο κ. Κ. Τσάτσος φιλοδοξούσε να αντλήσει από την Ιστορία και την αρχαιολατρεία «τόνους πνευματικότητας», ο κ. Σαρτζετάκης προσπαθεί και φιλοδοξεί να χρησιμοποιήσει την Ιστορία σαν ιδεολογικό εργαλείο. Φιλοδοξεί όχι να διδαχθεί από την Ιστορία, αλλά να διδάξει τους άλλους από αυτή. Για το λόγο αυτό κάνει επιλεκτικές επιλογές, τον συγκινεί το αποσπασματικό και επικαιροποιεί το συχνά παρωχημένο. Ο κ. Σαρτζετάκης παρασύρεται από φανταστικές και μονοδιάστατες εικόνες της Ιστορίας για να καταλήξει σε ανάλογα συμπεράσματα και ιδεολογικό εξοπλισμό.

ΑΝ Ο κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ήταν ο παραδοσιακά δυτικόφιλος και ο «ευρωπαϊστής» του είδους Ζαν Μονέ (προς τον οποίο και ο κ. Σαρτζετάκης δήλωσε την προτίμησή του στην αντιwνήσή του στο Βιομηχανικό και Εμπορικό Επιμελητήριο του Παρισιού) και εάν ο Κ. Τσάτσος έδειχνε νοσταλγός «προσωπικτήτων» τύπου Καρλάυλ, ο κ. Χρ. Σαρτζετάκης επιθυμεί να θεωρείται «γνήσιος οπαδός» του πνεύματος της Γαλλικής Επανάστασης. Είπε σχετικά, και όχι μόνο σ' ένα λόγο του:

«Η μεγάλη Γαλλική Επανάσταση επέτελεσε έργο θύελλας, που δεν περιορίσθηκε όμως στην κατακρήμνιση του παλαιού καθεστώτος αλλά και προσέφερε το υπόδειγμα νέας κοινωνικής οργάνωσης, στην οποία η αρχή της ισότητας όλων ανεδείχθη σε περιωπή απρόσβλητης θεάς». Αυτός ο παλαιός τύπος πολιτικός ιδεαλισμός παραμένει στο αίτημα της νομικής (τυπικής) ισότητας, παραβλέπει την ανάγκη των νέων πολιτικών και κοινωνικών αγώνων και εκμηδενίζει όλες τις άλλες προσπάθειες αλλά και προβληματισμούς για το «εθνικό κράτος», όπως εκείνη στην ελληνική επικράτεια του Πλήθωνα Γεμιστού στην Ευρώπη, την Ιταλία και διεθνώς στις ΗΠΑ.

ΑΛΛΑ πέραν όλων αυτών, που σηκώνουν πολλή συζήτηση και αντίλογο, γεγονός παραμένει ότι η επιθυμητή σχέση του κ. Σαρτζετάκη με τα «νάματα» της Γαλλικής Επανάστασης καθαυτήν, δεν είναι καθόλου λαγάρη και ενιαία. Νοθεύεται από αντιλήψεις μυστικιστικές, την άρνηση του καρτεσιανού λόγου, από την τέλεια παραγνώριση του οικονομικού στοιχείου στους κοινωνικούς αγώνες και την προσήλωσή του στην ελληνοχριστιανική θεοσέβεια. Οι λόγοι στο Παρίσι προσφέρουν άφθονα δεδομένα για τις δύο πρώτες περιπτώσεις. Αντίθετα ο κ. Σαρτζετάκης σε καμιά από τις επτά ομιλίες του δεν αναφέρθηκε σε κανένα στοιχείο του βυζαντινού πολιτισμού και της ελληνοχριστιανικής ιστορίας. Προφανώς από επίγνωση του έντονα αντικληρικαλιστικού πνεύματος των αστών Γάλλων. Επιδόθηκε, όμως, ο κ. Σαρτζετάκης σε μια πρωτοφανή επίθεση κατά του «ανατολικού τρόπου σκέψης και του ανατολικού πολιτισμού», που εξήνισε. Όχι μόνο γιατί οι αντιλήψεις του αυτές έρχονται σε αντίθεση με άλλες (πρωτόγονες έστω) αντιθετες πεποιθήσεις του στο παρελθόν, αλλά επειδή μαρτυρούν —αν μάλιστα παγιωθούν— πλήρη παραγνώριση της πολιτιστικής ταυτότητας της σημερινής Ελλάδας και ψευδή σχέση με την Ιστορία. Αυτή η υποκειμενική σχέση και ιστορική συνείδηση γίνεται εμφανής στην περικοπή όπου ο κ. Σαρτζετάκης αναφέρεται στην «πολιτιστική παράδοση της Ευρώπης και την ευρωπαϊκή ψυχή». Τονίζει χαρακτηριστικά:

«...εάν έχει κάτι που να τη διακρίνει από το πνεύμα της Ανατολής —και η χρησιμοποίηση του όρου "Ανατολή" γίνεται εδώ με την πνευματική και όχι τη γεωγραφική του έννοια— είναι η πολυμέρεια, η λατρεία της πολυφωνίας και η απέχθεια προς την ομοιομορφία, που μόνο τη θλι-

βερή στασιμότητα εξασφαλίζει. Διότι κάθε τυποποίηση και εξομοίωση οδηγεί στη μονοτυπία, που είναι το κύριο χαρακτηριστικό των ανελεύθερων συστημάτων. Ενώ το βαθύτατο κοινό που, πέρα από την κοινή μοίρα, συνδέει τους λαούς της Ευρώπης είναι ο ελεύθερος άνθρωπος, που αναδύεται στους κόλπους κάθε λαού».

ΑΣΦΑΛΩΣ μια βολική εξήγηση θα ήταν η σύγχυση για τα στοιχεία της «Ανατολής» και η έλλειψη πλήρους ενημέρωσης για τον πολιτιστικό της χαρακτήρα, που δεν ήταν μόνο προδρομικός και πρωτογενής, πλουραλιστικός και πολυκεντρικός, αλλά υπήρξε συχνά η δεξαμενή για τους δυτικούς, από τους καιρούς τόσο της αρχαίας Ελλάδας και του Βυζαντίου έως της αραβικής επικράτησης.

ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ περίγραμμα των απόψεων του κ. Σαρτζετάκη στο Παρίσι ολοκληρώνεται με ένα «επίμαχο» σημείο του λόγου του στο Βιομηχανικό Επιμελητήριο των Παρισίων, στο οποίο όχι μόνο εξιδανικεύει κατά τρόπο βαθύτατα συντηρητικό το ρόλο της «άκρατης ιδιωτικής πρωτοβουλίας» (σε πλήρη αντίθεση με τις ανάλογες θέσεις του ΠΑΣΟΚ), όχι μόνο δεν επιχειρεί καμιά αναφορά στον πρωταρχικό ρόλο του «Κράτους Πρόνοιας», αλλά προβαίνει σε μια αποκάλυψη των απόλυτα αντιμαρξιστικών αντιλήψεών του. Αντιμαρξιστικών σε τόση έκταση, ώστε να θυμίζουν αντιλήψεις του Μεσοπολέμου και να βρίσκονται πολύ μακριά από τις παραδοχές αστών κοινωνιολόγων (όπως λ.χ. ο Ραιημόν Αρόν) για το ρόλο του οικονομικού παράγοντα στο κοινωνικό πεδίο και τις παραγωγικές σχέσεις. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο κ. Σαρτζετάκης δεν δέχεται ότι τα εθνικά χαρακτηριστικά μπορεί να βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τις ιστορικές συνθήκες και κοινωνικούς όρους και τα χρησιμοποιεί κατά τρόπο μονομερή (αυτή τη φορά με αναφορά τους Έλληνες) για την προσφιλή του ιδεολογικοποίηση της ιστορίας:

«Ο δεύτερος λόγος είναι η πανανθρώπινη σημασία της εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας. Βεβαίως δεν πιστεύω στο δόγμα ότι ο οικονομικός παράγοντας και οι οικονομικές εν γένει περιστάσεις αποτελούν, δήθεν, το μοναδικό μοχλό του ιστορικού γίνεσθαι, γιατί κάτι τέτοιο αντιστρατεύεται αδιαλλάκτως τουλάχιστον προς ολόκληρη την ιστορία, μέχρι και την πολύ πρόσφατη, της χώρας μου. Αφού η Ελλάδα και ο Ελληνισμός, κατά τη μέχρι και σήμερα ζωή τους χιλιετηρίδων, ποτέ, σε καμιά περίοδο της ιστορίας τους, δεν προέκριναν τη θεραπεία των οικονομικών συμφερόντων τους από την υπηρέτηση των ιδανικών τους, που ήταν πάντοτε ιδανικά πνεύματος και ελευθερίας. Όμως θεωρώ ότι και ο οικονομικός είναι ένας από τους παράγοντες που κινούν τα νήματα της Ιστορίας. Και μάλιστα προς την κατεύθυνση την αγαθή.

Δεν αναφέρομαι εν προκειμένω στην τεχνολογική πρόοδο που συνεπάγεται η βιομηχανική δραστηριότητα και υποδαυλίζει, με τη δημιουργία νέων αγορών, η εμπορική ενεργητικότητα. Γιατί αυτή η πρόοδος μπορεί μεν να απαλύνει την τραχύτητα της υλικής ζωής, να προσφέρει αφάνταστες διευκολύνσεις στην ευμάρεια της ατομικής ή και κοινωνικής ζωής, αλλά δεν αποκλείεται να οδηγήσει και στην ολοκληρωτική καταστροφή. Τα πρόσφατα διαστημικά ή πυρηνικά ατυχήματα είναι εύγλωττα, για να μην ομιλήσω για το ενδεχόμενο της παραφροσύνης ενός πυρηνικού ολέθρου, ως αποτελέσματος μια απευκαίαις συγκρούσεως.

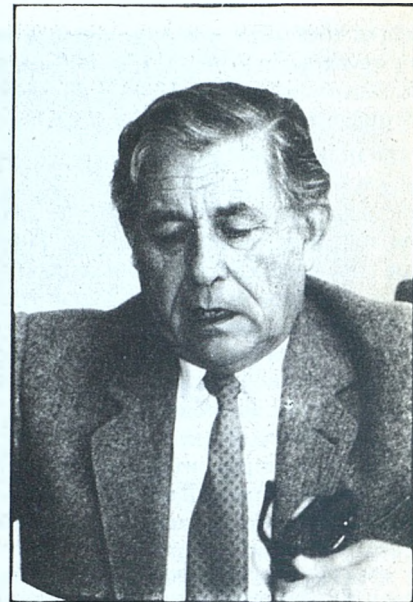
Αλλά εννοώ κάτι ουσιαστικότερο, πιο ανθρώπινο, επομένως υψηλότερο: Η εμπορική και η βιομηχανική δραστηριότητα —και τις μνημονεύω μαζί γιατί αλληλοτροφοδοτούνται— συντελούν κατ' εξοχήν στην επικοινωνία των ανθρώπων, στην πύκνωση των ανθρωπίνων σχέσεων. Αυτές πάλι προάγουν την αλληλογνωριμία των ανθρώπων, επομένως και την αλληλοκατανόηση. Έτσι, όταν εκτείνονται και έξω από τα όρια της χώρας, συντελούν κατά τρόπο μοναδικό, με την άρση της μεταξύ τους δυσπιστίας και των επιφυλάξεων, στην αλληλοκατανόηση και των λαών, στη σφυρηλάτηση δεσμών συνεργασίας και εμπιστοσύνης και συνακολούθως φιλίας μεταξύ διαφόρων και με διαφορετική νοοτροπία λαών. Εξανθρωπίζουν ουσιαστικώς και τις σχέσεις μεταξύ αλλοφύλων και έτσι υπηρετούν με το λυσιτελέστερο τρόπο την υπόθεση της παγκόσμιας ειρήνης».

ΠΟΣΟ διαφορετικές είναι στα βασικά τους στοιχεία οι πεποιθήσεις αυτές από τις ιδεολογικές διεργασίες την εποχή του «μερκαντισμού»; □

Μια βασική αντίφαση

του Απόστ. Α. Λάζαρη

Οι κομματικές παρεμβάσεις δημιουργούν ένα σοβαρότατο πρόβλημα σε μια αναπτυσσόμενη σοσιαλιστική κοινωνία. Γιατί, πέρα από το γεγονός ότι παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των θεσμών λαϊκής συμμετοχής, καταστρέφουν ακόμα και τη δυνατότητα να αντιδράσει φυσιολογικά ο λαός εκφράζοντας ανεπηρέαστα τις απόψεις του σε οποιεσδήποτε αλλαγές.

Το 27ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, που έγινε εδώ και δύομισι μήνες, είναι γεγονός μεγάλης σημασίας όχι μόνο για τη Σοβιετική Ένωση αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο. Στο Συνέδριο αυτό πάρθηκαν αποφάσεις που θα επηρεάσουν αποφασιστικά τη ζωή του σοβιετικού λαού. Θα επηρεάσουν ακόμα πολύπλευρα τις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις και θα προωθήσουν την υπόθεση της παγκόσμιας ειρήνης.

Η απόρριψη του πολέμου, ως μέσου διευθέτησης αντιθέσεων και ιδεολογικών διαφορών, το πρόγραμμα για την ολοκληρωτική κατάργηση των όπλων μαζικής καταστροφής πριν απ' το τέλος του αιώνα και οι προτάσεις για διεθνή διάσκεψη για την χρησιμοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας για το καλό ολόκληρης της ανθρωπότητας, αποτελούν βασικούς άξονες μιας εξωτερικής πολιτικής που άρχισε ήδη να μπαινεί σε εφαρμογή.

Οι αποφάσεις για τα εσωτερικά εστιάζονται σε δυο μεγάλα θέματα: πρώτο θέμα είναι η επιτάχυνση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της Σοβιετικής Ένωσης με τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και την αυτοματοποίηση της οικονομίας. Αυτό σημαίνει δομικές αλλαγές στις επενδύσεις αλλά και μεταφορά του κέντρου βάρους απ' τους απλούς ποσοτικούς στόχους στην αύξηση της παραγωγικότητας και τη ριζική βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, με τελικό κριτήριο την ικανοποίηση της καταναλωτικής ζήτησης. Σημαίνει ακόμα ριζικές μεταρρυθμίσεις στη διεύθυνση της οικονομίας, ανεξαρτοποίηση και αυτοδιοίκηση των παραγωγικών μονάδων, έτσι ώστε το εισόδημα των εργαζομένων σ' αυτές να εξαρτάται άμεσα απ' τα αποτελέσματα της εργασίας τους.

Η στήριξη «προβληματικών» μονάδων σε βάρος του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή μονάδων που δεν ικανοποιούν πραγματικές ανάγκες αλλά απλώς γεμίζουν τις αποθήκες με άχρηστα προϊόντα, δεν είναι πια ανεκτή. Για το λόγο αυτό αναβαθμίζεται η λειτουργία των τιμών σαν μέσο γρήγορης προσαρμογής της παραγωγής με την καταναλωτική ζήτηση και τονίζεται ιδιαίτερα η σημασία της βασικής αρχής του σοσιαλισμού: «Απ' τον καθένα ανάλογα με τις δυνατότητές του, στον καθένα ανάλογα με τη δουλειά του». Όπως είπε χαρακτηριστικά ο Γκορμπατσώφ, στην εισήγησή του: «όταν η δουλειά ενός καλού και ενός αδιάφορου εργάτη πληρώνεται το ίδιο, αυτό είναι ωμή παραβίαση των αρχών μας».

Το άλλο μεγάλο θέμα είναι ο παραπέρα εκδημοκρατισμός της κοινωνίας και το βάθαιμα της σοσιαλιστικής αυτοδιοίκησης. Οι σχετικές αποφάσεις θέτουν σαν στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη του λαϊκού ελέγχου και των συμμετοχικών διαδικα-

σιών σε όλα τα επίπεδα. Αυτό σημαίνει αποτελεσματική χρησιμοποίηση των λαϊκών αντιπροσωπευτικών θεσμών και όλων των μορφών της άμεσης Δημοκρατίας, διεύρυνση των δικαιωμάτων και των επιχειρήσεων, ανάπτυξη της σοσιαλιστικής επιχειρηματικότητας και αυτοδιαχείρισης. Σημαίνει επίσης αναβάθμιση του ρόλου των γενικών συνελεύσεων των εργατών και υπαλλήλων και τακτικός απολογισμός όλων των οργάνων διοίκησης στις οργανώσεις των εργαζομένων και τις λαϊκές συγκεντρώσεις.

★ ★ ★

Τα πορίσματα των συνεδρίων του ΚΚΣΕ έχουν πάντα μεγάλο ενδιαφέρον για το παγκόσμιο προοδευτικό κίνημα, αρκεί να τα βλέπει κανείς χωρίς προκαταλήψεις και ιδεολογικές παρωπίδες. Μεγάλο επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει η κριτική που γίνεται συνήθως στα συνέδρια αυτά. Το 27ο Συνέδριο είναι ιδιαίτερα σημαντικό από την άποψη αυτή, σε σύγκριση με άλλα προηγούμενα συνέδρια, με εξαίρεση βέβαια το 20ό Συνέδριο.

Ο Γεν. Γραμματέας του ΚΚΣΕ Μ. Γκορμπατσώφ και πολλοί άλλοι άσκησαν οξεία κριτική, για κομματικές και κυβερνητικές ανεπάρκειες, για αδράνεια και ακαμψία στη διοίκηση, για σφάλματα και παραλείψεις, για πτώση του δυναμισμού της οικονομίας, για γραφειοκρατία κτλ. Εντύπωση προκάλεσε η ανοιχτή καταδίκη των αρνητικών, όπως χαρακτηρίζονται διαδικασιών που εμφανίστηκαν στη δεκαετία του '70 και στην αρχή της δεκαετίας του '80, δηλαδή κατά την περίοδο Μπρέζνιεφ.

Με αφετηρία την κριτική αυτή θα ήθελα να διατυπώσω εδώ μερικές σκέψεις για ένα βασικό θέμα που δεν απασχόλησε το 27ο Συνέδριο, όπως άλλωστε και τα προηγούμενα συνέδρια. Θέλω να πω για το ρόλο του κομμουνιστικού κόμματος στην υλοποίηση των βασικών στόχων της σοσιαλιστικής ανάπτυξης.

★ ★ ★

Προκαλεί εντύπωση σε κάθε αντικειμενικό παρατηρητή, πώς είναι δυνατόν να μη διορθώνονται έγκαιρα αλλά να καταδικάζονται εκ των υστέρων στα συνέδρια, ζημιογόνες πολιτικές πρακτικές που διαρκούν ολόκληρες δεκαετίες.

Στο 20ό Συνέδριο καταδικάστηκε από τον Κρούτσεφ η προσωπολατρία, που θεωρήθηκε η κύρια αιτία για πολλές από τις αρνητικές πλευρές της σταλινικής περιόδου.

Ύστερα από μια δεκαετία διαφορετικής πολιτικής ο Κρούτσεφ αντικαταστήθηκε από τον Μπρέζνιεφ, αφού ασκήθηκε άμεσα ή έμμεσα οξεία κριτική της κρουτσεφικής περιόδου.

Σήμερα, στο 27ο Συνέδριο γίνεται λόγος για σοβαρές ανεπάρκειες και αρνητικές πλευρές, για αρτηριοσκληρωτικές καταστάσεις και καθυστερήσεις σε όλους τους τομείς, που έγιναν κατά τη διάρκεια των δύο περίπου δεκαετιών της διακυβέρνησης Μπρέζνιεφ.

Το μεγάλο ερώτημα για κάθε σοσιαλιστή και κομμουνιστή είναι: πώς είναι δυνατόν να μην υπάρχουν μηχανισμοί συνεχούς παρακολούθησης και διόρθωσης των παρεκλίσεων και των λαθών, αφού είναι βέβαιο πως οι δυσμενείς συνέπειες στη ζωή του σοβιετικού λαού και στην προώθηση του σοσιαλισμού εκδηλώνονται καθημερινά.

Τι φταίει και αφήνεται να χαθούν πολύτιμες δεκαετίες και η αντίδραση έρχεται κατόπιν εορτής; Και είναι φυσική η απορία: ποιος είναι ο ρόλος του κομμουνιστικού κόμματος σε σχέση με τις εξελίξεις αυτές;

Είναι χαρακτηριστικό πως η έντονη κριτική γίνεται όχι σε κάθε συνέδριο, αλλά στις περιπτώσεις φυσικής εναλλαγής των Γενικών Γραμματέων του Κομμουνιστικού Κόμματος. Αυτό οδηγεί στη βάσιμη υπόθεση πως οι αρνητικές συνέπειες μιας πολιτικής που ταυτίζεται με ορισμένη κομματική ηγεσία του ΚΚΣΕ δεν είναι εύκολο να αντιμετωπιστούν και ούτε καλά καλά να συζητηθούν στις κομματικές οργανώσεις ή δημόσια, για όσο χρόνο παραμένει στην αρχή η συγκεκριμένη ηγεσία.

Μια άλλη πλευρά του ίδιου προβλήματος είναι ότι γίνεται λόγος στα συνέδρια για ριζικές μεταρρυθμίσεις. Αλλά οι ριζικές μεταρρυθμίσεις σε μια σοσιαλιστική κοινωνία έχουν νόημα μόνο σε δύο περιπτώσεις:

- Στην περίπτωση που η εισαγωγή μιας νέας τεχνολογίας δημιουργεί επαναστατικές προοπτικές στην παραγωγή και σε ολόκληρο το οικοδομήμα των οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων, οπότε μπαίνει θέμα πραγματικά ριζικών τεχνολογικών και οργανωτικών αλλαγών. Πρέπει να πούμε πως η περίπτωση αυτή, παρόλο που δεν μπορεί να αποκλειστεί, είναι σπάνια. Μια σοσιαλιστική κοινωνία, σε αντίθεση με την καπιταλιστική, έχει από τη φύση της κάθε συμφέρον να αξιοποιεί συνεχώς όλες τις δυνατότητες που παρουσιάζει η σύγχρονη τεχνολογία. Αλλά η τεχνολογική ανάπτυξη είναι μια συνεχής διαδικασία, σε σημαντικό βαθμό προβλέψιμη ως προς τη γενική κατεύθυνσή της. Κατά κανόνα ένας σωστός προγραμματισμός και οργάνωση μπορούν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για μια συνεχή και ομαλή απορρόφηση των τεχνολογικών εξελίξεων από την παραγωγική διαδικασία, χωρίς να υπάρχει ανάγκη για ριζικές μεταρρυθμίσεις.

- Αλλά ριζικές μεταρρυθμίσεις δικαιολογούνται επίσης και σε μια δεύτερη περίπτωση, όταν πρέπει να ξεπεραστούν δύσκολες καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί από μακροχρόνια συσώρευση λαθών και παραλείψεων. Είναι φανερό πως αυτή ακριβώς η δεύτερη περίπτωση απασχόλησε το 27ο Συνέδριο. Η ανάγκη για επαναστατικό εκσυγχρονισμό της σοβιετικής οικονομίας και για ριζικές τεχνολογικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις, απορρέει σήμερα από τις μακροχρόνιες αγκυλώσεις και καθυστερήσεις της σοβιετικής οικονομίας για ολόκληρες δεκαετίες.

Η τεράστια σημασία της σημερινής απόφασης δεν μειώνεται φυσικά από τη διαπίστωση αυτή. Αλλά δεν μπορεί κανείς να μη σκεφτεί ότι κάπου χωλαίνει σοβαρά το σύστημα παρακολούθησης και ελέγχου των εξελίξεων και δεν είναι γι' αυτό δυνατό να εφαρμοστεί, όπως θα έπρεπε, η συνεχής διαδικασία τεχνολογικών και οργανωτικών βελτιώσεων, σε τρόπο που να μη χρειάζονται επαναστατικές μεταρρυθμίσεις σήμερα. Η ειδοποιός διαφορά της σοσιαλιστικής κοινωνίας σε σχέση με την καπιταλιστική είναι ακριβώς η δυνατότητα της πρώτης να αναπροσαρμόζει σκόπιμα και χωρίς κλυδωνισμούς την παραγωγική δομή και τις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις στην μεταβαλλόμενη τεχνολογική και επιστημονική πραγματικότητα.

Για παράδειγμα, η τεχνολογία της πληροφορικής και άλλες τεχνολογίες αιχμής, με τις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρουν για την ανάπτυξη της παραγωγικότητας της ανθρώπινης εργασίας, δεν είναι κάτι το νέο. πρόκειται για τεχνολογικές εξελίξεις που εφαρμόζονται ήδη στη Δύση και μάλιστα παρά τα δυσμενή κοινωνικά αποτελέσματά τους λόγω της μαζικής ανεργίας που δημιουργούν. Και απορεί κανείς πώς είναι δυνατό να μην έχουν ήδη εφαρμοστεί από καιρό σε ευρεία κλίμακα στη Σοβιετική Ένωση οι τεχνολογίες αυτές τη στιγμή μάλιστα που θα αντιμετωπίζονταν έτσι και το οξύ πρόβλημα της ανεπάρκειας της εργασίας.

Και πρέπει ακόμα να τονιστεί, ότι λόγω της διαφορετικής φύσης του συστήματος, η οποιαδήποτε τάση για εκτόπιση της εργασίας από την εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με γενική μείωση των ωρών εργασίας, πράγμα που θα αποδείκνυε και την υπεροχή του σοσιαλιστικού συστήματος απέναντι στο καπιταλιστικό. Δεν ευσταθεί λοιπόν η άποψη που εκφράστηκε στην εισήγηση Γκορμπατσώφ πως «θα ήταν λάθος να νομίζει κανείς πως η τεχνολογική επανάσταση δεν δημιουργεί προβλήματα στο Σοσιαλισμό». Ασφαλώς δημιουργεί προβλήματα, αλλά μόνο όταν οι μηχανισμοί του σοσιαλιστικού προγραμματισμού και ελέγχου δεν λειτουργούν σωστά.

★ ★ ★

Η ανάλυση αυτή μας φέρνει σε ένα μεγάλο θέμα. Στην εισήγηση Γκορμπατσώφ υπογραμμίζεται με ιδιαίτερη σαφήνεια η ανάγκη για παραπέρα εκδημοκρατισμό της κοινωνίας και ανάπτυξη της σοσιαλιστικής αυτοδιοίκησης και συμμετοχικής Δημοκρατίας. Υπογραμμίζεται ακόμα πως «η επιτάχυνση της ανάπτυξης της κοινωνίας είναι αδιανόητη και αδύνατη χωρίς την παραπέρα ανάπτυξη της σοσιαλιστικής δημοκρατίας σε όλους τους τομείς και κατευθύνσεις».

Αλλά ταυτόχρονα σε όλες τις εισηγήσεις του συνεδρίου τονίζεται πως το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι η πολιτική και ηθική πρωτοπορεία που παρέχει πολιτική καθοδήγηση και προσδιορίζει τη γενική προοπτική ανάπτυξης. Ακόμα, το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι η ηγετική δύναμη και ο βασικός εγγυητής της σοσιαλιστικής αυτοδιοίκησης. Η οποιαδήποτε κριτική για το Κομμουνιστικό Κόμμα που γίνεται στο Συνέδριο καταλήγει στο συμπέρασμα πως εκείνο που χρειάζεται είναι η στενότερη σύνδεσή του με το λαό για αποτελεσματικότερη καθοδήγηση.

Αλλά εδώ ακριβώς βρίσκεται η βασική αντίφαση: από τη μια μεριά μπαίνει σα στόχος η πλήρης απελευθέρωση του ανθρώπου και το πέρας της εξουσίας στο λαό και την ανάπτυξη της άμεσης Δημοκρατίας και των αντιπροσωπευτικών θεσμών λαϊκής συμμετοχής και από την άλλη τονίζεται ακόμα περισσότερο η πρωτοποριακή και ηγετική ιδιαιτερότητα είκοσι περίπου εκατομμυρίων μελών του Κομμουνιστικού Κόμματος, που αποτελούν λιγότερο από το 8% του σοβιετικού λαού.

Είναι φανερό πως πρόκειται για ένα πατερναλισμό που δεν συμβιβάζεται με τους τελικούς στόχους του Σοσιαλισμού. Δικαιολογώντας την κατάσταση αυτή διάφοροι σοβιετικοί συγγραφείς επαναλαμβάνουν τυπικά πως ο ρόλος και η θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος σε μια σοσιαλιστική κοινωνία απορρέει από το γεγονός ότι το κόμμα αποτελείται από τους πιο συνειδητούς και τους πιο ενεργητικούς εργάτες, αγρότες και διανοούμενους*. Αλλά αυτός ο διαχωρισμός και ελιτισμός σε κάποιο στάδιο δεν συμβιβάζεται με τη διαδικασία της συμμετοχικής Δημοκρατίας και το πέρας της εξουσίας σε ολόκληρο το λαό. Στην πράξη δεν συμβιβάζεται ακόμα ούτε με την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση ολόκληρου του ανθρώπινου δυναμικού, αφού κομματικές προκαταλήψεις μπορούν να παρεμποδίσουν τη σωστή χρησιμοποίηση ανθρώπων που δεν είναι μέλη του κόμματος. Το πρόβλημα αυτό οξύνεται ακόμα περισσότερο με την αυστηρότητα των κριτηρίων επιλογής και ένταξης νέων μελών στο κόμμα και την προτεινόμενη από τον

Γκορμπατσώφ αναβάθμιση των σχετικών διαδικασιών.

Το ερώτημα που θα μπορούσε να κάνει κάθε σοσιαλιστής είναι: πώς είναι δυνατόν από το ένα μέρος να επιδιώκεται με την ανάπτυξη του σοσιαλισμού η βαθμιαία υποκατάσταση του κράτους από τη λαϊκή εξουσία και από το άλλο να δυναμώνει ο ηγετικός μηχανισμός του κομμουνιστικού κόμματος, που ελέγχει όλο και περισσότερο την κρατική εξουσία, παρεμβαίνοντας ταυτόχρονα και τη λειτουργία των θεσμών του κράτους και της συμμετοχικής διοίκησης. Και φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε πως διανύουμε το τέλος της έβδομης δεκαετίας από την οχτωβριανή επανάσταση και έχει ήδη τερματιστεί προ πολλού η περίοδος κατά την οποία ο ρόλος του κομμουνιστικού κόμματος, σαν σταθεροποιητικής και προωθητικής δύναμης για την ανάπτυξη της νέας κοινωνίας και την προστασία της από εξωτερικούς και εσωτερικούς κινδύνους, ήταν αναγκαίος.

Μιλήσαμε για κομματικές παρεμβάσεις στους θεσμούς λαϊκής συμμετοχής. Οι κομματικές παρεμβάσεις δημιουργούν ένα σοβαρότατο πρόβλημα σε μια αναπτυσσόμενη σοσιαλιστική κοινωνία. Γιατί, πέρα από το γεγονός ότι παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των θεσμών λαϊκής συμμετοχής, καταστρέφουν ακόμα και τη δυνατότητα να αντιδράσει φυσιολογικά ο λαός εκφράζοντας ανεπηρέαστα τις απόψεις του σε οποιοδήποτε αλλαγές. Με αυτό όμως τον τρόπο η Κυβέρνηση και το κόμμα πέφτουν θύματα μιας αυταπάτης, αφού θεωρούν τις μεθοδευμένες αντιδράσεις του λαού σαν επικύρωση της πολιτικής που ασκείται, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι παρά το αντικαθρέπτισμα των κομματικών απόψεων.

Η κηδεμόνευση του λαού από το Κομμουνιστικό Κόμμα μας φέρνει βέβαια στο παλιότερο πρόβλημα του πολιτικού πατερναλισμού που έφερε στην επιφάνεια η φιλοσοφία του Πλάτωνα. Μπορούμε εδώ να μιλάμε αν θέλουμε για «σοσιαλιστικό» πατερναλισμό, αλλά η συμμετοχική Δημοκρατία και η λαϊκή κυ-

ριαρχία δεν μπορούν να συμβιβαστούν με κανένα είδος πατερναλισμού.

★ ★ ★

Φυσικά υπάρχει ο αντίλογος, ο οποίος όμως κατά τη γνώμη μου είναι πολύ ασθενικός: πρόκειται για τη θεωρία πως χωρίς μια κεντρική κομματική βούληση δεν θα ήταν δυνατός ο συντονισμός για την πραγματοποίηση του πολύπλευρου σοσιαλιστικού έργου. Είναι φανερό πως αν δεχτούμε αυτή τη θεωρία καταλήγουμε σε ιδεολογικό αδιέξοδο, αφού τότε το πέρασμα της εξουσίας στο λαό, χωρίς πολιτική επιστασία και επίβλεψη, δεν θεωρείται εφικτό. Πρέπει δηλαδή αναγκαστικά να φτάσουμε στο αντιφατικό συμπέρασμα πως χωρίς την κομματική κηδεμόνευση δεν είναι δυνατή η σοσιαλιστική ανάπτυξη.

Είναι νομίζω πολύ εύκολο να αποδείξει κανείς πως όλες οι κρίσιμες λειτουργίες που ερωμίζεται το κομμουνιστικό κόμμα, είναι δυνατό να αναληφθούν υπεύθυνα και αποτελεσματικά από τις υπηρεσίες προγραμματισμού, τα διοικητικά όργανα και τα όργανα λαϊκής συμμετοχής και άμεσης Δημοκρατίας, καθώς επίσης και από ειδικά επιστημονικά και φιλοσοφικά ινστιτούτα. Και το σπουδαιότερο είναι ότι στην πράξη όλες αυτές οι οργανώσεις ενώ είναι συνταγματικά κατοχυρωμένες για την άσκηση αυτών των εξουσιών και λειτουργιών ταυτόχρονα πρέπει να δέχονται για τις ίδιες λειτουργίες την κομματική παρέμβαση και καθοδήγηση πράγμα που πολύ συχνά οδηγεί σε σύγχυση και μειώνει την αποτελεσματικότητά. Είναι χαρακτηριστικό πως στις εισηγήσεις του 27ου Συνεδρίου επισημαίνεται ιδιαίτερα το πρόβλημα αυτό, αλλά φυσικά οι λύσεις επιδιώκονται μέσα στα πλαίσια του υφιστάμενου συστήματος. Στην πραγματικότητα ζητά κανείς από τα μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος να πράξουν το ακατόρθωτο: να καθοδηγούν τα διάφορα όργανα διοίκησης, αυτοδιοίκησης και λαϊκής συμμετοχής, χωρίς ταυτόχρονα να παρεμβαίνουν στο έργο τους.

★ ★ ★

Υπάρχει βέβαια το γενικότερο θέμα του πολυκομματικισμού σε μια σοσιαλιστική κοινωνία. Η λειτουργία πολλών κομμάτων με διαφορετικές απόψεις όσον αφορά τη στρατηγική και τακτική της σοσιαλιστικής ανάπτυξης είναι νοσητή. Το πρόβλημα αρχίζει από τη στιγμή που υπάρχει ένα μόνο πολιτικό κόμμα, το οποίο ασκεί μονοπωλιακή επιρροή στις εξελίξεις. Αν το κόμμα αυτό περιλάμβανε στις τάξεις του όλο το λαό χωρίς εξαίρεση, τότε φυσικά δεν θα είχε λόγο ύπαρξης. Αν από το άλλο μέρος περιλαμβάνει μόνο μια μικρή μειοψηφία του λαού, μοιραία καταλήγει σε μια κηδεμονευτική δύναμη και η λειτουργία του έχει τις συνέπειες που επισημάναμε ήδη.

★ ★ ★

Τελειώνοντας αυτό το ήδη εκτεταμένο σημείωμα θα ήθελα να διευκρινίσω πως το θέμα δεν είναι τόσο η ύπαρξη του προβλήματος που αναφέραμε, όσο η έλλειψη, ως αυτή τη στιγμή τουλάχιστον, κάποιας σαφούς προοπτικής για τη βαθμιαία έστω αντιμετώπισή του. Γι' αυτό υπάρχουν βάσιμοι φόβοι πως μερικοί από τους κοινωνικούς στόχους που έθεσε το 27ο Συνέδριο δεν θα υλοποιηθούν στον επιθυμητό βαθμό, αφού έρχονται τελικά σε σύγκρουση με μια αντιφατική πραγματικότητα.

Φυσικά, αν δει κανείς το πρόβλημα από μακροχρόνια σκοπιά και λάβει υπόψη του τον παράγοντα της τεχνολογικής ώθησης και των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων τόσο στη Σοβιετική Ένωση όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο, πρέπει να καταλήξει στο συμπέρασμα πως αργά ή γρήγορα θα αρχίσει η διαδικασία συνειδητοποίησης της σημερινής βασικής αντίφασης και θα τεθεί ευθέως το θέμα της αντιμετώπισής της.

Προσωπικά πιστεύω πως πολλές απ' τις εξελίξεις που διαγράφονται με τις αποφάσεις του 27ου Συνεδρίου, κυρίως στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης, θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην επιτάχυνση αυτής της διαδικασίας.

Αθήνα, Μάιος 1986

*Βλέπε π.χ. B. Topornin, E. Machulsky, Socialism And Democracy, έκδ. Progress 1974.

Πήρες σήμερα τον ΜΙΚΡΟ ΗΡΩΑ;

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:

Αναπαραγωγές

**8 ΑΥΘΕΝΤΙΚΑ
ΕΞΩΦΥΛΛΑ**

της πρώτης έκδοσης

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

- CHARLES KAHN:
Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ: Περί μυστικής θεολογίας
- G.S. KIRK:
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ: Στοιχειώσεις Θεολογική

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

- ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παραμβάσεις
- ΛΟΥΪ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ:
Στοιχεία αυτοκριτικής
- ΡΑΛΦ ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ:
Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
- ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ — Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ — Α. ΤΟΖΕΛ:
Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ
- ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

- Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μία σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων»
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ:
Ο γλωσσικός αφελληνισμός
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη
- ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ — ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
— ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ — ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Καββαδία

ΔΟΚΙΜΙΑ • ΜΕΛΕΤΕΣ

- Γ. Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:
Πολιτικό σύστημα και Πολιτική
- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- ΥΓΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
Το συμπόσιο για το ΕΣΥ
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Μια συνάντηση. Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Ο Κόσμος του Ελληνικού χορού

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ:
Μεροληπτική κατάθεση
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Φύλλα - φτερά
- ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ:
Λεπτομέρειες
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Η εργασία στην ποίηση

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

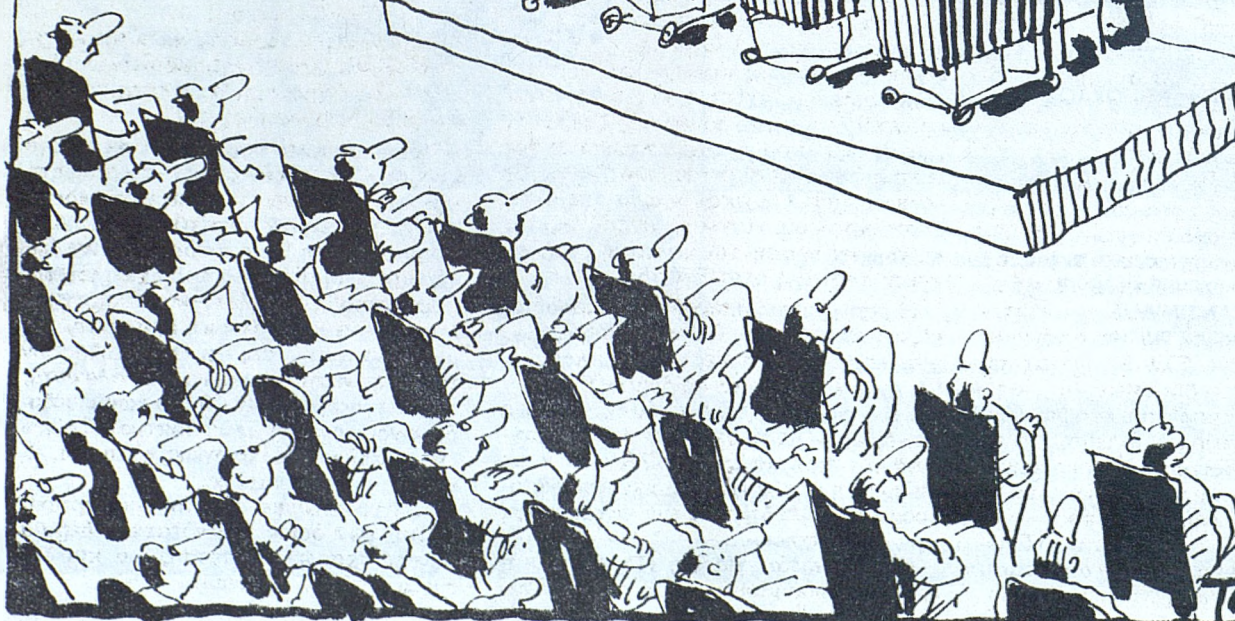
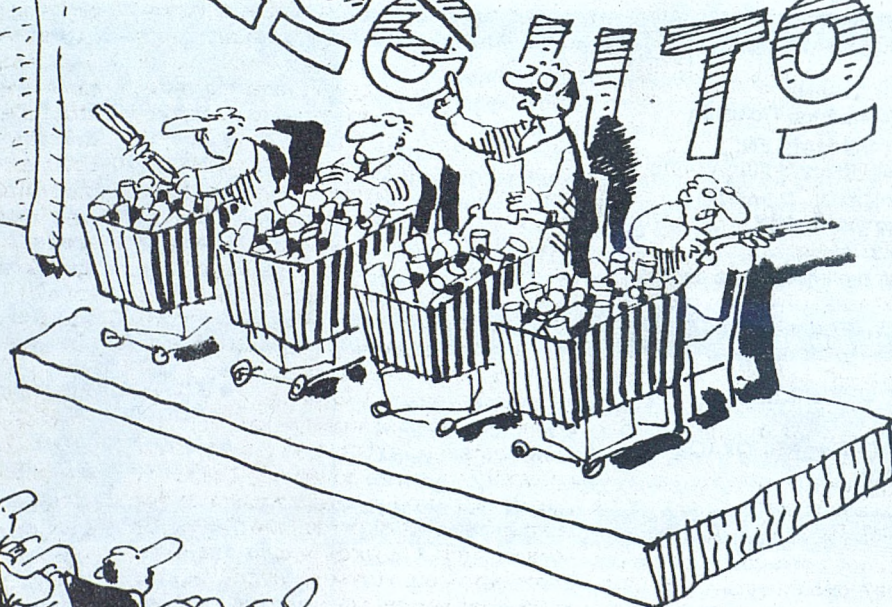
- «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»
Το βιβλίο που εντόπισε και ανέλυσε ένα φαινόμενο:
το kits στη σύγχρονη Ελλάδα:
- ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ:
Ο Τρίτος Δρόμος
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ:
Τσιγγάνικη Ορχήστρα
- Ν. ΣΗΦΟΥΝΑΚΗΣ — ΝΤ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ:
Τα λιθόστρωτα της Λέσβου

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ: Ιστορία μιας γραμμής
Ένα ευρηματικό, παιδαγωγικό βιβλίο για παιδιά προσχολικής ηλικίας με ωραία σχέδια - αφηγηρίες για την περιπέτεια της φαντασίας.

ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΦΙΛΟΙ,
ΤΟ ΝΕΟ ΚΟΜΜΑ
ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΕΚΦΡΑΣΕΙ
ΤΙΣ ΣΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο ΖΟΖΟΝ
ΕΛΑΥ ΤΟΝ
ΖΟΖΙΤΟ

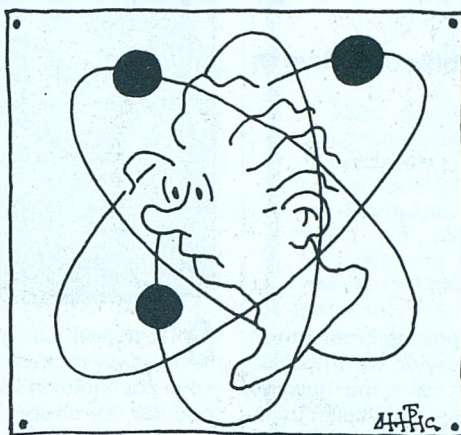

19.5.86
ΤΟ ΔΑΝΟΥ

«Ας το κάνουμε», λοιπόν!

του Πέτρου Στάγκου

Να μαστε λοιπόν και πάλι εδώ, έστω «ετεροχρονισμένα» και με καθυστέρηση δεκαετίας και βάλε, μπροστά στον ίδιο τοίχο και στα ίδια διλήμματα. Ψάχνουμε —αυτό είναι το ζητούμενο— για το *τι (και γιατί) γίνεται* με το αντιπυρηνικό κίνημα στην Ελλάδα και «ψαχνόμαστε» —όσοι τουλάχιστον το κάνουν— για το *τι κάνουμε (ή θα κάνουμε) «εμείς»* μ' αυτή την πρόκληση - πρόσκληση των «ραδιενεργών καιρών»...

Το «α-τύχημα» του Τσερνομπίλ έγινε —με τον μακάβριο τρόπο της διαλεκτικής— «ευ-τύχημα»: έβαλε «επί τάπητος» (και χορτοτάπητος, αν προτιμάτε τη... δόση σας από το γκαζόν) το παλαιό εκείνο λενινιστικό «*Τι να κάνουμε*» και με τη βοήθεια, αυτή τη φορά, της γενέτειρας του συγγραφέα, έδειξε ότι το «μέγιστο υποθετικό ατύχημα» δεν είναι τόσο η έκρηξη ενός πυρηνικού εργοστασίου, όσο είναι το «δυστύχημα της ύπαρξης» ως όντος —περιττώματος στον φλοιό της γης, όπου άλλοι αποφασίζουν εν ονόματί μας, πριν από μας, για μας και το «καλό» μας!

Συνειδητοποιήσαμε λοιπόν και πάλι «επ' ολίγον» ότι γίναμε... ολίγον ραδιενεργοί και ταυτόχρονα πήραμε χαμπάρι ότι πιαστήκαμε συλλήβδην —«επαίνοντες» και μη, «ψυλλιασμένοι» και ανύποπτοι —στον ύπνο, φορώντας πάλι τις «πιτζάμες» της αμεριμνησίας και του στρουθοκαμηλισμού μας. Παραδομένοι άκριτα ή «κριτικά» στις αυθεντίες του «Δημόκριτου», στις κυβερνητικές ενημερώσεις και στο «κυερθέαμα» της παρουσίας των «γεγονότων», χαζοχαρούμενοι και πανικόβλητοι ταυτόχρονα σε μια προσπάθεια αφομοίωσης των νέων όρων (και ορολογίας) που μπήκαν ελέω Τσερνομπίλ και αέρηδων στη ζωή μας. Αδύναμοι στις αντιδράσεις μας —πάλι καλά που υπήρξαν ορισμένες, και δεν εννοώ τη λαίλαπα στα σουπερμάρκετ — αμήχανοι δύσπιστοι, επιφυλακτικοί, κατακερματισμένοι...

Γιατί; Μια εύκολη ίσως αιτιολόγηση της υπανάπτυξης —ή για να είμαι ακριβέστερος: της μη-ανάπτυξης— ενός οικολογικού αντιπυρηνικού κινήματος στην Ελλάδα, ανάγεται στο συνδυασμό του επιπέδου της οικονομικής ανάπτυξης και της λεγόμενης πολιτικής συγκυρίας. Μπορεί στην Ελλάδα να είχαμε μία πρωτοφανή σε βιαιότητα (και «αισθητική») καταστροφή του περιβάλλοντος, αλλά το μέγεθος, η έκταση και το βάθος της αντιστοιχίας «δημιουργικής» διαδικασίας στη δυτική κυρίως, αλλά και ανατολική Ευρώπη (και πόσο μάλλον στις ΗΠΑ και στη Σοβιετική Ένωση) είναι αντίστοιχο με την απόσταση που μας χωρίζει στους δείκτες της βιο-

μηχανικής και τεχνολογικής ανάπτυξης. Πέρα απ' αυτό: οι ιεραρχήσεις που επέβαλε «ιστορικά» η πολιτική συγκυρία στο δικό μας εθνικό πλαίσιο, σε μία κρίσιμη αλλά και παρατεταμένη χρονική περίοδο —δικτατορία, πρώτη φάση της καραμανλικής μεταπολίτευσης, δεύτερη φάση της μετάβασης της στην παπανδρεϊκή αλλαγή— δεν άφησαν πολλά περιθώρια για οικολογικούς - αντιπυρηνικούς προβληματισμούς. Κι ακόμα: η ύπαρξη των «φαινομένων» του «ανανεωτισμού» στο χώρο της παραδοσιακής Αριστεράς, σε συνδυασμό με τον «παμφάγο» διαταξικό λαϊκισμό του ΠΑΣΟΚ αλλά και σε συνδυασμό για να μην ξεχνάμε και «ξεχνιόμαστε» με την ιδεολογική αγκύλωση της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς αποτέλεσαν αρνητικούς συντελεστές για τον λεγόμενο «υποκειμενικό παράγοντα» ενός κινήματος σ' αυτήν την κατεύθυνση...

Ας είναι. «*Τι να κάνουμε*», λοιπόν τώρα; Να μπορούμε πάλι στο «γκεζί» με σημαίες, λάβαρα, μικρόφωνα, οργανώσεις, μέτωπα; Μήπως στη φάση αυτή της μεταπολίτευσης —των «εκπτώσεων» και των καταπτώσεων, των «ανοιγμάτων» και των ρηγμάτων, της ατομικής ανημπόριας και των συλλογικών αναζητήσεων— ήρθε η ώρα για ένα άλλο «ραντεβού με την ιστορία»; (Ξέρω τι σας θυμίζει ο όρος, αλλά πρόκειται για εσκεμμένη προβοκάτσια, πιστέψτε με!) Μήπως ήρθε «*λογικά*» η ώρα του αντιπυρηνικού - οικολογικού κινήματος, ως κοινωνική στάση και πολιτική εναλλακτική πρόταση στην Ελλάδα;

Η ραδιενεργός απειλή επαναπροσδιορίζει «ντε φάκτο», δίκην «Βαρβάρων», μια σειρά από εννοιες και επαναφέρει, ως ανακλαστικό το «*δίδυμο*» Ε γ ρ η - γ ο ρ σ η - Α ν τ ι σ τ α σ η. Κι αυτό το «*δίδυμο*» με τη σειρά του, γίνεται *μοιραία* και *αναγκαστικά* Π ο λ ι τ ι κ ή, με δηλωμένη κατ' αρχήν επιδίωξη την αποτροπή της έλευσης και την καταστροφή των «Βαρβάρων»...

(Λέω *μοιραία*, γιατί η Π ο λ ι τ ι κ ή είναι εκ προοιμίου ναρκοθετημένο έδα-

φος με χειρισμούς καταστάσεων και ανθρώπων, με συσχετισμούς δυνάμεων και συμψηφισμούς ονείρων στον αστερισμό του εφικτού. Λέω *αναγκαστικά*, γιατί είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, ακόμα και για τους παντοιοτρόπως «αμαρτήσαντες» στον... κήπο της πολιτικής πρακτικής (και που έχουν συνείδηση του γεγονότος) να μείνουν μόνο παρατηρητές, την ώρα που η συγκεκριμένη πυρηνική επιλογή της εξουσίας βάζει υποθήκη τη ζωή εκείνων που δεν θέλουν να τη χάσουν. Λέω *μοιραία* και *αναγκαστικά* γιατί ίσως, μπροστά στην πρόκληση του να παραδοθούμε αιχμάλωτοι στα άλογα και «τρομερά της ύλης παραληρήματα» (που γράφει ο Καρούζος) και στα «έλλογα» επιχειρήματα των κυβερνώντων, είναι αδύνατο ν' αποδεχτούμε αμαχητί το ανυπέρβλητο του τοίχου, να μην «κορνάρουμε» έστω, για να δηλώσουμε πως «είμαστε κι εμείς εδώ»!)

Ήρθε λοιπόν η ώρα της «σ τ ρ ά - τ ε υ σ η ς» και πάλι;

Κι αν Ναι, τι γίνεται με την εγγενή πηγή της δια-φθοράς κάθε κινήματος και στράτευσης - χρήση, καπέλλωμα, αναρχήσεις αυτοκλήτων «εκφραστών» και όλα τα γνωστά συνεπακόλουθα;

Η Αριστερά —εν γένει, με ή χωρίς εισαγωγικά— ήθευσε εν Ελλάδι σε σχολεία μύθων και προτύπων, έζησε κι ιδεολογήθηκε *δυστυχώς* μαζί τους. Τώρα που για πολλούς *ευτυχώς* έχουν γκρεμιστεί αυτοί οι μύθοι, τώρα που για πολλούς φαλήρισαν (και πάλι *ευτυχώς*) τα πρότυπα, τώρα λοιπόν που «το παιδί (ξανα)πεινάει» για νέους μύθους και καινούργια πρότυπα, δεν οδηγείται πάλι η όποια στράτευση σε όποιο κίνημα, με νέες σημαίες και καινούργιους σκοπούς στην π α γ ι δ ε υ σ η ;

Οι σκέψεις αυτές δεν είναι ούτε «νέες» ούτε «καινούργιες», έχουν διατυπωθεί από το ίδιο βήμα πριν από πέντε χρόνια και μερικές βδομάδες...

Ίσως το αντιπυρηνικό - οικολογικό κίνημα στην Ελλάδα, ως αναγκαιότητα και πρακτική, να κινδυνεύει εγγενώς από τη «ραδιενεργό» παθολογία της Αριστεράς και τη θανατηφόρα «ακτινοβολία» της νομοτελείας που εμπεριέχεται στην οποιαδήποτε μακροπρόθεσμη συλλογικότητα και πολιτική πρακτική. Όμως στην πρόκληση - πρόσκληση αυτών των ραδιενεργών καιρών, *παρ' όλα αυτά*, η Αντίσταση σ' έναν κόσμο χωρίς «έξοδο κινδύνου» και με προοπτική «ζωής» την «επιβίωση» σε υπόγειες γαλαρίες, είναι ένας όρος ύπαρξης.

«*Ας το κάνουμε*» λοιπόν —με την επίγνωση των όσων πιθανότατα ή βέβαια συνεπάγεται η στράτευση, μια και δεν είμαστε πλέον «αθώοι»! □

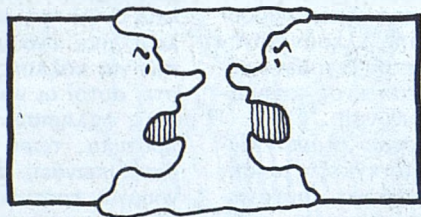
Για μια νέα θεωρία των αναγκών;

του Φοίβου Αρβανίτη

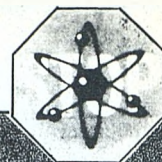
Παρακαλώ, κύριε, θέλω κι άλλο...

1 Μας οδηγούν προς έναν κόσμο που θα χαρακτηρίζεται από τη γενικευμένη χρήση της πυρηνικής τεχνολογίας για την κάλυψη των ενεργειακών του αναγκών. Προσδοκία των υποστηρικτών της πυρηνικής τεχνολογίας είναι «η αδιάπτωτη οικονομική μεγέθυνση που θα τροφοδοτείται και θα καθοδηγείται από αφθονία φτηνής, ανανεώσιμης ενέργειας». Επιδίωξη της είναι ένας κόσμος με χιλιάδες αναπαραγωγικούς αντιδραστήρες ισχύος σε «ειρηνική» συμβίωση με χιλιάδες αποθηκευτικούς χώρους πυρηνικών όπλων και χιλιάδες ερευνητικά κέντρα επανδρωμένα με εκατομμύρια «ειδικούς». Αυτή η διαπιστωμένη από καιρό αλήθεια, το Τσερνομπίλ την έκανε κοινό κτήμα εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων, δίνοντας μια ζωντανή εικόνα του πώς περίπου θα μοιάζει η ανθρώπινη ζωή μέσα σ' έναν τέτοιο κόσμο «ενεργειακής αφθονίας». Σ' έναν κόσμο όπου, από μια άποψη, θα 'χει γίνει πραγματικότητα η επαγγελία των κάποτε επαναστατικών ιδεολογιών της βιομηχανικής εποχής για ολοσχερή κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στη φύση, με την ταυτόχρονη καταστροφή της φύσης.

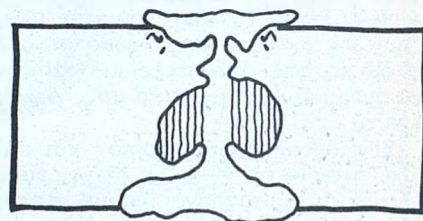
Το να εμποδίσουμε την έλευση ενός τέτοιου κόσμου ισοδυναμεί με το να εμποδίσουμε την εξαφάνιση του είδους, όπως το διαμόρφωσε η μέχρι σήμερα ιστορία.

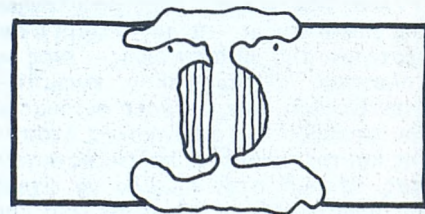
2 Οι δυνάμεις που ωθούν προς τον πλήρη εκπυρηνισμό των σύγχρονων κοινωνιών είναι τεράστιες, και ασφαλώς υπερβαίνουν τα οποιαδήποτε επιμέρους οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα επωφελούνται απ' αυτόν. Η ίδια η ανάγκη επιβίωσης και επέκτασης «αδιάπτωτης μεγέθυνσης» των κυρίαρχων τρόπων παραγωγής, σε Δύση, Ανατολή, Βορρά και Νότο, η ανάγκη που επιβάλλει την επικρατούσα εκδοχή και χρήση της επιστήμης και της τεχνολογίας, είναι εκείνη που γεννάει ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα τον εκπυρηνισμό της κοινωνικής ζωής και την πλήρη διαστροφή της σχέσης του ανθρώπου προς τη φύση. Οι σύγχρονοι κυρίαρχοι τρόποι παραγωγής, καθοριζόμενοι από τις σύμφυτες τάσεις τους και αλληλοκαθοριζόμενοι, σε παγκόσμια κλίμακα, μέσα στο σύστημα της αντιπαλότητάς τους, δεν είναι ικανοί παρά για μια και μόνη χρήση της επιστήμης και της τεχνολογίας: εκείνη που υπηρετεί την «αδιάπτωτη μεγέθυνση», που τροφοδοτεί τον ίλιγγο της υπερσυσσώρευσης, το ρυθμό αύξησης του GNP. Αναγκαίο και συνάμα «εκλεκτό» εξαγόμενο μιας τέτοιας χρήσης της επιστήμης και της τεχνολογίας είναι η γενίκευση του πυρηνικού αντιδραστήρα ισχύος ως «λύση» στο ενεργειακό πρόβλημα που οι ίδιοι οι σύγχρονοι τρόποι παραγωγής δημιουργούν: όπως ακριβώς τα πυρηνικά όπλα είναι «λύση» στο αμυντικό πρόβλημα, όπως η «χημικοποίηση» της παραγωγής των τροφίμων είναι «λύση» στο πρόβλημα της πείνας.

3 Ως μορφή και ως λογική, η πυρηνική ενεργειακή τεχνολογία (η «ελεγχόμενη» σχάση του πυρηνικού καυσίμου) αποτελεί εικόνα και ομοίωση της λογικής που διέπει τόσο τον καπιταλιστικό όσο και τον υπαρκτό σοσιαλιστικό τρόπο παραγωγής: της λογικής του υπερμεγέθους, του πάσης θυσία περισσότερου, της υπερσυσσώρευσης (που έχει ως αναγκαίο συμπλήρωμα την «υπερσπατάλη»), της μεγέθυνσης στο άπειρο. Ο ίλιγγος της αλυσισδωτής αντίδρασης είναι το αντίγραφο του ίλιγγου της υπερσυσσώρευσης και, σε άλλο επίπεδο, του ίλιγγου της υπερπαραγωγής κυττάρων στους ανθρώπινους ιστούς. Η ίδια αφηρημένη ιδέα περιέχεται σε όλα αυτά.

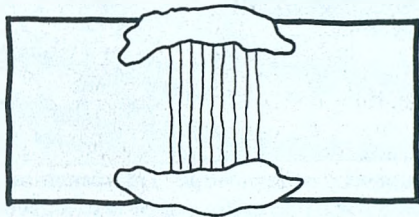

4 Μέσα στο πλαίσιο των σύγχρονων κυρίαρχων τρόπων παραγωγής, όπου η υπερσπατάλη είναι το sine qua non της υπερμεγέθυνσης, το ενεργειακό πρόβλημα τίθεται υπό όρους που καθιστούν από ελκυστική έως αναπόφευκτη την προσφυγή στον πυρηνικό αντιδραστήρα ισχύος. Η επιβολή, κυρίως στο δυτικό κόσμο, καταναλωτικών προτύπων που υπηρετούν τέλεια το δίπολο: υπερμεγέθυνση — υπερσπατάλη, η δημιουργία του αντίστοιχου συνόλου αναγκών και, το σπουδαιότερο, η οικοδόμηση μιας κλίμακας κυρίαρχων αξιών και, πάνω σ' αυτήν, μιας απολογητικής τεχνο-οικονομικής εννοιολογίας, όλα αυτά ορίζουν την κατάστροψη του ενεργειακού προβλήματος κατά τρόπο που να υπηρετεί τη διευρημένη αναπαραγωγή των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων. Μια τέτοια κατάστροψη, άρρηκτα δεμένη με την κυρίαρχη ψευδή συνείδηση των αναγκών μας, οδηγεί «ορθολογικά» στην πυρηνική λύση, και από κει στην εξάλειψη του είδους.

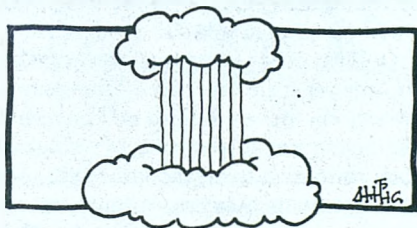

5 Η κατάδειξη, σε όσο το δυνατόν ευρύτερα στρώματα εργαζομένων, της σαθρότητας και του ταξικού χαρακτήρα των «επιστημονικών» ιδεολογημάτων του πυρηνισμού είναι απαραίτητη προϋπόθεση της απαλλαγής μας από την παραλυτική λειτουργία τους. Ποιος είναι ο άξονας των ιδεολογημάτων που διατυπώθηκαν επ' ευκαιρία του Τσερνομπίλ;

Η καθημερινή ζωή του ανθρώπου είναι γεμάτη τεχνολογικούς κινδύνους. Κανείς δεν διανοείται την κατάργηση του αεροπλάνου επειδή γίνονται αεροπορικά δυστυχήματα ή του ηλεκτρισμού επειδή κάποιοι πεθαίνουν από ηλεκτροπληξία. Άλλωστε, καμιά τεχνολογία δεν μπορεί να είναι 100% ασφαλής. «Οι μηχανές μπορούν σχεδόν πάντα να γίνουν ασφαλέστερες, αλλά από κάποιο σημείο και πέρα, το κόστος της επιπρόσθετης ασφάλειας εκμηδενίζει τη χρησιμότητα της μηχανής. Αν τα αυτοκίνητα ήταν σχεδιασμένα ώστε να μην αναπτύσσουν ταχύτητα μεγαλύτερη από δέκα χιλιόμετρα την ώρα, θα ήταν απολύτως ασφαλή αλλά άχρηστα». Το ίδιο ισχύει, σε άλλη κλίμακα, και για τα πυρηνικά εργοστάσια. Αν θέλουμε η φτηνή και ανεξάντλητη ενέργεια που μας προσφέρουν (και όλοι τη θέλουμε αφού συμβάλλει στην καλοπέρασή μας) οφείλουμε να αναδεχόμαστε τους κινδύνους που περικλύουν, οι οποίοι, πάντως, είναι αμελητέοι αν συγκριθούν με τους κινδύνους από το κάπνισμα, το πιστό, τα αυτοκινητικά κτλ. Έπειτα, η ιστορία της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου είναι γεμάτη παραδείγματα θυσίας. Η θυσία των ανθρώπων του Τσερνομπίλ θα συμβάλει στο να γίνουν πολύ ασφαλέστερα τα πυρηνικά εργοστάσια. Η τεχνική απάντηση στο πρόβλημα είναι έτοιμη: πρόκειται για τους «αντιδραστές εγγενούς ασφάλειας», οι οποίοι αποκλείουν την περίπτωση παρόμοιων ατυχημάτων. Στο εξής, δεν έχουμε παρά να εγκαθιστούμε τέτοιους.

6 Η ασπίδα του υγειούς ανθρώπινου φόβου, που γέννησε το ουκρανικό σύνδρομο, εξακολουθεί και θα εξακολουθεί για κάμποσον ακόμη καιρό να προστατεύει εκατομμύρια ανθρώπους από τα χαυνωτικά μηνύματα των σειρήνων του πυρηνισμού. Ωστόσο, η ασπίδα αυτή αργά ή γρήγορα θα λυώσει, αν ο φόβος δεν μεταστοιχειωθεί σε συνείδηση. Ο πρωτογενής, μαζικός τρόμος που κατέλαβε εκατομμύρια ανθρώπους μπροστά στο φάσμα της μετάλλαξης και της εξάλειψης, η υπέροχη αυτή σύνδεσή τους με τις «απλές ανθρώπινες ανάγκες», το ξύπνημα της αυτοσυντήρησης, είναι η πρώτη ύλη που μπορεί και πρέπει να γίνει πολιτική των εργαζομένων για την πλήρη αποπυρηνικοποίηση του πλανήτη. Και αν ο δρόμος περνάει από το γκρέμισμα των κοινωνικών σχέσεων που ενσωματώνουν τον πυρηνισμό, τότε, τόσο το καλύτερο.

7 Η αποτελεσματικότητα, το βάθος, η αξιοπιστία μιας αντιπυρηνικής πολιτικής μαζών εξαρτάται από την ικανότητά της να δώσει στέρεες απαντήσεις σε πρακτικά ζητήματα γύρω από τα οποία διακυβεύεται η ανθρώπινη ζωή. Καμιά αντιπυρηνική πολιτική μαζών δεν μπορεί να είναι μέχρι τέλους αντιπυρηνική, αν δεν αρνηθεί τη λογική της πυρηνικής λύσης των ενεργειακών προβλημάτων, δηλαδή, την ίδια τη λογική της υπερ-συσσώρευσης — υπερ-μεγέθυνσης. Αλλά η άρνηση αυτής της λογικής παραπέμπει κατευθείαν στην όχι και τόσο δημοφιλή προσβολή του καταναλωτικού προτύπου της αφθονίας - σπατάλης, το οποίο έχουν υιοθετήσει ως υπέρτατη αξία τόσο οι έχοντες όσο και οι πενόμενοι του σύγχρονου κόσμου - οι μεν βιώνοντάς το, οι δε προσδοκώντας το. Και μια τέτοια προσβολή ισοδυναμεί με την εκ νέου ανακάλυψη των «απλών ανθρώπινων αναγκών», απαιτεί μια νέα θεωρία των αναγκών. □

Ένα εκδοτικό γεγονός!

ΧΟΣΕ ΔΟΝΟΣΟ Οι βαθύπλουτοι Βεντούρα και οι ανθρωποφάγοι

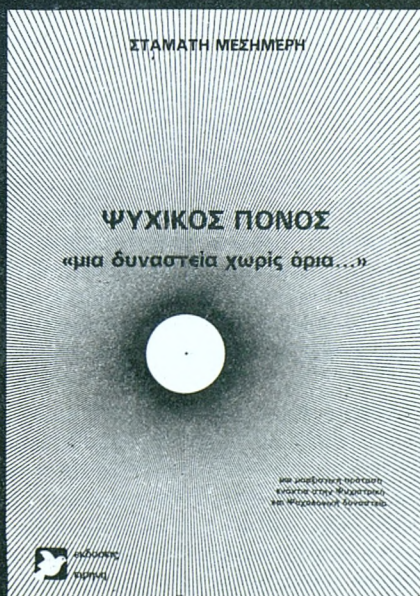
Ο Χοσέ Δονόσο, ο κορυφαίος χιλιανός συγγραφέας, ο γνωστός σ' όλον τον κόσμο από τις απειράριθμες μεταφράσεις των έργων του, παρουσιάζεται τώρα και στο ελληνικό κοινό με το βραβευμένο βιβλίο του: **Οι βαθύπλουτοι Βεντούρα και οι ανθρωποφάγοι**. Βιβλίο που είναι πρώτ' απ' όλα ένα μυθιστόρημα-μύθος, μια ιστορία τέλεια δοσμένη που συναρπάζει τον αναγνώστη κι όταν απλώς τη διαβάσει δίχως ν' αποκρυπτογραφεί τους συμβολισμούς της.

Πέρα όμως από την καθαρά λογοτεχνική ομορφιά του έργου όλο το ηθελημένο μη-ρεαλιστικό σύμπαν του και τα πλάσματα που το κατοικούν — αυτοί οι αφέντες που αποφεύγουν να δουν μια ανυπόφορη πραγματικότητα: αυτοί οι υπηρέτες που είναι εντεταλμένοι να καταπνίγουν, μ' επικεφαλής έναν αμείλικτο Αρχιθαλαμηπόλο, διδυμο αδελφό του Πινουέτ, κάθε εξέγερση: αυτός ο τρελός κι ιδεαλιστής γιατρός που μιλάει σαν τον Σαλθαδór Αγίεντε: αυτά τα παιδιά τα τόσα λόγια που εκπροσωπούν όλη τη γκάμα των διανοούμενων κι αυτοί οι ιθαγενείς που με τις ευλογίες των κυρίων εξοντώνονται αλύπητα από τους υπηρέτες — μας φέρνουν στο νου τη Χίλη της τελευταίας δεκαετίας.

ΑΣΤΑΡΤΗ πρωην «ΑΣΤΕΡΙ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 121 - ΤΗΛ. 3606 597

εκδοσεις ειρηνη

ασκληπιου 36 - αθηνα - τηλ.: 36.39.259

μια μαρξιστική πρόταση
ενάντια στην Ψυχιατρική
και Ψυχολογική δυναστεία

διατίθεται από την «Σύγχρονη Εποχή»

μόλις
κυκλοφόρησε

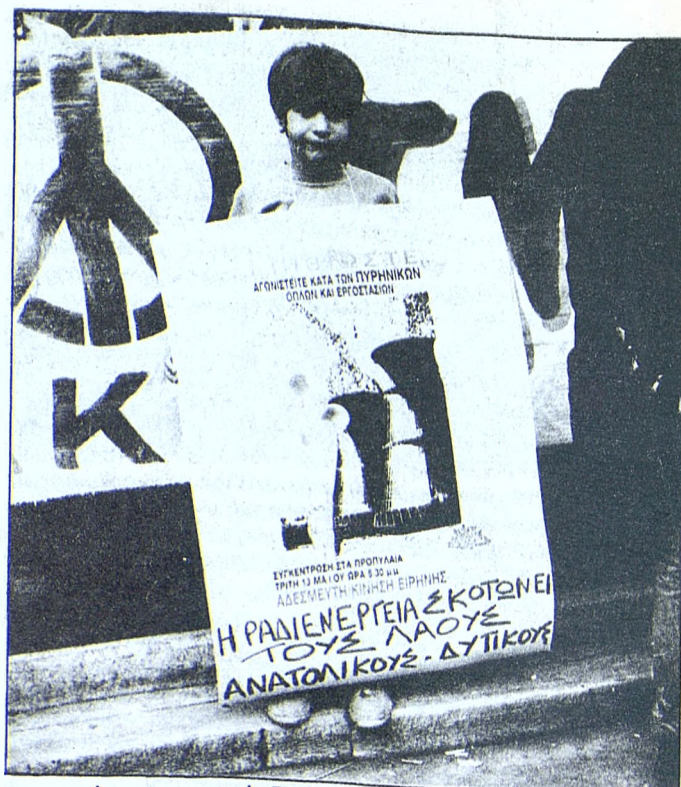
Η ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

του Χριστόφορου Αργυρόπουλου

Το αδέσμευτο φιλειρηνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στην τελευταία πενταετία στη Δυτική Ευρώπη εξακολούθησε την αντιπυρηνική κατεύθυνση που χαρακτηρίζει τις προσπάθειες των ειρηνιστών στη μεταπολεμική περίοδο. Και αυτό ήταν αναμενόμενο, αφού η περίοδος αυτή άνοιξε με την πρώτη χρήση ατομικής ενέργειας στη Χιροσίμα και συνεχίστηκε με πυρηνικές δοκιμές και συνεχείς βελτιώσεις των πυρηνικών όπλων σε Δύση και Ανατολή, σ' αυτό το «ξέφρενο κυνήγι του ανταγωνισμού» των δύο υπερδυνάμεων. Η απόφαση για την εγκατάσταση των βελτιωμένων αμερικανικών πυραύλων στη Δυτική Ευρώπη είχε σαν αιτιολογία την ανατροπή της σοβιετικής υπεροπλίας και σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη νέων πυραύλων στην Ανατολική. Η Ευρώπη ετοιμαζόταν και πάλι για τρίτη φορά στον αιώνα μας, να γίνει το θέατρο ενός παγκόσμιου πολέμου. Με την ουσιαστική διαφορά ότι οι συνέπειες αυτού του τρίτου πολέμου θα ήταν τόσες και τέτοιες, ώστε να μην υπάρξει για την ήπειρο, όπου διαμορφώθηκε ο σύγχρονος πολιτισμός, «επόμενη μέρα».

Απέναντι στον εφησυχασμό της πυρηνικής ισορροπίας, που οι συνήγοροι της εγκατάστασης των αμερικανικών πυραύλων στη Δυτική Ευρώπη εμφάνιζαν σαν ρεαλιστικό παράγοντα ασφάλειας, αναπτύχθηκε, με διαφορετικές καταβολές και ποιτικές ιδεολογικές επικαλύψεις, αλλά με κύριο γνώρισμα την αυθόρμητη και μαζική παρουσία πολιτών, αυτό το νέο αδέσμευτο φιλειρηνικό κίνημα, που από το 1981 λειτουργεί οργανωμένα και στην Ελλάδα.

Η διαφοροποίηση του νεώτερου αυτού κινήματος από τις ειρηνιστικές προσπάθειες της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς πραγματοποιήθηκε με την αναγωγή του σε κοινωνικό κίνημα, κίνημα πολιτών, που έχει μια γενικότερη αντίληψη για τις αιτίες της αντιπαλότητας και του διπολισμού, που γεννούν τον

πυρηνικό ανταγωνισμό. Παλιότερα οι κινήσεις για τον πυρηνικό αφοπλισμό είχαν ένα συγκεκριμένο πολιτικό εντοπισμό: αποτελούσαν κίνημα διαμαρτυρίας και μέσο πίεσης για έναν «αμοιβαίο, ισόρροπο και ελεγχόμενο» περιορισμό και τελικά μηδενισμό των πυραύλων.

Σήμερα το αδέσμευτο φιλειρηνικό κίνημα διαβλέπει ως τη βασική πηγή του πυρηνικού ανταγωνισμού την αντιπαλότητα και την επιθετικότητα, που αναπτύσσονται σ' ένα κόσμο ανταγωνιστικό και καταπιεστικό. Ιδιότητες που σε διεθνές επίπεδο εκτρέφει ο διπολισμός, ο τεχνητός χωρισμός του κόσμου, η διατήρηση της έντασης μέσα από αντιμαχόμενους συνασπισμούς και διεκδικούμενες σφαίρες επιρροής, γεγονότα δηλαδή που έχουν σαν αφετηρία την παραβίαση του δικαιώματος κάθε λαού στην αυτοδιάθεση. Παραβίαση που στο όνομα της «κοινοτήτας συμφερόντων», θεσμοποιεί το υποκατάστατο ενός νεοαποικισμού και ενός είδους οικονομικού, πολιτικού και πολιτιστικού ιμπεριαλισμού.

Οι ίδιες αυτές ιδιότητες, η αντιπαλότητα και η επιθετικότητα, σύμφωνα με την υπό διαμόρφωση «φιλοσοφία του νέου ειρηνισμού», συντηρούνται σε κρατικό επίπεδο από τις αυταρχικές δομές και λειτουργίες της πολιτικής οργάνωσης, που ορίζουν τόσο στις ανοιχτές κοινωνίες, όσο και σ' αυτές του εντόνου κρατικού ελέγχου, ακόμα και στις ενδιάμεσες — τρίτες μορφές κρατισμού, την κρίση των δημοκρατικών θεσμών και τον περιορισμό των δημοκρατικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Αλλά και στις κοινοτικές, ακόμα και στις προσωπικές σχέσεις των ανθρώπων, το αυτόνομο φιλειρηνικό κίνημα διαβλέπει, ότι η διατήρηση της επιθετικότητας και της αντιπαλότητας εκφράζουν την υποβάθμιση των σχέσεων του προσώπου με το περιβάλλον του (φυσικό και πολιτιστικό), με την κοινωνία και με τα άλλα πρόσωπα. Η εποχή της τεχνολογικής έκρηξης συνοδεύτηκε λιγότερο από τη διαχείριση των απελευθερωτικών δυνατοτήτων της και περισσότερο από την ένταση της αλλοτρίωσης του ανθρώπου την καταστροφική επιρροή στον ανθρώπινο χώρο και τη συνακόλουθη οικολογική κατάρρευση, την ενίσχυση της εξουσίας και συνεπώς της ετερονομίας και του καταναγκασμού σε βάρος της προσωπικής ελευθερίας και αυτοδιάθεσης.

Είναι λοιπόν φανερό, ότι το αδέσμευτο κίνημα ειρήνης στην ύστερη φάση ανάπτυξής του στις κοινωνίες της κατανάλωσης και της ευημερίας και στη συνέχεια της ανεργίας, στις κοινωνίες της κρίσης και της αμφισβήτησης, στις ανεπτυγμένες δηλαδή χώρες της Δυτικής Ευρώπης απόκτησε μια γενική θεωρία και θεώρηση του κόσμου μας και των πηγών του.

Το αναγκαίο πόρισμα αυτής της ενιαίας και σύνθετης αντίληψης για το «όλον» της κρίσης είναι η βεβαιότητα, ότι το ξέπέρασμα της δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο στο βαθμό που θα εκλείψουν οι όροι παραγωγής και αναπαραγωγής της. Αυτή η βεβαιότητα εξηγεί την ευαισθητοποίηση του αδέσμευτου φιλειρηνικού κινήματος απέναντι σε κάθε μορφής προσβολή του οράματος του «για μια ειρηνική και ανθρώπινη ζωή». Και επειδή το όραμα αυτό διεκδικείται με την ίδια συγχρόντητα που προσβάλλεται καθημερινά όπου γης, το κίνημα ειρήνης είχε αμέτρητες φορές την ευκαιρία να διατυπώσει —με επισημοποιητικότητα, φαντασία και πρωτοτυπία κάθε φορά— τις αντιρρήσεις του σε περιπτώσεις διατάραξης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αλλά και σε περιπτώσεις παραβιάσεων των δικαιωμάτων των λαών και των ανθρώπων ή προσβολών του περιβάλλοντος. Είναι φυσικό σ' αυτές τις περιπτώσεις η δραστηριότητά του να συναντήθηκε με την κινητοποίηση για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των οικολόγων και άλλων κοινωνικών ομάδων ή κινήματων, που χαρακτηρίζονται από το ίδιο οικουμενικό, ανθρωπιστικό και αγωνιστικό πνεύμα.

Ειδικότερα όμως στην περίπτωση της χρήσης πυρηνικής ενέργειας για μη πολεμικούς σκοπούς το αδέσμευτο κίνημα ειρήνης έχει αυξημένη ευθύνη παρέμβασης, αλλά και σαφή θέση: πρώτο η χρήση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ειρηνική, αφού αποτελεί οργανικό μέρος της ενότητας της πυρηνικής ενέργειας που τροφοδοτεί και τα οπλικά συστήματα των χωρών που τη χρησιμοποιούν. Δεύτερο η τεράστια ισχύς, που παρέχει η ενέρ-

γεια αυτή, αυξάνει τις δυνατότητες της εξουσίας και του εξουσιασμού, που στη σημερινή φάση της αυταρχικής στροφής του κράτους, διαγράφει κινδύνους ολοκληρωτισμού και άμεση προοπτική πυρηνικού πολέμου. Τρίτο, η λειτουργία των πυρηνικών αντιδραστήρων ανταπνύσσεται μέσα σε κοινωνικό κενό, χωρίς δημοκρατικό έλεγχο και διαφάνεια, χωρίς εκείνους δηλαδή τους όρους που αποτελούν εγγύηση για τη χρησιμοποίηση της τεχνολογίας προς το συμφέρον του ανθρώπου, αφού η ανέλεγκτη εφαρμογή της οδήγησε αποδεδειγμένα στην απειλή άμεσης και ολοκληρωτικής καταστροφής της ανθρωπότητας. Ο τρόπος χρήσης της πυρηνικής ενέργειας στην εποχή μας την καθιστά ασύμβατη με τις προσπάθειες για την ειρήνη.

Με τα δεδομένα αυτά η παρουσία του αδέσμευτου κινήματος ειρήνης στην Αγορά του Δήμου είναι αυτονόητη και η διακδίκηση της απαγόρευσης των πυρηνικών όπλων και των πυρηνικών εργοστασίων σύμφυτη με το αίτημα «για μια ειρηνική και

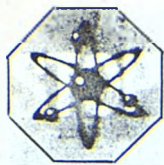
Φωτογραφίες του Γιώργου Νικολαΐδη από τις πρόσφατες αντιπυρηνικές διαδηλώσεις στην Αθήνα

ανθρώπινη ζωή», που δεν αναιρείται, υπονομεύεται και απειλείται από πολιτικές επιλογές των στεγανών πολιτικοστρατιωτικών ομάδων, οι οποίες ελέγχουν τα όπλα και ασκούν πράγματι δικαίωμα ζωής και θανάτου σε εκατομμύρια ανθρώπους ή από τεχνικά λάθη και «ατυχήματα», τα οποία γνωστοποιούνται με καθυστέρηση και δηλητηριάζουν και το ελάχιστο μέρος του περιβάλλοντος, που δεν έχει θιγεί από τις ήπιες μορφές ρύπανσης και καταστροφής.

Η αντίληψη αυτή δεν επιχειρεί εξισωτικές ή συμψηφιστικές χειραγωγήσεις της ιστορίας. Δεν εξομοιώνει το μαζικό φόνο και τη Χιροσίμα με τα λάθη και τα σύνδρομα χτες των ΗΠΑ και σήμερα —και σοβαρότερα— της Σοβιετικής Ένωσης. Επικαλείται όμως την καθολική διαπίστωση και ομολογία, ότι ενώ η πυρηνική ενέργεια παραμένει ατιθάσσειτη δύναμη, με τεράστια έκταση και διάρκεια καταστροφικής επιρροής, τα μέτρα που μπορούν να αποτρέψουν αυτό το εφιαλτικό ενδεχόμενο δεν παρέχουν την ασφάλεια, που πρέπει να είναι ανάλογη με τη σοβαρότητα της απειλής. Αυτή ακριβώς η αναντιστοιχία κινδύνου και μέτρων αποτροπής του (που διαπιστώθηκε οδυνηρά στην περίπτωση του Τσερνομπίλ) αποτελεί απαγορευτικό όρο για τη λειτουργία αυτών των εκ των πραγμάτων εργαστηρίων καταστροφής.

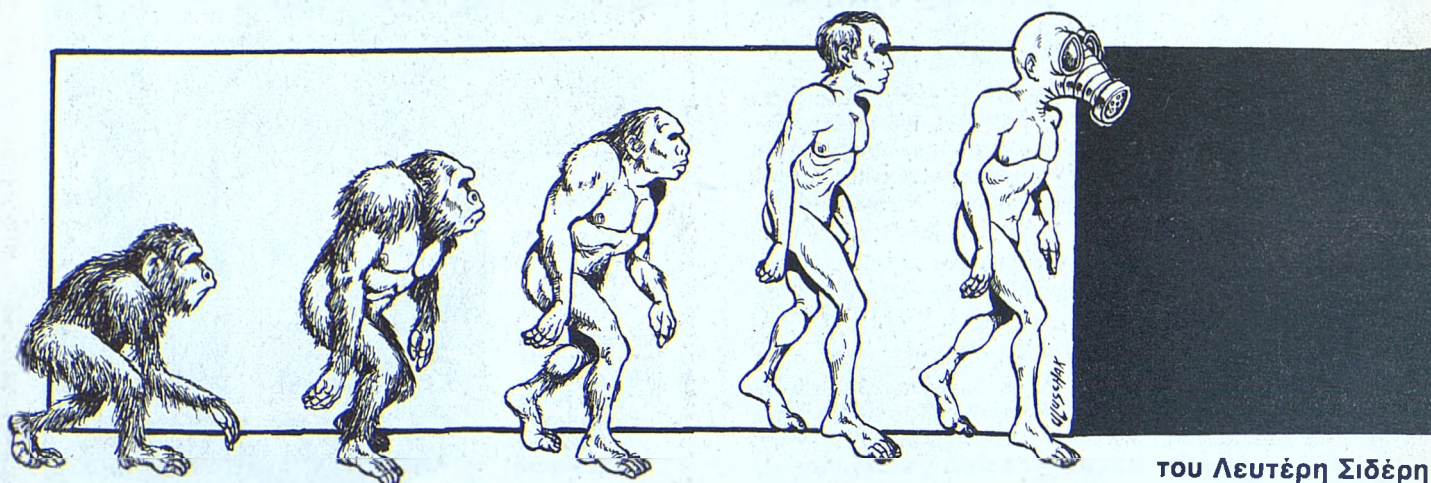
Τέλος, είναι αναγκαίο να ξεκαθαριστεί, ότι η στάση αυτή δεν εκδηλώνει προκατάληψη, φόβο ή δεισιδαιμονία απέναντι στην πρόοδο της επιστήμης και στην τεχνική (όπως βέβαια δεν έχει τίποτε κοινό με το σύνδρομο μικροϊδιοκτησιακού εγωισμού, που σημειώθηκε στις ηρωικές εκείνες επελάσεις στα σουπερ-μάρκετ). Υπαγορεύεται από τη σημερινή ιστορική συγκυρία, τις ισχύουσες σχέσεις εξουσίας, την κυρίαρχη αντίληψη υπαγωγής της τεχνολογίας στην επιδίωξη κρατικών, μη πολιτικών, σκοπιμοτήτων. Όταν η αμεσότητα της «λαϊκής κυριαρχίας» μετασχηματιστεί στην αμεσότητα της «κοινωνίας των πολιτών» η εξουσία αντικατασταθεί από το συλλογικό σχεδιασμό και τις συναινετικές και δημοκρατικές αποφάσεις: τα έθνη καταστούν πράγματι «ηνωμένα» τότε τα ζητήματα της ανθρώπινης ευημερίας, και η προοπτική της τεχνολογίας θα έχουν ποιοτικά διαφορετικό περιεχόμενο. Στην αισιόδοξη και ανθρωπιστική αυτή εκδοχή η ειρήνη δεν θα αποτελεί το ζητούμενο, αλλά αναγκαίο όρο της πραγματικότητας. Και η ουτοπία της μηχανής στην υπηρεσία των πραγματικών αναγκών του ανθρώπου θα έχει καταστεί κοινός τόπος.

Ως τότε, φίλοι της ειρήνης και του ανθρώπου όλων των Χωρών αγωνιστείτε.

Ο κόσμος των υψηλών δόσεων ακτινοβολίας:

Ένας κόσμος α-βιολογικός

του Λευτέρη Σιδέρη

Δρ. Ραδιοβιολόγου, Ph.D. Ραδιογενετικής

Στα μέσα του προηγούμενου αιώνα δυο κορυφαίοι φυσιοδίφες σμίλεψαν τους ακρογωνιαίους λίθους στους οποίους βασίζεται η σύγχρονη δυναμική θεώρηση του φαινομένου της ζωής. Ο Κάρολος Δαρβίνος συνέλαβε τη θεωρία της εξέλιξης. Γίνεται από τότε κατανοητό ότι το φαινόμενο της ζωής είναι ένα συνεχές φαινόμενο, με παρελθόν, παρόν και μέλλον, όχι μόνο σε επίπεδο ατόμου, αλλά και σε επίπεδο πληθυσμών. Από τα πρώτα αδιαμόρφωτα κυτταροειδή που υποθέτουμε ότι εμφανίστηκαν στις θερμές θάλασσες του αρχαϊκού αιώνας πριν εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια έως και τα σύγχρονα, αρτίγωνα όπως τα λέμε, είδη ζώων υπάρχει μια συνεχής αλυσίδα ζωής. Κάθε έμβιο ον προκύπτει από κάποιο άλλο έμβιο ον και κάθε είδος ζώου ή φυτού προκύπτει από κάποιο άλλο είδος ζώου ή φυτού.

Την ίδια περίπου εποχή, στα μέσα του προηγούμενου αιώνα ένας άλλος μεγάλος φυσιοδίφης ο Γρηγόριος Μέντελ συνέλαβε την ιδέα της υπάρξεως σωματιδιακών, υλικών παραγόντων (σήμερα τους ονομάζουμε γονίδια και ξέρουμε ότι αποτελούνται από μια οργανική χημική ουσία που ονομάζεται Δεσοξυριβοζονουκλεϊνικό οξύ ή DNA) που μεταβιβάζονται απ' τους γονείς στους απογόνους και καθορίζουν σε συνδυασμό με την επίδραση του περιβάλλοντος τη δομή και λειτουργία κάθε οργανισμού συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπου. Ο Μέντελ με τις παρατηρήσεις του έθεσε τις βάσεις της θεωρίας της κληρονομικότητας.

Ιδωμένη η ζωή μέσα απ' το κοινό πρίσμα της εξέλιξης και της κληρονομικότητας αποκτά μια ιστορική συνέπεια όπου το παρελθόν και το παρόν προσδιορίζουν το μέλλον. Το φαινόμενο της ζωής είναι ένα δυναμικό φαινόμενο όπου οι κληρονομικοί παράγοντες, υπό μορφή του DNA αντιδρούν (αντιδρούν· δεν ανταγωνίζονται) με το περιβάλλον μ' αποτέλεσμα τη συνεχή εμφάνιση νέων μορφών εμβίων όντων που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ικανότητα επιβιώσεως μέσα στο εκάστοτε δεδομένο περιβάλλον. Μέσα στο δυϊστικό αυτό σύστημα κληρονομικών παραγόντων και περιβάλλοντος αναπτύχθηκαν μηχανισμοί που επιτρέπουν στα έμβια όντα ν' αντιμετωπίζουν ως σύνολο βραδείες, σταδιακές αλλαγές του περιβάλλοντος. Σταδιακή αύξηση της θερμοκρασίας επιτρέπει την εμφάνιση θερμοφίλων μορφών εμβίων όντων. Σταδιακή αύξηση της οξύτητας του περιβάλλοντος, π.χ. σε μια λίμνη, επιτρέπει την εμφάνιση οξεοφίλων μορφών εμβίων όντων. Ακόμη και για σχετικά χαμηλές δόσεις ακτινοβολίας οι οργανισμοί έχουν αναπτύξει ειδικά συστήματα επιδιορθώσεως που τους επιτρέπουν να επιδιορθώνουν μέχρι ενός βαθμού τις αλλοιώσεις που προκαλούν οι ακτινοβολίες.

Ο Κόσμος όμως των Υψηλών Δόσεων Ακτινοβολίας, όπως αυτές στις οποίες εκτίθεται ο άνθρωπος, και τα υπόλοιπα έμβια όντα, στην περίπτωση ενός εκτεταμένου ατυχήματος πυρηνικού αντιδραστήρα ισχύος ή στην περίπτωση εκτονώσεως ενός πυρηνικού όπλου είναι πέρα απ' τα μέτρα της ζωής. Τα έμβια όντα, ακό-

μη και είδη όπως ο άνθρωπος που έχουν σχεδόν παγκόσμια εξάπλωση δεν είναι απ' τη φύση προικισμένα για ν' αντιμετωπίσουν υψηλές δόσεις ραδιενεργείας. Δεν υπάρχει τίποτα που να μπορεί να προστατέψει ένα πληθυσμό απ' την αόρατη δράση των ακτινοβολιών. Οι επιπτώσεις της ρυπάνσεως του περιβάλλοντος από ραδιενεργά υλικά δεν περιορίζονται σ' ένα ορισμένο χώρο, σ' ένα συγκεκριμένο πληθυσμό ατόμων. Είναι μια απειλή κατά του φαινομένου της ζωής που διαχέεται σε τεράστιες εκτάσεις του πλανήτη μας. Δεν κινδύνευσε βιολογικά ο ελληνικός πληθυσμός απ' τις πλημμύρες του Δνειπερου ή απ' τα πυρά των μαχομένων κατά την εκστρατεία του Ναπολέοντος στη Ρωσία. Αντιθέτως ο ελληνικός πληθυσμός κινδύνευσε, έστω κι αν ο κίνδυνος αποδείχθηκε τελικά ελάχιστος ή μηδαμινός, απ' το ατύχημα του Τσερνόμπιλ.

Οι μακροχρόνιες επιπτώσεις της ραδιορυπάνσεως του περιβάλλοντος, οι μακροχρόνιες επιπτώσεις απ' την έκθεση σε ραδιενεργό ακτινοβολία είναι εκείνες που 'χουν τη μεγαλύτερη σημασία για το φαινόμενο της ζωής. Οι βραχυχρόνιες επιπτώσεις αφορούν κυρίως άτομα. Οι μακροχρόνιες αφορούν κυρίως σύνολα ατόμων, πληθυσμούς.

Τα μακρινά λειβάδια της Ουκρανικής Πεδιάδας βρέθηκαν ξαφνικά πολύ κοντά μας.

Οι δυσμενείς αλλοιώσεις που επάγουν στο περιβάλλον οι υψηλές δόσεις ακτινοβολίας που προκύπτουν απ' την πυρηνική ενέργεια είναι πέρα από κάθε μέτρο φαινομένου που 'χει αντιμετωπίσει η ζωή επί της γης. Αν και είναι ίσως υπερβολικό νομίζω ότι δεν αναφερόμαστε όταν εξετάζουμε τις επιπτώσεις υψηλών δόσεων ακτινοβολίας σ' έναν άλλο παράγοντα που 'ρχεται να προστεθεί στο οικοσύστημα αλλά για μια καταστροφή του οικοσυστήματος. Μόνο που η καταστροφή αυτή δεν επέρχεται σε περιορισμένο οικοσύστημα, όπως η καταστροφή από μία πυρκαγιά στο δάσος ή ένα σεισμό έστω και εκτεταμένο. Η καταστροφή που επέρχεται αφορά τεράστιες εκτάσεις έξω απ' τα μέτρα των αντιξοοτήτων που αντιμετωπίζουν συνήθως τα έμβια όντα ως σύνολα. Δεν απειλείται πλέον το άτομο αλλά το σύνολο. Η φωτιά στο δάσος ή η πλημμύρα σ' ένα μεγάλο ποταμό είναι βέβαια ένα δυναμικό φαινόμενο την ώρα της εξελίξεώς του. Ιδωμένα όμως από άποψη χρονικής διάρκειας μέσα στο μακροχρόνιο φαινόμενο της εξέλιξης και τα δύο αυτά φαινόμενα μοιάζουν με στατικά. Αντιθέτως οι επιπτώσεις της ραδιορυπάνσεως είναι ένα φαινόμενο που η χρονική του διάρκεια δεν επιτρέπει τη χρονική σύμπτυξη του και τη θεώρησή του ως στατικού φαινομένου. Τα μακρόβια ραδιοϊσότοπα που εκλύθηκαν και ρύπαναν όλη την Ευρώπη, απ' τα Ουράλια ως την Ισλανδία, τα Πυρηναία, την Κρήτη, θα είναι μαζί μας

για δεκάδες χρόνια και θα επιδρούν μακροχρονίως στα έμβια όντα που καλύπτουν την περιοχή αυτή της γης.

Αυτές οι μακροχρόνιες επιπτώσεις της ραδιοιονίζουσας του περιβάλλοντος, οι μακροχρόνιες επιπτώσεις απ' την έκθεση σε ραδιενεργό ακτινοβολία είναι εκείνες που 'χουν τη μεγαλύτερη σημασία για το φαινόμενο της ζωής. Οι βραχυχρόνιες επιπτώσεις αφορούν κυρίως άτομα. Οι μακροχρόνιες αφορούν κυρίως σύνολα ατόμων, πληθυσμούς.

Οι βραχυχρόνιες επιπτώσεις από έκθεση σε ακτινοβολία έχουν σπουδαιότητα όταν στην περίπτωση του ανθρώπου η δόση υπερβαίνει τα 100 - 200 rem δηλαδή είναι 500 έως 1000 φορές πάνω απ' τη δόση ακτινοβολίας που παίρνει ετησίως ο άνθρωπος από το φυσικό του περιβάλλον. Οι σπουδαιότερες απ' τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις της εκθέσεως σε δόσεις ακτινοβολίας άνω των 200 rem είναι η μεταλλαξογένεση και η καρκινογένεση.

Η μεταλλαξογένεση είναι η διαδικασία αλλοιώσεως των κληρονομικών παραγόντων, του DNA, που οδηγεί στην εμφάνιση νέων χαρακτηριστικών σε άτομα του πληθυσμού. Τα νέα αυτά χαρακτηριστικά είναι συνήθως δυσμενή για την επιβίωση του ατόμου, και γενικότερα του συνόλου μέσα στο δεδομένο περιβάλλον που ζει ο πληθυσμός που εκτέθηκε σε ακτινοβολία. Η μεταλλαξογένεση συνδέεται άμεσα με την καρκινογένεση. Σήμερα η θεωρία που επικρατεί για την εμφάνιση των περισσότερων μορφών καρκίνου έχει ως βάση τη μεταλλαξογένεση. Φαίνεται, ότι αλλοιώσεις που επάγονται σ' ορισμένους κληρονομικούς παράγοντες κυττάρων καταστρέφουν την ικανότητα των κυττάρων αυτών για εξισορροπημένη ανάπτυξη και πολλαπλασιασμό και οδηγούν σ' ένα ανεξέλεγκτο πολλαπλασιασμό κυττάρων που ονομάζονται πλέον καρκινικά κύτταρα και τελικώς οδηγούν στην εμφάνιση καρκινοπαθειών.

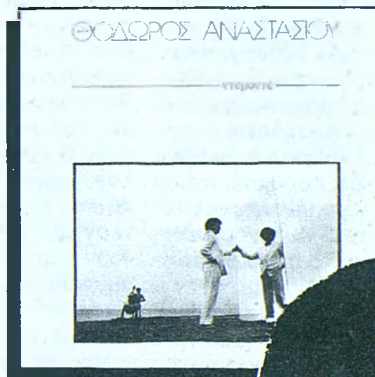
Η ικανότητα των ακτινοβολιών να επάγουν μεταλλάξεις και καρκινοπάθειες είναι γνωστή από δεκαετίες. Βέβαια η συχνότητα της καρκινογένεσεως και της μεταλλαξογένεσεως είναι συνάρτηση της δόσης της ακτινοβολίας. Για χαμηλές δόσεις όπως αυτές που πήρε ο πληθυσμός της Ελλάδος από το ατύχημα στο Τσερνομπίλ ελαχιστοποιείται σε τέτοιο βαθμό ώστε ποτέ δεν θα μάθουμε ποιά πραγματικά ήταν η επίπτωση του ατυχήματος στον ελληνικό πληθυσμό. Θεωρητικώς μ' ανοχή μεγάλων σφαλμάτων αναμένει κανείς στα επόμενα τριάντα χρόνια περίπου, δέκα θανάτους από καρκίνο και γέννηση πέντε παιδιών με γενετικές αλλοιώσεις ανά 1.000.000 ανά 100 millirem αυξήσεως της ετήσιας δόσης ακτινοβολίας. Μπορεί να φαίνεται μικρός ο αριθμός αν υπολογίσει κανείς ότι κάθε χρόνο ανά 1.000.000 πεθαίνουν από καρκίνο, από άλλες αιτίες 2500 άνθρωποι και γεννιώνται 300 παιδιά με γενετικές αλλοιώσεις. Δεν παύουν όμως να είναι 15 άνθρωποι, που πληρώνουν την αλλοίωση του περιβάλλοντος απ' τον άνθρωπο. Τα συμπτώματα είναι γενική αδιαθεσία, έμετοι, ναυτία, ανορεξία, τριχόπτωση, εξέλκωσεις της στοματοφαρυγγικής κοιλότητας, αιμορραγίες του πεπτικού συστήματος και διάρροια. Περιπτώσεις όπου τα συμπτώματα αυτά εμφανίζονται νωρίς ή επιμένουν για χρονικό διάστημα πέραν της μιας εβδομάδας έχουν κακή πρόγνωση και τελικώς οδηγούν στο θάνατο. Παράλληλα προς αυτά τα φαινόμενα, παρουσιάζεται θρομβοπενία (πτώση του αριθμού των θρομβοκυττάρων στο αίμα), λευκοπενία (πτώση του αριθμού των λευκοκυττάρων), αναστολή της λειτουργίας του μυελού των οστών. Σε περιπτώσεις εκθέσεως σε 600 - 800 rem ο θάνατος επέρχεται συνήθως σε λίγες εβδομάδες. Σε περιπτώσεις εκθέσεως σε δόσεις 1000 - 2000 rem εμφανίζονται σχεδόν αμέσως αιμορραγικά φαινόμενα, εξέλκωση των επιθηλίων της στοματοφαρυγγικής κοιλότητας και θάνατος εντός δύο εβδομάδων. Έκθεση σε δόση άνω των 2000 rem οδηγεί σε θάνατο εντός το πολύ δέκα ημερών.

Τα βραχυχρόνια όμως φαινόμενα αφορούν συνήθως άτομα. Τα μακροχρόνια όμως αφορούν και τους πληθυσμούς. Τα δεύτερα εμφανίζονται ως η κύρια επίπτωση απ' την έκθεση σ' ακτινοβολία όταν η δόση είναι μικρότερη από ολίγα rem (5-10 φορές πάνω απ' την ετήσια δόση που παίρνει ο άνθρωπος απ' το φυσικό περιβάλλον) και η οποία υπολογίζεται περίπου σε 0.200 rem ή 200 millirem. Σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν έχουμε βέβαια τα δραματικά φαινόμενα της ακτινικής ασθένειας. Έχουμε όμως άλλα φαινόμενα: την καρκινογένεση που αφορά άτομα και τη μεταλλαξογένεση που αφορά πληθυσμούς.

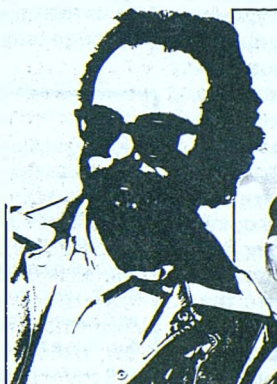
ΚΑΤΑΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

ΑΝΤΡΕΑΣ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ
γιατί «ΠΕΡΝΑΕΙ ΜΕ ΚΟΚΚΙΝΟ»

ΘΟΔΩΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
γιατί είναι «ΝΤΕΜΟΝΤΕ»

ΣΑΚΗΣ ΜΠΟΥΛΑΣ
γιατί είναι «ΑΡΤΖΙ ΜΠΟΥΡΤΖΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΑΣ-ΕΛΛΑΣ»

Αν τους βρείτε... ΑΚΟΥΣΤΕ ΤΟΥΣ!

σε δίσκους και κασέτες

«Η πυρηνική βιομηχανία γνωρίζει πως υπάρχει μόνο ένας τρόπος να αποδείξει στην κοινή γνώμη ότι η πυρηνική ενέργεια είναι φθηνή, ασφαλής και ακίνδυνη για το περιβάλλον: με το να εγκαταστήσει πολυάριθμα πυρηνικά εργοστάσια και κάθε χρόνο να ανακοινώνει πόσα σοβαρά ατυχήματα ΔΕΝ έγιναν πόσοι ΔΕΝ σκοτώθηκαν και την αναμφίβολη οικονομία που προκύπτει».

Η αναξιοπιστία της εχεμύθειας

του Νίκου Χριστοδουλάκη

Με αυτά τα γεμάτα έπαρση και σιγουριά λόγια το περιοδικό Economist της 29ης Μαρτίου 1986 συνιστούσε τον πολλαπλασιασμό χρήσης της πυρηνικής ενέργειας στις ευρωπαϊκές χώρες, διαβλέποντας το ενδεχόμενο πως η πτωτική τάση της τιμής του πετρελαίου ίσως ματαιώνει μερικές παραγγελίες πυρηνικών εργοστασίων. Ένα ακριβώς μήνα μετά, το πυρηνικό ατύχημα στο Τσερνομπίλ διάλυσε την αξιοπιστία παρόμοιων επιχειρημάτων και γέννησε μεγάλα ερωτηματικά για τη συναίνεση με την οποία οι κυβερνήσεις αντιμετώπισαν μέχρι τώρα την πυρηνική ενέργεια. Οι ευρωπαϊκοί λαοί έμειναν άναυδοι από το πόσα λίγα ήξεραν για τους κινδύνους που περιέκλειε η χρήση της πυρηνικής ενέργειας, και οι κυβερνήσεις αμήχανες παλινδρομούσαν ανάμεσα σε υποσχέσεις σταδιακής κατάργησης των πυρηνικών σταθμών και διαβεβαιώσεις ότι παρόμοιο ατύχημα δεν είναι εύκολο να επαναληφθεί.

Ανεξάρτητα από το αν οι αυξανόμενες δυσκολίες να πείσουν για το δεύτερο δημιουργήσουν μια ογκούμενη πίεση στην Ευρώπη προς την κατεύθυνση της σταδιακής κατάργησης, το κεντρικό ζήτημα που επιβάλλεται να ικανοποιηθεί αμέσως είναι η εγκατάλειψη της μυστικότητας η οποία χαρακτήριζε μέχρι τώρα τον τομέα των πυρηνικών εργοστασίων. Η διαφάνεια στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τη χρησιμοποίηση πυρηνικής ενέργειας, δεν θα φωτίσει μόνο μερικές εκλεκτικές συγγένειες με τους πυρηνικούς εξοπλισμούς, αλλά κυρίως θα γνωστοποιήσει στους πολίτες κάθε κράτους το κόστος μιας αναπτυξιακής επιλογής σε σχέση με κάποια άλλη και θα τους επιτρέψει έτσι να αναλάβουν συνειδητά την ευθύνη της μιας ή της άλλης πορείας. Η εχεμύθεια που είχε επιβληθεί μέχρι τώρα στα θέματα που σχετίζονται με την πυρηνική ενέργεια δεν έκανε καθόλου ασφαλέστερη τη χρήση της, ούτε πιο αποδεκτή την αναγκαιότητά της. Αντίθετα, οι συγκαλύψεις έκαναν την έρευνα για την επιλογή των σφαλμάτων λιγότερο επιτακτική, και δικαιολογημένα τροφοδότησαν μια καχυποψία όχι μόνο απέναντι στην πυρηνική ενέργεια, αλλά και γενικότερα απέναντι στα μεγάλα βιομηχανικά και αναπτυξιακά έργα που κατά καιρούς προγραμματίζονται.

Η μυστικότητα που περιέβαλλε την πυρηνική βιομηχανία οφείλεται σε δυο κυρίως λόγους. Ο πρώτος ήταν η αντικειμενική αδυναμία των επιστημόνων να προσδιορίσουν με ακρίβεια τις περιβαλλοντικές συνέπειες της παραγωγής πυρηνικής ενέργειας και της διάθεσης αποβλήτων,

δεδομένης της βραχύχρονης εμπειρίας του θέματος και της έλλειψης ως εκ τούτου τεκμηριωμένων στοιχείων για τις μακροχρόνιες επιδράσεις που επιφέρει στο περιβάλλον. Αν η αδυναμία αυτή γινόταν δημόσια γνωστή, θα προκαλούσε σοβαρούς ενδοιασμούς στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη που πιθανότερο θα προτιμούσε περισσότερο της ενεργειακής κατανάλωσης από το ενδεχόμενο μιας περιβαλλοντικής καταστροφής με απροσμέτρητο κόστος. Αν λάβει μάλιστα κανείς υπόψη του πως τα περισσότερα πυρηνικά εργοστάσια στην Ευρώπη κτίστηκαν πριν την πετρελαϊκή κρίση του 1973, σε μια εποχή δηλαδή που το κόστος συμβατικών μορφών ενέργειας δεν δημιουργούσε στενότητες στην εξάπλωσή τους, μπορεί εύλογα να συμπεράνει πως η παραδοχή ανεξέλεγκτων καταστάσεων και αδιερεύνητων συνεπειών από τη χρήση πυρηνικής ενέργειας θα ακύρωνε αυτόματα την οποιαδήποτε διάθεσή αποδοχής της.

Η σημαντικότερη όμως αιτία που επέβαλλε την εχεμύθεια στη λειτουργία των πυρηνικών εργοστασίων ήταν η σχέση τους με τους πυρηνικούς εξοπλισμούς των αντίστοιχων χωρών. Μεγάλος αριθμός εργοστασίων χρησιμοποιείται για την

παραγωγή του σχάσιμου πλουτωνίου, που αποτελεί το κύριο συστατικό των πυρηνικών όπλων. Το σταθερό κόστος λειτουργίας μιας πυρηνικής μονάδας είναι τόσο μεγάλο, που θα έκανε την αυτόνομη παραγωγή πλουτωνίου δυσβάστακτα αντιοικονομική, δεδομένης της περιορισμένης και μη συνεχούς ζήτησης. Το ίδιο το εργοστάσιο του Τσερνομπίλ εικάζεται πως ήταν ενταγμένο στην τροφοδότηση πλουτωνίου, αν κρίνει κανείς από το γεγονός πως ποτέ δεν είχε επιτραπεί η επιθεώρηση του από τη Διεθνή Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας, σε αντίθεση με τη δυνατότητα της τελευταίας να επισκέπτεται πολλά άλλα πυρηνικά εργοστάσια στην ΕΣΣΔ.

Η δημόσια πληροφόρηση για τους πιθανούς κινδύνους της πυρηνικής ενέργειας θα μπορούσε έτσι να δημιουργήσει ανα σχετικές πιέσεις στα εξοπλιστικά προγράμματα, ή ακόμα περισσότερο να απαιτήσει μια διαρκή διαφάνεια του κυκλώματος παραγωγής πυρηνικού υλικού και κατασκευής βομβών πράγμα που θα είχε ανεπιθύμητες συνέπειες για τους οραματισμούς των στρατιωτικο-βιομηχανικών συμπλεγμάτων.

Έτσι στις ΗΠΑ κατά καιρούς καλύφθηκαν διάφορα μικροατυχήματα σε πυρηνι-

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΘΩΡΑΚΙΣΗ

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι πυρηνικοί επιστήμονες της χώρας έδωσαν —στη μεγάλη πλειοψηφία τους— τον καλύτερο εαυτό τους για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της τραγωδίας του Τσερνομπίλ. Και δεν μπορεί κανείς παρά να ανατριχιάσει στη σκέψη της ενδεχόμενης απουσίας αυτού του —επιστημονικού— παράγοντα που κατάφερε να συγκρατήσει τη μαζική υστερία, αποτέλεσμα μιας ολόκληρης νεοελληνικής νοοτροπίας αλλά και της πλήρους αναξιοπιστίας την οποία διαθέτουν οι «θεσμοί» του τόπου, ξεκινώντας από τη ραδιοτηλέοραση και φθάνοντας στα πολιτικά κόμματα.

Και όμως αυτή η φρικιαστική σκέψη δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα: ήδη από τα ρεπορτάζ και την αρθρογραφία του καθημερινού Τύπου —με φωτεινότερο πα-

ράδειγμα εδώ την «Καθημερινή»— έχει διαφανεί η υποτίμηση της πολιτείας απέναντι σε επιστημονικούς φορείς όπως ο «Δημόκριτος». Υποτίμηση, που αν συνδυασθεί με τις φατριαστικές, μικροκομματικές διαμάχες στο εσωτερικό τους, είχε —και έχει— οδηγήσει τους φορείς στα πρόθυρα της διάλυσης.

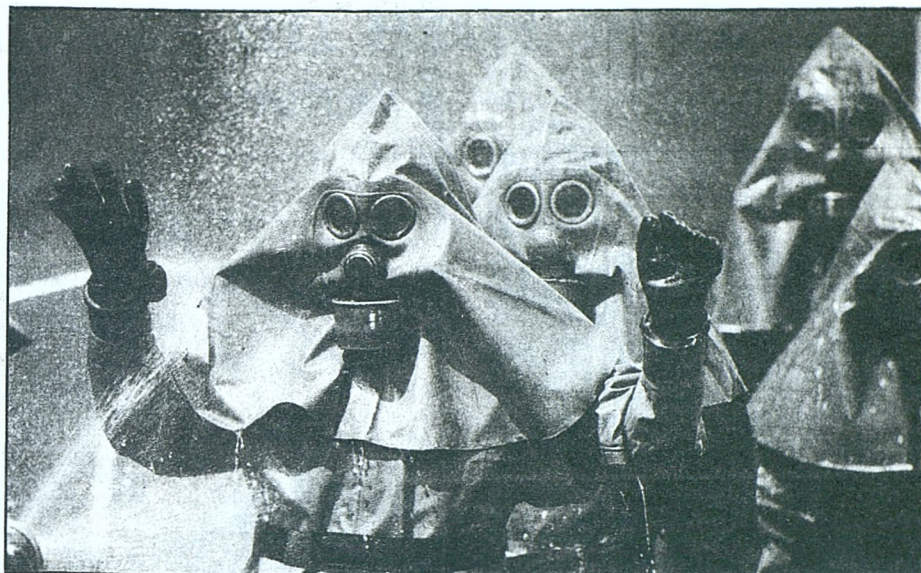
Ήδη μετά την εισβολή του μακρινού Τσερνομπίλ στις ζαρντινιέρες της Αθήνας, το τελευταίο «επιχείρημα» που ενδεχόμενα θα δικαιολογούσε την υποβάθμιση αυτή —η απουσία δηλαδή πυρηνικών εργοστασίων στην Ελλάδα— έχει ανατραπεί οριστικά. Και πέρα από τον καταλογισμό των ευθυνών, η επιστημονική θωράκιση της χώρας, σε «πυρηνικό» επίπεδο αποτελεί από εδώ και στο εξής πρωταρχική αναγκαιότητα. □

κούς αντιδραστήρες και πυρηνικές δοκίμες, αν και η πίεση της κοινής γνώμης μετά το Three Mile Island έχει αυξήσει κατά πολύ τις δυσκολίες απόκρυψης. Στην Αγγλία η τότε κυβέρνηση Μακμίλλαν προσπάθησε με κάθε τρόπο να αποκρύψει τη ραδιενεργή διαρροή στο Windscale τη δεκαετία του '50, ενώ η σημερινή κυβέρνηση απέφυγε να δημοσιοποιήσει ένα μικρο - ατύχημα μια μόλις εβδομάδα πριν το Τσερνομπίλ. Στην ΕΣΣΔ η μυστικότητα της πυρηνικής πολιτικής είναι ακόμα μεγαλύτερη όχι μόνο εξαιτίας της έλλειψης οργανωμένου αντιπυρηνικού κινήματος αλλά και της παθολογικής αδυναμίας του συστήματος να παραδεχθεί ότι κάτι μπορεί να ξεφύγει από τον έλεγχό του.

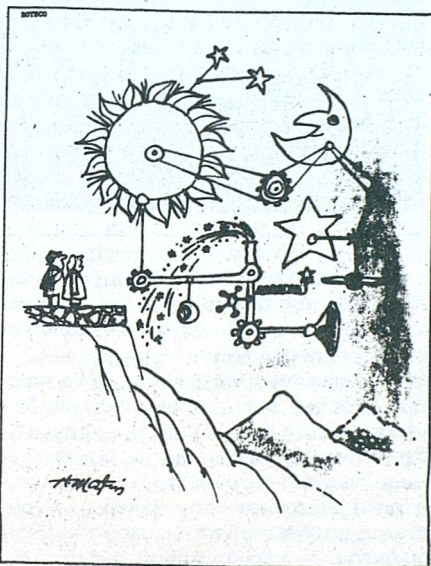
Έτσι καμία παραδοχή ατυχήματος δεν είχε γίνει μέχρι το 1979, οπότε αποκαλύφθηκε το σοβαρό πυρηνικό ατύχημα που έγινε το 1956 στα νότια Ουράλια. Οι χειρισμοί στην περίπτωση του Τσερνομπίλ, φανέρωσαν όχι μόνο την απροθυμία των υπευθύνων να παραδεχθούν την έκταση της καταστροφής αλλά και την έλλειψη οποιουδήποτε συστηματικού τρόπου αντιμετώπισής της. Η απόκρυψη της πρώτης περιόριζε τις δυσμενείς ψυχολογικές και πολιτικές συνέπειες της δεύτερης.

Είναι αξιοσημείωτο πάντως το γεγονός ότι υπεύθυνοι της επικρατούσας μυστικότητας είναι οι πολιτικοί και διοικητικοί υπεύθυνοι του πυρηνικού προγράμματος κάθε χώρας και συνήθως όχι οι επιστήμονες που αναλαμβάνουν την υλοποίηση των κρατικών επιλογών. Οι τελευταίοι έχουν πολλές φορές εκθέσει τους δυνητικούς κινδύνους από τη χρήση πυρηνικής ενέργειας που οι ίδιοι διαχειρίζονται, αλλά οι προτάσεις τους συνθλίβονται στους προκρούστειους περιορισμούς των οικονομικών κριτηρίων ή τις πιεστικές απαιτήσεις χρόνου, μέσα στον οποίο οι πολιτικές αρχές επείγονται να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους. Το 1979, για παράδειγμα ο Ν. Ντόλλεζαλ Διευθυντής του Ινστιτούτου Πυρηνικών Σταθμών της ΕΣΣΔ και γενικός επόπτης κατασκευής των σοβιετικών πυρηνικών αντιδραστήρων της δεκαετίας του '50 —στους οποίους υπάγεται και το εργοστάσιο του Τσερνομπίλ— είχε προειδοποιήσει από τις στήλες του περιοδικού «Κομμουνιστ» για τους περιβαλλοντικούς κινδύνους της πυρηνικής ενέργειας. Συνιστούσε μάλιστα απερίφραστα τη μεταφορά όλων των αντιδραστήρων στη Σιβηρία και την Αρκτική, πράγμα που αφενός θα απομάκρυνε τον κίνδυνο από τις κατοικημένες περιοχές αφ' ετέρου θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμη εκμετάλλευση της άγονης στέππας. Οι πολιτικοί σχεδιαστές όμως δεν αισθάνθηκαν την ανάγκη να αναθεωρήσουν τις επιλογές τους.

● Εντελώς συμμετρικά, οι μηχανισμοί της ΝΑΣΑ είχαν από καιρό προειδοποιήσει ότι τα στεγανοποιητικά υλικά δεν ήταν ασφαλή και η βελτίωσή τους απαιτούσε μακρόχρονη έρευνα πριν χρησιμοποιηθούν στις πτήσεις του διαστημικού λεωφορείου. Η διεύθυνση όμως επείγονταν για την πτήση του Τσάλλεν-

Εργαζόμενοι σε πυρηνικό αντιδραστήρα κατά τον καθαρισμό καταινισμού.

Δεν μου εξηγείς για άλλη μια φορά πώς δουλεύει το Σύμπαν;

τζερ, που θα της έδινε ένα σημαντικό ατού στη διεκδίκηση μιας μεγαλύτερης φέτας του αμυντικού προϋπολογισμού. Η συνέχεια είναι γνωστή: το στεγανοποιητικό υλικό δεν άντεξε τις υψηλές θερμοκρασίες της εκτόξευσης και το λεωφορείο καταστράφηκε αφήνοντας ένα μεγάλο ερωτηματικό για την ασφάλεια των διαστημικών πτήσεων και τη συνολική τους σκοπιμότητα.

Η τεχνική ανάπτυξη εμπεριέχει βέβαια πάντα κάποιους μικρότερους ή σοβαρότερους κινδύνους και είναι αμέτρητες οι περιπτώσεις που η εξέλιξη και βελτίωση των ανακαλύψεων «στηρίχτηκε» στα πολυάριθμα ανθρώπινα θύματα που προκάλεσε η αρχική τους υλοποίηση. Το μέγεθος όμως και τη συχνότητα των ατυχημάτων αυτών τα πολλαπλασίαζε η αδιαφορία των κρατικών αρχών για τις συνέπειες των συγκεκριμένων επιλογών, η επιδίωξη του μέγιστου δυνατού κέρδους που συμ-

πίεζε ή και εξαφάνιζε την «αντιοικονομική» διάσταση της ασφάλειας, και η παράλογη μανία των πολιτών να εξασφαλίσουν ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης μεταθέτοντας στο μέλλον το ενδεχόμενο περιβαλλοντικό και ανθρώπινο κόστος.

Η εχεμύθεια και η συστηματική απόκρυψη διευκόλυναν τις αποφάσεις αυτές, αύξαναν όμως ταυτόχρονα και την πιθανότητα ατυχημάτων, αφού έλλειπαν οι διαδικασίες εντοπισμού και συνολικής αξιολόγησης των κινδύνων.

Η καταστροφή του Τσερνομπίλ προσφέρει μια —οδυνηρά δαπανηρή— ευκαιρία για να πληγεί αποτελεσματικά το καθεστώς μυστικότητας που διέπει ζωτικούς τομείς των ευρωπαϊκών κοινωνιών— και όχι μόνο αυτών φυσικά. Η ενημέρωση των πολιτών μαζί με τους θεσμούς ελέγχου που αναπόφευκτα θα καταστούν αναγκαίοι, θα επιτρέψουν την άνθιση μιας διαφορετικής λογικής οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Μακριά από τις βουκολικές χίμαιρες που θα προσφέρουν σαν καταφύγιο ορισμένοι οικολογούντες, η πρόκληση της σύγχρονης κοινωνίας είναι η επίλυση των προβλημάτων που δημιουργήσε η ανάπτυξη, και όχι η εγκατάλειψή τους.

Πιθανά ωθούμενοι από μια υπερφίαλη, αίσθηση για το θρίαμβο της επιστήμης, οι μηχανικοί του Τεχνολογικού Ινστιτούτου Μασσαχουσέτης θα προσπαθήσουν την άνοιξη του '87 να πραγματοποιήσουν το μύθο του Δαίδαλου να πετάξει με φτερά από την Κρήτη στην Αθήνα. Η πραγματική όμως δοκιμασία των επιστημόνων είναι σήμερα διαφορετική. Έγκειται στη διάθεσή τους να διαλύσουν αυτοί πρώτοι την αναξιόπιστη μυστικότητα που περιβάλλει τις «μεγαλεπήβολες» συλλήψεις των καπιταλιστικών ή κρατικιστικών ελίτ και να προσδώσουν ουσιαστικό περιεχόμενο στις απαιτήσεις των πολιτών να ελέγχουν το μέλλον τους. Αλλιώς τα φτερά του Ίκαρου κινδυνεύουν αυτή τη φορά να λιώσουν από μια γενικευμένη καχυποψία.

ΑΠΕΛΕΥΘΕ ΡΩΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ; Για ποιον; Για ποιους;

του Νίκου Τσιλιχρήστου

Όλοι μας, λίγο πολύ, γνωρίζουμε πως οι γυναίκες είναι εκτεθειμένες στη φυσική (σωματική) βία από μέρους των αντρών. Εντούτοις η πιο συνηθισμένη μορφή βίας είναι η ψυχική κακομεταχείριση, της οποίας η έκταση και η αντανθρώπινη καταστροφικότητα δεν φαίνονται σε πρώτη ματιά και φυσικά σπάνια αποκαλύπτονται ανοιχτά.

Όλοι μας επίσης έχουμε μια απάντηση στο ερώτημα «τι είναι ψυχική βία». Αν όμως ξεφεύγαμε για λίγο απ' τις ανώδυνες θεωρητικές κουβέντες και αναλύσεις και σκαλίζαμε το θέμα μέσα στην καθημερινότητα, εκεί που πραγματικά παράγεται και αναπαράγεται η κοινωνική πραγματικότητα θα τρομάζαμε απ' τη χωρίς όρια ψυχική βία που ασκείται στις γυναίκες και στα παιδιά.

Η ψυχική κακομεταχείριση της γυναίκας πάντοτε ήταν μορφή βίας που ποικίλλει και εμφανίζεται με χίλια πρόσωπα στην καθημερινότητα, ξεκινάει από μια αδιάκοπη υποτίμηση, άμεση ή έμμεση της γυναίκας και φτάνει ως τον πιο ωμό ψυχικό βασανισμό. Συχνά γίνεται με μεθοδικό τρόπο και αποτελεί μορφή βίας κοινωνικά αποδεκτή και καθιερωμένη με δόλιο τρόπο από την ανδροκρατούμενη κοινωνία μας, όπως συνηθίζουμε να την ονομάζουμε. Απειλές, υποτίμηση, μεθοδική απόσπαση των δικαιωμάτων της γυναίκας σαν κοινωνικού όντος, συνεχή καταπίεση και παρανοϊκή καχυποψία για την ηθική της υπόσταση, είναι μόνο μερικά παραδείγματα απ' αυτό που ονομάζουμε ψυχική βία σε βάρος της γυναίκας.

Υπάρχει πολλών ειδών και βαθμών ψυχική καταπίεση. Η πιο κοινή κι εντελώς συνηθισμένη, που μπορεί να υπάρχει απ' την πρώτη στιγμή και να συνεχίζεται μια ζωή ολόκληρη, είναι αυτή όπου ο άντρας διαρκώς βρίσκει λάθη στη σύζυγό του. Με άνεση και μεθοδικότητα βασανιστή σημειώνει όλα πάνω της σαν λάθος.

Στην καθημερινότητα αυτό συνήθως εκφράζεται μέσα από συμπεριφορά που «αναδεικνύει την ανωτερότητα, του άντρα αλλά φτάνει να δηλώνεται και ρητά με τις γνωστές εκφράσεις «δεν είναι αυτό για σένα», «εσύ δεν καταλαβαίνεις», «εσύ μόνη σου δεν είσαι ικανή να καταφέρεις τίποτα», «τι σαχλαμάρες είναι αυτά που κάνεις» κτλ. Ακόμα κι όταν η επίδοση μιας γυναίκας είναι αναμφισβήτητη όπως λ.χ. μιας γυναίκας γιατρού, δικηγόρου, επιχειρηματία κτλ. οι συγγενείς, φίλοι και γνωστοί θα εκτιμήσουν ότι «δουλεύει σαν άντρας», «τα καταφέρνει σαν άντρας» κτλ., σαν η γυναίκα να μην διαθέτει σωματικές, πνευματικές και ψυχικές ιδιότητες που προσδιορίζονται από μια ανθρώπινη κλίμακα, αλλά πάντα προσδιορίζονται από

την αντρική κλίμακα. Τη γυναικεία προσωπικότητα, τη σχετική αυτοδυναμία και σιγουριά της, της τα αποσπούν βάνουσα και μεθοδικά πάντα μέσα στην καθημερινή υποτίμηση και αλλοίωση.

Οι αιτίες είναι πολλές και με το να τις απαριθμήσουμε ή να τις αναλύσουμε δεν λυτρώνουμε τη γυναίκα απ' την πραγματικότητα που ζει. Αξίζει πάντως να σημειώσουμε πως η πιο συνηθισμένη ψυχολογική αιτία βρίσκεται στην έλλειψη σιγουριάς και αυτοπεποίθησης αυτού του ίδιου του άντρα. Άγχος και φόβος πως αυτή θα γίνει πιο ελεύθερη, πιο αυτοδύναμη, πιο ανεξάρτητη. Δεν θα είμασταν καθόλου έξω απ' την πραγματικότητα αν συνιστούσαμε στις γυναίκες να προσέχουν ιδιαίτερα τους «επιτυχημένους» άντρες κι όλους όσους κάνουν κανόνα ζωής την «επιτυχία τους». Το άγχος της δικής τους επιτυχίας, δεν είναι σπάνιο να μετατρέπεται σε τάφο της επιτυχίας των γυναικών τους.

Ωστόσο υπάρχει ένα πιο βαρύ είδος ψυχικής κακοποίησης της γυναίκας που παίρνει στην καθημερινότητα εξοντωτικές μορφές για την ψυχική ισορροπία της γυναίκας.

- Την κλείνει σπíti μέρες, δηλαδή δεν της επιτρέπει έξοδο. Τη βρίζει, την απειλεί και τη χαρακτηρίζει (τη στιγματίζει) με τον πιο ωμό τρόπο. Δεν της επιτρέπει να βγαίνει έξω με φίλες, πολύ περισσότερο με φίλους, συχνά της απαγορεύει να εργαστεί.

- Την καταδικάζει σ' ένα είδος σιωπής. Δεν της επιτρέπει να του απευθύνει το λόγο, δεν της δίνει λογαριασμό για τίποτα. Μ' αυτό τον τρόπο την οδηγεί με σιγουριά στην υστερία, στην α-

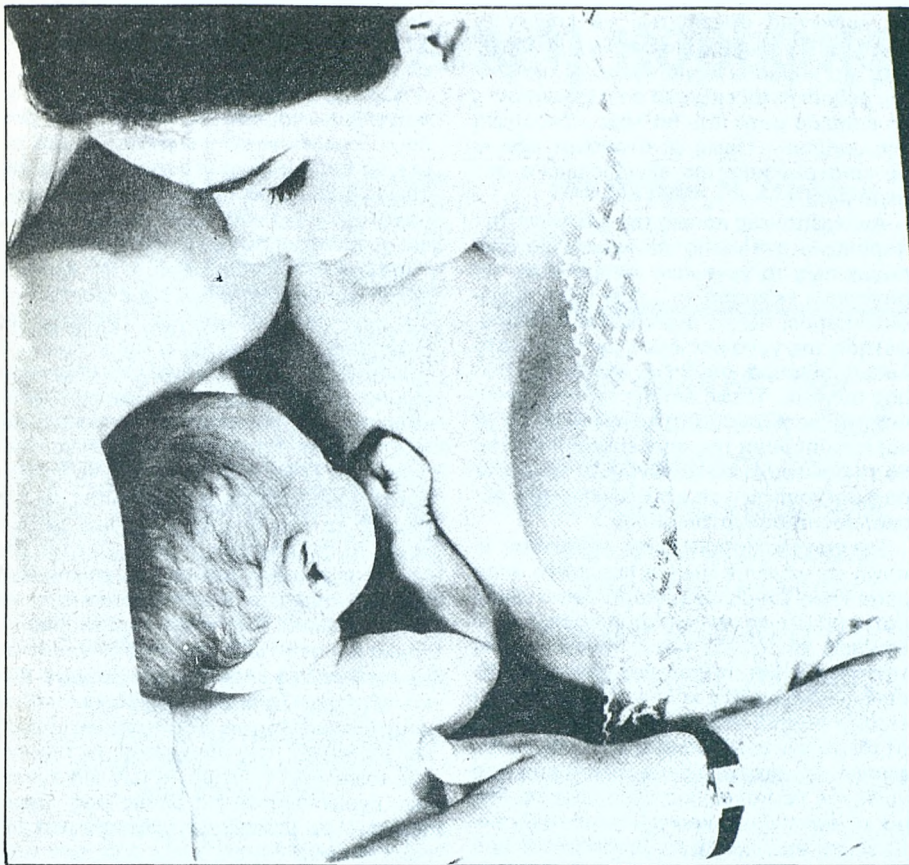
πόγνωση και στη συνέχεια στα ηρεμιστικά χάπια.

- Ένας άντρας νευριάζει που η σύζυγός του ροχαλίζει, την ταπεινώνει γι' αυτό χαρακτηρίζοντάς το σαν αντιγυναικεία ιδιότητα, ενώ για τον εαυτό του το βρίσκει φυσικό. Τη χλευάζει, τη γελοιοποιεί.

- Αποφασίζουν να χωρίσουν. Όμως σε λίγο αρχίζει να την ελέγχει για το τι κάνει ή τι σκέφτεται να κάνει, την απειλεί και την προκαλεί σε άγριους τσακωμούς για να της σπάσει τα νεύρα. Και συνεχίζει βέβαια να προσπαθεί με επίμονο τρόπο να μαθαίνει για το τι κάνει.

Η παραπάνω συμπεριφορά του άντρα, δημιουργεί στη γυναίκα γνωστό, επιδημικό θα λέγαμε σύμπτωμα: την «κατεστραμμένη συμπεριφορά της συζύγου» που μεταδίδεται σαν ιός στο άμεσο περιβάλλον της. Εννοούμε το γεγονός, πως όταν ένας άνθρωπος είναι φοβισμένος, στερημένος απ' την αξιοπρέπεια και την αυτοπεποίθησή του, τότε δεν είναι σε θέση να δώσει ή να βρει χαρά σε άλλους ανθρώπους. Γίνεται κλειστός, καχύποπτος, υστερικός, μεταδίδει τη δυστυχία του στους άλλους. Αυτό απολήγει πάντοτε σε βάρος της γυναίκας, αφού το αποτέλεσμα είναι να την αποφεύγουν ή στην καλύτερη περίπτωση οι άλλοι να μην είναι ειλικρινείς μαζί της.

Η αιτία της ψυχικής κακοποίησης της γυναίκας βρίσκεται στην ουσία σ' ένα ανικανοποίητο αίσθημα του άντρα, στο φόβο και την ανασφάλεια της κατακτητικής ψυχολογίας του. Η κατακτητική κι αρπαχτική ψυχολογία του άντρα δεν είναι τωρινό

φαινόμενο, όμως οι τωρινές συνθήκες είναι αυτές που οξύνουν ακόμα πιο πολύ το πρόβλημα, όσο κι αν φαίνεται περίεργο. Βομβαρδιζόμαστε καθημερινά από διάφορα σύμβολα, τα οποία στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν. Εφημερίδες, εβδομαδιαία περιοδικά, τηλεοπτικά σήριαλ, σούπερμαν όλων των ειδών στον κινηματογράφο, πλημμυρίζουν από άντρες που στο τέλος τα καταφέρνουν και τ' απολαμβάνουν όλα, από υλικά αγαθά μέχρι ωραιές και έξυπνες γυναίκες. Και φυσικά γυναίκες που ασταμάτητα ακτινοβολούν γοητεία και ερωτισμό, γενναιοδωρή προσφορά για τους «επιτυχημένους» άντρες. Όμως στην πραγματικότητα αυτά δεν υπάρχουν. Στην πραγματικότητα υπάρχει μια ψυχική βάση δημιουργημένη από την παιδική ακόμα ηλικία τόσο στον άντρα όσο και στη γυναίκα, και που αποτελεί θα λέγαμε την εισοδο υποδοχής όλων αυτών των φαντασιώσεων.

Όλα αυτά μας επηρεάζουν σε βαθμό καθοριστικό χωρίς να το συνειδητοποιούμε. Έτσι, όταν μετά από μια εργάσιμη μέρα, επιστρέψουμε σπίτι, στην προσωπική μας ζωή, τότε νιώθουμε φριχτά ανικανοποίητοι. Όλα γύρω μας φαίνονται γκριζα και βαρετά. Η έγχρωμη τηλεόραση μας το θυμίζει άλλωστε αμέσως. Ενώ δηλαδή θα μπορούσαμε να βρούμε ενδιαφέρον και χαρά στο να προσπαθούμε να κάνουμε κάτι ευχάριστο μαζί με τη σύντροφό μας τη βλέπουμε σαν εμπόδιο, σα να είναι αυτή που μας εμποδίζει να μπούμε στον «υπέροχο κόσμο» των φαντασιώσεών μας. Στην πραγματικότητα αυτή είναι το μεγάλο θύμα της ανικανότητάς μας να βλέπου-

με και να είμαστε ευχαριστημένοι μ' αυτό που πραγματικά είμαστε και μπορούμε ο καθένας από μας.

Βασανίζουμε δηλαδή τη γυναίκα μας, αντί να δούμε τα διπλά μηνύματα που μας προσφέρουν από παντού. Απ' τη μια μας διδάσκουν πως θα πρέπει να είμαστε συγκερατημένοι, τρυφεροί ευαίσθητοι, σεμνοί κτλ. και από την άλλη μαθαίνουμε μέσα στην καθημερινή πραγματικότητα πως οι πιο επιθετικοί, οι πιο θρασεείς, οι πιο σκληροί, αυτοί δηλαδή που είναι συνειδητοί στο στόχο τους, είναι ακριβώς αυτοί που πετυχαίνουν. Πρόκειται για τον αυταρχισμό της κοινωνικής πρακτικής στην καθημερινότητα, που έχει κλείσει στην παγίδα του όχι μόνο τους άντρες αλλά και τις γυναίκες τις ίδιες.

Αν τώρα προβάλλουμε το θεωρητικό πεδίο θα βρεθούμε αμέσως στην παλαιότερα του γυναικείου κινήματος. Στο χρόνο που εμείς μιλάμε, οι φεμινίστριες έχουν ήδη επιτελέσει τους άθλους του Ηρακλή. Τα τέρατα που για χιλιάδες χρόνια είχαν καθηλώσει τη γυναίκα στην κοινωνική απομόνωση αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στα έγκατα του σκοτεινού μέρους του αντρικού κεφαλιού. Η γυναίκα μπορεί λοιπόν να διεκδικεί την ύπαρξή της στο κοινωνικό πεδίο. Όμως μολύνθηκαν κι οι ίδιες, όπως ο Ηρακλής μολύνθηκε απ' το δηλητηριασμένο αίμα της Λερναίας Ύδρας που ο ίδιος σκότωσε. Σκότωσαν τη Λερναία Ύδρα της αντρικής εξουσίας στο λόγο τους, όμως ο λόγος τους μολύνθηκε απ' το «αίμα τους». Στην αντιπαράθεσή τους με την απάνθρωπη αντρική εξουσία, «αντρώσανε» και μολύνθηκαν οι ίδιες απ'

το κακό που πολέμησαν. Ο «καθαρός» φεμινιστικός κόσμος ανήκει πια στον ηρωικό χρόνο. Ο ηρωικός κόσμος είναι άρρωστος: δεν κατανοεί ποτέ το διαχωρισμό εκείνου που υπήρξε κι αυτού που υπάρχει. Οι χτεσινές επαναστατικές διεκδικήσεις νομιμοποιήθηκαν, προσαρμόστηκαν δηλαδή στην καινούργια κοινωνική ισορροπία. Η εξουσία έγινε πιο ευέλικτη. Έτσι γίνεται πάντα.

Το θέμα μας αφορά όλους, γυναίκες και άντρες, ιδιαίτερα στη χώρα μας όπου όλα όσα έρχονται απέξω, εκτός της εικοσαετούς καθυστέρησης μέσα στο χρόνο, έρχονται και προσαρμοσμένα στο ελληνικό πονηρό, πολιτιστικό δαιμόνιο του καιρού μας. Πόσοι από μας τους προοδευτικούς δεν ντυθήκαμε τη μασκάρτα του «φεμινιστή» (τι φριχτή έκφραση) και τρέξαμε κατ' επανάληψη σε φεμινιστικές εκδηλώσεις; Ή μήπως δε χαιρετήσαμε δημόσια και ιδιωτικά την «απελευθερωμένη» γυναίκα σαν την άφιξη της ζωντανής θεάς, κρύβοντας με περισσή υποκρισία το μεγάλο μας φόβο: πως αυτό ήταν μια προσβολή στη λογική και την εξουσία μας. Μια καλλιεργημένη κι «απελευθερωμένη» γυναίκα αποτελεί το πολλά υποσχόμενο τρόπο για την άρρωστη κατακτητική επιθυμία ολάκερου του αντρικού γένους, όμως ταυτόχρονα είναι και μία απειλή. Όλοι μαζί είμαστε ενθουσιωδώς πρόθυμοι, απ' τους λαϊκολεβέντες ως τους πλέον «προοδευτικούς» να τη χαιρετίσουμε «είσαι και η πρώτη», «είσαι το κάτι άλλο», «είσαι μοναδική», «έτσι πάντα ονειρευόμουν τη γυναίκα» κλπ., σαν τον Πενθέα στις Βάκχες που είναι «έτοιμος» να υποδεχθεί το Θεό.

ΠΕΝΘΕΑΣ: *Θα μου πεις, ο Θεός, πού τον είδες, πώς ήταν;*

ΔΙΟΝΥΣΟΣ: *Όπως ήθελε: δεν το όριζα εγώ αυτό...*

ΠΕΝΘΕΑΣ: *Και πού είναι δα; Τα μάτια μου δεν βλέπουν...*

ΔΙΟΝΥΣΟΣ: *Είναι κοντά μου, μα εσύ είσαι άπιστος και δεν τον βλέπεις...*

Κι όμως εμείς θα πείθαμε κι έναν δαίμονα ακόμα πως τη βλέπουμε. Αλλά πως εκείνη δεν μας βλέπει. Στην καθημερινότητα όπου όλοι μας ζούμε τα πράγματα είναι ελάχιστα ποιητικά ή καθόλου. Η δημόσια ζωή σήμερα δεν είναι για κανέναν μας οικεία, για άντρες και γυναίκες κι ούτε σημαντική όπως παλιότερα όπου λειτουργούσαν οι θεσμοί κι ο κάθετος άξονας των αξιών. Κι αυτό αποτελεί μια πρόσθετη δυσκολία στο να προσπορίζουμε τα προς το «ευ ζείν»: την καθημερινή μας δηλαδή κοινωνική και ψυχική τροφή. Το «φοβερό έχει συντελεστεί» για όλους μας. Φαίνεται πως οι ιδεολογίες και τα κινήματα εκτός απ' την περίοδο των θετικών τους προβολών στην κοινωνική εξέλιξη, αποπροσανατολίζουν στη συνέχεια και ευνουχίζουν το οικουμενικό αίσθημα των μελών τους. Το αντικαθιστούν με την «κοινή συνειδηση» των μελών τους, κι αυτό ακούγεται σα να 'ναι ταυτόσημο με την «κοινή μοίρα». Στην αρχή αυτό φαίνεται να ισχύει. Στην εξέλιξη όμως η «κοινή μοίρα» είναι μια πλάνη για κατανάλωση ιδεολογική, απλά χτίζονται ιδεολογικά πλαίσια. Έτσι μπορούμε να το γενικεύσουμε και να μιλάμε πως σήμερα δεν ζούμε σε κοινωνίες αλλά

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΙΔΑΣ: 'Αντίκτυπο' (Απόσπασμα μυθιστορήματος). ΚΥΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ: 'Ο Βιζυγός και το δέντρο' (Μελέτρημα). ΜΑΡΙΟΥ ΔΟΥΚΑ: 'Ένα μικρό κείμενο' (Πεζογραφία). Η ΜΑΡΙΟΥ ΔΟΥΚΑ μιλάει στο ΔΕΝΤΡΟ (Συνέντευξη). ΝΙΚΟΣ ΦΟΥΚΑΣ: Δύο ποιήματα.

ANTHONY BURGESS: Τι είναι το Best-seller; (Δοκίμιο, απόδοση: Χριστίνα Καρύμπελα). T.S. ELIOT: Τραγούδι για τον Σωμειών (Ποίημα, απόδοση: Στ. Μπουκαλάκης). VIKTOR IVANOVICH: Τα δέντρα της Γκαμπριέλ (Γκαμπριέλ Μάρεκ (Δοκίμιο). JAROSLAV SEIFERT: Τρία ποιήματα (Απόδοση: Βασ. Καραγιάν). CLAUDE SIMON: Η κόρη της Βερνίκης (Διήγημα, απόδοση: Σωτ. Ντάλης). OULAY RIFAT: Τρία ποιήματα (Απόδοση: Άλκη Διαμαντοπούλου).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΡΟΥΜΑΝΟΣ: 'Ο αισθητικός άνθρωπος' του Σωμειών στον πρόλογο του Λυρικού βίου (Μελέτη). ΔΙΟΝ ΜΕΝΙΔΗΣ: 'Απόσπασμα από Κόσμο' (Απόσπασμα). ΜΑΡΙΑ ΑΥΑΡΟΒΑΔΗ: Ερωτική επιστολή (Απόδοση: Β. Καρύμπελα). ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Τρίτη, Τρίτη. (Απόσπασμα). ΑΛΕΞΙΣ ΜΗΝΤΕΡΟΣΣΟ: 'Όταν βιά παίζω' (Απόσπασμα). ΜΙΑ ΕΡΩΤΟΜΕΝΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ. ΑΣΙΟΜΑΤΑ: Βιολογία, ΤΟ ΣΙΝΕΜΑ: Έξι μόνες ενός υποψήφιου άγαρμψου βίντεο. ΜΟΤΕΙΝΑ ΦΥΛΛΑ: Δισκογραφία Τζέις 85-86. ΓΡΑΜΜΑΤΑ: 'Ο Τζέις Τζέις στην Μ. Φώλια. ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΤΑ ΦΥΛΛΑ: Σχόλια για την ποιητική επικοινωνία. Γράφουν οι: ΣΩΤ. ΠΑΣΤΑΚΑΣ, ΧΡ. ΝΤΟΥΝΙΑ, Γ. ΚΑΡΥΠΙΔΗΣ, Γ. ΓΟΥΔΕΛΗΣ, ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Κ.Μ., ΦΑΝΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, ΝΑΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ, Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΝΙΗΛ: Οι σύγχρονοι Έλληνες ποιητές της διαπορείας (Μελέτη, 8' μέρος). ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙΜΑΤΗΣ: Δύο ποιήματα. ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: νεάδι θύ. Χρονιά (Διήγημα). ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ: Άγρια (Ποίημα). ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ: Οι νέοι ποιητές. ΜΙΚΡΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ. Μία ξεχωριστή συζήτηση για τη γλώσσα. ΑΣΙΟΜΑΤΑ: Βιολογία, ΤΟ ΣΙΝΕΜΑ: Έξι μόνες ενός υποψήφιου άγαρμψου βίντεο. ΜΟΤΕΙΝΑ ΦΥΛΛΑ: Δισκογραφία Τζέις 85-86. ΓΡΑΜΜΑΤΑ: 'Ο Τζέις Τζέις στην Μ. Φώλια. ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΤΑ ΦΥΛΛΑ: Σχόλια για την ποιητική επικοινωνία. Γράφουν οι: ΣΩΤ. ΠΑΣΤΑΚΑΣ, ΧΡ. ΝΤΟΥΝΙΑ, Γ. ΚΑΡΥΠΙΔΗΣ, Γ. ΓΟΥΔΕΛΗΣ, ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Κ.Μ., ΦΑΝΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, ΝΑΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ, Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

21-22

Διεύθυνση
Δελ. 250

σε κοινωνικά συστήματα, σε κοινωνικά πλαίσια. Όπου είτε για ομάδα πρόκειται, είτε για κόμμα είτε για κοινωνία ολόκληρη, μεθοδεύεται επίμονα απ' το διευθυντικό επίπεδο αυτό που θα λέμε «ιδεολογία της ομάδας». Όμως ας σταθούμε εδώ κι ας επιστρέψουμε πιο εξειδικευμένα στο θέμα μας.

Ανατρέποντας κάπως την κατ'ήφεια της παραπάνω ανάλυσης, με αισιοδοξία βλέπουμε πως το γυναικείο κίνημα στην πιο σύγχρονη έκφρασή του, έχει καλά συνειδητοποιήσει πως ο αγώνας για τη χειραφέτηση της γυναίκας δεν εξαντλείται στο δικαίο σίγουρα σύνθημα «το κορμί μας μας ανήκει». Όπως επίσης έχει κατανοήσει πως το πέρασμα στη θεμελιακή αρχή και προϋπόθεση της απελευθέρωσης που θα τη συνοψίζαμε στο σύνθημα «το μυαλό μας μας ανήκει» απαιτεί άλλους πιο δύσκολους προσανατολισμούς.

Προσανατολισμούς που λαβαίνουν υπόψη το γεγονός πως οι κοινωνίες όπου μέσα τους ζούμε, έχουν από καιρό πραγματοποιήσει τη συγκεντροποίηση της εξουσίας, την άνοδο του αυταρχισμού και την τυποποίηση του ατόμου μέσα στις παραπάνω δομές. Κι ο καθένας μας κατανοεί επίσης πως οι κοινωνίες μας παράγουν σταθερά την ανελευθερία του ατόμου και φυσικά τη συνεχιζόμενη καταπίεση της γυναίκας με παλιές και νέες μορφές. Μέσα σ' ένα τέτοιο κοινωνικό πλαίσιο, έννοιες και συνθήματα όπως «το μυαλό μας μας ανήκει» ακούγονται παράξενα. Όμως, πώς να γίνει, αν κανένας δεν είναι κύριος του μυαλού και της ψυχής του, τότε ούτε και το κορμί του του ανήκει. Απλά τον επιλέγουν, είτε με δημοκρατικό συγκεντρωτισμό είτε με φιλελευθερισμό είτε με δημοκρατικές διαδικασίες.

Μιλάμε για το επιθυμητικό κατά τον Πλάτωνα μέρος της ψυχής, και στην προκειμένη περίπτωση για την «επιθυμία της γυναίκας» που το φεμινιστικό κίνημα στην προηγούμενη φάση του τη φειτοποίησε στην προσπάθεια να της αποδώσει δικαιοσύνη και να την απελευθερώσει απ' τους αιώνες σκλαβιάς. Κατά τη γνώμη μου εδώ έκλεισε η καλά στημένη φοβερή παγίδα της σύγχρονης βιομηχανικής αντροκρατικής κοινωνίας για όλους μας, άντρες και γυναίκες, υποτάσσοντας την «ελευθερία της επιθυμίας» και την ατομική θέληση, υπ' τη μια σε αφηρημένες σκοπιμότητες και καλά μεθοδευμένες κι απ' την άλλη κατευθυνόμενες τον «ελεύθερο χρόνο και τη διασκέδαση». Έτσι από χρόνια τώρα μιλάμε για «διευθυντικά κέντρα σχεδιασμού του ελεύθερου χρόνου και της ψυχαγωγίας» με πολυπλόκαμη σύνδεση με τις λεγόμενες «βιομηχανίες ψυχαγωγίας».

Συνοψίζοντας δε νομίζω πως θα χρειαζόταν ανάλυση για να κατανοήσουμε πως ο γυναικείος αγώνας μετατράπηκε στις μέρες μας σ' ένα πολύ δύσκολο αγώνα, συχνά μοναχικό για την προχωρημένη γυναικεία συνείδηση. Απ' τη μια μεριά συνεχίζει να είναι εκτεθειμένη σε όλες τις μορφές βίας σε γυναίκα, κι απ' την άλλη αποδείχτηκε πως η αντιπαράθεση της ελευθερίας της γυναίκας μ' αυτή την αντρική «ελευθερία» δεν αποτελεί στην πράξη παρά το πρώτο ιστορικό βήμα, που όμως αν παραμείνει εκεί θα εκφυλιστεί σε μια ατυχή

σκιαγραφία που θα παίρνει χρώμα μόνο απ' την αντιπαράθεση της μιας προς την άλλη: θρίαμβος της εξουσίας.

Όσα με απλό τρόπο προσπάθησα να διατυπώσω παραπάνω, σίγουρα δεν βοηθούν να κλείσω γενικεύοντας με μια σημειακά έστω ιχνογράφηση κάποιου αισιόδοξου δρόμου. Βοηθούν όμως στον προσανατολισμό ενός διαλόγου, γυναικών και αντρών, με βάση τα νέα δεδομένα.

«Είμαστε στο ίδιο πλοίο στην τρικυμώμενη θάλασσα κι οφείλουμε φοβερή πίστη ο ένας στον άλλον» λέει ο ποιητής. Να ξεπεράσουμε την έπαρση της ατομικής ή της ομαδοποιημένης μοναξιάς; απομακρυσμένες από κοινοτικούς κι ανθρωπίνους καθορισμούς, υποταγμένη στην πραγματικότητα στη λογική του κοινωνικού συστήματος. Είναι ανάγκη νομίζω να προσανατολίσουμε την όρασή μας πίσω και πέρα από τα «αυτονόητά μας» που με τον καιρό τα συνηθίσαμε, κι ας δούμε μια άλλη σχέση του άντρα και της γυναίκας λίγο πιο εκεί από την αθλιότητα των ενοχών και του φόβου. Και τέλος πάντων είναι ανάγκη και στη χώρα μας να βγαίνουμε σιγά σιγά απ' το έλος των ιδεολογιών που συνηθισαν άλλωστε από καιρό να συμβιώνουν δίπλα δίπλα με τις αυταρχικές δομές και πρακτικές της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας. Τα ντιβάνια των ψυχαναλυτών έχουν στηθεί για όλους μας. Ξεφυτρώνουν σα μανιτάρια τελευταία στη χώρα μας.

Ν. Τσιλιχρήστος

ΥΓ. Έθεσα σε εισαγωγικά τη λέξη «απελευθερωμένη» γιατί μου κάθεται στο στομάχι από χρόνια. Τραγική έκφραση, αφού όλοι μας «μορφωμένοι» και «αμόρφωτοι» τη χρησιμοποιούμε κατά περίπτωση και σύμφωνα πάντα με το κέφι μας της στιγμής. Με το να αυτολογοκριθούμε λέγοντας πως ακόμα είμαστε ελευθεριάζοντα ανελεύθερα άτομα δεν σώζουμε την κατάσταση αφού στην πράξη οι ίδιοι εμείς, προκαλώντας σύγχυση στα πλαίσια της ανθρωπίνης αναφοράς, επηρεάζουμε καταστροφικά τη συμπεριφορά των γυναικών. Μ' αυτόν τον τρόπο τα κριτήρια των ανθρωπίνων αξιών διαστρέφονται και δεν μπορούν πια να λειτουργούν σύμφωνα μ' αυτό που θα μπορούσαν να είναι. Αντίθετα πλησιάζοντας την «απελευθερωμένη» γυναίκα μέσα απ' τις πορνογραφικές σελίδες του who's who του κεφαλιού μας την επηρεάζουμε απ' τις πιο απλές προτιμήσεις της ως κι αυτή τη βιολογική και σεξουαλική συμπεριφορά της, προσαρμόζοντάς την σ' αντρικά βίτσια. Από πολλούς αιώνες και ως τις μέρες μας η «απελευθερωμένη γυναίκα» είναι συνώνυμο της νόμιμης διαστροφής. Άλλωστε είναι η μόνη νομιμότητα που ουσιαστικά της αναγνωρίζουμε. Προσπάθεια διαστρέβλωσης και απονέκρωσης της «απελευθερωμένης» γυναίκας. Για ποιο λόγο; Όμως η γυναικεία απελευθέρωση δεν έχει σινοχώρα φολκλόρ και πλάκας. Είναι η ντροπή κι ίσως η πιο μεγάλη τραγωδία του ανθρώπινου πολιτισμού. Και ταυτόχρονα η κοσμική ύλη που θα σημάνει πολλά στην επόμενη φάση της ανθρωπίνης εξέλιξης. Σε μια άλλη όμως σύνθεση του άντρα και της γυναίκας.

Η διάσκεψη κορυφής του Τόκιο

του Πέτρου Ν. Στάγκου

Οι αλλαγές που προκάλεσε στη δομή του θεσμού των διασκέψεων κορυφής και η αναδιπλώση των ευρωπαϊκών χωρών απέναντι στις ηγεμονικές βλέψεις των ΗΠΑ

Η διάσκεψη κορυφής των 7 ισχυρότερων βιομηχανικών χωρών (ΗΠΑ, Ιαπωνία, Δυτ. Γερμανία, Γαλλία, Μ. Βρετανία, Ιταλία, Καναδάς) που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στο Τόκιο (4-6.5.1986) με συμμετοχή και των εκπροσώπων της Επιτροπής και του Συμβουλίου της ΕΟΚ, αποτέλεσε, κατά κοινή ομολογία των πολιτικών ηγετών που πήραν μέρος, μια άνευ προηγουμένου επιτυχία. Όμως η διαφοροποίηση της διάσκεψης του Τόκιο από τις 11 προηγούμενες διασκέψεις αυτού του είδους δεν συνίσταται στην ανεπιτυχή έκβαση των τελευταίων. Οφείλεται στο γεγονός ότι η διάσκεψη του 1986 σηματοδοτεί ορισμένους μετασχηματισμούς τόσο στις διαδικαστικές όσο και στις ουσιαστικές λειτουργίες του θεσμού, που οι επιπτώσεις τους στη διεθνή ζωή και στο ρόλο που επιτελούν σ' αυτή οι ισχυρότερες βιομηχανικές χώρες —και ιδίως οι ΗΠΑ— δεν θ' αργήσουν να φανούν.

**Ο θεσμός των διασκέψεων κορυφής των βιομηχανικών χωρών:
ή δομή τους, οι λειτουργίες τους και ο χαρακτήρας των αποφάσεων που παίρνονται**

Η καθιέρωση του θεσμού των διασκέψεων κορυφής των 7 ισχυρότερων βιομηχανικών χωρών, οφείλεται τόσο στη διάθεση του τ. προέδρου της Γαλλίας *Valéry Giscard d'Estaing* να αναλαμβάνει θεματικές διπλωματικές πρωτοβουλίες την εποχή που μόλις είχε αναλάβει το αξίωμά του (1974-1975), όσο και —κυρίως— στις εργασίες της Τριμερούς Επιτροπής. Στόχος της Τριμερούς Επιτροπής (που ιδρύθηκε το 1973 και λειτουργούσε υπό την προεδρία του *Zbigniew Brzezinski*, του κατοπινού συμβούλου του προέδρου Κάρτερ) ήταν η συγκέντρωση προσωπικοτήτων με επιρροή από τη δυτική Ευρώπη, την Ιαπωνία και τη βόρεια Αμερική, που θα συνέργουσαν στη διάδοση —στις χώρες προέλευσής τους— και στην αποδοχή από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις μιας «κοινής προοπτικής» για το δυτικό κόσμο. Τα μέσα για την πραγματοποίηση αυτού του στόχου: «μια διαδικασία περιοδικών και τακτικών διακυβερνητικών διαβουλεύσεων ανάμεσα στις σημαντικότερες χώρες αυτών των τριών οντοτήτων» (της δυτ. Ευρώπης, της Ιαπωνίας και της βόρ. Αμερικής) και ο «από κοινού καθορισμός πολιτικών σχεδίων σε τομείς αμοιβαίου συμφέροντος» (*BRZEZINSKY, U.S. Foreign Policy: The Search for Focus, στο Foreign Affairs Ιούλιος 1973, σελ. 724*).

Για δύο ολόκληρα χρόνια πριν από την πρώτη διάσκεψη κορυφής του 1975, η Τριμερής Επιτροπή είχε εργαστεί συστηματικά για την προετοιμασία της λειτουργίας του θεσμού. Σύμφωνα με τις προτάσεις της που συχνά έβλεπαν το φως της δημοσιότητας, η σύνθεση των μελλοντικών διασκέψεων επρόκειτο να είναι Τριμερής. Το αντικείμενό τους: οικονομικό. Η λειτουργία τους: στο μεγαλύτερο μέρος της ψυχολογική. Όμως, η σύγκληση που κυριάρχησε στο δυτικό μπλοκ μετά το πετρελαϊκό σοκ του 1973, η αποκάλυπτη προσπάθεια των ΗΠΑ να ενισχύσουν την ηγεμονία τους στο ίδιο μπλοκ με την ευ-

κοινού καθορισμού των βασικών κατευθύνσεων της πολιτικής, που η καθεμιά από τις χώρες που θα μετείχαν θα ακολουθούσε στη συνέχεια στο βήμα άλλων διεθνών διασκέψεων και των διεθνών οργανισμών» (*SMOUTS, Les sommets des Pays — industrialisés, στο AF DI 1979, σελ. 679*).

Αυτός ο χαρακτήρας των διασκέψεων κορυφής διατηρήθηκε σε όλες τις διοργανώσεις της περιόδου 1975-1980. Δεν αλλοιώθηκε από τη συστηματική προσπάθεια της διοίκησης του προέδρου Κάρτερ, μετά το 1977, να εισάγει στις άτυπες ημερήσιες διατάξεις των διασκέψεων ή στα κοινά ανακοινωθέντα που εκδίδονται μετά τη λήξη τους, ζητήματα πολιτικό-διπλωματικού περιεχομένου (παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΣΣΔ και στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, μη διάδοση των πυρηνικών όπλων, πρόσφυγες του Βιετνάμ και της Καμπότζης, αεροπειρατείες). Ωστόσο, ο χαρακτήρας του θεσμού σαν «διευθυντήριο» ενισχύθηκε από το γεγονός ότι μια υπο-ομάδα χωρών συγκροτήθηκε μετά το 1976 στους κόλπους του, η «ομάδα των 5» (ΗΠΑ, Ιαπωνία, Δ. Γερμανία, Γαλλία, Μ. Βρετανία), που συνέρχονταν πάντα πριν από την επίσημη έναρξη της κάθε διάσκεψης και αποφαινόταν για την ημερήσια διάταξη των εργασιών που θα ακολουθούσαν.

Πάντως, δεν υπήρξε περίπτωση, ούτε κατά την περίοδο 1975-1980 ούτε και στις μετα το 1980 διασκέψεις (επί των ημερών δηλαδή της διοίκησης Ρήγκαν), που οι αποφάσεις οι οποίες καταγράφονταν στα κοινά ανακοινωθέντα των διασκέψεων να περιείχαν εκφράσεις δηλωτικές ενός αυστηρά νομικού (καταναγκαστικού) χαρακτήρα τους. Χωρίς καμία εξαίρεση, οι δεσμεύσεις αναλαμβάνονταν στο πλαίσιο της κάθε διάσκεψης κορυφής από τους αρχηγούς των κρατών ή των κυβερνήσεων με τίτλο προσωπικό: Αν και συχνά γίνεται λόγος στα κοινά ανακοινωθέντα για τις «κυβερνήσεις μας» ή για τους «λαούς μας», η έκφραση που προηγείται κάθε παραγράφου του κάθε κοινού ανακοινωθέντος είναι «Εμείς οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων...», πράγμα που συνεπάγεται τη δεσμεύση των ηγετών που πήραν μέρος στο όνομά τους μόνο. Κι ακόμη, η έκφραση - κλειδί, που στερεί τα κοινά ανακοινωθέντα από κάθε καταναγκαστικό χαρακτήρα, είναι ότι οι αποφάσεις στηρίζονται στην «*mutual confidence*» δηλαδή σε μια συνήθεια, η οποία αποτελεί ιδιαίτερη εκδοχή της «καλής πίστης» που διέπει τα συναλλακτικά ήθη.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ή εκφράσεις, κατατάσσουν τα κοινά ανακοινωθέντα (ή τις κοινές δηλώσεις, όπως πολλές φορές ονομάζονται) των διασκέψεων κορυφής στην κατηγορία των «συμφωνιών μεταξύ κυρίων» (*gentlemen's agreement*). Το πέρασμα όμως των δεσμεύσεων που καταγράφονται σ' αυτά, από το «διαπροσωπικό» στο διακυβερνητικό (άρα και στο καταναγκαστικό) επίπεδο, διαπιστώνεται στο μέτρο που οι αποφάσεις των διασκέψεων υλοποιούνται από τους εκπροσώπους των κρατών που συμμετείχαν με τις (κοινές) θέσεις και την

καιρία αυτού του «σοκ» και οι αντιδράσεις σ' αυτή την προσπάθεια των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών και ιδιαίτερα της Γαλλίας, ανέστειλαν την υλοποίηση των συστάσεων της Τριμερούς Επιτροπής που απευθύνονταν κυρίως στον πρόεδρο των ΗΠΑ για τη σύγκληση διάσκεψης κορυφής μέχρι που ο πρόεδρος της Γαλλίας *Giscard d'Estaing* να πάρει την πρωτοβουλία, κατά τη διάρκεια της διάσκεψης του Ελσίνκι για την Ασφάλεια στην Ευρώπη (Ιούλιος 1975), της πρότασης σύγκλησης μιας πρώτης διάσκεψης αυτού του είδους στον ομόλογό του των ΗΠΑ και στους πρωθυπουργούς της Δ. Γερμανίας, της Μ. Βρετανίας και της Ιαπωνίας.

Εκείνη η άτυπη συμφωνία των ηγετών των 5 χωρών στο Ελσίνκι για τη σύγκληση τέτοιας διάσκεψης, προοριζόταν να περιβάλει το θεσμό με τη σημασία ενός πεδίου συγκερασμού των απόψεων των ισχυρότερων βιομηχανικών χωρών ή και επίλυσης των μεταξύ τους διαφορών, γύρω από ζητήματα της διεθνούς οικονομίας που ήδη αποτελούσαν αντικείμενα διαπραγματεύσεων μεταξύ όλων των κρατών μελών του ΟΗΕ στο πλαίσιο διεθνών οικονομικών οργανισμών: του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, σε ό,τι αφορά τα ζητήματα των διεθνών νομισματικών σχέσεων της GATT, σε ό,τι αφορά τις διεθνείς εμπορικές σχέσεις του ΟΟΣΑ, σε ό,τι αφορά τις γενικές κατευθύνσεις και πολιτικές. Έτσι, ο θεσμός των διασκέψεων κορυφής των βιομηχανικών χωρών επρόκειτο μεν να αναδειχθεί σ' ένα είδος «διευθυντηρίου» των ισχυρότερων από αυτές απέναντι σε όλες τις υπόλοιπες χώρες που μετέχουν στο διεθνές οικονομικό γίγνεσθαι από την άλλη όμως πλευρά, οι αποφάσεις τους δεν θα επρόκειτο παρά να δίνουν πολιτικές λύσεις σε τεχνικά ζητήματα (όσο μεγάλης σημασίας κι αν ήταν αυτά) και να καθιστούν απλώς τις διασκέψεις «θεσμικό πλαίσιο συλλογικής προσέγγισης των διεθνών οικονομικών φαινομένων και από

(κοινή) συμπεριφορά που στη συνέχεια θα υιοθετούν στο βήμα άλλων διεθνών διασκέψεων ή οργανισμών (SMOUTS, βλ. παραρ. σελ. 685 και EISEMANN, "Le gentlemen's agreement comme source du droit international, στο JDI 1979 σελ. 328-329).
 Η όπως εύστοχα έχει παρατηρηθεί από τον φιλελεύθερο δυτικογερμανό οικονομολόγο Herbert Giersch (στο Express, 30.6.-6.7.1979, σελ. 53), μια άλλη διάσταση του καταναγκαστικού χαρακτήρα των αποφάσεων των διασκέψεων για τις χώρες που πήραν μέρος διαπιστώνεται στο εσωτερικό αυτών των χωρών: Πρόκειται, σύμφωνα με τον Giersch, για τη λειτουργία των διασκέψεων κορυφής που συνίσταται «στο να επιτρέπουν στους ηγέτες των κυβερνήσεων, μόλις επιστρέφουν στις χώρες τους, να προτείνουν αντιλαϊκά μέτρα «σε εφαρμογή των αποφάσεων της διάσκεψης», τα οποία βέβαια δεν θα μπορούσαν να πάρουν χωρίς αυτή τη δικαιολογία». Το κυριότερο παράδειγμα αφορά τις διασκέψεις της Βόννης του 1978 και του Τόκιο του 1979 που έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην πετρελαϊκή πολιτική και «διευκόλυναν» τόσο τον πρόεδρο Κάρτερ όσο και τις κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Δ. Γερμανίας να υιοθετήσουν αυστηρούς περιορισμούς στα εθνικά ενεργειακά τους προγράμματα.

Ωστόσο, ας αντιπαρτηρηθεί σε σχέση μ' αυτή τη λειτουργία των διασκέψεων κορυφής μια «δημοκρατική ευαισθησία» των ηγετών των 7 χωρών που πήραν μέρος στις δύο εκείνες διασκέψεις: στα κοινά ανακοινωθέντα τους περιέχεται η ρητή δέσμευση (των 7 ηγετών) ότι «θα προσπαθήσουμε να αποσπάσουμε (σημ.: για την εφαρμογή των ήδη συμφωνημένων μεταξύ τους μη δημοφιλών μέτρων) την αποδοχή των κοινοβουλίων μας και της κοινής γνώμης των χωρών μας».

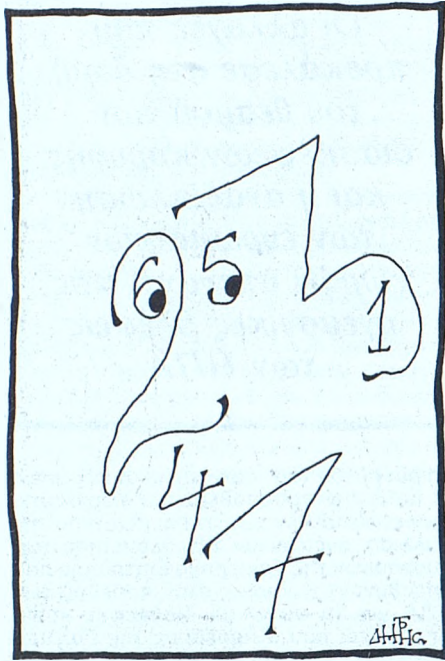
Οι αποφάσεις της διάσκεψης του Τόκιο στα θέματα της «τρομοκρατίας» και της πυρηνικής ασφάλειας: οι ελιγμοί της αμερικανικής διοίκησης

Καμία από τις τέσσερις κοινές δηλώσεις των 7 βιομηχανικών χωρών που πήραν μέρος στη διάσκεψη κορυφής του Τόκιο και που συντάχθηκαν μετά την ολοκλήρωση των εργασιών της δεν αποτυπώνει «δημοκρατική ευαισθησία» ανάλογη μ' εκείνη των διασκέψεων του 1978 και του 1979. Πόσο, τη φορά αυτή, τέτοια διακήρυξη πίστης σε τόσο στοιχειώδεις πολιτικές διαδικασίες (έγκριση των διεθνών αποφάσεων και δεσμεύσεων από τα εθνικά κοινοβούλια) ήταν περισσότερο από κάθε άλλη φορά απαραίτητη, μια που δύο τουλάχιστον από τα τελικά κείμενα της διάσκεψης του Τόκιο, οι κοινές δηλώσεις για την «τρομοκρατία» και την πυρηνική ασφάλεια, αφορούν άμεσα και θίγουν ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών των 7 χωρών - δικαιώματα που προστατεύονται από τα συνταγματικά τους κείμενα.

Πάντως, ένα πρώτο σημείο διαφοροποίησης της διοίκησης του Τόκιο σε σχέση με όλες τις προηγούμενες διασκέψεις κορυφής των «7», συνίσταται στο ότι για πρώτη φορά και ο 7 ηγέτες, μαζί με τους εκπροσώπους της ΕΟΚ, *αποδέχτηκαν* μια ενεργή πολιτική ενασχόληση της διάσκεψης με ζητήματα άσχετα με τη διεθνή οικονομία. Η ενασχόληση της διάσκεψης με τα ζητήματα αυτά αποτυπώνεται στις τόσες

κοινές δηλώσεις των 7 ηγετών και των εκπροσώπων της ΕΟΚ της 5.5.1986 για την «τρομοκρατία», την πυρηνική ασφάλεια και τη γενική πολιτική κατάσταση (σχέσεις Ανατολής - Δύσης).

Είναι γνωστό και αρκετά συζητημένο ότι η πρωτοβουλία γι' αυτή την «καινοτομία» της διάσκεψης του Τόκιο οφειλόταν στον πρόεδρο Ρήγκαν. Δεν είναι όμως υπερβολή να δεχτούμε ότι, στην πραγματικότητα, η διάθεση του αμερικανού προέδρου να διευρύνει κατ' αυτό τον τρόπο τη θεματική της διάσκεψης εξυπηρετούσε έ-

ναν *μαξιμαλιστικό στόχο* του: Είναι χαρακτηριστικό ότι, αν και υπήρξε άκαμπτος στις προσπάθειες του Γάλλου προέδρου και του Ιταλού πρωθυπουργού για να μην κατονομαστεί «ειδικά η Λιβύη» σαν «κράτος που εμφανώς ενέχεται στη διεθνή τρομοκρατία», υποχώρησε στο ότι οι κυρώσεις τις οποίες τελικά επαγγέλλονται οι «7» και οι εκπρόσωποι της ΕΟΚ με την κοινή δήλωση για την «τρομοκρατία» εναντίον των χωρών που υιοθετούν τέτοια συμπεριφορά (και, εύλογα, εναντίον της Λιβύης) αποτελούν επανάληψη των «ήπιων» διπλωματικών κυρώσεων που ήδη είχαν υιοθετήσει τα κράτη μέλη της ΕΟΚ εναντίον της Λιβύης: μείωση του αριθμού των μελών των διπλωματικών ή προξενικών αποστολών αυτών των χωρών, έλεγχοι στις μεταναστευτικές ροές κτλ. Επίσης, η ίδια κοινή δήλωση προβλέπει απλώς τη «διεύρυνση της συνεργασίας» των αστυνομικών και των μυστικών υπηρεσιών των 7 χωρών για την καταστολή της «τρομοκρατίας» και αποσιωπά εντελώς το ενδεχόμενο ίδρυσης μιας «αντι-τρομοκρατικής Ιντερπόλ» που προωθούνταν σαν πρόταση από τους συμβούλους του αμερικανού προέδρου λίγες μέρες πριν από την έναρξη της διάσκεψης. Κι ακόμη η κοινή δήλωση για την πυρηνική ασφάλεια, στερείται κάθε διατύπωσης που θα μπορούσε να θιμίζει τη γνωστή αντικομμουνιστική υστερία του προέδρου Ρήγκαν: το ύφος της δήλωσης είναι «ανθρωπιστικό» και «καλόβολο»: εκφράζοντας τη «ζωήρη συμπάθεια» τους για τα θύματα που προκαλέσε η καταστροφή στο *Tchernobyl* καθώς

και την εμπιστοσύνη τους στο μέλλον της πυρηνικής ενέργειας, οι «7» περιορίστηκαν να διατυπώσουν τη «λύπη» τους για τη μη κοινοποίηση από τους σοβιετικούς των πληροφοριών για την καταστροφή — αλλά εκφράζαν, τελικά, την ικανοποίησή τους για το ότι η σοβιετική κυβέρνηση δέχτηκε να αναπτύξει τις επαφές της με τον Διεθνή Οργανισμό Ατομικής Ενέργειας.

Οι αποφάσεις στα οικονομικά θέματα: ο μηχανισμός «αλληλο-εποπτείας» των οικονομιών των «7» και η συμβολή του στις ηγεμονικές λειτουργίες της αμερικανικής οικονομίας

Οι «υποχωρήσεις» του αμερικανού προέδρου και των συμβούλων του στα προηγούμενα ζητήματα, τους επέτρεψαν να εμφανιστούν ανυποχώρητοι στα θέματα της διάσκεψης που αφορούσαν τη διεθνή οικονομία. Η αμερικανική διοίκηση, έχοντας να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκαλεί το ελλειμματικό ισοζύγιο της χώρας και τις πιέσεις του Κογκρέσου και των ομάδων συμφερόντων για τη λήψη μέτρων προστασίας της αμερικανικής οικονομίας από τον ανταγωνισμό των προϊόντων της Ιαπωνίας και των χωρών μελών της ΕΟΚ, προώθησε με επιμονή, κατά τη διάρκεια της διάσκεψης, ένα σχέδιο υπαγωγής των οικονομιών των 7 χωρών σ' ένα μηχανισμό «Πολυμερούς - αλληλοεποπτείας» μηχανισμό ο οποίος, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, μπορεί να λειτουργήσει κυρίως προς όφελος της αμερικανικής οικονομίας.

Το σχέδιο αυτό, που το επεξεργάστηκε ο υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ James Baker και ο υπ' αριθ. 2 του αμερικανικού θησαυροφυλακίου Richard Darman, συμπυκνώνεται στις §§1-3 του κοινού ανακοινωθέντος των «7» για την οικονομία: Οι ηγέτες των 7 χωρών συμφώνησαν να συγκροτήσουν μια ομάδα αποτελούμενη από τους υπουργούς Οικονομικών των κυβερνήσεών τους, η οποία θα συνέρχεται «τουλάχιστον μια φορά, στο χρόνο που θα μεσολαβεί μεταξύ των ετήσιων διασκέψεων κορυφής» (§1). Έργο της ομάδας θα είναι «η από κοινού εξέταση των στόχων και των οικονομικών προβλέψεων της καθεμιάς από τις 7 χώρες, χρησιμοποιώντας τους δείκτες που αναφέρονται αμέσως παρακάτω και φροντίζοντας ιδιαίτερα για την εναρμόνιση των δεικτών μεταξύ τους: (οι δείκτες αυτοί είναι) το ποσοστό ανάπτυξης του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος της κάθε χώρας, τα ποσοστά της πληθωρισμού, τα επιτόκια, τα ποσοστά της ανεργίας, τα επίπεδα των ελλειμμάτων των προϋπολογισμών, οι ισορροπίες των ισοζυγίων πληρωμών και των εμπορικών ισοζυγίων, τα ύψη των αποθεμάτων σε συνάλλαγμα και οι τιμές συναλλάγματος» (§2). Η § 3 του κοινού ανακοινωθέντος για την οικονομία διευκρινίζει ότι οι υπουργοί Οικονομικών, «κατά την άσκηση της πολυμερούς εποπτείας των 7 οικονομιών», θα πρέπει «να καταβάλουν κάθε προσπάθεια ώστε: να συμφωνούν στα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα για τις περιπτώσεις που θα σημειώνεται μια σημαντική εκτροπή από ήδη σχεδιασμένους προσανατολισμούς και ιδίως να αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο επεμβάσεων (interventions) στις εθνικές αγορές συναλλάγματος όταν αυτό κριθεί απαραίτητο».

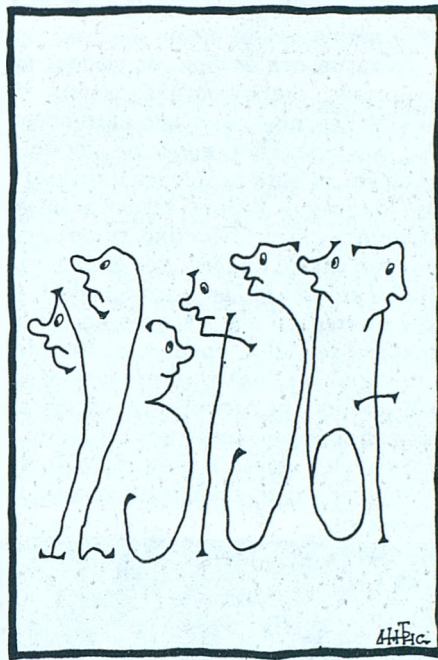
Στο σύνολό τους, αυτές οι τρεις παράγραφοι του ανακοινωθέντος για την οικονομία, δίνουν την εντύπωση ότι η οικονομία των ΗΠΑ θα υποστεί ένα σημαντικό «άνοιγμα» απέναντι στις 6 άλλες χώρες, στο μέτρο που το δικαίωμα το οποίο αναγνωρίζεται στην αμερικανική διοίκηση για να «επεμβαίνει» στους 6 εταίρους της με αφορμή «εκτροπές» που θα σημειώνονται στις οικονομίες τους, το έχουν και οι τελευταίοι απέναντι στην αμερικανική διοίκηση στην περίπτωση που οι «εκτροπές» παρουσιάζονται στην αμερικανική οικονομία. Επίσης, σύμφωνα με τον J. Baker, δεν πρόκειται να υπάρξουν κατά κυριολεξία «αλληλο - επεμβάσεις» στις οικονομίες των 7 βιομηχανικών χωρών, αφού ο μηχανισμός «αλληλοεποπτείας» θα είναι «χαλαρός»: «θα επιτρέπει, για παράδειγμα», τόνιζε ο Baker, ακόμη και τη διαπραγμάτευση για την αμοιβαία άρση ή την αμοιβαία διατήρηση εκτροπών» (*Libération*, 8.5.1986, σελ. 2). Με την προοπτική όμως αυτή, όπως ήδη έχει παρατηρηθεί (στη *Libération*, *ibid*, όπου και αναφορές σε δημοσιεύματα του *Business Week* και της *Wall Street Journal*), είναι πολύ πιθανό ότι οι ΗΠΑ θα οχυρωθούν πίσω από την κυριότερη «εκτροπή» της οικονομίας τους με την οποία επιδιώκουν να βελτιώσουν τη θέση τους έναντι των οικονομιών ιδίως της Δ. Γερμανίας και της Ιαπωνίας, πίσω δηλαδή από τη διαρκή υποτίμηση του δολαρίου και την πλεονεκτική του θέση απέναντι στο γερμανικό και το ιαπωνικό νόμισμα, είτε για να απαιτήσουν μια αποτελεσματική μείωση των πλεονασμάτων στα ισοζύγια αυτών των δύο χωρών (μία που οι αμερικανοί θεωρούν ότι αυτά τα πλεονάσματα προκαλούν μείζονα προβλήματα στην αμερικανική οικονομία), είτε για να επιδιώκουν τη διατήρηση της κατάστασης όπως έχει σήμερα. Αυτή όμως η τελευταία εκδοχή βραχυπρόθεσμα ευνοεί τις ΗΠΑ —πράγμα που προκύπτει από τις επίμονες παραστάσεις του γερμανού καγκελάριου και του ιάπωνα πρωθυπουργού στον αμερικανό πρόεδρο, κατά τη διάρκεια της διάσκεψης με σκοπό να αναλάβουν οι ΗΠΑ τη δέσμευση να συγκρατήσουν την υποτίμηση του νομίσματός τους.

Η αναδιπλωση των ευρωπαϊκών χωρών και η αντίδραση της ΕΟΚ στις οικονομικές αποφάσεις της διάσκεψης

Σε σχέση με τα οικονομικά ζητήματα που αναφέραμε, εστιάζεται ο μετασχηματισμός στη θεσμική δομή των διασκέψεων κορυφής των βιομηχανικών χωρών που προκάλεσε η διάσκεψη του Τόκιο (μονιμοποίηση του μηχανισμού των διασκέψεων με τη συγκρότηση της ομάδας των υπουργών Οικονομικών των 7 χωρών) και η ουσιαστικοποίηση των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι ηγέτες των 7 χωρών της διάσκεψης (με τη λεπτομερειακή παράθεση των δεικτών που θα αποτελούν αντικείμενα αλληλοεποπτείας των 7 οικονομιών). Κατά τα λοιπά, οι διατυπώσεις των τεσσάρων κοινών ανακοινωθέντων δεν διαφοροποιούν (δεσμευτικό μιν, αλλά μη - καταναγκαστικό) νομικό χαρακτήρα τους από εκείνο των 11 προηγούμενων διασκέψεων κορυφής. Όμως εξάλλου συνέβη και στο παρελθόν, η μελλοντική συμπεριφορά των 7 χωρών σε εκτέλεση των αποφάσεων της διάσκεψης κορυφής στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών και, ειδικά, στο πλαίσιο της επικείμενης συνέλευσης

του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου θα αποδείξει (ή θα διαψεύσει) τη δυνατότητα να περάσουν οι αποφάσεις που πάρθηκαν από το επίπεδο των διαπροσωπικών δεσμεύσεων στο επίπεδο των διακυβερνητικών.

Πάντως, η σημασία που απέδωσαν οι ΗΠΑ στο μετασχηματισμό των αποφάσεων αυτής της διάσκεψης κορυφής ήταν τόσο μεγάλη, ώστε αδιαφόρησαν —στην κυριολεξία— για άλλα πολύ σημαντικά ζητήματα της διεθνούς οικονομίας: η γενική οικονομική κατάσταση των αναπτυσσό-

μενων χωρών και κυρίως η εξόφληση των χρεών τους, αναφέρονται στο κοινό ανακοινωθέν με διατυπώσεις ρουτίνας. Μάλιστα ο αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Shultz δήλωνε αρκετά κυνικά ότι παρόλο που η διάσκεψη δεν ασχολήθηκε με τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι αποφάσεις που αφορούν τις οικονομίες των «7» θα έχουν ευνοϊκό αντίκτυπο στις οικονομίες των χωρών του Τρίτου Κόσμου» (*Le Soir*, 9.5.1986, σελ. 14). Η ίδια εμμονή του Ρήγκαν στην αποδοχή των οικονομικών προτάσεων του από τους άλλους 6 ηγέτες, φάνηκε και από τον τρόπο με τον οποίο η αμερικανική αντιπροσωπεία στη διάσκεψη μεθόδευσε αυτή την αποδοχή: σίγουρα με τη βοήθεια της παραδοσιακής συγκατάβασης της Μ. Βρετανίας σε κάθε αμερικανική πρωτοβουλία και εξαιτίας μιας υστεροβουλίας της Δ. Γερμανίας και της Ιαπωνίας, αλλά και ανταλλάσσοντας την ένταξη της Ιταλίας και του Καναδά στην «ομάδα των 5» (η οποία έτσι γίνεται... «ομάδα των 7» και «συμπίπτει» με όλους τους συμμετέχοντες στη διάσκεψη) με την «παράτηση» των ηγετών αυτών των δύο χωρών από ενδεχόμενες αιτιάσεις τους απέναντι στις αμερικανικές προτάσεις.

Αυτή η τελευταία «μετεξέλιξη» της θεσμικής δομής των διασκέψεων κορυφής των βιομηχανικών χωρών, δηλαδή η κατάργηση της «ομάδας των 5» και η συγκρότηση της «ομάδας των 7», θα σημαίνει, στην πράξη, ότι οι ηγέτες και των 7 χωρών, πριν από την επίσημη έναρξη της κάθε διάσκεψης, θα συνέρχονται για να αποφασίζουν για την ημερήσια διάταξη των εργασιών που θα ακολουθήσουν. Η κυριότερη πρακτική συνέπεια δεν είναι όμως

άλλη από τον αποκλεισμό της ΕΟΚ από αυτές τις προκαταρκτικές —αλλά τόσο σημαντικές— διαβουλεύσεις, ο οποίος συμπληρώνει τον αποκλεισμό της από το σύστημα της αλληλοεποπτείας των οικονομιών των «7» που καθιερώθηκε. (Αυτός ο τελευταίος αποκλεισμός είναι ωστόσο δικαιολογημένος θεσμικά, μια που η ΕΟΚ δεν διαθέτει σημαντικές αρμοδιότητες στο νομισματικό και το δημοσιονομικό τμήμα των οικονομιών των χωρών μελών της).

Σε συνάρτηση μ' αυτές τις συνέπειες των αμερικανικών πρωτοβουλιών, ο πρόεδρος της Επιτροπής της ΕΟΚ Jacques Delors ήταν φυσικά ο μόνος δυσανεστήμενος από τους παράγοντες της διάσκεψης του Τόκιο. Σε συνέντευξη που παραχώρησε στη γαλλική εφημερίδα *Libération* (9.5.1986, σελ. 9) ένας από τους κυριότερους συνεργάτες του στην ευρωπαϊκή επιτροπή, ο γάλλος Επίτροπος Claude Cheysson, καταγγέλλοντας τόσο το πείσμα (*obstination*) του προέδρου Ρήγκαν να μεθοδεύσει και να πετύχει την απόσπαση των 4 κοινοτικών χωρών που μετείχαν στη διάσκεψη (Γαλλία, Δ. Γερμανία, Μ. Βρετανία, Ιταλία) από το κοινοτικό σύνολο διαμέσου της καθιέρωσης του μηχανισμού αλληλοεποπτείας των οικονομιών των 7 βιομηχανικών χωρών, όσο και η ευκολία με την οποία αυτές οι 4 κοινοτικές χώρες συμμερίστηκαν τις αμερικανικές μεθοδεύσεις. Πάντως, ο C. Cheysson ολοκλήρωνε τη συνέντευξή του μεταφέροντας την αισιόδοξη άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι οι σχεδιασμοί των ΗΠΑ, «όις συνέβη συχνά στο παρελθόν με την ικαίρια άλλων διασκέψεων κορυφής», αν και «κατεγγραμμένοι (σημ. στις κοινές δηλώσεις της διάσκεψης του Τόκιο) θα μειώνουν γράμμα κενό».

Παρόλα αυτά, τα πεπραγμένα της διάσκεψης του Τόκιο στον οικονομικό τομέα, επικεντρωμένα κυρίως στην οπτική από την οποία τα σχολίασε ο ευρωπαίος Επίτροπος, δηλαδή στην οριοθέτηση διαδικασιών που δυνητικά αφορούν τη συρρίκνωση της ενότητας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αρκούν για να χαρακτηρίσουν τις αμερικανικές πρωτοβουλίες στη διάσκεψη σαν δηλωτικές της στρατηγικής της διοίκησης Ρήγκαν, η οποία αποβλέπει στην *ανάκτηση* του «χαμένου εδάφους» της αμερικανικής ηγεμονίας στη διεθνή οικονομία —και ειδικά στο πεδίο των *διεθνών νομισματικών σχέσεων*. Αυτή η *σπώλεια εδάφους* είναι πραγματική, στο μέτρο που η ΕΟΚ, στο πεδίο των *διεθνών εμπορικών σχέσεων* και εξαιτίας της ενισχυμένης αρμοδιότητάς της σ' αυτό (η οποία διασφαλίζει την ενότητα των απόψεων και συμφερόντων των κρατών μελών της) έχει προπολλού υφάρπαξει τα πρωτεία από τις ΗΠΑ —προκαλώντας εξάλλου και τις εξάρσεις της τάσης του αμερικανικού Κογκρέσου για τη λήψη εμπορικών προστατευτικών μέτρων. Όμως, η αναδιπλωση των 4 ισχυρότερων κοινοτικών χωρών απέναντι στους σχεδιασμούς της αμερικανικής διοίκησης, με σαφήνεια σηματοδοτεί την εμβέλεια και την αποτελεσματικότητα αυτών των σχεδιασμών: σχεδιασμών οι οποίοι, σίγουρα συμπληρώνουν την αμερικανική στρατηγική της *ανάκτησης* του *χαμένου εδάφους* των ΗΠΑ στον Τρίτο Κόσμο, με σημαντικότερη εκδήλωσή της, όπως σωστά έχει παρατηρηθεί (από τον Φ. Αρβανίτη, στο *Αντί* τ. 315 σελ. 14), την πρόσφατη στρατιωτική επιδρομή εναντίον της Λιβύης.

Η νύχτα του Οτέλο

του Μ.Ν. Ράπτη

Ήταν μια παράξενη νύχτα αυτή της 24ης προς την 25η του Απριλίου στη Λισσαβώνα. Οι Πορτογάλοι φίλοι του Οτέλο ντε Καρβάλιο σκόπευαν να ξενυχτήσουν λίγο πιο μακριά από τη φυλακή του στο CAIXAS, σ' ένα γειτονικό δασωμένο γήπεδο.

Έτσι ο ίδιος όρθιος στο παράθυρο της φυλακής του θα 'κουγε τους λόγους και τα τραγουδια τους κι όταν θα χτυπούσαν μεσάνυχτα ακριβώς, θα 'βλεπε τα αναμμένα κεριά του πλήθους και τις φωτοβολίδες. Μηνύματα όλα στον ίδιο και στους άλλους φυλακισμένους συντρόφους του από τη μικρή αλλά πιστή φάλαγγα όσων στην Πορτογαλία δεν τον ξεχνούν και του συμπαραστέκονται στην απίθανη, ατέρμονη περιπέτειά του.

Είχα υποσχεθεί πως θα περνούσα την βραδιά μαζί τους, μέρος της τουλάχιστον, ερχόμενος από την Αθήνα, όπου με τόση λαμπρή επιτυχία πραγματοποιήθηκε η εκδήλωση συμπαραστάσης στον Οτέλο και τους συντρόφους του, στο συμβολικό «Άλσος της Ελευθερίας» (στις 21 του Απριλίου).

Την επομένη ήξερα πως θα ξανάβλεπα τον Οτέλο στη φυλακή του, για τρίτη ήδη φορά από τότε που πιάστηκε τον Ιούνιο του 1984. Ο καιρός ήταν άστατος στη Λισσαβώνα, έβρεχε κατά διαλείμματα, έκανε υγρασία και κρύο. Δεν αισθανόμουν καλά αλλά όταν περί τις 10 το βράδυ ήρθε στο μικρό ξενοδοχείο μου ο «Αλεσσαντρίνο», αδύνατον να αντισταθώ να τον ακολουθήσω.

Ήξερε και ήξερα πως η πορτογαλική αστυνομία (μόνο αυτή;) τριγύριζε γύρω μου σκανδαλισμένη από το γεγονός ότι κάθε τόσο επισκέπτομαι από χρόνια τώρα την Λισσαβώνα και πραγματοποιώ κατ' αυτή τις πιο απίθανες, αλλά και συχνά «προκλητικές» επαφές. Από τους ανώνυμους αγωνιστές όλου σχεδόν του φάσματος της ακροαριστεράς έως κύριες προσωπικότητες της εξουσίας, περνώντας από την πλειάδα των πιο σημαντικών στρατιωτικών του MFA και της «Επανάστασης των Γαριφάλων».

Ο Αλεσσαντρίνο, τύπος αγωνιστή της πορτογαλικής αριστεράς σπάνιο είδος τώρα σ' ολόκληρη την «προηγμένη», σοσιαλδημοκρατικοποιημένη Ευρώπη, είχε για καλό και για κακό κι ένα δεύτερο «φύλακά» μου στο αυτοκίνητό του. Διατρέξαμε πολλά χιλιόμετρα στη νύχτα, σε δρόμους ερημικούς, και κάποτε φτάσαμε στο δασωμένο γήπεδο στη φυλακή του Οτέλο. Ήταν ήδη μισογεμάτο από κόσμο, με μια εξέδρα στην άκρη στην οποία πολιτικοί ομιλητές, τραγου-

διστές, ποιητές, ηθοποιοί ανέβαιναν διαδοχικά και προσφωνούσαν, διασκεδάζαν, παρότρυναν το πλήθος να μην «ξεχάσει τον Οτέλο και τους συντρόφους του». Βέβαια αυτό ήταν αυτονόητο για όλους, γι' αυτό άλλωστε ήρθαν από μακριά, μέσα στη νύχτα, την ψιλή βροχή, την υγρασία και το κρύο.

Ανάμεσα στα δένδρα, σε χώρους πιο ανοικτούς, άναβαν μεγάλες φωτιές, για κάποια ζεστασιά, αυστηρά επιτηρούμενες, μην προκληθεί πυρκαγιά, αν και η χλόη και τα φυτά ποτισμένα από βροχή, δεν διέτρεχαν βέβαια τέτοιο κίνδυνο. Ποιοι ήταν εκεί; Έξω από τη φάλαγγα των πολιτικών οπαδών και οικείων του Οτέλο και των άλλων φυλακισμένων, ακροαριστεροί κάθε απόχρωσης, στρατιωτικοί του MFA, προσωπικότητες του πολιτικού και καλλιτεχνικού προοδευτικού κόσμου της Λισσαβώνας. Λιγότεροι όμως από πέρσι, όπως μου δήλωσαν οι οργανωτές, καθώς η δίκη εξακολουθεί ατέρμονη και το ενδιαφέρον αρχίζει να μειώνεται.

Ύστερα η «αντιτρομοκρατική» παραγάνδα σημειώνει επιτυχίες σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Καθένας ήξερε πως στο γήπεδο κυκλοφορούσαν πολιτικά ντυμένοι πράκτορες των διαφόρων αστυνομικών υπηρεσιών και όχι μόνο της Πορτογαλίας, ενώ λίγο μακρύτερα από το γήπεδο στάθμευε σοβαρή ένοπλη δύναμη. Πρέπει να 'μουνά από τα κυριότερα ζώα της περιέργειας και της παρακολούθησής τους.

Έβλεπα διαρκώς σκηνές γύρω μου να σημειώνουν ποιους συναντώ, να προσπαθούν να παρακολουθήσουν τις συζητήσεις μου.

Αλλά μήπως ήταν η πρώτη φορά από τέτοιο κοινό πια για μένα θέαμα στη ζωή μου;

Ο Οτέλο Καρβάλιο τα χρόνια της επανάστασης

Τόσο συχνό που έχει καταντήσει σχεδόν διασκεδαστικό παιχνίδι. Θα 'χα πάει ωστόσο πολύ σοβαρότερα το πράγμα, αν ήξερα ότι έμαθα την επομένη από στενό φίλο μου.

Πως ακροαριστεροί Πορτογάλοι και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, παράνομοι, ακόμα καταδιωκόμενοι, δεν άντεξαν στον πειρασμό να παραβρεθούν και αυτοί σε μια τόσο ιδιότυπη ολονύχτια πολιτική εκδήλωση —γιορτή, μερικές εκατοντάδες μέτρα μακρύτερα από το κελί του Οτέλο, που 'χε αυτιά και μάτια στημένα προς το χώρο τους. Αφέλεια, τολμή, αλλά και ανευθυνότητα, διακριτικά γνωρίσματα μιας αναρχοκομμουνιστικής, περιθωριακής ακόμα φάλαγγας που αναπτύσσεται σε κύκλους μιας ορι-

(Από το ανέκδοτο μέρος της «Αυτοβιογραφίας» μου, «Η Παράλληλη Ζωή»).

σμένης εξεγερμένης νεολαίας στην Ευρώπη. Η παρουσία εκπροσώπων της στη «Νύχτα του Οτέλο» ήταν ικανή να τη μεταβάλλει σε δράμα, αν οι λογής λογής «μπάτσοι» παρόντες αποτολμούσαν να συλλάβουν κάποιον, «παράνομο». Οπότε μπορούσε να αρχίσει τρελό κυνηγητό, και τουφεκίδι ανάμεσα στα δένδρα και το σκοτάδι, «κι όποιον πάρει ο χάρος».

Όσotο σα να μην συνέβαινε τίποτε η «εκδήλωση γιορτής» συνεχίστηκε ήρεμα, και τα μεσάνυχτα ακριβώς, έσβησαν τα φώτα στο γήπεδο, άναψαν τα κερία, άστραψε ο ουρανός από τις φωτοβολίδες, και στην εξέδρα, ένας ομιλητής με δυνατή θερμή φωνή και έμφαση μετέδωσε φλογερό μήνυμα του Οτέλο, που τελείωνε υπογραμμίζοντας ότι ο «Αγώνας συνεχίζεται».

Όταν γύρισα, περασμένα μεσάνυχτα, στο ξενοδοχείο μου πλειάδα αστυνομικών πολιτικά ντυμένοι, με περίμεναν, μ' αγριοκοίταξαν, αλλά μ' άφησαν να περάσω, χωρίς να προφέρουν λέξη. Ήταν ένας τρόπος σα να με ειδοποιήσουν να προσέχω, να μην το «παρακάνω», ότι μ' επέβλεπαν σε κάθε μου βήμα, ότι δεν ήθελαν «σκάνδαλο» μαζί μου, αλλά η υπομονή τους είχε και όρια.

Όλα αυτά τα είχα υπόψη μου και η συνειδήσή μου ήταν απόλυτα ήσυχη, γιατί στη Λισσαβώνα, εκτός από καθαρά δημοσιογραφική δουλειά, έρχομαι αποκλειστικά για να δω τον Οτέλο στη φυλακή του και να εκπληρώσω ένα «διεθνιστικό χρέος συμπαράστασης» τόσο επιτακτικό για μένα, που στέκει πάνω από κάθε είδος αστυνομικού «εκφοβισμού».

Είδα πράγματι την επομένη, τον Οτέλο στη φυλακή του, και στη συνέχεια πριν φύγω το Στρατάρχη Costa-Comez, το φίλο Piteira Santos, συνδιευθυντή του «Diario De Lisboa», και το βράδυ της Παρασκευής προς το Σάββατο περασμένα και πάλι μεσάνυχτα προσκαλεσμένος στο μπαρ της φίλης Νατάλιας

Correia που συγκεντρώνει ότι εκλεκτό έχει η Λισσαβώνα στον τομέα της προχωρημένης ριζοσπαστικής διανόησης και τέχνης, άκουσα θαυμάσια πορτογαλικά και ισπανικά τραγούδια της αντιφασιστικής αντίστασης, και της επαναστατικής έφσης του ελεύθερου ανθρώπου.

Η επίσκεψη στη φυλακή του Οτέλο περιλαμβάνει ορισμένες πάγιες γραφειοκρατικές διατυπώσεις, πριν αρχίσω ν' ανηβαινώ τη σκάλα που οδηγεί στο δεύτερο πάτωμα, όπου βρίσκεται το εντευκτήριο.

Έχω πια συνηθίσει το τοπίο της φυλακής, αρκετά έξω από τη Λισσαβώνα, σ' ένα απόμερο ύψωμα, με την εντύπωση ενός έρημου ορίζοντα γύρω του. Όταν ανοίγει η πόρτα για την επίσκεψη βλέπεις μια μακρινή αυλή, πεντακάθαρη όπως αρμόζει σε στρατιωτικούς. Φυλακή, με μερικά εδώ κι εκεί παρτέρια από λουλούδια, φαντάρους ντυμένους στην παραλή στολή των κομμάντος, και κάποια σκυλιά δίπλα τους με εξασκημένη επίτηδες αγριάδα. Αλλά τίποτα το ιδιαίτερα δυσάρεστο. Οι φύλακες σε ψάχνουν προσεκτικά αλλά μάλλον με συμπάθεια καθώς ξέρουν πως ήρθες από μακριά για τον Οτέλο.

Για τον Οτέλο η συνάντηση προσφέρει κάθε φορά μια έκδηλη ευχαρίστηση, ανάμικτη με κάποια συγκίνηση, όπως άλλωστε βαθιά συμβαίνει και σε μένα.

Ανταλλάσσουμε ένα σφικτό εναγκαλισμό κι αρχίζουμε, χωρίς καμιά επιτήρηση, έστω κρυφή και αόρατη, τη συζήτηση. Από δυο χρόνια σχεδόν τώρα, τον βρίσκω κάθε φορά με το ίδιο, ακμαίο ηθικό, αλλά τα μαλλιά του έχουν σημαντικά ασπρίσει και τα μεγάλα κατάρματα μάτια του έχουν γίνει πιο στοχαστικά και λιγότερο από άλλοτε χαρούμενα.

Του διηγήθηκα καταλεπτώς τα νέα της καμπάνιας και της συμπαράστασης στην Ελλάδα, ποιοι υπέγραψαν την έκκληση για την εκδήλωση της 21ης Απριλίου, του διαβίβασα τα χαιρετίσματα

του Γλέζου, του Παναγούλη του Τρίτση, του δημάρχου μας Μπέη του Μάνου Χατζιδάκι, του Γιώργου Νταλάρα και τόσων άλλων καλλιτεχνών μας που συνέβαλαν στην εκδήλωση. Είχε ήδη δει ότι δημοσίευσαν για την εκδήλωση οι Αθηναϊκές εφημερίδες, και τα μηνύματα συμπαράστασης που έγραψαν στο πίσω μέρος των προσκλήσεων για την εκδήλωση, εκατοντάδες απ' όσους παραβρέθηκαν σε αυτή. Η συγκίνηση, οι ευχαριστίες για την παράξενη αυτή μικρή χώρα της Ελλάδας που τόσο τον υιοθέτησε ήταν έκδηλες στο φωτισμένο πρόσωπό του.

«Έχετε Άνοιξη στην Ελλάδα, ενώ εδώ και αλλού στην Ευρώπη ο χειμώνας κρατάει ακόμα» μου 'πε χαμογελώντας για τον υπαινιγμό.

«Άνοιξη» σκέφτηκα μέσα μου, ας πούμε κάποια εαρινή αύρα που μακάρι να εκδηλωθεί εντονότερη, στο σοβαρότερο ακόμα θέμα της Λιβύης και της ρατσιστικής εκστρατείας Αμερικανών και Ευρωπαίων εναντίον των Τριτοκοσμικών γενικότερα.

Ο Οτέλο, όπως ο Στρατάρχης Costa-Comez, όπως ο Pisteira Santos, και τόσες άλλες προσωπικότητες της Πορτογαλικής Αριστεράς και Δημοκρατικής Κινηής Γνώμης, δεν ξέρουν πως να εκφράσουν την αγανάκτησή τους για τον «τρελό Ρήγκαν» τα λόγια και τις πράξεις του.

«Κάτι πρέπει να γίνει» ήταν η φροντίδα όλων τους.

«Κάτι πρέπει να κάνουμε γρήγορα» πρέπει πολιτικά να αντιδράσουμε σ' αυτή την Ευρώπη όπου μια πλειοψηφία της, αποβλακωμένη, παγιδευμένη στην «αντιτρομοκρατική» προπαγάνδα, ενδίδει, και συνθηκολογεί μπροστά στην «Κρατική Τρομοκρατία» του Ρήγκαν και της ακολουθίας του.

Άφησα τη Λισσαβώνα με την αρχή μιας μικρής γρίπης, που ολοκληρώθηκε στο δριμύ κρύο της Μαδρίτης και ακόμα περισσότερο στο Παρίσι.

Απρίλης 1986

υφαντά, κιλίμια, κουρτίνες, σεμέν, ρούχα και διακοσμητικά, παραδοσιακά και μοντέρνα όλα χειροποίητα στο εργαστήρι υφαντικής.
Βύρωνος 8, στην Πλάκα.
ήθη κοντζοπούλου τηλ. 32 49 118

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ:
Ελληνικά Νησιά —
Νησιώτες Λογοτέχνες

Βιβλία
ελληνική και
ξένα λογοτεχνία
εκδόσεις τέχνης
φιλοσοφία
πολιτική
ψυχολογία
παιδική
κινηματογράφος
θέατρο
ξενόγλωσσα
τέχνες
γκαρβούρες
λιθογραφίες
μεταξοτυπίες
αφιέρωσεις

ΤΟ
ΚΟΥΤΙ
ΤΗΣ
ΠΑΝΘΡΑΣ

πλακά • βύρωνος 9 • τηλ. 32.22.394

Καλή Ακρόαση

Η αγορά χρόνου στο ραδιόφωνο ήταν μια απλή και διαφανής μέθοδος για τη διαφήμιση των νέων δίσκων. Είχε πια πολιτογραφηθεί στη συνείδηση των ακροατών που ήξεραν ότι αν ανοίξουν το ραδιόφωνο, την τάδε ώρα στο Δεύτερο Πρόγραμμα, θα ακούσουν τη φωνή του αγαπημένου τους τραγουδιστή. Βέβαια, οι απογοητεύσεις ήταν συχνές, μια και η εταιρεία πάντα προσπαθούσε να πουλήσει ολόκληρη τη γκάμα των προϊόντων της. Ίσως αυτή ήταν η κύρια αιτία που το επίπεδο και η ποιότητα των εκπομπών έπεφτε συχνά εξαιρετικά χαμηλά. Αυτή η κατάσταση, ωστόσο, επέτρεπε στις εγχώριες βιοτεχνίες και τα παραρτήματα των πολυεθνικών να εξασφαλίσουν υψηλά κέρδη χωρίς ποτέ να βελτιώνουν τη στρατηγική της ελάσσοнос προσπάθειας.

Έτσι, όταν μετά το 1975 αυτή η κατάσταση άλλαξε και καταργήθηκε το προνόμιο της αγοράς χρόνου, οι υπεύθυνοι των δισκογραφικών εταιρειών αρχικά ανησύχησαν. Το νέο καθεστώς που έβρισκε ανέτοιμους. Πολλοί από τους νέους παραγωγούς εκπομπών ήταν καινούργιοι. Ακόμα και τα νέα γούστα του κοινού εμφανίζονταν ρευστά.

Παρόλα αυτά οι ισορροπίες αποκαταστάθηκαν γρήγορα. Οι νέοι δεσμοί δέθηκαν με εξαιρετικούς ρυθμούς. Σε σύντομο διάστημα αποδείχθηκε ότι αρκεί να έχει μια εταιρεία έναν ευρύ κύκλο επαφών και έναν ικανό διευθυντή πωλήσεων ή έναν έμπειρο υπεύθυνο δημοσίων σχέσεων για να προβάλει με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και μικρότερο κόστος όλη τη νέα εσοδεία τραγουδιών.

Αν είχε κανείς τη δυνατότητα να μελετήσει τα αρχεία των εταιρειών, σίγουρα θα έβρισκε εκθέσεις και εισηγήσεις για τη χάραξη μιας νέας πολιτικής που θα απηχούν αυτή την κατάσταση. Είναι μάλλον βέβαιο, πως κανείς ευφυής διευθυντής δεν θα παρέλειπε να επισημάνει «στα κεντρικά» πως με το νέο σύστημα η προβολή των δίσκων είναι πλέον φθηνότερη, ενώ συνάμα δεν προσκρούει στην ενδεχόμενη αντίδραση ενός οριακού τμήματος του κοινού που ενοχλούνταν από την άμεση διαφήμιση.

Οι παραγωγοί εκπομπών στο ραδιόφωνο και οι δημοσιογράφοι που κρατούν τις στήλες της «δισκοκριτικής» στις εφημερίδες και τα περιοδικά, έγιναν οι προνομιούχοι διαμεσολαβητές ανάμεσα στην παραγωγή και την κατανάλωση.

Αυτή η κατάσταση είναι μάλλον γνωστή σε όλους όσους ασχολούνται με το κύκλωμα του τραγουδιού. Το κέντρο, τα υψηλά κασέ, οι εταιρείες, οι νέοι δίσκοι, τα εισπρακτικά, η ΑΕ-III και η ΕΜΣΕ, είναι κρίκοι που για να ολοκληρώσουν την αλυσίδα του εμπορεύματος πρέπει να λαδώσουν τον τελευταίο διαμεσολαβητή πριν από το κοινό.

Δυστυχώς, κάποιοι αφελείς παραγωγοί της ΕΡΤ-1 θεώρησαν ότι το καθεστώς αυτό είναι τόσο ισχυρό και κοινά αποδεκτό, ώστε να μπορούν να το επικαλεστούν δημόσια. Και προφανώς καλούνται με την αφελή χειρονομία τους να ισχυροποιήσουν αυτό το κύκλωμα.

Και τούτο γιατί η κατάληξη είναι μάλλον γνωστή. Όπως συμβαίνει πάντα όταν ένα κακό παραγίνει, κάποιοι θα κληθούν να πληρώσουν, θα μετατραπούν σε εξιλαστήρια θύματα —και ίσως υποστούν παραδειγματική τιμωρία— για να δοθεί η εντύπωση πως το κύκλωμα της «διαφθοράς» εκκαθαρίστηκε. Όπως συμβαίνει συνήθως, μετά την καταδίκη τους ή έστω την απαλλαγή από το δικαστήριο αλλά και τη δημόσια διαπόμπηση, η κατάσταση δεν πρόκειται να αλλάξει. Ίσως να ανέβουν οι τιμές και να γίνουν αυστηρότερες και πιο φίνες οι διαδικασίες.

Σημειωματάριο ειδήσεων

● Ενώ ο Μάιος κοντεύει να τελειώσει, ούτε οι θερινοί κινηματογράφοι έχουν ανοίξει ούτε οι μουσικές συναυλίες στον Λυκαβηττό έχουν αρχίσει. Καλοκαίρι λιτότητας, μεσοδιάστημα ανάμεσα στην ανύπαρκτη άνοιξη και το θερμό καλοκαίρι κάτω από τον αστερισμό του Τσερνομπίλ που μας κλείνει στα σπίτια και απαγορεύει ν' απολαύσουμε μια παγωμένη μύρα ή ένα ουζάκι σ' ένα μαγαζί με τα τραπέζια έξω. Η πλατεία Εξαρχείων απαγορευμένη ζώνη, ο λόφος του Στράφη επικίνδυνη περιοχή, το κέντρο της πόλης παραδομένο στους γερανούς και την Τροχία: επιχείρηση αρετή συν πολιτική λιτότητας, πολλαπλασιασμένη με ολίγη ραδιενέργεια, ίσον βραδιάς μπρος στην αναμικτή τηλεόραση συν εγγραφή στο πλησιέστερο βιντεοκλάμπ της γειτονιάς σας. Μετά τη γιορτή που ήδη πέρασε —Κωνσταντίνου και Ελένης— το εορτολόγιο δεν προβλέπει μέχρι το επόμενο τεύχος μεγάλες γιορτές. Συνεπώς ακόμα και τα πάρτι δεν προβλέπονται για το επόμενο δεκαπενθήμερο. Σας συνιστώ λοιπόν είτε να αγοράσετε βιβλία (βλ. σε άλλες στήλες) είτε επιτέλους να ενδιαφερθείτε για τα καλλιτεχνικά γεγονότα που προαγανδίζει αυτή η στήλη.

● Έτσι, τη Δευτέρα 2 Ιουνίου στις 8 το βράδυ, γίνονται στην Γκαλερί Μπερνιέ, Μαρασλή 51, τα εγκαίνια της έκθεσης του παλιού καλλιτέχνη **Τζιμπέρτο Ζόριο**. Ο Ζόριο είναι ένα από τα μέλη της ομάδας καλλιτεχνών που αποτέλεσαν το ρεύμα *Arte Povera*. Ακόμα κι αν οι κλίσεις σας στα εικαστικά είναι σχετικά αδύνατες, νομίζω πως αυτό το δεκαπενθήμερο είναι η καλύτερη ευκαιρία για να τις αναπτύξετε.

● Στις 11 Μαΐου έγιναν τα εγκαίνια της έκθεσης του **Σωτήρη Σόρογκα** στο παράρτημα του Γαλλικού Ινστιτούτου στον Πειραιά, 2ας Μεραρχίας 36. Δεν

είναι εδώ ο χώρος για να παρουσιάσουμε τη δουλειά του γνωστού καλλιτέχνη. Απλώς σημειώνουμε πως οι αναγνώστες μας από τον Πειραιά, αλλά και όσοι κατοικούν στην Αθήνα, θα αποζημιωθούν για τη μετακίνηση.

● Στο μέτρο που θα υπάρξει αντίστοιχο αίτημα από τους αναγνώστες μας, είμαστε διατεθειμένοι να κατάρτισουμε κι έναν μικρό βιβλιογραφικό οδηγό για τα εικαστικά. Το κακό γούστο, το κιτς, όπως είναι γνωστό, είναι οι ορκισμένοι εχθροί μας. Θυμηθείτε πως πριν δύο χρόνια οργανώσαμε μια έκθεση, εκδώσαμε ένα υπέροχο άλμπουμ «Κάτι το ωραίο», γυρίσαμε ένα φιλμ μικρού μήκους (30 λεπτά διάρκειας) και διοργανώσαμε επίσης ένα συμπόσιο με το ίδιο θέμα.

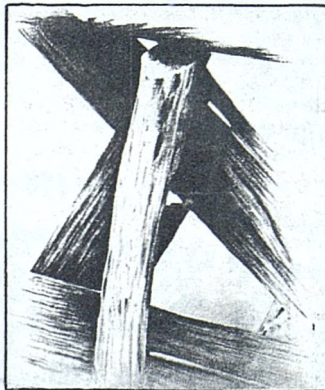
● Στη Δημοτική Βιβλιοθήκη - Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αγ. Παρασκευής συνεχίζεται μέχρι τις 29 Μαΐου έκθεση με έργα του **Αλέκου Κοντόπουλου**. Στα εγκαίνια της έκθεσης μίλησαν για το έργο του γνωστού καλλιτέχνη οι Σωτήρης Σόρογκας, Ευάγγελος Ανδρέου, Ηλίας Παρασκευάς.

● Η ζωγράφος **Ευγενία Αθανασάκου** εκθέτει στην

Γκαλερί DADA Αντίνωρος 31, ζωγραφική, κατασκευές και κολλάζ από 26 Μαΐου έως 13 Ιουνίου. Η ζωγράφος έχει σπουδάσει και έχει εκθέσει στον Καναδά, αυτή είναι η δεύτερη ατομική της έκθεση στην Αθήνα. Η Ευγενία Αθανασάκου στην τελευταία της αυτή δουλειά ζωγραφίζει το ανεπίγνωτο και το ασύνειδο των πραγμάτων - αντικειμένων και των μεταξύ τους σχέσεων μέσα από μία οπτική αυθαίρετης διάκρισης.

● Στη Σάμο, από 15-17 Μαΐου, έγινε το 11ο Συνέδριο των Πολιτιστικών Φορέων των εργαζομένων του ΟΤΕ. Σημειώστε πως οι εργαζόμενοι του ΟΤΕ έχουν πραγματικά

ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ

Το 1ο πρόγραμμα της ΕΡΤ-1 εξή-
τησε από τον Γιάννη Καλιόρη συ-
νέντευξη σχετικά με τα αρκτικό-
λεξα ή ακρωνυμικά (ΙΚΑ, ΟΤΕ,
κτλ.), για την εκπομπή «Ο κό-
σμος στις 8». Υποστηρίζοντας,
μεταξύ άλλων, ότι τα αρκτικόλε-
ξα αποκτούν καθ' οδόν δική τους
συστατική σημασία εις βάρος αυ-
τής που έχει η πλήρης διατύπω-
ση, ο Γ. Καλιόρης έφερε το παρά-
δειγμα του Όργουελ από το
«1984», ότι η ονομασία «Κομμυ-
νιστική Διεθνής» παραπέμπει σ'

αναπτύξει μια πολύ πλούσια
δραστηριότητα κι έχουν
παρρητήματα σε όλες σχεδόν
τις μεγάλες πόλεις. Ως
παράδειγμα αναφέρω
—ανάμεσα σε άλλες
δραστηριότητες— το **Θεατρικό
Τμήμα** του Πολιτιστικού Κέντρου
των εργαζομένων ΟΤΕ στην
Πάτρα. Τούτη την άνοιξη
παρουσίασαν τα μονόπρακτα
του Δ. Ψαθά «Ο νευρικός
κύριος» και «Οι τρελοί της
εποχής» και το μονόπρακτο του
Κ. Μουρσελά «Το δίκανο».
● Εκτός από τη «Θυρίδα»
εκδίδεται κι ένα ακόμα
περιοδικό από και για τους
τραπεζικούς. Το τριμηνιαίο

ένα κόσμο φορτισμένων εικόνων
και σημασιών, ενώ «Κομιντέρν»
είναι απλώς το σήμα ενός διοικη-
τικού και δογματοπαγούς οργα-
νισμού. Υπό το ίδιο πρίσμα ανέ-
λυσε και τα ΕΚΚΕ και ΕΡΕ (η ο-
ποία συγκαλύπτει την υπόσχεση
ριζοσπαστισμού που περιέχει η
δεύτερη λέξη της) —το όλον 4 λε-
πτά, απολύτως μέσα στα χρονί-
κά όρια.

Η συνέντευξη μεταδόθηκε εξ ο-
λοκλήρου λογοκριμένη ως προς
τα παραδείγματα, παρά τις διαβε-
βαιώσεις που είχαν δοθεί στον ο-
μιλητή, ο οποίος είχε προειδοποι-
ήσει ότι δεν θα δεχόταν να μετα-
δοθεί χωρίς αυτά, ή έστω άλλα
που θα τα αντικαθιστούσαν, για-
τί θα απέβαινε ακατανόητη.

Αυτό σε συνδυασμό με τη λο-
γοκρισία που υπέστη από «μυ-
στηριώδη άγνωστο» η ταινία *Βά-
λεμποργκ* ως προς κάποια σκηνή
που δεν περιποιούσε ιδιαίτερη τι-
μή στο σοβιετικό στρατό, καθώς
και ο *Δάσκαλος για κλάματα* του
Τζέρυ Λούις, (βλ. επιστολή του
Σωτ. Κακίση στην «Ελευθεροτυ-
πία» 28.3.86), μαζί με μερικά άλ-
λα κρούσματα, δείχνουν ότι στα
ραδιοτηλεοπτικά μέσα εκτός α-
πό τον επίσημο «έλεγχο», λει-
τουργούν, μέσα σε κλίμα αμοι-
βαίας ανοχής - συννενοχής και
κάποιες παράλληλες αστυνομίες
σκέψεως, δηλαδή οι *παραταξια-
κές λογοκρισίες*, όπου ο καθένας
που διαθέτει κάποια εξουσία
φροντίζει να απαλείφει «στη ζού-
λα» οτιδήποτε κρίνει ασύμφορο
για την ιδεολογία, το κόμμα ή
την παράταξη του, γράφοντας έ-
τσι στα παλιά του τα παπούτσια,
και τις δημοκρατικές ελευθερίες,
και την προσωπικότητα του άλ-
λου (ο οποίος ωστόσο καλείται
ως ειδικός να εκθέσει τη *δική* του
την άποψη κι όχι αυτή που θα ά-
ρεσε στον λογοκριτή), και φυσί-
κά τον ελληνικό λαό, του οποίου
χειραγωγεί την ενημέρωση με
κριτήρια μικροκομματικά. Και
το πιο ανησυχητικό είναι ότι αυ-
τή η «ψιλολογοκρισία» —αμεί-
λικτη, ασφυκτική, δραστική και
πανταχού παρούσα— έχει γίνει
πράξη ρουτίνας και δεν προκαλεί
πλέον συγκίνηση ούτε μέσα στην
ΕΡΤ ούτε έξω απ' αυτήν.

περιοδικό «**Εμείς ο κόσμος της
Εθνικής Τράπεζας**». Όπως
αναφέρεται στον κολοφώνα
είναι περιοδικό για το
προσωπικό της και εκδίδεται
από την Τράπεζα. Κυκλοφόρησε
το 7ο τεύχος (Μάρτιος 1986) με
πλούσια ύλη και ενδιαφέρονσα.
Τετραχρωμίες, καλή εκτύπωση
και σελιδοποίηση, κοντολογίς
ένα περιοδικό αντάξιο της
πρώτης εμπορικής τράπεζας.
● Κυκλοφόρησε επίσης, το 11ο
τεύχος του περιοδικού «**Εντός
των τειχών**», του μηνιαίου
περιοδικού της παλαιάς
Λευκωσίας. Από την εξαιρετικά
πλούσια ύλη του επισημαίνουμε:
άρθρα για τη θεατρική ζωή στην

ΜΝΗΜΗ ΝΙΚΟΥ ΣΚΥΛΟΔΗΜΟΥ (18 Μαΐου 1948 18 Μαΐου 1986)

Όταν το κοινότοπο και αμήχανο
«έφυγε», που ξορκίζει συνήθως
το σκληρότερο ρήμα «πέθανε»,
κυριολεκτεί αυτή τη φορά και κά-
πως σαν να μας τιμωρεί...

Ο Νίκος Σκυλοδήμος έφυγε.

Ετοίμασε με μεθοδικότητα την
αναχώρησή του, όπως θα ετοίμα-
ζε κι έναν του ρόλο, και έκλεισε
πίσω του ερμητικά την πόρτα, ο-
ρίζοντας την απόσταση: «Συγχα-
ρέστε με... Δεν φταίει κανείς...»,
έγραψε, για να μη νομίζουμε πως
καταλαβαίνουμε, αφού ανίδεοι τε-
λικά και αμέτοχοι.

Όποιος παρακολούθησε το τά-
λαντο και την ευαισθησία του Νί-
κου Σκυλοδήμου, από το «Ελεύ-
θερο Θέατρο» ως τη «Θεατρική
Λέσχη Βόλου», και είδε την ωρί-
μανση της τέχνης του να αυτοα-
ναιρείται φαινομενικά, καθώς έφτασε να συνδιαλέγεται μόνος με τον ε-
αυτό του και το κείμενο, να γυρίζει το κείμενο τα μέσα έξω και θαρρείς
να το σαρκάζει, και δεν κατάλαβε την ερημία του δημιουργού που έπαιζε
πια μόνος πάνω στη σκηνή, αφού μόνος στη ζωή, τουλάχιστον ας μην
τον συγχωρέσει...

Αν η αγάπη μας αποδείχτηκε μίσηρη, λίγη, γι' αυτό ανεπίδοτη, ας γί-
νει εμπάθεια, πάθος, να τον φτάσει.

Γ.Η.Χ.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Πέθανε πριν από λίγες μέρες ο
γλωσσολόγος και νεοελληνιστής
Σταμάτης Καρατζάς, ένας από
τους εκλεκτότερους πανεπιστη-
μικούς δασκάλους και επιστή-
μονες του τόπου μας. Καθηγητής
στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονί-
κης, ο Σταμάτης Καρατζάς, διώ-
κεται από τη χούντα το '67 για
παράβαση του Α.Ν. 509 και το
1968, ενώ έχει επιστρέψει στην έ-
δρα του στη Θεσσαλονίκη, απο-
λύεται από το πανεπιστήμιο στα
πλαίσια της πρώτης χουντικής
«εκκαθάρισης» των ανώτατων
εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Δρα-
πετεύει τον Αύγουστο του '69
(του είχε απαγορευθεί η έξοδος α-
πό τη χώρα) στη Γαλλία και γίνε-
ται καθηγητής στο Αιξ, όπου συ-

νεχίζοντας το επιστημονικό και
διδασκτικό του έργο αναπτύσσει
και έντονη αντιδικτατορική δρά-
ση. Μετά την πτώση της χούντας
επιστρέφει στο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης. Ο σοβαρός όμως
κλονισμός της υγείας του το 1975
σταμάτησε πρόωρα το δημιουρ-
γικό του έργο, την πολυδιάστατη
δράση και προσφορά του.

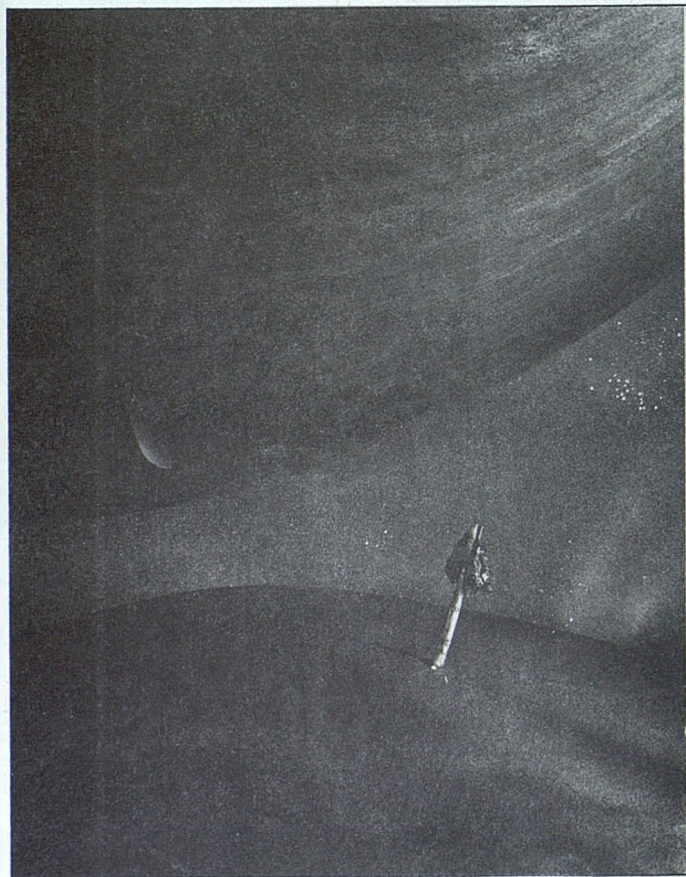
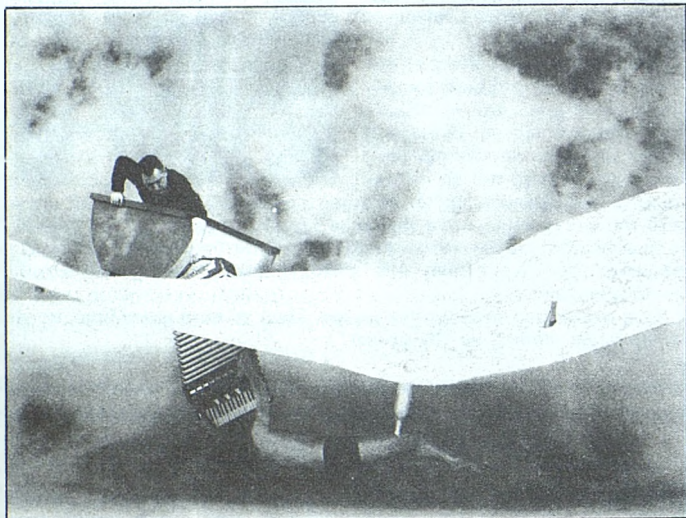
Το 1984 εκδόθηκε από το Εθνι-
κό Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο
ο τόμος «Αντίχαροι» όπου μαθη-
τές φίλοι και συνεργάτες, απο-
τείουν φόρο τιμής στο δάσκαλο
Σταμάτη Καρατζά «που έδενε
την επιστήμη με την αλήθεια, την
επιστήμη με την ελευθερία, την ε-
πιστήμη με τη ζωή».

Κύπρο, για τις εκθέσεις, για τις
συζητήσεις για το γλωσσικό.
Η ομιλία του Διονύση
Σαββόπουλου για τη γλώσσα
φαίνεται πως συζητήθηκε
έντονα ανάμεσα στους Κύπριους
διανοούμενους μια και το
«Εντός» του Μαΐου φιλοξενεί
άρθρο που απαντά σε
προηγούμενο δημοσίευμα. Ο
παλμογράφος του Διονύση
σκανδαλίζει ακόμα.
● Και δύο ειδήσεις από την
Εθνική Πινακοθήκη: την
Πέμπτη 29 Μαΐου και ώρα 20.30
γίνονται τα εγκαίνια της
έκθεσης του **Πλάτωνα Μάξιμου**
«Η Κωνσταντινούπολη χτες και
σήμερα». Παράλληλα θα

υπάρχει οπτικοακουστική
προβολή σε κείμενο - αφήγηση
Μέντη Μποσαντζόγλου,
μουσική Νότη Μαυρουδή,
τραγούδι Μαρίας Φαραντούρη
και Ελένης Βιτάλη και εισήγηση
Σπύρου Πρασκοβίτη. Η
διάρκεια της έκθεσης: 29 Μαΐου
- 7 Ιουνίου.

● Με την ευκαιρία του
εορτασμού δέκα χρόνων
λειτουργίας της Εθνικής
Πινακοθήκης και Μουσείου
Αλεξάνδρου Σούτζου στις 29
Μαΐου στις 8μ.μ. θα γίνουν τα
εγκαίνια της αίθουσας **Νίκου
Χατζηκυριάκου - Γκίκα** με 45 έργα
που ο ίδιος ο καλλιτέχνης
δώρησε στο Ίδρυμα.

Boyd Webb

Μέχρι τις 24 Μαΐου συνεχίζεται στην Γκαλερί Μπερνιέ η τρίτη έκθεση στην Ελλάδα του Boyd Webb.

Ο καλλιτέχνης γεννήθηκε το 1947 στη Νέα Ζηλανδία και ζει στο Λονδίνο —έχει σπουδάσει στο Ham School of Art και στο Royal College of Art. Έχει πάρει μέρος σε πάρα πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις και θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους μοντέρνους φωτογράφους.

Για τη δουλειά του B.W. γράφει ο Ian Walker (Creative Camera, Δεκέμβριος 1984).

Η δουλειά του B.W. μπορεί να θεωρηθεί ως γλυπτική...

Μπορεί επίσης να δει κανείς τις φωτογραφίες του σαν επεισόδια από έργα - παραστάσεις (performance). Πρόσφατα, διέυρνε ακόμα περισσότερο αυτή τη διάσταση, γυρίζοντας μια ταινία μικρού μήκους από την οποία δημιούργησε αρκετά νέα κινούμενα ταμπλώ. Η δουλειά του περνά και σε άλλες τέχνες, διασχίζοντας τα σύνορα που τις χωρίζουν, όμως πιστεύω πως υπάρχουν σημαντικά στοιχεία στις φωτογραφίες του που είναι ιδιότυπα, ιδιαίτερα, φωτογραφικά. Ένα από τα εγγενή χαρακτηριστικά αυτού του μέσου είναι ο τρόπος που σταματά ο χρόνος: κάθε φωτογραφία υπάρχει σ' ένα αιώνιο παρόν. Δεν υπάρχει ούτε το πριν ούτε το μετά για να μας βοηθήσει να καταλάβουμε περί τίνος πρόκειται. Δεν μπορούμε άλλωστε να κρυφοκοιτάζουμε πίσω από την άκρη της κορνίζας για να δούμε τι ακριβώς συμβαίνει πίσω από αυτήν.

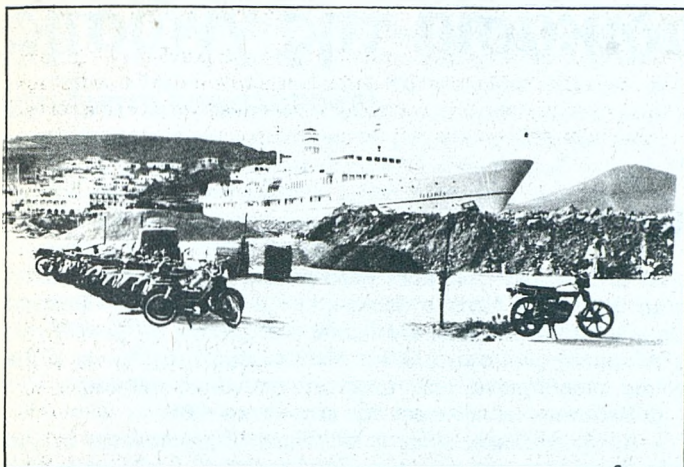
Αυτοί οι παράγοντες μας δίνουν εικόνες εξαιρετικά αμφίσημες και παράδοξες, και αυτές οι ιδιότητες πλεονάζουν στη δουλειά του Boyd Webb. Βέβαια, οι φωτογραφίες του είναι εμπρόθετα σκηνοθετημένες έτσι ώστε να είναι αμφίσημες. Εξαιτίας αυτού πολλοί θα τις θεωρήσουν ως περι-

φερειακές αναφορικά με το κεντρικό εγχείρημα της φωτογραφίας, ως μια ηθελημένη αντιστροφή του ρεαλισμού που αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της. Στην πραγματικότητα, επειδή ακριβώς εκμεταλλεύεται συνειδητά κάτι που, στους περισσότερους φωτογράφους, συμβαίνει τυχαία, μου φαίνεται πως οι φωτογραφίες του Webb μας υποβάλλουν κάποια, μάλλον σημαντικά, μαθήματα για την ίδια τη φύση του μέσου —μαθήματα που βρίσκονται στον ίδιο τον πυρήνα της ικανότητας της φωτογραφίας να αποτυπώνει την αλήθεια και, εξίσου, το ψεύδος...

Οι κριτικοί συχνά θεωρούν τη δουλειά του B.W. ως κατευθείαν απόγονο μιας ιδιαίτερα εγγλέζικης παράδοσης του παράλογου και της μπουφόνικης σάτιρας —μια παράδοση που πηγαίνει από τον Λιούις Κάρολ στους Μόντυ Πάιθονς... Παρόλ' αυτά δύσκολα θα δεχόταν κανείς αυτά τα χαρακτηριστικά ως καθαρά εγγλέζικα γνωρίσματα. Βρίσκονται επίσης σε δύο πηγές έμπνευσης που τις αναφέρει και ο ίδιος ο B.W., τους διδακτικούς μύθους των Σουφί και τα γραπτά του Αλφρέντ Ζαρρύ, όπου το παράλογο καλύπτει ένα ιδιοφυές βάθος σκέψης...

Ian Walker

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ

του Γιάννη Η. Χάρη

Στην Πάτμο το καράβι πιάνει πάντοτε νύχτα· απέναντι, ψηλά στο βουνό, σε υποδέχεται σταυρός θεόρατος από νέον. «Εν τούτῳ νίκα»;

Η, το καράβι είναι η Πάτμος, που ταξιδεύει την ιστορία της, κάποια αρχαία, ελληνιστικά και ρωμαϊκά μέλη, το βυζαντινό της σώμα, και το νέον των ημερών.

Και κουβαλάει πράγματι η Πάτμος αντιπροσωπευτικά δείγματα από όλο το εύρος της ιστορίας μας—από τους κιτρινισμένους παπύρους των πρώτων μεταχριστιανικών χρόνων ως τις πορτοκαλιές τέντες της παραλιακής καφετέριας, από τον αφιερωμένο καλόγερο ως το καθιερωμένο καμάκι. Το θέμα είναι πού θα προσαράξει. Ή πού θα γείρει. Αν θα διατηρηθεί δηλαδή αυτή η θαυμαστή, από μίαν άποψη, ισορροπία, που ορίζει εντέλει την ιδιομορφία του νησιού. Στην Πάτμο, το ιερό νησί της Αποκάλυψης, λίκνο της ορθοδοξίας, μπορούν να διαφυλάσσονται οι παλαιότερες παραδόσεις χωρίς να έχει σταματήσει ο «αντικειμενικός» χρόνος, ούτε καν μέσα στα τείχη των μοναστηριών.

Εδώ κάπου βρίσκεται και το κλειδί της μαγείας του νησιού, μια ιδιότυπη θρησκευτικότητα, που αποτελεί θαρρείς συστατικό στοιχείο της γεωγραφίας και του κλίματός του, στοιχείο όμως που δεν επιβάλλεται δεσμευτικά και καταπιεστικά, παρά μπορεί να το οικειωθεί ο καθένας, σε βαθμό και μορφή που του υπαγορεύουν οι ανάγκες και οι ευαισθησίες του—από την καθαρά αισθητική, λ.χ., σκοπιά ως την πλήρη ταύτιση και συμμετοχή.

Την ίδια ώρα, στις παραλίες, η φυσική ήρα γοητεία του νησιού καλεί σε άλλου είδους τελετές και μυσταγωγίες.

Κι ούτε λείπουν οι κάθε λογής ανέσεις, και τα σύγχρονα ξενοδοχεία, και τα μπάρ, και ο πολι-

τισμός του τσστ και της αναπαυτικής, πλαστικής πολυθρόνας.

Αναπτυξιακά προβλήματα

Το πρόβλημα όμως είναι, πέρα από γραφικότητες και ρομαντισμούς, πώς θα διαφυλαχτεί αυτή η ισορροπία, ενώ θα συνεχίζεται η αναπότρεπτη και ως ένα βαθμό επιθυμητή ή και επιβαλλόμενη ανάπτυξη. Και είναι αναπότρεπτο να ντύνονται σιγά σιγά το πλαστικό και τα τελευταία παλιά καφενεία, αφού μόνο έτσι μπορούν να αλλάξουν αγοραστική κατηγορία· και να κλείνουν τα ταβερνάκια για να γίνουν κάβες ποτών, μπουτίκ ή χρυσοχοεία, αφού εδώ βρήκε να εξαντλήσει την αυστηρότητά του ο νόμος για τις σχετικές άδειες· και να γίνεται η γη οικόπεδα και να χτίζεται, σπίτια και ξενοδοχεία και ξενοδοχεία και σπίτια, καθώς αυξάνονται χρόνο με το χρόνο οι ανάλογες ανάγκες.

Η Πάτμος αγωνίζεται τώρα να κερδίσει τον χαμένο χρόνο στο δρόμο της ανάπτυξης. Και χωρίς κρατική ενίσχυση, χωρίς κίνητρα, χωρίς κανένα σχεδιασμό, ή, στην καλύτερη περίπτωση, με σχέδια και μελέτες που εκπονούνται σε κάποιο γραφείο στην Κάλυμνο ή στην Αθήνα, κατά το γνωστό δηλαδή παντού σενάριο, το νησί έχει αφεθεί στα χέρια των εργολάβων και του κάθε «ευφάνταστου» επιχειρηματία.

Αλλ' από Θεού άρσασθε. Και σε υποδέχεται τώρα στο νησί ο γιγαντιαίος σταυρός από νέον. Εξορκιστής, κάτι λίγο από Χόλιγουντ. Μνημείο της παντοκρατορίας της εκκλησίας. Εν προκειμένω και της αυθαιρεσίας. Να δίνει τον τόνο στην ανάπτυξη. Στο νησί που τα χωριά του θα ενωθούν σε λίγο μεταξύ τους από την ξέφρενη οικοδομική δραστηριότητα. Χωρίς την παραμικρή υποδομή. Γιατί στο νησί λ.χ. δεν υπάρχει ουσιαστικά αποχέτευση

(και επιπλέον το νερό είναι λιγοστό: πηγάδια, στέρνες, και νερό που έρχεται από την Κω).

Το λιμάνι θα καταστραφεί;

Και ενώ παραμένει άλυτο αυτό το μείζον πρόβλημα, και η Πατμιάδα Σχολή ρημάζει, και στο νοσοκομείο σκουριάζουν αχρησιμοποίητα τα μηχανήματα ενώ οι κάτοικοι τρέχουν στα νοσοκομεία της Λέρου και της Αθήνας, στο λιμάνι χτίζεται αίθουσα αναμονής και τελωνείο, μες στη μέση της προκυμιάς, ολοκληρώνοντας την καταστροφή του που άρχισε επί εθνοσωτηρίου.

Η ανοιχτή προκυμια θα δεχτεί τώρα, ουρανοκατέβατο θαρρείς, ένα κτίσμα που θα στομώνει τις προσβάσεις στο λιμάνι και θα καταργεί τη θέα από κάθε πλευρά του κεντρικού παραλιακού δρόμου.

Όσον αφορά το τελωνείο, όπου να 'ναι καταργείται, όπως σ' όλα τα Δωδεκάνησα· αλλά η αίθουσα αναμονής αποτελεί πραγματική ανάγκη, καθώς το χειμώνα, με κρύο ή με βροχή, δεν έχει πού να σταθεί κανείς να περιμένει το καράβι. Απλό όμως το πρόβλημα, και ορθώς αποφασίστηκε να προταχθεί και να μην περιμένει ουρά στα μείζονα, που φυσικό είναι να χρονίζουν. Και μπορούσε να μισθώσει ο Δήμος ένα παραλιακό κατάστημα ή να πετύχει να του παραχωρηθεί η Πατμιακή Εστία (ιδιοκτησία μοναστηριακή) και να τη μετατρέψει εν μιά νυκτί σε αίθουσα αναμονής, απολύτως επαρκή για τις ανάγκες που παρουσιάζει ακόμη και η πλέον αυξημένη χειμερινή κίνηση. Ή ένα σωρό άλλες λύσεις, που μπορούν να βρεθούν αρμοδίως, χωρίς να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του λιμανιού.

Ωστόσο, φαίνεται πως πρυτάνευσαν άλλου τύπου φιλοδοξίες και μεγαλεπήβολα σχέδια. Και η λύση ενός απλού προβλήματος δημιούργησε άλλο, σύνθετο πρόβλημα, το οποίο κατατάσσεται αυτομάτως στα μείζονα (οπότε τίθεται θέμα ιεράρχησης και προτεραιοτήτων). Μελέτες τώρα και προϋπολογισμοί και τεράστια κονδύλια, και προπαντός καταστροφή της προκυμιάς, που αντιμετωπίστηκε ξαφνικά σαν ο-ποιοδήποτε οικόπεδο.

Η μελέτη εν πάση περιπτώσει έγινε, και το κτίσμα, σύμφωνα με τα σχέδια και τις μακέτες, φιλοδοξεί να αποτελέσει κόσμημα για την προκυμια. Στη θέση όμως του ανοιχτού οπτικού πεδίου προς τη θάλασσα. (Κι αυτό, στην καλύτερη περίπτωση, αν δηλαδή εκτελεστεί πιστά το σχέδιο: εδώ όμως η κοινή πείρα δεν επιτρέπει αισιοδοξία. Άλλωστε ήδη συζητείται πως η μελέτη δεν θα... δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί απολύτως κτλ.) Και το έργο έχει πια αρχίσει και ακολουθεί την πεπατημένη: θεμέλια, αυξήσεις στα υλικά, αιτήσεις για αναπροσαρμογή, γραφειοκρατία, σταμάτημα των εργασιών, μπάσα.

Μήπως υπάρχει λοιπόν καιρός να επανεξεταστεί η υπόθεση αυτή; Υπάρχει γενικότερα καιρός να αντιμετωπιστούν τα σοβαρά προβλήματα της Πάτμου και να αποτραπούν αυτοσχέδιες λύσεις;

Στο τέλος τέλος, αν τίποτε άλλο δεν ενδιαφέρει πια, αφού «τα ίδια γίνονται παντού», η Πάτμος είναι χρυσοφόρο τουριστικό νησί. Ακόμη και από αυτή την άποψη, δίνει πολύ περισσότερα απ' ό,τι της δίνουμε. Όχι για πολύ όμως, αν προχωρήσει η αλλοτρίωση της, οικιστική και άλλη. □

Τα γραμμάτια ζητούν

- μεταφραστές (υψηλών προδιαγραφών)
- όχι (υποχρεωτικά) επώνυμους
- με πρότερο έντιμο (μεταφραστικό) βίο
- που να ξέρουν κάποια ευρωπαϊκή γλώσσα (ή και όλες)
- και (προπαντός) ελληνικά!

Στείλτε μας, Σόλωνος 130, Αθήνα 10681, τηλ. 360.7689, ένα δείγμα της δουλειάς σας (έξι δακτυλόγραφες σελίδες μετάφραση συν φωτοτυπίες του πρωτοτύπου, μόνο από λογοτεχνικό κείμενο) και...

μακάρι να μας κάνετε!

Η διαδικασία της γνώσης

(προπολεμικό ανέκδοτο)

του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου

Πεντ-έξι πρόσωπα τη νύχτα στη μυυραρία. Ονόματα γνωστά. Είπε ένας απ' όλους μια χυδαία λέξη* τότε αυτά δεν τα συνήθιζαν). Ας τον πούμε αυτόν ο Μουσ'τος - είχε καστανό μούσι και μουστάκι, γαλαζομάτης, παιδί α γμη, αλλά καθιερωμένος στους καλλιτέχνες του τόπου του. Με τη λέξη, που είπε, εννοούσε ό,τι είναι για πέταμα, κάθε είδους καλλιές που έκαναν να σαπίζει ο δημόσιος βίος.

Ο άλλος, που πήρε αμέσως το λόγο, του απάντησε χαμογελώντας στυφά:

- Δυστυχώς τίποτα δεν είναι για πέταμα. Ό,τι υπάρχει, χρειάζεται. Όχι σε μένα και σε σένα, αλλά σε κάποιον άλλον... Φοβάμαι πως αυτά που λέμε εμείς, Μουσάτε, είναι για πέταμα. Αυτά και μόνον... Και δεν είναι ν' απορούμε - κυκλοί κυκλών πορεύεται το πνεύμα...

Αυτός που απάντησε στον Μουσάτο είχε διπλό επώνυμο. Λεγόταν Γκόλτσε - Νιεμπελίτσεν. Ήταν ζωγράφος, όπως κι ο Μουσάτος, και είχε από νέος κλίση στη φιλοσοφία. Τώρα τελευταία διάβαζε κατενθουσιασμένος διαλεκτική. Όλη του τη ζωή σπούδασε σ' άλλα φιλοσοφικά σχολεία και δυσκολευόταν τώρα. Οι προηγούμενες μελέτες τον είχαν μάθει να σκέφτεται μ' άλλο σύστημα. Το ίδιο συνέβαινε και μ' όλους τους υπόλοιπους. Στη μαρξιστική φιλοσοφία τους έφεραν οι πολιτικές τους συμπάθειες και παρ' όλα τους τα διαβάσματα ένιωθαν αργοπορημένοι, αρχάριοι, έλεγαν πράγματα περιττά, φαιδρ. αμέσως το καταλάβαιναν κι οι ίδιοι και πάντα, όταν μιλούσαν γι' αυτά, η συζήτηση γινόταν μεταξύ σοβαρού και αστείου. Ας προσθέσουμε ότι βρισκόμαστε στο Βερολίνο, άνοιξη προπολεμική, στη μυυραρία «Το Πέργαμον» στην προκυμαία του Σπρε.

Η σκέψη του Νιεμπελίτσεν, όπως την είπε αποφθεγματικά, δεν άρεσε στους άλλους. Δεν κατάλαβαν τον φιλοσοφικό του υπαινιγμό κι ο πιο ηλικιωμένος απ' όλους, ο δόκτωρ Αμαδαίος, έγειρε και του είπε:

- Αν κάτι χρειάστηκε (ας πούμε ότι το παραδεχόμαστε) για ένα διάστημα, δε σημαίνει ότι θα μας κάθεται στο σβέρκο επ' άπειρον κι ότι εμείς αιωνίως θα το επιδοκιμάζουμε. Πολύ καλά το χαρακτήρισε ο Μουσάτος με την ωραία λέξη που είπε.

Αυτά ειπώθηκαν στη συνέχεια από τα προηγούμενα. Κάθονταν εκεί αρκετή ώρα. Οι πολιτικές ιδέες του Νιεμπελίτσεν ήταν σ' όλους γνωστές - το καθεστώς το αντιπαθούσε όσο κι όλοι οι άλλοι. Δε στάθηκαν λοιπόν σ' αυτά και με κάποιες ακόμα παρατηρήσεις πέρασαν σ' ένα άλλο θέμα - αν πρέπει κανείς να δεχτεί το ψέμα σαν κάτι αναγκαίο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Ο ίδιος ο Αμαδαίος είπε πως ο άνθρωπος δεν μπορεί να κάνει αλλιώς, αυτό του συμβαίνει σχεδόν κάθε μέρα.

- Την αλήθεια, είπε, δεν μπορείς να τη δώσεις σε καθαρές μορφές, αποσταγματικά, δεν υπάρχει ίσως έτσι. Απαραίτητα πρέπει να την προσμιζεις και με κάτι άλλο. Δεν είναι διόλου τυχαίο πως οι άνθρωποι εφεύραν και το ψέμα, χρειάζεται.

Ο ποιητής Ερμσχόφεν, συνομήλικος του Αμαδαίου, συμφώνησε.

- Πραγματικά, είπε. Εγώ δε θυμάμαι όσα έγραψα να ήταν όλα αλήθειες. Έκανα διάφορες προσμιζεις με ό,τι κι όπως μπορούσα. Έχει δίκιο ο Αμαδαίος.

Αυτό το είπε όπως έλεγε κι άλλους πολλούς αφορισμούς:

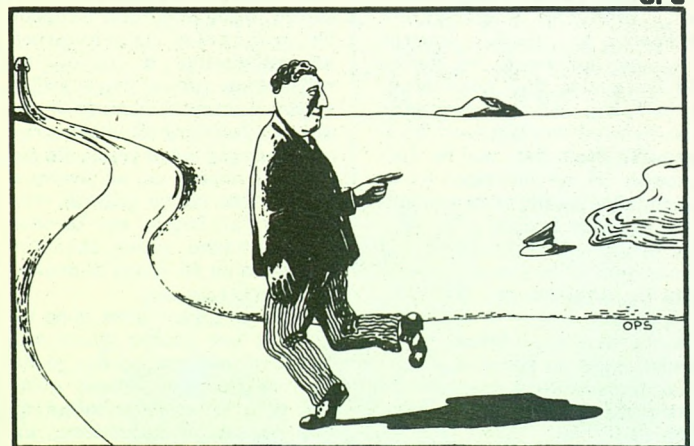
«Δεν μπορείς νά τρως κάθε μέρα μπιφτέκι και να 'σαι καλός ποιητής» ή «του Ντοστογιέφσκι η πρόξα δεν αξίζει μια δεκάρα. Ως φιλοσοφία δεν ξέρω, αλλά μυθιστόρημα όχι, ο Τολστόι ναι, ο Αβερμπάχ μάλιστα, αλλά ο Ντοστογιέφσκι όχι» - κι άλλα τέτοια αποφθέγματα, ορθά ίσως τότε στον δικό του καιρό.

Ο Γκόλτσε-Νιεμπελίτσεν του είπε διακριτικά:

- Αυτή, δάσκαλε, είναι η επινόηση. Εξυπακούεται ότι με κάτι θα πλάσεις την ιδέα σου. Είναι η μορφή.

- Μορφή που διαστρεβλώνει την αλήθεια χάρη της αλήθειας; τον αντίκρουσε ο Ερμσχόφεν.

Φαίνεται πως οι άλλοι είχαν συνηθίσει να τ' ακούνε αυτά από τον ηλικιωμένο ποιητή. Τα βρίσκαν και συμπαθητικά. Περαιστικός από άλλη χώρα, επιστρέφοντας στην πατρίδα του, ήταν εδώ απόψε ο ξένος ποιητής Αλμαμπέλοφ. Ψηλός και λεπτός σαν οπτασία, με μεγάλα, γαλανά μάτια που φλέγονταν μέρα-νύχτα. Ταξίδια πολλά σ' άλλες χώρες δεν είχε κάνει. Δεν υπήρχε όμως γωνίτσα του πνεύματος που να μην την είχε επισκεφθεί, περπατήσει και διακονήσει. Γνώρισε τον Αμαδαίο και τον Ερμσχόφεν στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας που έζησε εδώ ένα-δύο χρόνια αμέσως μετά την επανάσταση πρόσφυγας με τους λευκούς (μετάνιωσε έπειτα και γύρισε στην πατρίδα του.) Σε τούτο το ταξίδι συμπάθησε ιδιαίτερα τον Νιεμπελίτσεν, πολύ νεότερό του. Πέρασαν τα ίδια πνευματικά σχολεία. Ο Αλμαμπέλοφ, πολύ πιο πριν από το Νιεμπελίτσεν,

είχε παρακολουθήσει μαθήματα ψυχαναλυτικής στη Βιέννη και στο διάστημα του πολέμου αποτραβηγμένος μαθήτεψε κοντά στον καθηγητή Στέινερ. Οι θεωρητικές μελέτες του έφεραν για χρόνια αντράλα στις κατευθύνσεις. Η σύγχυση ήταν πολύ μεγαλύτερη μετά, όταν απογοητεύτηκε από τη θεοσοφία και υποχρεώθηκε να ζητήσει τις λύσεις από το μαρξισμό. Τότε έκανε τη διαπίστωση ότι κάθε φιλοσοφία υποθάλπει κάποια πραχτική τάση. Και πάντα ο φιλόσοφος, όταν παίρνει είδηση με ποιους πραχτικά έμπλεξε, αποκαρδιώνεται. Εκείνη ακριβώς την περίοδο μελετούσε τη γνωσεολογία του μαρξισμού.

Το ταξίδι του δεν είχε όμως καμιά σχέση μ' αυτά. Ο εκδοτικός οίκος, όπου συνεργαζόταν ο Ερμσχόφεν, τύπωσε μια ανθολογία από το έργο του και πέρασε για λίγες μέρες καλεσμένος από το εκδοτικό.

Στη συζήτηση έθεσε το ζήτημα μεθοδικότερα. Μίλησε για τα τρία στάδια που περνά κάθε αληθινή γνώση, πως φιλτράρεται κι επιβεβαιώνεται - «τρεις ινσταντίες» τους είπε. Αυτά

Η διαδικασία της γνώσης περιλαμβάνεται στη συλλογή διηγημάτων του Μ. Αλεξανδρόπουλου «Η ΕΝΑΤΗ ΠΛΗΓΗ» που κυκλοφορεί προσεχώς από τον ΚΕΔΡΟ.

δεν ήταν άγνωστα στους άλλους. Μα είχαν άλλο ενδιαφέρον, όπως τα έλεγε ο Αλμαμπέλοφ, που ήξερε καλά τα γερμανικά, σκεφτόταν όμως στη δική του γλώσσα. Και με πολύ συμπαθητικό τρόπο μέσα σ' αυτά που τους έλεγε απόψε, βρίσκαν οι άλλοι την έκπληξη, τη χαρά, τη λύπη που νιώθει κανείς όταν ανακαλύπτει εντελώς απροσδόκητα μες στα πόδια του αυτό που έψαχνε χρόνια ολόκληρα να το βρει στου βοδιού το κέρατο – πράγμα που κατά κάποιο τρόπο όλοι τους το ζήσαν. Ο Αλμαμπέλοφ τα έλεγε σαν όλα τα περίπλοκα περπατήματά του στον κόσμο της γνώσης να είχαν απολήξει σε τούτα τα τρία απλά παιχνιδάκια που κρατούσε τώρα μες στα χέρια του και τα 'δειχνε και στους άλλους. «Πρώτη ινσταντία – δεύτερη ινσταντία – τρίτη ινσταντία» έλεγε σαν ν' ανέβαινε τα σκαλιά ένα-ένα και το χαμόγελό του από σκαλί σε σκαλί γινόταν πιο υποβλητικό, πιο αποκαλυπτικό, πιο διασκεδαστικό – και μαζί μ' όλα αυτά τελεσίδικο. Έκανε εδώ κι εκεί και μερικά λάθη στα γερμανικά κι ήταν και μ' αυτό συναρπαστικότερος.

Τον ρωτούσαν διάφορα για να του δίνουν αφορμές να λέει κι άλλα. Ο Μουσάτος χτυπούσε τα χέρια του σαν παιδί. Αυτός έκανε τις πιο πολλές ερωτήσεις πάλι σαν ένα παιδί που του σταμάτησαν τα παραμύθια χωρίς να πουν και το τέλος. Ρώτησε μαζί με άλλα πολλά αν η διαλεχτική αυτή διαδικασία ήταν σε ορισμένη συνάφεια με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αν εξαρχής προσβλέπει («αφορά» το είπε αυτός) σ' ορισμένο σκοπό.

Ο Αλμαμπέλοφ αυτοσχεδιάζοντας είπε:

– Σκοπό η γνώση δεν έχει. Ο σκοπός είναι έξω απ' αυτήν, κάθεται κάπου και караδοκεί τότε να 'ρθ' η ώρα του να εκδηλωθεί. Κάθε μας γνώση φυτρώνει στην προσπάθεια να επιβεβαιώσουμε με κάτι ακόμα την ατομικότητά μας, την υπόστασή μας, απ' αυτό αρχίζουν όλα και παίρνουν έπειτα δική τους ατομικότητα, μιαν άλλη υπόσταση πέρ' από μας.

– Περ' από μας αλλ' αφορά εμάς, είπε πάλι με τον τρόπο του ο Έρμιοσχόφεν.

Το πιο όμορφο εκείνη τη βραδιά ακούστηκε σ' αυτό το σημείο από τον Αμαδαίο:

– Μικρόβιο είναι ο σκοπός! τους ανακοίνωσε.

Ήταν γνωστό τι παθολογικό φόβο έτρεφε ο Αμαδαίος για τα μικρόβια. Στην τσέπη του γελεκιού του είχε πάντα μία λούπα, κάτω από κείνη έβαζε ό,τι χρησιμοποιούσε – το κουτάλι του, το πηρούνι του, τα χείλη του ποτηριού. Κυκλοφορούσαν διάφορα ανέκδοτα για τη λούπα. Μ' αυτή του την περιέργεια και το φόβο, που του προκαλούσε κάθε του απόπειρα επαφής, συσχετίζαν και τα δύο διαζύγιά του. Έλεγαν και γι' αυτό πολλά.

– Μα ναι! Ακριβώς ένα παράσιτο είναι ο σκοπός και τον παίρνουμε είδηση όταν πια έχει αρχίσει και δρα! Ξανάπε κι έκανε μια κίνηση σαν για να ξεθηκαρώσει τη λούπα.

...Ως εδώ τίποτα δεν είπαμε και για τον Πινέντε Λεπράντε. Αυτός ήταν ένας καλλιτέχνης της ηλικίας του Μουσάτου και του Γκόλτσε-Νιεμπελίτσεν. Μαζί σπουδάζανε στη Σχολή Καλών Τεχνών, μα φαινόταν μεγαλύτερός τους. Κι ενώ εκείνοι προχώρησαν στην τέχνη (πρώτα ο Μουσάτος κι έπειτα ο Νιεμπελίτσεν – όταν κατάλαβε πως δεν έπρεπε ν' αναμειγνύει την τέχνη του με τη θεοσοφία), ο Λεπράντε έμεινε στάσιμος. Δεν είχε γνωρίσει τίποτα απ' όσα φυτρώνουν με τον καιρό πάνω στην επαγγελματική επιτυχία. Ούτε και τ' άλλα που την υποθασιάζουν, τα στάμνα. Διατηρούσε όμως το κουράγιο του φτωχού του αφοσιωμένου στην Τέχνη. Του που δεν αναδείχτηκε ακόμα, αλλά θ' αναδειχτεί και θα λάμψει περισσότερο από τους άλλους. Ό,τι έφτιαχνε τώρα τελευταία, είχε πάψει να το δείχνει. Άφηνε όμως να μαθαίνουν οι φίλοι του πως τους ετοίμαζε μία έκπληξη, μία τρανταχτή έκπληξη. Δεχόταν τα κεράσματά τους κι ό,τι άλλο σιωπηλά, σαν ένα θάνατο στα όσα θα τους ανταπέδιδε αύριο-μεθαύριο. Εκτός από το έργο, είχε κι αυτός έντονη έφεση στη θεωρία. Μα δεν του άρεσε να μιλά. Μόνο άκουγε και διαλογιζόταν. Σ' όσους σκέφτονται βαθύτερ' από τους άλλους προσιδιάζει να μη φλυαρούν. Φλυαρώντας εί-

ναι επόμενο να εκτονώνεσαι κι έπειτα δεν έχεις τι να συνθέσεις. Αραιά έκανε καμιά παρατήρηση ή ερώτηση που είχε περισσότερη σχέση με τη δική του λιτή αρχιτεκτονική, παρά με την απεραντολογία των άλλων. Την απάντηση που του έδιναν, την ενσωμάτωνε αμέσως στο δικό του πανόραμα (είχε διαβολική μνήμη, τίποτα το ουσιαστικό δεν του ξέφευγε). Και σαν ήξερε κανείς τι διεργασίες γίνονταν μέσα του, δεν έπρεπε να εκπλαγεί, αν καμιά μέρα όλα τούτα που λέγαν οι άλλοι εδώ μέσα μεταξύ ενός καφέ και μιας σπιθάτης μύρας, τα 'θλεπε μετουσιωμένα σε μια πραγματεία, ένα τρακτάτο που θ' άφην' εποχή, σε μια καινούργια θεωρία της τέχνης ή ένα άλλο κείμενο.

Ήταν το σημείο που ο Αλμαμπέλοφ συνέχιζε τη σκέψη του για το σκοπό – ότι είναι όχι μόνο άσχετος, αλλά κι άπιαστος.

– Σαν του Τάνταλου τα πάθη και του Σίσυφου την πέτρα, τους έλεγε. Τη στιγμή που πηγαίνουμε αυτό το ωραίο που βρήκαμε να το ακουμπίσουμε εκεί που θέλουμε, εκείνη τη στιγμή αρχίζει νέα σκοτοδίνη, άλλα πράγματα πέφτουν μονομιάς μέσα μας και ξαναρχίζει το θάλε-θράσε...

Εδώ έκανε την παρέμβαση ο Λεπράντε. Σήκωσε τα θυτισμένα στη λύπη και στο μισόφωτο μάτια του κι είπε:

– Αλλά υπάρχουν, καμράτ Αλμαμπέλοφ, δραστηριότητες, λειτουργίες, οι οποίες είναι αποκλειστικά και μόνο δραστηριότητες, πώς αλλιώς να το πω, είναι έργα, μόνο έργα, δεν έχουν καμιά σχέση με την αφηρημένη συλλογιστική, είναι σκέτη πράξη.

– Στο ζωικό κόσμο που διανοείται δεν υπάρχει παρόμοιο, αποφάνθηκε ο Έρμιοσχόφεν.

– Πώς δεν υπάρχει; Η πολιτική είναι έργο, είναι δράση, η γερή πολιτική. Είναι συνδυασμοί, δραστηριότητες, πράξη που γίνεται. Και τα κριτήρια, αν υπάρχουν, τα έχει μέσα της η ίδια. Σε κανένα σκαλί έξω απ' αυτήν, σε καμιά ινσταντία. Αυτά είναι μεταφυσική...

Για την πολιτική είχαν πει να μη μιλάν στα ίσια. Αλλά ο Λεπράντε επέμνε:

– Πώς δεν υπάρχει; Ξανάπε του Έρμιοσχόφεν. Εσύ ο ίδιος έχεις πει ότι όσα κάνουν οι πολιτικοί τα 'χει προβλέψει ο ποιητής κι ο ζωγράφος πριν δεκάδες χρόνια.

– Είπα εγώ έτσι; απόρησε ο Έρμιοσχόφεν.

– Το 'χεις πει.

– Ναι, μάλιστα, επεμβήκε ο Αμαδαίος. Έτσι είναι. Κι όχι δεκαετίες, αλλά αιώνες θα σου έλεγα εγώ. Καλά λες, καλά το θύμιες αυτό. Και πριν από χιλιετηρίδες μάλιστα... Και τι δεν έχει πει ο καλλιτέχνης απ' αυτά που είδαμε να γίνονται κι όσα ακόμα δεν είδαμε, δεν τα σημειώσαμε καν αυτά;... Όλα τα 'χει πει. Των αρχαίων τους μύθους πάρε, άσε τον Όμηρο, άσε το Γκαίτε, τις μεγάλες διάνοιες, τους μύθους και τα παραμύθια μόνο, εκεί μέσα είν' όλα... Και οι πολιτικοί, τι κάνουν οι πολιτικοί;... – παιχνιδίσε η φωνή του με σαρκασμό – μικροδανειάκια κάνουν...

– Ασφαλώς, είπε κι ο γέρο Έρμιοσχόφεν. Ταπεινά όνειρα, ταπεινές φιλοδοξίες... Τι άλλο, πε μου στο θεό σου, τι άλλο φέρνει σε τέτοιο κατάντημα τα καλύτερα όνειρα που συνέλαβε ο καλλιτεχνικός οίστρος του ανθρώπου;... Εδώ, μην πας μακριά, πάρε όσα λέγονται και γίνονται σήμερα περί του σοσιαλισμού. Από τότε, σε παρακαλώ, το ζεσταίνει μες στην ψυχή του ο έρμος άνθρωπος τούτο τ' όνειρό του;

Ο Μουσάτος έγειρε χαμηλά και διόρθωσε χαμογελώντας:

– Του Έθνικοσοσιαλισμού, δάσκαλε...

Κι ο Έρμιοσχόφεν θυμωμένος: «Θα σου πω ό,τι είπες.!» (επανάλαβε την ίδια χυδαία λέξη που είπε αρχή-αρχή ο Μουσάτος).

Κι άρχισαν τότε... Δηλαδή δεν άρχισαν, αλλά όπως παρατήρησε στο τέλος – αργά προς το ξημέρωμα – ο διαλεχτικός Αλμαμπέλοφ, η πορεία απόψε ήταν μια επιβεβαίωση της τριπλοβάθμιας θεωρίας που μόλις τους είχε αναπτύξει: άρχισαν απ' αυτά εδώ, απογειώθηκαν έπειτα στις σφαίρες της αφάιρεσής και πάλι στο τέλος άραξαν εδώ σε τούτον τον κόσμο.

Ο Μουσάτος πρόστεσε:

– Ξημερωθήκαμε έχοντας απολύτως συνειδητοποιήσει ό,τι είπα εγώ από το βράδι ακόμα με μία και μόνη λέξη...

Έτσι ανάλαφρα τα λέγαν τώρα. Ξέραν κι ένα σωρό ανέκδοτα κι είπαν κάμποσα να γελάσει κι ο Αλμαμπέλοφ. Και γελούναν. Μόνο μια νότα περισυλλογής αντήχησε μια στιγμή στον τόνο του Αμαδαίου:

– Καμιά φορά όμως μου φαίνεται πως όλα όσα έγιναν στο παρελθόν είναι ροδοπέταλα μόνο εν σχέσει με όσα είναι δυνατό να πάθει ακόμα ο κόσμος. Δεν μπορώ να πω τι ακριβώς, αλλά συχνά πιάνω μέσα μου αυτή την διαίσθηση... Ξέρω γω;... Φοβάμαι, μαρέ παιδιά!... Φοβάμαι μην αγριέψουν τούτ' οι βλάμηδες και μας θάλουν όλους αίν-τσφάι μπρος...

– Άσε με τώρα, έκανε ο Ερμσχόφεν. Εγώ το 'καμα το στρατιωτικό μου εδώ και δεκαετίες. Για μένα, φίλε Αμαδαίε, όσο βλέπω να υπάρχουν καλοί ποιητές και ζωγράφοι, τίποτα δε φοβάμαι, δεν απελπίζομαι. Είναι η μαγιά που ξαναζυμώνεται ο κόσμος κι ό,τι κακό να συμβεί...

– Μήπως γι' αυτό ακριβώς... έκανε να πει ο Αμαδαίος, μα τα λόγια του σβήσαν μέσα σε μια ζητωκραυγή του Μουσάτου για τους καλλιτέχνες όλου του κόσμου και σε μια ευχή που διατύπωσε αμέσως ο Γκόλτσε-Νιεμπελίτσεν ν' αναληφθεί πρωτοβουλία και να ιδρυθεί σ' όλο τον κόσμο ένα Αδελφάτο, μια Λίγκα Πνευματική. Κι από τη Γαλλία να μπει ο Τάδε κι ο Τάδε, από τη Μεγάλη Βρετανία ο Τάδε, από την Αμερική ο άλλος γίγαντας του νου – και πήραν ν' απαριθμούν ονόματα λέγοντας ο καθένας όποιον θυγόταν...

Μαγνητόφωνα τότε όχι πως δεν υπήρχαν, αλλά δεν ήταν τόσο τελειοποιημένα όπως τώρα. Όμως όλες οι εφευρέσεις της τεχνικής – κι οι πιο αφάνταστες – ποτέ δε λείψαν από τον κόσμο. Υπήρξαν σε μια πρώτη-πρώτη μορφή, το έμβροτό τους, που λέμε – στην πρώτη τους ινσάντσια κι εκείνες. Όλα μπορούσε ο άνθρωπος και τα 'κανε, σε μια κατώτερη βαθμίδα, αλλά στο επίπεδο της εποχής ήταν πάντα κάτι το αξιοθαύμαστο κι απαιτούσε ταλέντο.

Εκεί λοιπόν αντίκρυ καθόταν ο Λεπράντε και σε κάθε μία ερώτηση που του έκανε ο Αρχισυνταγματάρχης της Αντικατασκοπείας γύριζε αμέσως πίσω τη μνήμη του σαν να πάταγε κουμπάκι κι όλοι που ήταν εκεί τα ξανάκουγαν όπως ακριβώς ειπώθηκαν την πρώτη φορά. Ξέχωρο ενδιαφέρον για το Ίδρυμα παρουσίαζε η μορφή του Αλμαμπέλοφ – σκέφτονταν μήπως ήταν κανένας της Λίγκας. Δεν ήξεραν τι να τον κάνουν – να τον απελάσουν αμέσως ή να τον κρατήσουν και να τον υποβάλουν στις σχετικές διαδικασίες. Αποφασίστηκε να τον απελευ-

σουν. Έγινε αυτό αστραπή το χάραμα. Τον σήκωσαν με τέτοιο τρόπο από το κρεβάτι οι άνθρωποι του Ίδρυματος, που, καθώς ήταν και λίγο οινόβαρης, τι περίπου συνέβη το πήρε είδηση όταν η στιουαρντέσσα στο άλλο πια αεροδρόμιο του έδωσε να καταλάβει ότι το σκάφος προσγειώθηκε και πιο πέρα δέν έχει.

– Και για τους άλλους, είπε ο Αρχισυνταγματάρχης, εμείς δεν έχουμε τον καιρό, ούτε τη διάθεση ν' ακολουθήσουμε το σύστημα με τα τρία σκαλάκια, θα προχωρήσουμε κατευθείαν στο ανώτερο όλων, στην Αγία Πράξη! – και πριν ακόμα προσγειωθεί ο Αλμαμπέλοφ στο αεροδρόμιο της δικής του πατρίδας, ο Μουσάτος, ο Νιεμπελίτσεν, ο γέρο-Ερμσχόφεν κι ο γέρο-Αμαδαίος είχαν δώσει τις πρώτες καταθέσεις. Τ' αρνιούνταν όλα. Τους ρίξαν κάτω βαθιά στην απομόνωση. Βαθύτερα απ' όλους τον Αμαδαίο εξαιτίας της λούπας. Δεν μπορούσε να τους πει τι την ήθελε. – Δεν τον πίστευαν ό,τι να τους έλεγε. Το πήραν για όργανο να διαβάζονται τα ψιλογραμμένα σημειωματάκια της Λίγκας. Εδώ απάνω μετάνιωσαν που άφησαν τον Αλμαμπέλοφ. Η λούπα τους έβαλε σε σκέψη και τους πίεσαν αθάσταχτα να πουν τι έγιναν οι ινστρουξίες που εκόμισε ο Αλμαμπέλοφ. Δεν το λέγαν. Πέσαν όμως σε αντιφάσεις, κάτι – φαίνεται – είπαν κι ο ένας εναντίον του άλλου, ομολόγησαν πολλά που στην αρχή τα είχαν αρνηθεί, πάντως οι ινστρουξίες δεν ομολογήθηκαν, δε θρέθηκαν. Επίσης αντιφατικές ήταν οι καταθέσεις για τα συνθηματικά με τις «τρεις ινσάντσεις» που έλεγε και ξανάλεγε ο κομισσάριος του Αδελφάτου – όσο και να ρωτούσαν, όσο και να ξαναπατούσαν το κουμπί και τα ξανάκουγαν όλα ένα προς ένα από τα χείλη του Λεπράντε, δεν κατόρθωσαν κι αυτό το σημείο να το εξιχνιάσουν – οι ινστρουξίες και οι ινσάντσεις έμειναν ως το τέλος αζήγητες. Έπειτ' από λίγο στα υπόγεια του Ίδρυματος καταφθάναν άλλοι κι εκείνους, τους παλιούς, τους σκόρπισαν στα διάφορα στρατόπεδα άλλον εδώ κι άλλον εκεί.

Στα χρόνια του πολέμου ένα πρωί στα μαγειρεία ο γερο Ερμσχόφεν, εκεί που μ' άλλους κατάδικους πλέναν τα καζάνια, είδε δίπλα του το Νιεμπελίτσεν. Δυσκολεύτηκαν να γνωριστούν.

Σκυμμένοι κι οι δυο στο ίδιο καζάνι, αντάλλαξαν τα πρώτα λόγια έπειτα από τόσα χρόνια.

– Δουλειά του Αλμαμπέλοφ! μουρμούρισε ο γέρος.

– Όχι, δάσκαλε! Από συμπατριώτες του αιχμαλώτους εξακρίβωσα πως εκείνο τον ίδιο χρόνο σκοτώθηκε ο Αλμαμπέλοφ ηρωικά στην Ισπανία.

– Τι λες τον κακομοίρη!...

Άλλη φορά στα καζάνια – πολύ αργότερα – άλλη στιχομυθία:

– Δάσκαλε, θυμάσαι τον Λεπράντε;

– Τον φτωχό!... Πού αλήθεια τον έχουν;

– Τον Σιδηρού Σταυρό έλαβε ο Λεπράντε!

– Και πού το ξέρεις;

– Σιγά... Στο διοικητήριο που σφουγγαρίζαμε χτες τα πατώματα βρήκα μια εφημερίδα...

Είναι παράδοξο, αλλά ο μόνος που επέζησε (και ζούσε ως τελευταία. Κατέβαινε κι αυτός κάθε Μάιο από τη Δρέσδη κι έπινε νερό στο Καρλοβάρι) ήταν ο Έρμος-χόφεν.

Ο Νιεμπελίτσεν πέθανε εκεί στο στρατόπεδο λίγο πριν το τέλος. Ήταν μ' όλους γλυκός κι έχαιρε μεγάλης αγάπης μεταξύ των βαριόμοιρων αδιάφορο από έθνη. Χρησιμοποιώντας τις πολλές γλώσσες κι όλα που ήξερε – ιδιαίτερα κείνα κει τα μυστήρια που του 'χε μάθει ο Στέινερ στα νιάτα του για την κίνηση των άστρων, τη σοφή ομιλία των αριθμών, για το βαθύτερο νόημα που έχει το πέρασμα από μπροστά σου ενός περιστεριού, τ' όραμα μιας άσπρης εκκλησίας σε θουνό, η αταραξία ενός βαθιού ποταμιού, το ματωμένο χρώμα τ' ουρανού την αυγή, οι κακίες, τα πάθη, το αιφνίδιο σκοτεινιάσμα μιας φωτεινής μέρας, οι αστραπές τη νύχτα, τα σκαλάκια μιας σκάλας κι άλλα κι άλλα πολλά τέτοια – καθόταν και συνομιλούσε μ' όλους εκεί μέσα και για όλους είχε να προφητεύει πειστικά ένα καλό τέλος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΜΜΟΥΝΑ

Θεμιστοκλέους 37 τηλ. 3639.930.
Σουλίου 9, τηλ. 3602.644

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Στη μνήμη του Χρυσόστομου Παπαδόπουλου

Η Ένωση Διαφημιστικών Εταιριών Ελλάδας (ΕΔΕΕ)
προκηρύσσει Δημιουργικό Διαγωνισμό,
στη μνήμη του πρωτοπόρου της ελληνικής διαφήμισης,
Χρυσόστομου Παπαδόπουλου,
με θέμα κοινωνικού περιεχομένου.

ΘΕΜΑ

Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ

ΜΟΡΦΗ

Η εκτέλεση πρέπει να έχει τη μορφή
έγχρωμης καταχώρησης τύπου, διαστάσεων 20 × 28 εκ.

ΠΟΙΟΙ ΕΧΟΥΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΛΑΒΟΥΝ ΜΕΡΟΣ

Δικαίωμα συμμετοχής στον διαγωνισμό έχουν
όλες οι διαφημιστικές εταιρίες, τα δημιουργικά γραφεία
αλλά και μεμονωμένα άτομα.

ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ

Η προθεσμία υποβολής των συμμετοχών λήγει
την Παρασκευή, 13 Ιουνίου 1986, στις 12 το μεσημέρι.
Τα έργα πρέπει να σταλούν στην ΕΔΕΕ.

ΒΡΑΒΕΙΑ

Τα βραβεία του διαγωνισμού είναι τα εξής:

Α' ΒΡΑΒΕΙΟ: 150.000 δρχ.

Β' ΒΡΑΒΕΙΟ: 60.000 δρχ.

Γ' ΒΡΑΒΕΙΟ: 40.000 δρχ.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Παρακαλούνται οι ενδιαφερόμενοι να
ζητήσουν την αναλυτική προκήρυξη με τους όρους του
διαγωνισμού ή όποια άλλη πρόσθετη πληροφορία χρειάζονται,
από την ΕΔΕΕ.

Επιμέλεια
Χριστίνα Ντουριά

Φοιτητής στην Αθήνα (1907-1908).

«Εζήτησα να ξυπνήσω
ψυχές ικανές να
καθορίσουν μονάχες τους
αύριο την τύχη τους κι όχι
νευρόσπαστα που να
κινούνται σήμερα με τη
θέληση του πρώτου
τυχαίου δασκάλου τους κι
αύριο με του άλλου
οποιοδήποτε κυρίου
τους.

Όπου έβλεπα την
ελεύθερη σκέψη τη
σεβάσθηκα και την
αγάπησα, οσοδήποτε
τολμηρή κι αν ήταν, και
περιφρόνησα με
αγανάκτηση το μυαλό το
σκληρομένο μέσα στα
δεσμά της πρόληψης και
της υποκρισίας...».

Απόσπασμα από χειρόγραφο του Μ.
Κουντουρά, με σημειώσεις για το λόγο
στο τέλος του σχολικού έτους 1929-30
στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονί-
κης.

Κλείστε τα σχολεία

Το δίτομο έργο που περιλαμβάνει τα δημοσιευμένα και τα ανέκδοτα «εκπαιδευτικά άπαντα» του φωτισμένου παιδαγωγού και δημοτικιστή Μίλτου Κουντουρά, αποτελεί σημαντικότερη συνεισφορά στην ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Ο ιστορικός Αλέξης Δημαράς, που επιμελήθηκε την έκδοση αυτή, μας είναι γνωστός από τις μελέτες του για την εκπαιδευτική πολιτική του νεοελληνικού κράτους και, κυρίως, από την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη εργασία του «Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε» (Ερμής 1973, δύο τόμοι). Αλλά και εδώ ο ρόλος του δεν περιορίζεται σε αυτόν του επιμελητή. Ο συστηματικός σχολιασμός των «εκπαιδευτικών απάντων» του Μ. Κουντουρά, η εκτενέστατη κατατοπιστική *Εισαγωγή* του —που θα μπορούσε να αποτελέσει ξεχωριστό τομίδιο—, η χρήσιμη *Προσωπογραφία* και το ειδικό, εύστοχο *Χρονολόγιο* που συμπληρώνουν την έκδοση, αποκαλύπτουν μια εις βάθος έρευνα και γνώση του θέματος και καθιστούν τον αναγνώστη ικανό να κατανοήσει τα κείμενα και τις ιστορικές συνθήκες που τα προσδιορίζουν.

Ο Μίλτος Κουντουράς, συνδυάζοντας τη μαχητικότητα με τη γνώση, προσχώρησε χωρίς στο κίνημα του εκπαιδευτικού δημοτικισμού και σ' αυτό έμεινε πιστός μέχρι τον αρκετά πρόωρο θάνατό του. Γεννήθηκε το 1889 στη Λέσβο, όπου και τελείωσε το Γυμνάσιο.

Γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, το 1907, ενώ το 1910 έγινε ιδρυτικό μέλος της «Φοιτητικής συντροφιάς». Μετά το τέλος των σπουδών του, δίδαξε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στη Χίο και, για λίγο, στη Μυτιλήνη. Με υποτροφία φοίτησε για δύο χρόνια στα πανεπιστήμια της Γερμανίας. Η σημαντικότερη εποχή για τη σταδιοδρομία του ως εκπαιδευτικού θα σημάνει μετά την επιστροφή του από το εξωτερικό, όταν θα διοριστεί στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης. Εκεί, στο διάστημα τριών δύσκολων και μεστών σε δημιουργία χρόνων, θα δώσει τη μάχη του για μια εκσυγχρονισμένη, δημοκρατική εκπαίδευση, χωρίς να κατορθώσει τελικά να υπερνικήσει τις προλήψεις και το σκοταδισμό των γονέων, ούτε πολύ περισσότερο, τις συντηρητικές απόψεις πολλών μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας. Το πείραμά του διακόπηκε βίαια όπως άλλωστε είχε συμβεί και πιο πριν, με τις ανάλογες αποπειρές στο Παρθεναγωγείο του Βόλου και στο Μαρμάριο. Τα κύρια σημεία των κατηγοριών είναι και εδώ τα ίδια: ανηθικότητα, αντεθνικότητα, αθεία και «μαλλιαρισμός». Ο Μίλτος Κουντουράς, απογοητευμένος και αηδιασμένος, θα γράψει στο συμπατριώτη του Στράτη Μυριβήλη, το 1928:

«Με είπαν αντεθνικό κτλ. εμένα που ξόδεψα τη μισή ζωή μου στο στρατό και το παν άνθρωποι που εχόντριναν τότε εις βάρος μας που πολεμούσαμε. Παπάδες ανήθικοι, λαθρέμποροι, δασκάλοι - σκουληκία κατάρτησαν μια εκπαιδευτική προσπάθεια πρωτοφανέρωτη σε πολλά στην Ελλάδα. Φτου, τους άτιμους, φτου και στην κοινωνία που τους ανέχεται ακόμα».

Το 1930, η κυβέρνηση Βενιζέλου, υποχωρώντας σε επίμονες πιέσεις, θα απομακρύνει με εύστοχο τρόπο τον Μίλτο Κουντουρά από την παιδαγωγική πράξη: ο διορισμός του στο νεοϊδρυμένο Εκπαιδευτικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο θα διαρκέσει τρία χρόνια. Μετά την απόλυση του, το 1933, θα μείνει αποτραπηγμένος από τα κοινά έως το θάνατό του (1940).

Ο Μίλτος Κουντουράς ανήκε στην πιο προοδευτική πτέρυγα του βενιζελισμού. Οι απόψεις του —πέρα από τα ζητήματα της εκπαίδευσης— διακρίνονται, γενικότερα, από ένα πνεύμα φιλελευθερισμού, ορθοφροσύνης και δημοκρατίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η στάση του απέναντι στο γυναικείο κίνημα της εποχής. Το 1929, συνηγορεί υπέρ της παραχώρησης ψήφου στη γυναίκα: «ποιος θα τολμήσει ν' αρνηθεί και στη γυναίκα το δικαίωμα να ασχοληθεί σοβαρά με την αγωγή του τόπου της; Η μη παροχή ίσων δικαιωμάτων στον άντρα και τη γυναίκα είναι μεσαιωνισμός ακατανόητος πια σήμερα...».

Η σημερινή έκδοση του συνολικού εκπαιδευτικού του έργου του επιτρέπει, όπως εύστοχα επισημαίνει στον πρόλόγο του ο Αλέξης Δημαράς, «όχι μόνο να δοθεί ολοκληρωμένη εικόνα των σκέψεων και των πράξεων ενός από τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους του εκπαιδευτικού δημοτικισμού, αλλά και να πλουτιστεί καθοριστικά μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιόδους της εκπαιδευτικής μας ιστορίας, η δεκαετία 1923-1933».

ΜΙΛΤΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ, Κλείστε τα σχολεία, (εκπαιδευτικά άπαντα),
Επιμέλεια - Σχόλια: Αλέξης Δημαράς, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1985, δύο τόμοι.

ΔΟΚΙΜΙΟ - ΜΕΛΕΤΗ - ΕΡΕΥΝΑ

D.H. LAWRENCE - P. RENTCHNICK
Δύο κείμενα για τον Edgar Allan Poe

Μτφ. Στ. Μπεκατώρος — Κ. Γ. Παπαγεωργίου
Εκδ. Ηριδανός, Αθήνα 1985, σελ. 111

Το πρώτο κείμενο του βιβλίου αυτού, που υπογράφεται από τον διάσημο άγγλο συγγραφέα Ντ. Λώρενς, ανιχνεύει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το ερωτικό στοιχείο στα διηγήματα του Πόε. Ο Λώρενς ξεκινώντας από την προσωπική του θεωρία γύρω από τον έρωτα, καταδικάζει τον ερωτισμό του Πόε, πιστεύοντας ότι ο ερωτισμός αυτός είναι νοσηρός, αφού αφήνει το θάνατο να εισδύει μέσα του. Το δεύτερο κείμενο, του γάλλου κριτικού Π. Ρεντσνίκ, είναι μια ψυχογραφία του Πόε, που καταλήγει σε συμπεράσματα συγγενικά με εκείνα της Μαρίας Βοναπάρτη.

Στο τέλος του βιβλίου παρουσιάζονται σε νέα μετάφραση του Στέφανου Μπεκατώρου και ο πρόλογος του ποιητή στην πρώτη συγκεντρωτική έκδοση των «Ποιημάτων» του. Τα κείμενα συνοδεύονται από χαρακτηριστικά έργα του Έντβαρ Μουνκ.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΝΩΛΙΚΑΚΗ
Ελευθέριος Βενιζέλος, η άγνωστη ζωή του
Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1985, σελ. 594

Η ζωή του μεγάλου πολιτικού, από τα πρώτα χρόνια του στην Κρήτη, ως το θάνατό του στο Παρίσι το 1936, είναι το θέμα του βιβλίου. Παράλληλα με το δημόσιο βίο του Ελ. Βενιζέλου, ο αναγνώστης πληροφορείται και για άγνωστες πτυχές του ιδιωτικού του βίου. Ονόματα γυναικών σαν της Σαλιβέρου, της Ριανκούρ, της Ντάνγκαν, της Μπότσια και άλλων, επιστολές, αγορεύσεις, κρυφά σημειώματα και πάσης φύσεως αποσπάσματα από δεκάδες βιβλία που αναφέρονται σ' αυτόν, συνθέτουν την εξιστόρηση αυτής της επικής φυσιογνωμίας που αγαπήθηκε και μισήθηκε όσο κανένας άλλος πολιτικός στη νεότερη ελληνική ιστορία. Ο τόμος συμπληρώνεται και με σπάνιο φωτογραφικό υλικό που καλύπτει 96 σελίδες.

ΤΙΜΟΥ ΜΑΛΑΝΟΥ
Ο Καβάφης έλεγε
Εκδ. Πρόσπερος, Αθήνα 1986, σελ. 65.

Με το βιβλίο αυτό, ο Τίμος Μαλάνος κλείνει, μετά το θάνατό του, τον καθαφικό κύκλο των μελετών που άρχισε το 1933 με το «Ο ποιητής Κ. Π. Καβάφης», για να συνεχίσει με το «Καβάφης 2» (1963), «Καβάφης 3» (1978), «Ο Καβάφης απαραμόρφωτος» (1981). Με το «Ο Καβάφης έλεγε...», ο αναγνώστης έχει την

ευκαιρία να πληροφορηθεί για μερικά λεκτικά στιγμιότυπα του Καβάφη, που είχαν διασωθεί από τον Τ. Μαλάνο. Επίσης στο βιβλίο υπάρχουν διευκρινίσεις του κριτικού πάνω σε κάποιες παρανοήσεις, στις οποίες, κατά την άποψή του, περιέπεσαν ορισμένοι καθαφιστές, καθώς και συνέντευξή του στον Τάσο Κόρφη.

ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΣΑΚΚΑ

Πλάτωνας
Μια κριτική ανάλυση της Κοινωνικής - πολιτικής θεωρίας του
Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1985, σελ. 277.

Ένα έργο που αποβλέπει στην απομυθοποίηση του Πλάτωνα και την έκθεση των αρνητικών πλευρών της φιλοσοφίας του. Ο Δ. Σακκάς εκφράζει έντονα τη δυσπιστία του στην πλατωνική αυθεντία και στο λεγόμενο πλατωνικό ανθρωπισμό, γιατί πιστεύει ότι ο Πλάτωνας, παρά τις ικανότητες του, υποστήριξε ιδέες θεοκρατικές και ιδεαλιστικές και αναδείχθηκε σε έναν από τους πιο αντιδραστικούς στοχαστές όλων των εποχών.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Πρωταγόρας
Εισαγωγή - Κείμενο - Μετάφραση - Σχόλια:

Ηλία Σ. Σπυρόπουλου
Εκδ. Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 220.

Μια έκδοση που απευθύνεται κυρίως στους φιλόλογους αλλά και σε κάθε φιαναγνώστη. Σε μια εκτενή εισαγωγή (σ. 13-39) αναλύονται: ο σκοπός του διαλόγου, ο χρόνος συγγραφής, η θέση του μέσα στο πλατωνικό έργο, το κεντρικό πρόβλημα του διαλόγου και η πορεία της έρευνάς του στις επιμέρους ενότητες: οι μέθοδοι φιλοσοφικής έρευνας που δοκιμάζονται στο διάλογο, τα κύρια και τα δευτερεύοντα πρόσωπα του διαλόγου και ο Πρωταγόρας ως λογοτεχνικό κείμενο. Ακολουθεί ως τη σελίδα 181 το αρχαίο κείμενο (στις αριστερές σελίδες) και η μετάφρασή του απέναντι. Τα ερμηνευτικά σχόλια διαφωτίζουν τον αναγνώστη για πάρα πολλά προβλήματα που προκύπτουν από το κείμενο και αποτελούν, μαζί με τον πίνακα προσώπων και τόπων (σ. 205-213), τη «μικρή εγκυκλοπαίδεια» του διαλόγου. Σ' ένα επίμετρο δίνονται η ωδή του Σιμωνίδη («Προς Σκόπαν») και τα σημαντικότερα αυθεντικά αποφθέγματα του Πρωταγόρα.

ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΡΙΣΗ

Κριτικές Δοκιμές
Εκδ. Δόμος, Αθήνα 1986, σελ. 164.

Στο βιβλίο συγκεντρώνονται δεκατέσσερις συνολικά μελέτες και δοκιμές κριτικής, που χωρίζονται σε τρεις θεματικές περιοχές: γλώσσα, λογοτεχνία, ποίηση, διδακτική πράξη. Πιο συγκε-

κριμένα, εξετάζονται: ο μεταπολιτευτικός γλωσσικός «διχασμός» ανάμεσα στον ορθόδοξο και τον ευρύχωρο, εύκαμπτο δημοτικισμό· θέματα και προβλήματα που περισσότερο σχετίζονται με το νεότερο ποιητικό λόγο· η διδακτική της σύγχρονης ποίησης και της δοκιμιακής γραφής.

Τρία μελετήματα αναφέρονται στις δύο τελευταίες ποιητικές συνθέσεις του Οδ. Ελύτη («Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου», «Ο μικρός ναυτίλος»).

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΑΧΙΝΗ

Τετράδια κριτικής
Εκδ. Εστία, Αθήνα 1985, σελ. 236

Στο προλογικό του σημείωμα ο συγγραφέας παρατηρεί ότι «και στην τέταρτη σειρά των Τετραδίων Κριτικής θα διαβάσει κανείς αναλύσεις και αξιολογήσεις πολλών θεωρητικών και κριτικών έργων. Παράλληλα θα διαβάσει κρίσεις για μυθιστορήματα, για βιογραφίες, για ταξιδιωτικές εντυπώσεις, για ποιητικές συλλογές, που καθορίζουν —καθώς και οι τρεις πρώτες σειρές— την πνευματική μου πορεία από το 1948 ως το 1984».

Τα κείμενα που περιλαμβάνονται στην τέταρτη σειρά των Τετραδίων Κριτικής αναφέρονται σε έργα των: Κ.Θ. Δημαρά, Τ.Σ. Έλλιου, Αντρέ Μωρουά, Κλ. Β. Παράσχο, Κ. Ουράνη, Τόμας Μαν, Λίνο Πολίτη, Άντον Τσέχωφ, Σκοτ Φιτζέραλντ, Ουίλιαμ Φώκνερ, Κ. Παλαμά, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, Χόρχε Λούις Μπόρχες, Γ. Σεφέρη, Αλέξανδρου Μπάρα, Αδαμαντίου Κοραή και άλλων.

ΧΑΡΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Οδηγός παιδικού - νεανικού βιβλίου 1986

Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1986, σελ. 181

Μια συστηματική εργασία που αποτελεί βοήθημα για γονείς, εκπαιδευτικούς και προπαντός για τα ίδια τα παιδιά τα οποία θα μπορούν να διαλέγουν με σωστά κριτήρια τα βιβλία που τα ενδιαφέρουν, ενώ παράλληλα θ' αποκτήσουν τα αναγκαία ερεθίσματα μύησης στο διάβασμα.

Όπως μας πληροφορεί το σημείωμα της έκδοσης, ο Οδηγός παιδικού - νεανικού βιβλίου, θα κυκλοφορεί κάθε χρόνο και θα περιλαμβάνει —εκτός από τα καλύτερα— όσα βιβλία έχουν κυκλοφορήσει μέσα στην ίδια χρονιά.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΚΑΡΑΔΗΜΟΥ — ΓΕΡΟΛΥΜΠΟΥ

Επανασχεδιασμός και ανοικοδόμηση
της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917

Επιστημονική επετηρίδα της Πολυτεχνικής σχολής του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 389

Ι.Γ. ΠΑΛΙΝΗ

Πριν από τον τρίτο παγκόσμιο πόλεμο (πεζογράφημα)
Εκδ. Γραμμή, Αθήνα 1985, σελ. 337

ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΚΚΟΡΗ

Γεώργιος Ν. Παπανικολάου
Μέσα από τη ζωή και το έργο του
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985, σελ. 236.

ΠΑΥΛΟΥ ΠΕΖΑΡΟΥ

Γεύση αρμύρας (Ποιήματα 1972-1980)
Εκδ. Θεωρία, Αθήνα 1985, σελ. 58

ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ

Οι απέναντι και τα κυκλάμιν (πεζογράφημα)
Εκδ. Νικολαΐδη, Αθήνα 1986, σελ. 63

ΑΝΝΑΣ ΣΚΟΥΦΑ - ΜΑΝΩΛΟ- ΠΟΥΛΟΥ

Ο τελευταίος σταθμός
του Γιώργου Σεφέρη
(Μελέτη)
Αθήνα, σελ. 62

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Β. ΒΕΡΤΣΕΤΗ.

Ph. D.
Παλαιολιθικοί και μεσολιθικοί πολιτισμοί
και
Μέθοδοι χρονολόγησης προϊστορικών αντικειμένων
Αθήνα 1986, σελ. 94

ΚΩΣΤΑ Ε. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥ- ΛΟΥ

Η γλώσσα του στρατού
(γλώσσα - λαογραφία - κοινωνία)
και πέντε πεζά για το στρατό
Πάτρα 1986, σελ. 180

61 ΦΩΝΕΣ

Ποιητική ανθολογία 1985
Επιμέλεια: Τάσος Κόρφης
Εκδ. Πρόσπερος, Αθήνα 1986, σελ. 86

ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ

Ερωτική ανθολογία
Από τον 18ο αιώνα έως τις μέρες μας
Εκδ. Φιλιπότη, Αθήνα 1985, σελ. 262.

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΑΘ. ΣΦΑΕΛΛΟΥ

Μια προσέγγιση στο Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας του Οδυσσέα Ελύτη.
Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1984, σελ. 82

ΒΑΣΙΛΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

Περί αστέρων και συμπάντων
(μελέτη)
Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1985, σελ. 109.

ΣΙΜΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Το ΕΑΜ της Κοκκινιάς
Αθήνα 1985, σελ. 199

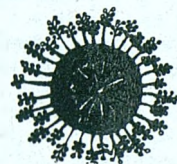
Χιουρρέμ

της
ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ

‘Η «Χιουρρέμ» είναι ένα κάλεσμα για ένα πραγματικό ταξίδι μέσα στο χρόνο, για μία γιορτή της φαντασίας και των αισθήσεων.

Σ’ αυτό τό αισθαντικό μυθιστόρημα ζούμε μαζί με τούς ήρωές του τόν έρωτα που δέν μπόρεσαν νά χαρουν παρά μόνο στά όνειρά τους, τόν έσωτερικό πόνο, τή δουθή, δίαιη καί φλογερή εξέγερση που συγκλονίζει τό είναι τους.

Χιουρρέμ

ΕΝΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομυχάλη 9, Αθήνα
Τηλ. 3607744 - 3604793

Ο Βασίλης Στεφανής γράφει για το βιβλίο του **Κ. Μητσάκη. Η νεοελληνική λογοτεχνία στον εικοστό αιώνα. Συνοπτικό διάγραμμα.** Εκδόσεις «Φιλιππότη», Αθήνα 1985.

Υπάρχουν βιβλία που δεν χρειάζεται ν' απασχολήσουν την κριτική που πρέπει να περάσουν ασχολίαστα και απαρατήρητα σαν να μην είχαν καθόλου γραφεί. Μερικά από αυτά εν τούτοις είναι απαραίτητο να τα σχολιάσει κανείς, γιατί το επιβάλλει η ιδιότητα του συγγραφέα τους. Ένα τέτοιο βιβλίο είναι η μελέτη του **Κ. Μητσάκη «Η νεοελληνική λογοτεχνία στον εικοστό αιώνα. Συνοπτικό διάγραμμα**, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις «Φιλιππότη». Ο **Κ. Μητσάκης** είναι καθηγητής της Νεοελληνικής Φιλολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, και τούτο μόνο μας αναγκάζει να σταθούμε στη σύντομη αυτή μελέτη που φιλοδοξεί να είναι ένα πανόραμα της ελληνικής λογοτεχνίας του αιώνα μας.

Ο παρών σχολιασμός θα είναι όσο γίνεται αντικειμενικός και ψύχραιμος και για τούτο θα περιοριστεί στο ελάχιστο. Δεν θα αναφέρει θετικά σημεία της μελέτης, γιατί τέτοια δεν υπάρχουν. Κυρίως: δεν θα προβεί σε εκτίμηση των απόψεων του συγγραφέα γιατί κάτι τέτοιο θα μπορούσε να θεωρηθεί υποκειμενικό.

Μπορεί κανείς να διαφωνεί, λ.χ., με την περιοδολόγηση της νεότερης λογοτεχνίας μας, που κάνει ο **Κ.Μ.**, ακόμη και να τη θεωρεί αστεία: μπορεί να θεωρεί ύποπτη τη γνώμη του ότι το *Η ζωή εν τάφω* είναι το καλύτερο αντιπολεμικό μυθιστόρημα που γράφτηκε «σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο» (όχι γιατί το βιβλίο του **Μυριβήλη** είναι αδύνατο να είναι το καλύτερο, αλλά γιατί από την ανάγνωση της μελέτης του **Μητσάκη** διαπιστώνει κανείς ότι ο συγγραφέας της είναι αδύνατο να έχει διαβάσει όλα τα ευρωπαϊκά αντιπολεμικά μυθιστορήματα: μπορεί να διαφωνεί με την άποψη ότι η προσπάθεια των Ελλήνων το 1922 να φτάσουν στην Άγκυρα «είχε απελευθερωτικό χαρακτήρα»: μπορεί να θεωρεί απαράδεκτο ότι η μελέτη δεν αναφέρει τίποτε για την επανάσταση του μοντερνισμού στην Ελλάδα, που άλλαξε ριζικά το πρόσωπο της λογοτεχνίας μας έπειτα από το 1930: μπορεί να αγανακτεί με τις αφόρητες γενικόλογες και επαναλήψεις, με τις φραστικές αφέλειες και τις ακυρολεξίες («ο Καζαντζάκης υπήρξε μια γνήσια μεταφυσική ανθρώπινη ύπαρξη», ο **Ιωάννου** «βρισκόταν διαρκώς με το περιβάλλον του σε μια στενή διαλεκτική σχέση», η **Έρση Λάγκε** «αντιπροσωπεύει μια υπολογίσιμη δύναμη στο χώρο της

πεζογραφίας», ο **Γεωργίου Σανθούλης** με το τελευταίο του μυθιστόρημα «παρουσιάζεται ως ωριμότερος και σημαντικότερος δημιουργός ζωής» κτλ.)· μπορεί, ακόμη, να οργίζεται γιατί στο συνοπτικό διάγραμμα του **Κ.Μ.**, που περιλαμβάνει αναγκαστικά τους, κατά το συγγραφέα του, σημαντικότερους λογοτέχνες του αιώνα μας, υπάρχει χώρος για τον **Νίκο Λάζαρη** και όχι για τον **Γιώργο Σαραντάρη**, για τη **Νανά Ησαΐα** και τη **Λένα Παππά** και όχι για τον **Τάκη Παπατσώνη** και τον **Νικήτα Ράντο**, για τον **Δημήτρη Αλ. Φατούρο** και όχι για τον **Ρώμο Φιλόρα**, για τον **Κώστα Ασημακόπουλο** και όχι για τον **Ν.Γ. Πεντζίκη**, για την **Έρση Λάγκε** και όχι για τον **Δημοσθένη Βουτυρά** κτλ. Αλλά όλα αυτά, θα μπορούσε να πει κανείς, είναι υποκειμενικές εκτιμήσεις. Στο χώρο της λογοτεχνίας τίποτε δεν μπορεί να αποδείξεις με μαθηματικό τρόπο.

Θα περιοριστούμε λοιπόν σε κριτήρια απολύτως αντικειμενικά ή όσο περισσότερο γίνεται αντικειμενικά αφήνοντας τον αναγνώστη να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα. Συνεπώς θα αναφέρουμε μόνο αυτά που είναι οπωσδήποτε λάθη, καθώς και αυτά που πιστεύουμε πως είναι φανερά και μη δεχόμενα αμφισβήτηση λάθη (θα πρέπει να σημειώσουμε πως τα λάθη αυτά που δεν είναι αναγκαστικά το σύνολο των λαθών της μελέτης — είναι και απίθανο να μη μας έχουν ξεφύγει αρκετά — περιέχονται σ' ένα κείμενο τριάντα μόνο σελίδων.

ΛΑΘΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ

Ο **Κόντογλου** δεν γεννήθηκε το 1896 αλλά το 1897· ο **Βενέζης** δεν γεννήθηκε το 1904 αλλά το 1903· ο **Τερζάκης** όχι το 1906 αλλά το 1907· ο **Χατζής** όχι το 1910 αλλά το 1913· ο **Ρίτσος** όχι το 1911 αλλά το 1909· ο **Μηνάς Δημάκης** όχι το 1919 αλλά το 1917· ο **Κοσμάς Πολίτης** δεν έζησε από το 1893 ως το 1971 αλλά από το 1887 ως το 1974· ο **Γιώργος Θεοτοκάς** έζησε όχι από το 1906 ως το 1965 αλλά από το 1905 ως το 1966. Η **Εύα Βλάμη** πέθανε το 1976 και όχι το 1973.

Το *Φως που καίει* του **Βάρναλη** δεν εκδόθηκε το 1921 αλλά το 1922. Η *Πριγκίπισσα Ιζαμπά* του **Τερζάκη** δημοσιεύθηκε το 1938 και όχι το 1945· ο *Γιούγκερμαν* του **Καραγάτση** το 1939 και όχι το 1938· ο *Λεωνής* του **Θεοτοκά** το 1940 και όχι το 1980· ο *Ελληνικός όρθρος* του **Πετσάλη** το 1963 και όχι το 1962.

Ο **Θανάσης Βαλτινός** δεν έχει δώσει ως τώρα δύο βιβλία αλλά τρία (το τρίτο είναι το *Τρία ελληνικά μονόπρακτα* 1978). Αντιθέτως ο **Νίκος Εγγονόπουλος** δεν έχει δώσει άλλα ποιητικά βιβλία («κ.ά.») πέρα από τους δύο τόμους των *Ποιημάτων* και από το *Στην κοιλάδα με τους ροδώνες*.

Η *Περσινή αρραβωνιαστικιά* της **Ζυράννας Ζατέλη** δεν είναι «πεζογράφημα» αλλά συλλογή διηγημάτων.

Η **Λένα Παππά** και η **Νανά Ησαΐα** είναι λογικώς αδύνατο, λόγω ηλικίας ή και χρόνου εμφανίσεως να «έχουν ξεχωρίσει ανάμεσα στους νεότερους ποιητές, της γενιάς του '70». Το ίδιο βέβαια και ο **Αντρέας Αγγελάκης**.

ΛΑΘΗ ΛΟΓΙΚΑ

Ενώ στην περιγραφή της λογοτεχνίας της περιόδου 1897-1922 αναφέρονται ως αντιπροσωπευτικότεροι συγγραφείς μόνο οι **Παλαμάς**, **Σικελιανός**, **Καβάφης**, **Καζαντζάκης**, **Βάρναλης**, **Κ. Χατζόπουλος**, **Θεοτόκης** και **Ξενοπούλος** (σύμφωνα με τον πίνακα αυτό κυριαρχούν οι επτανησιακές καταγωγής: **Σικελιανός**, **Θεοτόκης**, **Ξενοπούλος**), λίγο παρακάτω διαβάζουμε: «Μέχρι το 1922 στο χώρο της λογοτεχνίας κυριαρχούσαν βασικά οι Ρουμελιώτες συγγραφείς (**Παλαμάς**, **Δροσίνης**, **Μαλακάσης**, **Βλαχογιάννης**, **Χατζόπουλος**, **Παπαντωνίου** κ.ά.)». Ας σημειωθεί ότι ο **Δροσίνης** δεν μπορεί να θεωρηθεί **Ρουμελιώτης** γιατί, αν και η οικογένειά του καταγόταν από το Μεσολόγγι, ο ίδιος γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα («Στον ισκίο της Ακρόπολης, γεννήθηκα Πλακιώτης...», λέει σ' ένα του ποίημα).

Από τα γραφόμενα στη σελίδα 16 συμπεραίνουμε ότι η νεοελληνική λογοτεχνία στερείται ριζών και ταυτότητας και ότι έχει αφανιστεί κάτω από την ξενική επίδραση, εφόσον δεν ακολούθησε το παράδειγμα του **Σικελιανού**: «Ο **Σικελιανός** έδειξε από τότε (από τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα) με τρόπο σαφή το δρόμο που έπρεπε να είχε ακολούθησει η νεοελληνική λογοτεχνική δημιουργία για να έχει ρίζες και ταυτότητα, χωρίς να χάνεται μέσα στους διάφορους -ισμούς που πάντοτε είναι επείσαστοι: το βαθύ χώνεμα της διαχρονικής ελληνικής πνευματικής παράδοσης». Αυτό όμως δεν εμποδίζει τον **Κ.Μ.** να γράφει στη σελίδα 13: Η ελληνική λογοτεχνία του αιώνα μας όχι μόνο μπόρεσε «να δώσει την πολυσύνθετη εικόνα του νεοέλληνα» αλλά και «κατόρθωσε να εκφράσει τον οικουμενικό άνθρωπο».

ΛΑΘΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ

Ο **Τάκης Βαρβιτσιώτης**, που πρωτοεμφανίζεται το 1937 και δημοσιεύει βιβλίο ποιητικό στη δεκαετία του 1940 αναφέρεται ως ποιητής που εμφανίζεται έπειτα από το 1950. Το ίδιο και ο **Μηνάς Δημάκης**, που κυκλοφορεί τα πρώτα του ποιήματα το 1935-37 και τις δύο επόμενες συλλογές του το 1939 και το 1946 αντίστοιχα. Ως ποιητής της έπειτα από το 1950 περιόδου αναφέρεται και ο **Άρης Δικταίος**, που από το 1935 ως το 1948 έχει δημοσιεύσει πέντε (5) ποιητικά βιβλία.

ΛΑΘΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Ο **Κ.Μ.** στην αναγραφή των ονομάτων των συγγραφέων παίρνει ανεπίτρεπτες για έναν φιλόλογο ελευθερίες. Έτσι ο **Μ. Καραγάτσης** γίνεται **Δημήτριος Καραγάτσης**, ο **Δ.Π. Παπαδίσας** **Δημήτριος Παπαδίσας**, ο **Δημήτριος Χατζής** **Δημήτριος Χατζής**, ο **Γ.Ν. Άμποτ**, **Γουλιέλμος Άμποτ**. Επιπλέον μαθαίνουμε ότι οι δυνατότητες έκφρασης μιας γλώσσας μπορούν να διευρύνονται και κατά κατηγορία ποιημάτων: «Ο **Λάζαρης** με το *Ερωτόγραμμα* του κατορθώνει να διευρύνει τις εκφραστικές δυνατότητες της ελληνικής γλώσσας στο είδος αυτό της ποίησης (της ερωτικής)». Ακόμη, δεν είναι λίγες οι αβυσσίνιστες αναφορές. Λ.χ. διαβάζουμε: «Κανείς μένει με την εντύπωση ότι η βασική ιδεολογία των περισσότερων σύγχρονων έργων έχει ως αφετηρία και ως τέρμα τη θεωρία του **Μονοδ** ότι ο άνθρωπος είναι προϊόν της τύχης και της ανάγκης» (φυσικά είναι πρόδηλο ότι ο **Κ.Μ.** μόνο κατά τον τίτλο γνωρίζει το βασικό βιβλίο του **Μονοδ**, γιατί αν το είχε διαβάσει δεν θα το είχε χρησιμοποιήσει ως σημείο αναφοράς).

Άλλα λάθη: «Ο κύριος εκφραστής του ελληνισμού στην κρίση αυτή περίοδο (την έπειτα από το 1896) ήταν ο ποιητής **Κωστής Παλαμάς** με το έργο του *Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου*». Προφανώς τη *Φλογέρα του βασιλιά* εννοεί ο **Κ.Μ.**, η οποία εκφράζει «τα περασμένα, τα τωρινά και τα μελλούμενα της ελληνικής φυλής» (για να περιοριστούμε μόνο στα λόγια του **Ανδρέα Καραντώνη**), και αφού «Ο *Δωδεκάλογος του Γύφτου* είναι ο θρίαμβος και το στεφάνωμα του ατομικισμού», ενός ντισεικού Υπερανθρώπου της εποχής του (**Καραντώνη**).

Τέλος: ο **Μίλτος Σαχτούρης** «βασικά είναι αισιόδοξος ποιητής» (!!!), ενώ ο **Νικήφορος Βρεττάκος**, ποιητής δεκάδων ποιητικών συλλογών και συγγραφέας δεκάδων βιβλίων πεζού λόγου «είναι ο ποιητής που ωρίμασε στη σωπή και τη μοναξιά, γι' αυτό έδωσε στίχους υψηλής λυρικής ποιότητας».

Δεν θα είχαμε τίποτε περισσότερο να προσθέσουμε στα παραπάνω. Θα διατυπώσουμε μόνο το ερώτημα: η μελέτη του **Κ. Μητσάκη** γίνεται ως διδακτικό βοήθημα στους φοιτητές της Φιλοσοφικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών;

Βασίλης Στεφανής

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ: Ο **κ. Κ. Μητσάκης**, υποστηρικτής της χούντας, πράγμα για το οποίο και αποπέμφθηκε έπειτα από τη μεταπολίτευση από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, είναι σήμερα οπαδός της Αλλαγής (η **κ. Μελίνα Μερκούρη** τον διόρισε πρόσφατα μέλος της επιτροπής κρατικών βραβείων).

ΠΩ, ΠΩ... ΠΡΑΜΑ!...
Α! ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟ TOP 69!!! ΚΑΙ
300 ΔΙΣΚΟΙ ΔΩΡΟ! Α! ΔΙΑΓΟΝΙΣΜΟΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ... ΚΑΙ ΤΖΑΖ.. ΚΑΙ...
ΚΟΜΙΚΣ... ΚΑΙ ΣΙΝΕΜΑ... ΚΑΙ...

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στο άρθρο του Γ. Σχίζα με τίτλο «Το νέφος της ραδιενέργειας και του εφesusχασμού» (ANTI τχ. 316) γίνονταν αναφορά σε στοιχεία του περιοδικού TIME της 13.2.84, σύμφωνα με το οποίο ένας θερμοηλεκτρικός σταθμός που καταναλώνει κάρβουνο έχει κόστος κατασκευής 1.200 \$ ανά κιλοβάτ, δηλαδή, το 40% ενός πυρηνικού αντιδραστήρα. Ο «δαίμων του τυπογραφείου» κατάφερε να μειώσει το κόστος του κάρβουνου, παραθέτοντας μόνο 200 από τα 1.200 δολάρια. Όμως και χωρίς αυτή τη βοήθεια το κάρβουνο παραμένει φθηνότερο, ενώ οι πυρηνικοί σταθμοί δε σώζονται με τίποτα...

ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ:

ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΩΝ

● Με τον τίτλο «Πυρηνική Ρωσική Ρουλέτα» ο Στ. Καφαντάρης μας έστειλε την επιστολή που ακολουθεί. Αναφέρεται σε υπολογισμό που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο ANTI για τις πιθανότητες ατυχήματος σ' ένα από τους 370 πυρηνικούς αντιδραστήρες που λειτουργούν παγκοσμίως. Στις πιθανότητες υπάρχουν αποκλίσεις, στην ουσία όχι.

Στα πυρηνικά ερασιμματα της 9ης Μαΐου το ANTI μεταξύ άλλων χαριτωμένων όσο και τρομακτικών παρουσίασε και έναν υπολογισμό των πιθανοτήτων ατυχήματος σ' έναν οποιονδήποτε από τους 370 αντιδραστήρες που λειτουργούν παγκοσμίως. Το ANTI, ή η αρχική πηγή, αστόχησε στην μέθοδο αλλά ευτύχησε στο αποτέλεσμα επιβεβαιώνοντας για μια ακόμα φορά πως ο σκοπός είναι το ουσιώδες και όχι τα μέσα. Για τον υπολογισμό έκαναν πρόσθεση των πιθανοτήτων για ατύχημα καθενός αντιδραστήρα χωριστά που εκτιμάται σε μια στις δέκα χιλιάδες και ήσαν 370/10.000 δηλαδή πιθα-

νότητα 3,7%.

Όπως κάθε παίκτης ζαριών ξέρει, η μέθοδος αυτή είναι λανθασμένη. Σε ξεχωριστά γεγονότα δεν κάνουμε πρόσθεση αλλά πολλαπλασιασμό των συμπληρωματικών τους και αφαιρούμε το γινόμενο από τη μονάδα (δηλαδή, η πιθανότητα για ένα τουλάχιστον ατύχημα ξεκινάει από το τεχνικά πιο αισιόδοξο βήμα να υπολογιστεί η πιθανότητα κανενός ατυχήματος που είναι το πιο μικρό γινόμενο 0.9999 επί 0.9999 τριακόσιες εβδομήντα φορές). Το λάθος είναι απόλυτα δικαιολογημένο καθώς και το ANTI θα βρισκόταν υπό το κράτος της προσθετικής αντίληψης των ημερών όπως και η ραδιενέργεια.

Αντίθετα το επίσημον κράτος βρισκόταν σε υπο-πολλαπλασιαστική έκσταση όπως π.χ. με εκείνο το περίφημο «η ραδιενέργεια μειώθηκε σαράντα φορές».

Δικαιολογώ και με άλλους τρόπους το ANTI. Κατ' αρχήν το συμπαθώ και έχω και γω αλλεργία με τα δύσκολα όπως π.χ. τα αριθμητικά προβλήματα. Κατά δεύτερον και σημαντικότερο κάθε λάθος είναι δικαιολογημένο αν μπορεί να γίνει φορές της ανησυχίας του κόσμου προς τη σωστή κατεύθυνση (συμπαθώ και τα πολιτικά κίνητρα του ANTI στην

περίπτωση). Και κατά τρίτον, από σατανική σύμπτωση, περίπου 3,7% βγάζει και η σωστή μέθοδος. Άρα επιτυχία και εδώ. Ούτως ή άλλως το 3,7% σαν άχαρο μου φαίνεται, δεν νομίζω ότι προάγει την ασφάλειά μας να σκεφτόμαστε προσθετικά ή πολλαπλασιαστικά, θα έπρεπε να μας αρκεί το ένα στις δέκα χιλιάδες στο κατώφλι μας, ακόμα και το ένα στις εκατό χιλιάδες που θα θελήσουν να μας σερβίρουν οι επόμενοι και πιο υποψιασμένοι τεχνοκράτες. Γιατί να παίξουμε αυτήν τη ρωσική ρουλέτα;

Στέλιος Π. Καφαντάρης

Σημετέχοντας κι εμείς στην αντιραδιενεργό εκστρατεία και χάριν των αναγνώστών μας που διαθέτουν χαλιά αναδημοσιεύουμε διαφήμιση που εμφανίστηκε σε εφημερίδα της Βέροιας. Ελπίζουμε πως και η σοβιετική πρεσβεία θα σπεύσει να ενημερώσει από τη μεριά της τους κατοίκους του Κιέβου.

ΠΡΟΣΟΧΗ

ΜΟΝΟ ΣΤΑ ΤΑΠΗΤΟΚΑΘΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΒΕΡΟΙΑΣ τα χαλιά σας

ΟΠΟΛΛΟΦΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΥΠΟ ΤΗΣ

ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΜΗΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΕΣΤΕ ΤΙΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΕΣ

ΣΑΣ ΣΕ ΑΓΕΙΡΟΕΣ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΟΥΣ

ΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ

ΤΗΛΕΦ. (0331) 22.525 ΚΑΙ 29.346

(0381) 27.083

(0384) 21.601 ΕΝΤΟΜΕ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

The New York Times Book Review

Ένα μυθιστόρημα απ' αυτά που κανένας δε γράφει πια σήμερα: με πλοκή που καθλώνει και συναρπαστικούς ήρωες, που η ζωή τους ξετυλίγεται σε τρεις γενιές συγκρούσεων και συμφιλίωσης. Ένα μυθιστόρημα που αξίζει να διαβαστεί για την αριστοτεχνική δομή του και τη δύναμη του λόγου του.

El País

Ιζαμπέλ Αλιέντε: μια γυναίκα που εκτινάχτηκε στην πρώτη γραμμή των Λατινοαμερικανών συγγραφέων. Το μυθιστόρημα αυτό είναι «μεγάλη» λογοτεχνία.

Stern

Μ' αυτό το εντυπωσιακό μυθιστόρημα η Ιζαμπέλ Αλιέντε μπαίνει, πρώτη γυναίκα αυτή, στη μέχρι τώρα αποκλειστικά ανδρική λίσσα των Λατινοαμερικανών συγγραφέων, με την έννοια ότι αντιμετωπίζει στην ίδια κλίμακα μ' εκείνους το βασανισμένο πατριαρχικό κόσμο της παραδοσιακής ισπανικής κοινωνίας... «Το σπίτι των πνευμάτων» είναι ένα μυθιστόρημα ειρήνης και συμφιλίωσης, έστω κι αν μιλάει για αιματοβαμμένα, τραγικά γεγονότα... Με τη γενναιοδωρή και γεμάτη ανθρωπιά ευαισθησία του αποτελεί μοναδικό άθλο, καθώς είναι ταυτόχρονα προσωπική μαρτυρία και ενδεχόμενα αλληγορία του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος της Λατινικής Αμερικής.

The New York Times Book Review

ΙΖΑΜΠΕΛ ΑΛΙΕΝΤΕ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΜΗΤΑΤΑ — ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ

● Με αφορμή σχόλιό μας στο τχ. 316, ο φίλος Α. Π. Χατζηπολλάκης, προχωρεί σε μια πρόταση που θα πρέπει να λάβει υπόψη της η υπουργός Πολιτισμού —και ο ΕΟΤ βέβαια:

Κύριε διευθυντά,

Σαν τα μανιτάρια ξεφυτρώνουν στις παρθένες ακρογιαλιές της και στους παραδοσιακούς οικισμούς της κακόγουστα τσιμεντοκούτια, για τουριστική εκμετάλλευση, και τα παραδοσιακά κτίσματα αφήνονται στην τύχη του, αν δεν δέχονται βάνουσες επεμβάσεις.

Να σκεφτείτε πως μόνο πέρσι χαρακτηρίστηκε διατηρητέο μνημείο η Αγία Λαύρα της Κρήτης, η Παναγία Λουτρού, ενώ το σπίτι του πρωτομάρτυρα Δασκαλογιάννη, στην Ανώπολη, δεν έχει ακόμα χαρακτηριστεί κι ούτε κάποιο άλλο χτίσμα που σώζεται από τη Βενετοκρατία, στην Ανώπολη πάλι (φωτογραφία του στο: G. Gerola, Monumenti Veneti nell'isola di Creta, III, Venezia 1917, σ. 266).

Όσον αφορά τα παραδοσιακά μητάτα (κούμους) ας ελπίσουμε πως τελικά οι κυοφορούμενες βέβηλες σκέψεις για την εμπορευματοποίησή τους, θα μείνουν μό-

νο στα ξερά κεφάλια όσων τις έκαναν. Τέτοια μητάτα βρίσκονται δώδεκα στα δυτικά Σφακιά, στις ισάριθμες τοποθεσίες της Μαδάρας: Καλόκαμπος, Κασιβέλι, Κλησιδιά (τα), Κολοκυθάς, Κούμοι, Λιβάδα, Πετραδέ (η) Πλακοσέλι, Ποταμός, Πύργος, Πυρού (στου) και Τριαμάτης, που τα καλοκαίρια λειτουργούν ακόμα, με τον ίδιο πρωτόγονο τρόπο που λειτουργούσαν εδώ και αιώνες. Η αρχιτεκτονική δομή τους είναι αρχαιότερη των κούμων του οροπεδίου της Νίδας, γιατί δεν εμφανίζουν τη γεωμετρική κανονικότητα εκείνων.

Όμως τώρα διατρέχουν άμεσο κίνδυνο, αφού ο αμαξωτός δρόμος που ξεκίνησε από την Ανώπολη για τα Λευκά Όρη, θα φτάσει μια μέρα στον προορισμό του, μ' αποτέλεσμα να ευκολυνθεί, στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της κτηνοτροφίας, η αναμόρφωσή τους σε σύγχρονες βάσεις.

Γι' αυτό προτείνω, όσο είναι ακόμα καιρός, να φωτογραφηθούν και ν' ανακηρυχθούν διατηρητέα με τη σημερινή μορφή τους, μαζί με τα βοηθητικά κτίσματα (θολωτές στέρνες). Όσο δε για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, ας χτιστούν σύγχρονα τυροκομεία μακριά όμως από τ' απέρριττα μητάτα, που όπως κάθε κτίσμα, κάθε ερείπιο της ηρωικής επαρχίας, έχουν κι αυτά τη δική τους ιστορία.

Φιλικά

Αντρέας Π. Χατζηπολλάκης

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

● Προς τον Γεν. Γραμματέα του ΕΟΤ κ. Π. Λαζαρίδη απευθύνεται με επιστολή τους εκδρομείς που έζησαν μια «πασχαλινή» περίπτωση:

Κύριε Γενικέ

Μια ομάδα εκδρομέων (53 άτομα) πραγματοποιήσαμε μια επταήμερη πασχαλινή εκδρομή (1/5-7/5) «γύρος Βουλγαρίας» η οποία αντί για εκδρομή ψυχαγωγίας αποδείχτηκε εκδρομή ταλαιπωρίας και γενικής αγανάκτησης όλων των ταξιδιωτών εναντίον του ταξιδιωτικού γραφείου Πausανίας (Πλατεία Κανιγγός Αθήνα). Η αγανάκτησή μας αυτή οφείλεται στις εξής σοβαρότατες παραλείψεις:

1) Στο γεγονός ότι δεν έλεγε τα ταξιδιωτικά έγγραφα του πολύμαν (διαβατήριο οδηγού του οποίου είχε λήξει η ισχύς) με αποτέλεσμα την πολύωρη και επώδυνη καθυστέρηση, συνέπεια της οποίας ήταν ο ασφυκτικός περιορισμός του χρόνου του ταξιδιού μας (άφιξη στην Φιλιππούπολη στις 2π.μ. αντί για 5μ.μ.).
2) Στο γεγονός ότι το αυτοκίνητο ήταν τελείως ακατάλληλο για πολυήμερη εκδρομή για σοβαρότατες ελλείψεις όπως: α) ανυπαρξία κλιματισμού, β) διαρροή των νερών της βροχής απ' τη στέγη, γ) ελαττωματική εξάτμιση με αποτέλεσμα να κατακλύζεται ασφυκτικά από καυσάερια το τελευταίο μέρος του αυτοκινήτου σε βάρος της υγείας μας, δ) ελαττωματική λειτουργία των η-

λεκτρικών εγκαταστάσεων του αυτοκινήτου (βραχυκυκλώματα).

Παρακαλούμε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να επιβληθούν στο πρακτορείο «Πausανίας» οι ανάλογες κυρώσεις σε τρόπο ώστε να αποφευχθούν στο μέλλον ανάλογα περιστατικά τα οποία και τους εκδρομείς αφάνταστα ταλαιπωρούν αλλά και την πατρίδα μας σαν χώρα κατ' εξοχήν τουριστική δυσφημούν και γελοιοποιούν στο εσωτερικό και διεθνώς. Δεδομένου ότι όπως είναι γνωστό ο τουρισμός συναδελφώνει τους λαούς και γίνεται έτσι το διαβατήριο της ειρήνης.

Ακολουθούν υπογραφές

ΑΤΡΩΤΟΙ «ΜΑΧΗΤΕΣ»

● Από μια παρέα στρατιωτών του 11ου Σ.Π. Τρίπολης πήραμε την επιστολή που ακολουθεί:

Αντί,

Οι άτρωτοι «μαχητές» του 11ου Σ.Π. Τρίπολης σε χαιρετούν. Κανένας εχθρός, μήτε η πείνα, μήτε η ραδιενέργεια μας πτοεί. Έτσι τρώμε λιγοστό φαγητό για το καλό της οικονομίας και γιατί οι γαλαζοαίματοι του στρατεύματος έπρεπε να γευτούν κοκορέτσι το Πάσχα.

Και η ραδιενέργεια μια υποψία και μόνο είναι. Έτσι, εμείς, οι χαλκέντεροι, «έρπην» εκτελούμε, στο μουσκεμένο χόρτο στις μέρες των υψηλών δεικτών ρα-

Α. Φ. ΙΛΙΤΣΕΦ - Π. Ν. ΦΕΝΤΟΣΕΓΙΕΦ
(της Ακαδημίας επιστημών της ΕΣΣΔ)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ Ο 4ος ΤΟΜΟΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

- Πρόλογος στην Ελληνική έκδοση: Ευτύχη Μπισαάκη.
- Πλήρης θεώρηση των κειμένων από εκλεκτούς Έλληνες ειδικούς.
- Συμπληρώματα και προσθήκες από Έλληνες επιστήμονες πάνω σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, ώστε το έργο να εξασφαλίζει μοναδική πληρότητα και εγκυρότητα.
- Το δεύτερο συνθετικό του τίτλου «Εγκυκλοπαιδικό» κυριολεκτεί: Για όλα τα θέματα εκτίθενται όλες οι απόψεις. Για πρώτη φορά ένα λεξικό για όλες τις ιδέες, για όλες τις θεωρίες, κατευθύνσεις, ρεύματα.
- Οι συγγραφείς του -300 ρώσοι, 20 Έλληνες περίπου- μας δηλώνουν: **την εγκυρότητά του.**
- Οι πάνω από 2500 σελίδες του έργου δηλώνουν: **την πληρότητά του.**
- Ένα έργο απαραίτητος σύμβουλος για κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο.
- Ένα έργο οδηγός για το φοιτητή.

Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος
Ζωοδ. Πηγής 24 Αθήνα 106.81
τηλ. 36.36.482 - 360.54.51

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

Κυκλοφορεί σε λίγες μέρες

Ναπολέον Λαπαθιώτης

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

Απόπειρα συνοπτικής αυτοβιογραφίας

Πρόλογος - σχόλια - σημειώσεις
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

διενέργειας. Όλα προς χάριν εκπαίδευσως. Μήτε η μπόχα των «καμινιδών» εξασθενίζει το σθένος μας. Εκεί χρονομετρούμε την ικανότητά μας για ταχύτατη διεκπεραίωση των φυσικών μας αναγκών. Είναι κι ένας άλλος τρόπος να συνθήσεις τη βρώμα σου μιας και τα λουτρά λειτουργούν με τη βοήθεια του θεού γιατί, λέει, ο υδραυλικός δεν εκτελεί. Άκου, άκου.

Μέσα σ' αυτό τον παράδεισο της νύχτας φωτίζομαστε απ' την ανάγνωση πολιτικών εντύπων που επιτρέπεται «κατά μόνας». Που πάει να πει (ερμηνεία νόμου) διάβαζε σαν χέξεις.

Κι αναφωνεί ο στρατηγός: «τριάντα μεταβολές, κι ας γράφουν οι εφημερίδες», γιατί λέει είμαστε ναυαγικοί. Ας γελάσουμε:

Ελπίζουμε καλής τύχης, από εσέ, τουλάχιστον.

Μια παρέα στρατιωτών της σειράς 181

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΔΙΑΙΤΗΣ

- Από «πρώην ευτυχισμένο», το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητό περιδικό

Διαβάζοντας τα γράμματα - καταγγελίες στρατιωτών από διάφορες μονάδες που που δημοσιεύεις, ορισμένες φορές χαμογελάω. Όχι τόσο γιατί αυτά που καταγγέλλονται είναι αστεία, κάθε άλλο μάλλον, μόνο νά μοιάζουν με πταίσματα μπροστά στα όσα συμβαίνουν καθημερινά εκεί όπου υπηρετούσα μέχρι πριν λίγες μέρες, στο 296ΤΕ στη Μυτιλήνη. Παρόλο που τώρα πια απολύθηκα από το στρατό και όλα αυτά αποτελούν μια παρένθεση που έκλεισε, χωρίς ωστόσο να σβηστούν και οι μνήμες της, θα 'θελα να γίνουν γνωστά αυτά που συμβαίνουν εκεί έτσι για να μαθαίνουν οι νεώτεροι που τυχόν θα πάνε εκεί και επίσης αυτοί που θα έχουν τη «χαρά» να διοικηθούν από τον νυν (και σύντομα πρώην) Δ/κτη του 296ΤΕ Αν/χη Καμπύλη Πέτρο.

Από που ν' αρχίσει και που να τελειώσει κανείς, Φυλακές; Πάνω από 200-300 μέρες τον μήνα. Μόνο την περίοδο μετά τις γιορτές των Χριστουγέννων και μέχρι τις αρχές Φεβρουαρίου θα 'χε την «ευτυχία» να μοιράσει 500-700 μέρες φυλακή (να είναι σωστό το νούμερο!) Η 20άρα πάει σύννεφο. Σε περιπτώσεις που το παράπτω-

μα που έχεις κάνει είναι κάτι παραπάνω από αστείο και δεν θα έπρεπε να τιμωρηθείς ούτε με 2 μέρες κράτησης, ο κ. Δ/της ρίχνει «μόνο» 5 μέρες φυλακή γιατί «αφού βγήκες αναφορά πρέπει να τιμωρηθείς» όπως λέει και ο ίδιος, «δεν γίνεται αλλιώς». Και μιας και ο ίδιος φαίνεται να επιδιέχετο με ιδιαίτερο ζήλο, πάθος θα λέγαμε, στο «σπορ» αυτό, οι προϊστάμενες αρχές (22ΔΤΕ και 98 ΑΔΤΕ) τι λένε; Τα ξέρουν όλα αυτά ή μήπως τα πράγματα φτάνουν σ' αυτές μετά από κάποιο σχετικό «ρεπουσάρισμα»;

Ο μοναδικός τρόπος να γλιτώσει κάποιος μια ποινή, συνήθως 20άρα, είναι το να «είναι» ή να «γίνει» «προβληματικός». Τρως μια 20άρα, πίνεις 10-20 χαπάκια, σπας τα τζάμια του θαλάμου σου, προσπαθείς καμιά φορά να φτάσεις και στην αυτοχειρία και τότε, ω! του θαύματος, όλα μοιάζουν να ξεχνιούνται. Βλέπεις ο κίνδυνος ν' αρχίσουν ανακρίσεις για το πώς και το γιατί έφτασε στο σημείο αυτό ο κάθε στρατιώτης και να έχουμε ενοχλήσεις είναι υπαρκτός, γι' αυτό λοιπόν καλύτερα είναι να τα κουκουλώσουμε όλα πριν δημιουργηθεί μεγαλύτερο κακό. Έτσι δεν είναι κ. Καμπύλη;

Ελεύθερος χρόνος για ψυχαγωγία και ξεκούραση δεν υπάρχει καθόλου. Η βραδινή έξοδος χρησιμοποιείται άλλωστε, κατά κύριο λόγο στη συντήρηση στο φαί. Το φαγητό που προσφέρεται στο 296ΤΕ, καθώς και σε πολλά άλλα τάγματα αγγίζει τα όρια της κοροϊδίας. Μόνον αυτοί που προσπαθούν να χάσουν 20 κιλά σε μια βδομάδα θα ικανοποιηθούν απόλυτα από το φαγητό. Η μερίδα αρκεί μόνο για γέρους που έχουν ζάχαρο και κάνουν δίαιτα και όχι για παιδιά 20-22 χρόνων που επιπλέον δουλεύουν όλη την ημέρα στις διάφορες δουλειές του Τάγματος. Ας κάνει καμιά βόλτα στον ελεύθερο χρόνο του ο στρατηγός το μεσημέρι ή και το βράδυ, ακόμα καλύτερα, για να δει τι, και κυρίως πόσο, τρώνε οι στρατιώτες του 296ΤΕ. Και τότε ας σκεφτεί καλά την επόμενη φορά που θα μιλήσει για αποστολές, πατρίδες κτλ. Όσο για τις μόνιμες δικαιολογίες πως «η Υπηρεσία αυτό προβλέπει» ή «δεν έχουμε λεφτά», αυτές ας τις λένε πουθενά αλλού. Κατά τ' άλλα λεφτά υπάρχουν για το θέρετρο των αξιωματικών στην Προβοσκίδα...

Και βέβαια μόνο λύση η οργή μπορεί να προκαλέσει το γε-

γνός ότι το Πάσχα τα σουβλίστα αρνιά (4 τον αριθμό) και τα κοκορέτσια ήταν μόνο για τους αξιωματικούς και τις οικογένειές τους, ενώ εμείς έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε τα ΠΑΟ 90 χιλ. για να κόσουμε το κρέας που κατά πληροφορίες ήρθε από την Αθήνα μισο-έτοιμο. Το τελειωτικό χτύπημα βέβαια έδωσε το ραδιενεργό νέφος. Με την αναγκαστική «δίαιτα» το 296ΤΕ θ' αποτελείται σε λίγο από στρατιώτες κομψότερους και από τους κομψούς. Και όχι τίποτε άλλο, αλλά σου τη δίνει να έχεις την τηλεόραση να σου δείχνει όλη την ώρα σκηνές «απείρου κάλλους» από τις επισκέψεις των διαφόρων επισήμων στα στρατόπεδα τις μέρες εκείνες και τις διάφορες προτροπές και παραινήσεις που απηύθυναν προς τους «λάμποντες από ευτυχία» πολίτες.

Ο κ. Διοικητής παίρνει μετάθεση τον Ιούλιο - Αύγουστο, μ' αυτά θ' ασχολείται τώρα; Και τι να σου κάνουν μερικοί φιλότιμοι (που υπάρχουν) που προσπαθούν να βελτιώσουν όσο μπορούν αυτή την κατάσταση; Σίγουρα το 296ΤΕ θ' αναζητήσει πολλές φορές με νοσταλγία το σημερινό Υποδιοικητή του Τ/χη Μάρκου Ιωάννη, που και αυτός φημολογείται ότι πρόκειται να μετατεθεί. Ένας κούκος όμως δεν φέρνει την Άνοιξη. Εκείνο που μένει είναι όλοι αυτοί (και είναι οι περισσότεροι) που αναπαράγουν το μοντέλο που προβάλλει ο αρχηγός. Βρίζοντας, απειλώντας, τρομοκρατώντας τους στρατιώτες, έτοιμοι να ρίξουν τις ευθύνες τους σ' αυτούς, φτάνει οι ίδιοι να μην είναι υπεύθυνοι για το παραμικρό, ελπίζουν ότι έτσι όλα θα είναι μέλι - γάλα, οι προαγωγές θα 'ρχονται ομαλά ώσπου να φτάσουν εκεί που είναι το ειδικό τους και ακόμη πιο ψηλά. Γι' αυτούς οι στρατιώτες είναι για να δουλεύουν σαν τα σκυλιά προτομαζώντας τη βιτρίνα που θα επιδειχθεί κάθε φορά που θα έρθει για επιθεώρηση ο Στρατηγός ή ο Συνταγματάρχης ή οποιοσδήποτε άλλος. Κάντε καμιά βόλτα από τις τουαλέτες κάποιο άσκημο πριβόν κ. Στρατηγέ και τότε τα ξαναλέμε... Και με την ευκαιρία αυτή ρωτήστε πώς περνάνε τον ελεύθερο χρόνο τους στο Τάγμα οι οπλίτες. Το Μανταμάδο δεν είναι μακριά από το 296ΤΕ Ε αλλά το παράδειγμα του άτυχου γιατρού του 265ΤΕ δεν φαίνεται να έχει προβληματίσει κανέναν.

Ένας πρώην «ευτυχισμένος» του 296ΤΕ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοσφάρους 80
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«Εκδοτικοί επιχειρήσεις»
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779

● Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
● Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 13
ετήσια: δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 15
ετήσια: δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοσφάρους 80
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 100
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 150

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοσφάρους 80
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΧΑΟΥΑΡΝΤ ΦΑΣΤ

Ο Πολιτης Παιην

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Τηλ. 3234.270

Χωριό μου είναι ο κόσμος
και πατρίδα μου εκεί όπου
δεν υπάρχει λευτεριά.

ΚΑΛΙΝΤΗΣ

από το 1841 μέχρι το μέλλον

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος είναι η διεθνής ελληνική τράπεζα.

Με 550 καταστήματα στην Ελλάδα και στις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου, είναι ένα από τα ισχυρότερα πιστωτικά ιδρύματα σε παγκόσμια κλίμακα, που δικαιώνει το ελληνικό όνομα και στις 5 ηπείρους.

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, με την πείρα των 145 χρόνων της και τον σύγχρονο εξοπλισμό της, επισφραγίζει κάθε της ενέργεια και κάθε της πρωτοβουλία με βαθύ αίσθημα ευθύνης, που οδηγεί σε λύσεις αποτελεσματικές για κάθε χρηματοοικονομικό πρόβλημα, σ' όποιο σημείο της γης και αν βρίσκεστε.

Εμπιστευθείτε της το πρόβλημά σας ή την επιχειρηματική σας έμπνευση. Εκείνη θα σας οδηγήσει στη λύση.

**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

η διεθνής ελληνική τράπεζα

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

**Το πιο ωραίο βιβλίο της χρονιάς
κάθε μέρα και πιο επίκαιρο!**

Ένα χρόνο μετά την έκδοσή του, το βιβλίο «**ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ**» συζητιέται και, φυσικά, διαβάζεται με μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Όχι τυχαία, το «**ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ**» είναι το βιβλίο που αποκάλυψε το ελληνικό «**ΚΙΤΣ**» κι έγινε γραπτό σημείο αναφοράς ενός φαινομένου που είναι πάντα ζωντανό και πάντα επίκαιρο! Είναι η πρώτη πολύπλευρη σπουδή της ελληνικής κακογουστιάς. Είναι μια περιήγηση στον κόσμο του φτηνού γούστου που διαμορφώνεται μέσα από την ελληνική καθημερινή μορφή — τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «**κιτς**» όπως ακριβώς είναι «**γραφικό**» και «**επικίνδυνο**».

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του βιβλίου θα δείτε να παρελαύνουν η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη... Το «**κιτς**» υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα. Ειδικά άρθρα και πάνω από 1000 φωτογραφικά θέματα αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το **κιτς** δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα ενδιαφέρον, απολαυστικό και επίκαιρο!

«Κάτι το ωραίο»

Και η παρέλαση του «**κιτς**» συνεχίζεται. Ξεφυλλίζοντας το «**Κάτι το ωραίο**» θ' ανακαλύψετε το **κιτς** σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, σε καρτ-ποστάλ, σε ντίσκο, σε «φαγάδικο» σε μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά **κιτς** υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... το **κιτς** υπάρχει παντού και παραμονεύει...

«Κάτι το ωραίο»

Για το «**κιτς**» σε όλες τις μορφές γράφουν οι: Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μαρ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουριδής, Α. Κηλαηδόνης, Α. Κολτσιδοπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης, Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας. Προλογίζει: η υπουργός Πολιτισμού **Μελίνα Μερκούρη**.

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση. Προέρχεται από την ιδιωματική φράση «Kitschen» που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιείται για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:
«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21
Τηλ. 72.29.237

«Κάτι το ωραίο»

Όλο το φωτογραφικό υλικό του βιβλίου βασίζεται σε αυθεντικά ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Α. Μισούλη και εμπλουτίστηκε από το αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

